Kasap

Joyce Carol Oates

dedalus

Roman

Güçlü Yalnızlıklara

© Dedalus Kitap - 2025
© Joyce Carol Oates - 2024

Yazar: Joyce Carol Oates
Kitabın Adı: Kasap
Özgün Adı: The Butcher
Çeviren: Pınar Umman

Sertifika No: 49834
ISBN: 978-625-5658-26-5
Dedalus Kitap: üç yüz yirmi bir
Roman: yüz altmış

Baskı: kasım iki bin yirmi beş

Yayın Yönetmeni: Faruk Akhan
Editör: Esin Çalışkan
Sayfa Düzeni: Burhan Üçkardeş
Kapak Tasarım: Ömer Faruk Yıldız (@buukcover)

Baskı-Cilt: Milba Matbaacılık
Maltepe Mh. Davutpaşa Cd. Güven İş Merk. Sit. C Blok
No: 83-3/201 Zeytinburnu İstanbul (Sertifika No: 77090)

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz. Yapay zekâ teknolojilerinin veya sistemlerinin eğitimi amacıyla kullanılamaz.

Bu baskı, Alfred A. Knopf (Knopf Doubleday Group / Penguin Random House LLC) ile yapılan anlaşma uyarınca yayımlanmıştır.

Türkçe çeviri hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

dedalus

/DedalusKitap

Osmanağa Mh. Vahap Bey Sk. No: 17 D: 10
Kadıköy/İstanbul
www.dedalus.com.tr
Tel: +90 216 418 04 38
Mail: dedalus@liberplus.com.tr

Dedalus Kitap, Liber Plus Yay. ve Org. Tic. Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

Kasap
(Modern Jino-Psikiyatri'nin Babası)

Joyce Carol Oates

İngilizce Aslından Çeviren:
Pınar Umman

- roman -

dedalus

Joyce Carol Oates

National Humanities Medal (Ulusal Beşerî Bilimler Madalyası), National Book Award (Ulusal Kitap Ödülü), 2019 Yaşam Boyu Başarı için Kudüs Ödülü, National Book Critics Circle Ivan Sandrof Yaşam Boyu Başarı Ödülü ve Horror Writers Association (Korku Yazarları Derneği) tarafından verilen Bram Stoker Yaşam Boyu Başarı Ödülü'nün sahibidir. Kendisi, Pulitzer Ödülü'ne de birçok kez aday gösterilmiştir.

Oates, çağımızın en kalıcı kurmaca eserlerinden bazılarını kaleme almıştır. Bunlar arasında We Were the Mulvaneys, Blonde, The Accursed gibi ulusal çoksatanlar ile 2005 Prix Femina ödülünü kazanan New York Times çoksatanı The Falls sayılabilir. 2020 yılında Cino Del Duca Dünya Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür. 1978'den bu yana Amerikan Sanat ve Edebiyat Akademisi'nin bir üyesi olan Oates, 2016 yılında Amerikan Felsefe Derneği'ne de kabul edilmiştir. Halen, Princeton, New York Üniversitesi ve Rutgers Üniversitesi arasında paylaştırdığı zamanlarda öğretim faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Pınar Umman

1990'da İstanbul'da doğdu. Liseyi Robert Kolej'de okuduktan sonra 2013 yılında Princeton Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'nden mezun oldu. İstanbul'da eğitim, yayıncılık ve sanat sektörlerinde çalıştı ve 2021'de Sabancı Üniversitesi Kültürel Çalışmalar Bölümü'ndeki yüksek lisansını tamamladı. Şimdilerde Berlin'deki Freie Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı yüksek lisansı yapmaktadır.

Joyce Carol Oates'tan *Kasap*: Gerçek olaylara dayanan, ürpertici ve sarsıcı bir roman; elinizden bırakamayacağınız türden. Hikâyenin büyük kısmının New Jersey Kadın Tımarhanesi'nde geçtiğini bilmek bile, sizi nelerin beklediğini anlatmaya yeter. Kalbi zayıf olanlara tavsiye edilmez.

— Stephen King

Kasap, Oates'ın önceki işlerinde gördüğümüz ateşli enerjiye, öyküsel itkiye ve betimleyici genişliğe sahip... Oates, olduğu gibi, hem yabancı hem tanıdık bir dünya yaratmayı başarıyor; dolayısıyla sapmış doğalar ve rastgele şiddet eylemleri üzerine yaptığı gözlemleri göz ardı etmek imkânsız. ... Biz, artık tanıdık bir auteur'ün kurgu sanatı içinde parlamasına ve kendi varlığına dikkat çekmesine alışmışken, Oates'ın yaklaşımı tekil bir sıra dışı his veriyor. Dileğim uzun süre yazsın.

— Daphne Merkin, The New York Times Book Review

Kanla sırılsıklam, gotik bir kâbus... Üslup ve coşku bakımından bir zafer.

— Financial Times

Sürükleyici... Oates karakterleri arasında empatikçe geziyor ve hikâyenin dehşetini saklamıyor; aksine [ameliyat] deneylerini nesnel bir dengeyle betimliyor, korkuyu artırıyor.

— Vogue

Lezzetli bir keskinlik... Oates'ın, tıp kurumu tarafından kadınlara uygulanan bedensel ve ruhsal muameleyi acımasızca suçlaması, zorlayıcı ama elden bırakılamayan bir okuma sunuyor. Tasvir edilen korkunç prosedürlerin aksine, Oates'ın yaratıcı gotik romanı karşılığını veriyor.

— Publishers Weekly

Kasap; insan denekler üzerinde yapılan ilk deney türlerini ürkütücü biçimde anlatan bir eser. Roman, kurgusal bir biyografi... *Kasap*, tıp mesleğinin içine örülmüş erkek düşmanlığını ifşa ediyor... Okuyucuyu durduran, dehşet verici ve etkileyici bir roman.

— Eric Karl Anderson, Lonesome Reader

Oates'ın gözü pek anlatısı –iğrenç tıbbi deneyler ve diğer adaletsizliklerle dolu– rahatsız edici, aydınlatıcı, gerilim yüklü, mitik ve neyse ki aşk ve aşmanın varlığıyla dengelenmiş.

— Booklist

Bütün Brigit'lere–isimleri bilinenlerin yanı sıra isimleri bilinmeyenlere, seslerini duyuranların yanı sıra susturulanlara, tarihte yer edinenlerin yanı sıra unutulanlara

Kolomb *Yeni Dünya*'ya nasıl hayretle baktıysa, Kopernik & Galile *Göklere* nasıl baktıysa, ben, Dr. Silas Aloysius Weir de *kadın vajinasının karanlık bilmecesine baktım*–şimdiye dek, tüm erkekler arasında yalnız ben.

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR

Bir cerrah, bir Apollon'un beynine, bir aslanın kalbine & bir kadının eline sahip olmalıdır.

SIR JOHN BELL

Sevinç vardı, kederin içinde.
Kederin içinde, sevinç.
Çünkü keder-sevinç
daha keskin gelir bize
sıradan/en sıradan
Sevinç'ten.

BRIGIT AGNES KINEALY,
Kayıp Kız, Bulundu: Bir Öksüzün Kendi Anlattığı Gerçek Hikâyesi

Editörün Notu

Karşınızda, başta rahmetli babam Dr. Silas Aloysius Weir'in (1812–1888) sesi olmak üzere çeşitli seslerden mürekkep bir biyografi–kendisi, otuz beş yıl boyunca, Trenton, New Jersey'de yer alan New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nde Müdür olarak görev yapmıştır & hekim, cerrah & psikiyatr meslektaşlarının ortak kanaatince "Jino-Psikiyatrinin Babası" –yani kadınlarda uzmanlaşan psikiyatrinin kurucusu– addedilir. Gelgelelim, Silas Aloysius Weir, bu biyografinin ortaya çıkaracağı üzere, tıp biliminin başka alanlarında da öncülük arz etmiştir.

Esasen, babamın vasiyeti tenfiz memuru olarak niyetim, kendisinin ölümünün (onuncu) yıl dönümü anısına, Silas Aloysius Weir'in öncü çalışmalarına dair meslektaşlarının tanıklıklarını bir araya getiren bir derleme oluşturmaktı; bu esas niyet çoğunlukla baki elbette, lakin biyografi, beklenmedik kaynaklardan gelen başka belgelerin yanı sıra benim kendi yorumlarımın eklenmesiyle hayli genişledi.

Silas Aloysius Weir'in yaşamı & kariyerinin adil bir temsilini elde etmenin neredeyse imkânsız olduğunu keşfetmiş durumdayım. Alanında cesur & belki bazen de dikbaşlı bir öncü olarak babam, ömrü hayatında gayet tabiidir ki bolca hınç, rekabet & eleştirinin hedefi oldu; ölümünün akabindeyse itibarına dair görüşler katılaştı–genelde iki kamptan birine aitti bunlar: *destek & kınama.*

Tenfiz memurunun yanı sıra babamın en büyük oğlu olarak benim kendi görüşüm, yine de, umuyorum ki, *nesnel*dir.

Fakat şu da söylenmelidir ki Silas Weir, sadece psikiyatri alanında değil, günümüzde hâlâ tartışmalı bir uzmanlık dalı olan Ji-

no-Psikiyatri alanında da bir öncü olan, son derece sıradışı bir bilimsel araştırmacıydı; babam, akrabası Medrick Weir ile birlikte, meslekte halen pek az takipçisi bulunan bütün bu uzmanlık alanının kurucularından biriydi. Bazı çevrelerde babam kariyerini ilerletmek & daha kişisel, şehvani isteklerini gerçekleştirmek adına (çaresiz) hastalarından faydalanan bir doktor olarak yerden yere vurulurdu, ancak şu gerçek bakidir: Zamanının daha gelenekçi hekimlerinden hiçbiri, babamın tipik kadın hastasını muayene etmeyi bırakın, onun hastalıklarını "iyileştirmek" istemezdi. Zira Trenton hastanesinde babamın hastaları sıklıkla çok fakir insanlardı–babamın deyişiyle: "dünyanın terk ettiği enkazı." Uzunca bir süre Trenton'da hali vakti yerinde hastalar gördüğü iyi iş yapan bir muayenehanesi de olmasına rağmen, başlıca sorumluluğu New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin hastalarına karşıydı. Bunu, eyalet valisi, New Jersey Halk Sağlığı Komisyonu, New Jersey eyaletinin vergi mükellefleri & asla inancını kaybetmediği İlahi Takdir'in ona bizzat vermiş olduğu kutsal bir emanet gibi görürdü.

(Gerçekten de Silas Weir'in otobiyografisinde sıkça yinelenen bir tema, yaptığı her şeyde *İlahi Takdir'in elini yönlendirdiğine* olan inancıdır. Babam, en küçük işleri bile kaderi için elzem olarak görürdü; daha genç bir nesilden olanlarımızın safi şansa, hatta kaderin cilvesine vereceği şeyleri, babam, Tanrı'nın iradesi olarak yorumlardı.)

Silas Weir hakkında, kendisini pek tanımayan kimseler tarafından ortaya atılan müstehcen söylentiler dolandığını teslim ediyorum; hatta annemin akrabaları olan Cleff ailesinden bazı kişiler arasında bile–nitekim bu biyografide açıklığa kavuşacak sebeplerden ötürü kendileriyle de aramın açıldığını belirtmeliyim.

Hal böyleyken, babamın hekim meslektaşları arasındaki çağdaşlarının tanıklıkları, genel olarak hayal kırıklığı yaratmıştır & her halükârda oldukça sıkıcı bir okuma deneyimi vadeder: en yakın dostları & savunucularından sonsuz övgü, yahut, muhalifle-

rinden yükselen hiddetli bir öfke, tiksinti & kınama. Babamın akrabalarından –ki kendileriyle de aram açıktır– tanıklık almak gibi bir niyetim olmadığı için, metindeki biyografik materyal büyük ölçüde babamın kendi anlattıklarıyla sınırlıdır. Bunlar, (ölümünden sonra yayımlanan) *Bir Hekimin Hayat Güncesi* adlı otobiyografisinden alınmış & burada yer alması için tarafımca düzenlenmiş kesitlerden ibarettir.

(Her şeyi açıkça ortaya koymak adına, babamın otobiyografisinin *güvenilirliği & doğruluğu*nun bazı tarihçiler tarafından sorgulandığını belirtmeliyim. Özellikle de, Silas Weir, cerrahi "başarılarını" fazlasıyla abartmak & en vahim başarısızlıklarını, bir hekimin etik yükümlülüğü uyarınca kaydetmek yerine kasıtlı olarak göz ardı etmekle itham edilmiştir. Mart 1861'de, Silas Weir'in Trenton'daki Tımarhane'deki laboratuvarında meydana gelen feci bir yangının ardından, en tartışmalı deneylerine ait kayıtlar kaybolmuştur; bu başarılara dair bilinenler, yalnızca babamın *Günce*'de muhafaza etmeyi uygun gördüğü kadardır.)

Benim bir araya getirdiklerim, umuyorum ki nihayetinde, babam Dr. Silas Aloysius Weir'in, kimi açıkça taraflı kimi daha nesnel bir tanıklar korosunun meydana getirdiği inandırıcı & sahici bir portresini teşkil etmektedir. En beklenmedik & aynı zamanda en sözünü sakınmayan tanıklık olan Beşinci Kısım'da, Silas Weir'in en meşhur eski hastası Brigit Agnes Kinealy'nin çok satan provokatif başlıklı anı kitabı, *Kayıp Kız, Bulundu: Bir Öksüzün Kendi Anlattığı Gerçek Hikâyesi* (Matthew Carey Yayınları, 1868) adlı eserinden kesitlere yer verilmektedir. Bu kitap, babamın yöntemleri & kişiliği hakkında, başka kaynaklardan elde edilmesi imkânsız olan bir tanıklık sunmakta & babamın anlatımlarıyla son derece çarpıcı biçimlerde çelişmektedir.

Dolayısıyla, bilimin nesnelerinin, yani *kadınların*, seslerini duyurmasına çok nadiren izin verilen bir alan olan Jino-Psikiyatri'nin çalkantılı tarihinde adeta paha biçilemez bir belgedir.

Benim farklı kaynaklardan derlenmiş biyografim, muhteme-

len birçok okur tarafından "tartışmalı", hatta "skandal niteliğinde" bulunacaktır; bu da babam için aynı zamanda hem bir hayal kırıklığı hem de, öte yandan, onun en yılmaz tarihçisi & varisi olan bendeniz, Silas Weir'in en büyük oğlunun kabul etmek zorunda olduğu kaçınılmaz bir durumdur.

Jonathan Franklin Weir

Boston, Massachusetts

Ekim 1898

ÖNDEYİŞ

MART 1861

... Eli Kanlı Kasap'ı öldürmeye başlamadan her şey bitmişti bile. O, Tanrı'nın gazap dolu eliyle yere serilmiş hayvanın teki gibi birden pis zemine yığılmış, kendi kanı içinde kayarak acınası bir şekilde debelenmişti. Ağlıyordu kırbaçlanmış bir çocuk gibi umudunu yitirmiş, aşağılanmış, kıyafetleri yırtılmış & bedeninden koparılıp alınmıştı; çıplak haline bakıyor, yaşlı adamlara özgü o sararmış uylukları arasındaki ezilmiş cinsel organının kanamasını çığlık çığlığa gülerek izliyorduk. Haleluya! İsrailoğulları'nın öfkeli Yehova Tanrısı'nın haykırışı gibi, nehir taşkınları misali coşkun bir sevinçle ilerliyorduk. En cesurlarımız cinayet işlemeye kararlıydı, öldürmenin sevinciyle yanıp tutuşuyordu; bıçaklarımız açtı, bizi tutsak eden Eli Kanlı Kasap'ın yumuşak-etli göğsüne saplanmaya aç, bize işkence eden Eli Kanlı Kasap'ın kalbini delmeye aç, bizimle zorla ilişkiye giren Eli Kanlı Kasap'ın karnını parçalamaya aç; en bilge olanlarımızın feryatları yankılanırken –Hayır! Hayır, yapmamalıyız!– Kasap-doktor'u öldürürsek bu bizim sonumuz olur!

Gözlerimi sakladım zira bakamadım. Yaptığımız şeye bakamadım.

I

GENÇ DOKTOR WEIR

TALİP (1835)
BAYAN ELIAS ROLLINS (EVLENMEDEN ÖNCEKİ ADIYLA TABITHA TYNDALE)
CHESTNUT HILL, PENNSYLVANIA

Tanrı bizi affetsin! 1835 sonbaharında, gaipten aramızda beliren genç dâhiyi fark edemedik; gerçekten de, kibrinden & tüylerinin kabarıklığından kör olan şaşkın kazlar gibi, bu uğursuz çırak-doktoru bir çeşit ahmak sanmıştık, halbuki o, utangaç görünen, sakar hareketleri olan & kendi memleketi Concord, Massachusetts'te "gayet saygın" bir aileden geldiği söylenen biriydi.

Hatta aramızdan birine –*bizim* aramızdan herhangi birine– *talip* olabileceğini hayal ettiği için ona *güldük*!

Kendisinden "Dr. Silas Weir" diye söz ediyordu, övüngenlikten kaçamayan vakur & ciddi bir sesle. Hiç şüphesiz, o mevsim Chestnut Hill'deki en az cazip bekârdı!

Silas Weir'le ilgili fark ettiğiniz ilk şey: Cildi sağlıksız derecede solgundu, adeta *olacakların habercisi* bir renk tonu. Kendini fazla uzun süre kapalı mekânlara hapsetmiş, tıp kitaplarına, havasız ameliyathanelere & cesetlerin acımasızca parçalandığı, "morg" denilen o dehşet verici yerlere gömülmüş genç bir doktorun yüzü. (Yüksek, kemikli) alnında, tıpkı hamura bastırılmış bir çatalın izleri gibi duran endişe çizgileri & bakışlarında huzursuzluk, suçluluk gibi bir duyguyla dikkat çeken kısılmış gözlerle, hem çocuksu hem endişelenmekten bitkin düşmüş gibi görünen bir yüz.

Orta boyluydu. Çöküк & cılız omuzlarının üzerindeki başı, vücuduna oranla fazla büyüktü; ne koyu ne açık denebilecek, belirsiz renkte, sert & öbek öbekmiş gibi duran saçları, daha ustaca bir kesime muhtaçtı; gözleri, yuvalarına derince yerleşmişti–tıpkı bir ke-

mirgenin gözleri gibi, nemli & fildır fildırdılar. Kulakları tuhaf bir beyazlıktaydı & biraz kepçeydi. Yine de sanki duruşunda, olmadığı biri gibi davranan birinin zarafetten yoksun bir tür ağırbaşlılığı vardı.

Hafif & koyu renkli yünden yapılma kıyafeti kaliteliydi (keskin bakışlı Annem bu gözlemde bulunmuştu) ama bu kıyafetle yatıp kalkıyormuşçasına biraz buruşmuştu. Üzerindeki keten, kentin uzak, aşağılarda kalan tarafındaki evinden çıktığında, yeni yıkanmış gibi görünüyordu belki de, ama bizim fazla sıcak misafir odamızda bulunduğu birkaç dakikada diriliğini kaybetmeye başlamıştı; kolalı yakası kendini koyvermeye başlamıştı. Parlak renkli ipek & satenlerle bezenmiş & korselerinin ipleri sıkıca bağlanmış biz *genç hanımlar* talk pudrası sürünmüş, en yoğun olarak da koltuk altlarımızı & bacak aralarımızdaki bölgeyi pudralamıştık, ki oranın bir adı yoktu & dolayısıyla adlandırılması mümkün değildi; eğer içimizden birinin *muayyen günü* gelmişse, bacaklarımızın arası kalın gazlı bez bandajlarıyla payandalanır, bunlar kısa sürede emdikleri kanla ağırlaşır, o kan kurur & narin tenlerimize zımpara kâğıdı gibi sürtünürdü; bu bölgeye de talk pudrası bonkörce uygulanırdı, zira *muayyen gün*lerin başka herhangi bir kimseye, özellikle de erkeklere, onların arasında da özellikle *gözde bekâr* tabir edilenlere belli olma ihtimali, en fena günah & suçlar dâhil, olabilecek tüm kaderlerin en beteriydi. Fark edilmesi, (erkek) burun delikleri tarafından *koklanması*, *algılanması*, *tespit edilmesi* ihtimalinin verdiği panikle devamlı teyakkuzdaydık, bu da bizi ürkek & (bazen) acımasız & muhakkak keskin bakışlı kılıyordu, zira hazırlıksız yakalanmak istemiyorduk.

Bu yüzden Silas Weir'in varlığını biraz aşağılama & rahatlama ile karşıladık, ne de olsa belli ki kendisi, düşüncelerini zerre kadar bile umursamadığımız bir *gözde bekâr*dı. Chestnut Hill taliplerimizi çocukluklarımızdan beri tanıyorduk & en az yakışıklıları bile bize göre yakışıklıydı, insanın akrabaları gibi; gerçekte genç Dr. Weir çirkin olmaktan ziyade yalnızca *fazla sıradan* & zarafetten yoksundu.

Dr. Silas Aloysius Weir'in yaşlı halinin gazetelerde & geçtiğimiz günlerde *Harper's Weekly*'de çıkan etkileyici suretleri –Beyaz Saray'da ödüllü bir bilimsel araştırmacı olarak saygı gören & onurlandırılan o katı & kendinden emin, çenesi çıkık, somurtuk gözlü hali– soluk benizli genç Dr. Weir'in bendeki hatırasına hiç uymuyor.

1835'in sonbaharında Silas Weir, Chestnut Hill'deki misafir odamızda ilginç bir görüntüdeydi. Ciddi durması gerekirken gülüyor, gülmesi gerekirken ciddi duruyordu. Ağzı sakız kadar yumuşak görünüşlü & solucan renkliydi; böyle bir ağzın sizi *öpmeye cüret etmesi* düşüncesi insanı bir Banshee* gibi uluyarak güldürmeye yeterdi. (Hiçbirimiz bunu hayal edecek kadar ileri gitmedik, hemen söyleyeyim!) Kırk yaşında birinin haline tavrına sahip olmasına rağmen sadece yirmi üç yaşında olduğu söyleniyordu!

Aksanı kulağımıza çok garip geliyordu. Boston'lı insanların böyle başlarını üşütmüş gibi konuştuğunu duymazdınız; Silas Weir'in aksanı daha da belirgindi. Kulağa şık gelen bazı kelimeleri telaffuz etmeyi bilse de (*Aristoteles, Galen, bulaş, eksanguinasyon*) yarattığı etki komikti. Birbirimizle okulda & kilisede olduğu gibi göz göze gelmeye cüret edecek olsak kıkırdamaya başlamamız işten değildi ama biz artık çocuk değil, *genç hanımlar*dık.

Zaman zaman, Silas Weir'in küçük, nemli gözleri, dilini şaklatan bir yılan gibi bana yönelirdi: ağır eteğimin & astarımın altından burun gösteren terliğimden hızla sıkıştırılmış belime, oradan korsemin dantelli kumaşına doğru ilerleyip solgun boğazıma & soluk renkle pudralanmış yüzüme çıkar, ama gözlerime bakmaya cüret edemezdi.

Tabii Silas Weir'in Chestnut Hill'deki evimizin her hafta gelen & güçlükle tahammül edilen bir misafiri haline gelmesi kendi suçu değildi–kendi kendini davet etmemişti. Büyük amcam Clarence Tyndale kilisemizde, Chestnut Hill'in Birinci Episkopal Ki-

* Kelt mitolojisinde, bir aile üyesinin öleceğini uluyarak ya da çığırarak haber veren doğaüstü dişil bir varlık. (ç.n.)

lisesi'nde yardımcı papazdı; Silas Weir de bu kiliseye katılmaya başlamıştı; Hristiyan hayırseverlik anlayışıyla, yalnızca iyi niyetle, Clarence Amca "genç Doktor Weir"i (ona böyle derdi) evimize "bir ziyarette bulunmaya" teşvik etmişti. Silas Weir Chestnut Hill'de kimseyi tanımıyordu veya en azından böyle deniyordu. Philadelphia Tıp Okulu'ndan yeni mezun olmuştu & emeklilik yaşına (altmış) yaklaşmakta olup mesleğini azaltılmış bir kapasitede devam ettiren bölge hekimimiz Ambrose Strether'ın çıraklığını yapıyordu; bu da genç bir doktorun tıp kariyeri için pek umut vadeden bir başlangıç sayılmazdı.

(Neden sonra Silas Weir'in, Concord, Massachusetts'li Weir'lerin beklediği yüksek standartlara uymadığı için kendi ailesi tarafından –bir bakıma– "sürgün edildiğini" öğrenecektik; pek öne çıkmayan akademik performansından ötürü, ailenin tarihi boyunca tüm erkek Weir'lerin eğitim gördüğü Harvard Üniversitesi'ne girememişti.)

Şüphesiz, Clarence Amca genç Hristiyan beyefendiye yardımcı olmayı umuyordu. İsa'nın, *Komşunu kendin gibi sev* uyarısı, tıpkı heybetli dişbudak ağaçlarımıza dadanan böcekler gibi, Amcamın kafasının derinlerine işlemiş, onu akrabaları için bir baş ağrısı haline getirmişti.

Tıp okumuş, gözde genç Hristiyan bir bekâr. Kim bilir geleceği neler gösterecek. Siz genç hanımlar ona karşı nazik davranacaksınızdır, biliyorum. Korkarım bir "sınıfsal snopluk" tarihine sahip olan Chestnut Hill'de, onun kendini evinde hissetmesini sağlayacaksınızdır.

O kadar uzun zaman geçmiş ki, aklım almıyor.

Daha on sekiz yaşındaydım, Chestnut Hill Kızlar Akademisi'nden mezun olmuştum. Biricik & en yakın dostum, Fiona Fox, benimle birlikte mezun olmuştu. Çevremizde ayrıca ciddi yüzlü bir güzel olan ablam Katherine & hayat dolu kuzenlerimiz June & Jetta vardı. Bir de Belinda Prescott, hâkimin kızı. Söylemem gerek, övünmek için demiyorum, o yıllar Chestnut Hill'de bizim

çevremiz *o* çevreydi. En iyi ailelerin kızları bizim arkadaşlarımız olmak istiyor, erkek kardeşleri & kuzenleri bize "kur yapmak" istiyordu, ama biz genç & şımarık & seçiciydik, bu da bizi acımasız kılıyordu.

Evet, bunu teslim edeceğim: Biz *güzel*dik. Hepimiz!

Ayrıca, üst kısımları sıkı & (ince, beyaz çoraplı) ayak bileklerimizi gizleyen upuzun etekli, süslü, çiçekli, dantelli, kurdelelerle bezeli elbiselerimizle çok güzel giyimliydik; kibar kıyafetlerimizin içinde, mükemmel bir postürle, içlerine zar zor da olsa nefes alabilecek kadar sıkıştırılmış olduğumuz balina kemiğinden korselerimizle gerçekten dimdik oturmak zorundaydık.

Benim yirmi dört santim belim, elbisemin üst kısmının saten ışıltısı & genç beyefendilerin gözüne çekici gelmesi için tasarlanmış fırfırın arasında on dokuz santime düşüyordu.

Gür bir bahçedeki glayöller gibi duran grubumuzu ilk gördüğünde Silas Weir'in yüzündeki boğuluyormuşa benzeyen hasta bakış, ona acımamıza sebep olmuştu, neredeyse...

Lettie ona misafir odasının kapısına kadar eşlik ederken şapkasını iki eliyle tutuyordu. Parlak bir ışık gözünü kör etmişçesine bakıp göz kırpıştırıyordu. Annem derhal bu sarsak misafiri rahatlattı ya da rahatlatmaya çalıştı: Zavallı Dr. Weir ocağın yanında bir yere oturacakken kendi ayaklarına takılıp kıpkırmızı kesilmişti. Daha önce hiç bu kadar kibar bir ortamda bulunmamış gibi görünüyordu!

Daha önce hiç bizim gibi *genç hanımlar*a bakmamıştı, belliydi.

O yıl & sonraki yılın bir kısmında Silas Weir evimize kaç kez geldi tekrar, hatırlamıyorum. Onun yanı sıra bizim dikkatimize talip olan belli başka kimseler, Philadelphia'nın "iyi" ailelerinden çok daha çekici genç erkekler varken onu ciddiye almadık; bütün "gözde bekârların" içinde Silas Weir solda sıfır kalıyordu. Ama o bunu bilmiyordu, tabii ki.

O ilk tuhaf ziyaretten sonra Dr. Weir anneme çiçek getirmeyi hiç ihmal etmedi: Tamamıyla açmış ortancalar –hatta gülhatmi-

ler & kaplan zambakları!– gibi kaba çiçeklerdi bunlar ekseriyetle. (Dr. Weir bu çiçekleri muhtemelen yabanıl ortamlarda yetiştikleri çayır & hendeklerde buluyordu, sanki fark etmeyecekmişiz gibi.) Annem onun hevesini kırmaya kıyamıyordu. Chestnut Hill'deki başka hiçbir evin kapıları ona açık değildi. Bu sakar genç adamı bize çeken, iyi demlenmiş İngiliz çayı ya da aşçımızın leziz çay saati sandviçleri değildi, zira bizim yanımızda iştahı yok sayılırdı; titreyen eliyle tuttuğu yiyeceklerin muhtevasını, üstüne oturmayan pantolonuna dökmesi işten değildi. Nezaketle sorular yönelttik ona; büyük hevesle, tuhaf şekilli dişlerini & nemli diş etlerini sergileyen gülümsemelerle, tekleyerek cevaplamaya çalıştı; sanki gerçekten ilgileniyormuşuz da, yalnızca kibarlık ettiğimiz için sormuyormuşuz ya da daha kötüsü, zaman zaman, ki itiraf ediyorum bu zalimliğe ben de ortak olmuştum, ona sakar bir köpeğe sataşırcasına sataşmıyormuşuz gibi.

Gel zaman git zaman çok meşhur olacak genç hekim, uzun zaman önce Chestnut Hill'deki misafir odamızda bize ne anlatmıştı? Silas Weir, insan bilgisini ilerletme & tıp araştırması alanında "isim yapmanın" yanı sıra klinisyen & cerrah olarak kariyer yapma planından boş laflarla bahsederken tavrında beliren o utangaç övünmeyi hatırlar gibiyim; çocuklarda, hatta bebeklerde görülen "doğuştan gelen bozuklukları" düzeltme umuduyla yapmayı planladığı "deneysel cerrahiden" dem vururdu. *Yarık damak, çarpık ayak, şaşılık* gibi kaba ifadeleri işitince irkilirdik–bu tür kelimeler erkeklerle kadınların beraber bulunduğu topluluklarda asla dile getirilmezdi. *Verem* gibi korku salan bir sözcüğü sarf etmeye cüret ederdi genç hekim; *kadavra*, *doğum*, hatta *rahim* gibi müstehcen kelimeleri de. (Ama belki de "rahim" (*womb*) dememişti Silas Weir, zira bu kelime ağza alınamadığı için bizim dağarcığımızda yoktu; sakar genç doktor, belki de, o burundan gelen New England aksanıyla, aslında "bir zamanlar" anlamına gelen "whilom" demişti, Edgar Allan Poe'nun şiirlerini andıran tuhaf ama şiirsel bir ifadeydi bu.)

Misafir odasındaki sessiz konuşmaların ağırbaşlı uğultusu içinde Silas Weir'ın fazla yüksek & budalaca sesi duyulur duyulmaz oda aniden sessizliğe bürünürdü; genç hekim kıpkırmızı kesilir, istemeden toplum içine dağınık & uygunsuz bir halde çıkmış biri gibi odada göz gezdirir, kimsenin fark etmediğini umardı.

Arkadaşlarım acımasızca alay ederdi benimle, "saftirik Silas'ın bana *âşık* olduğunu" söyleyip dururlardı! Kuzenlerim June & Jetta en fenalarıydı.

Silas Weir'in, onunla bir-iki kelime etmem ya da ona gülümsemem bir yana dursun, sadece ondan yana bir bakış attığımdaki tavrına bakılırsa bu iddia doğru olmalıydı; adımı söylemeye cüret ettiğinde, "B-Bayan Tabith-a" o kadar çatlak, kurbağavari bir ses çıkarırdı ki neredeyse kendimizi kaybeder, kahkahalara boğulacak olurduk.

Ben de karşılık olarak genç doktora asla "Dr. Weir"den başka bir şekilde hitap etmemeye özen gösterirdim. Ona "Silas" demişliğim hiç yoktur. Başkaları ne düşünürse düşünsün, ben ona geçici bir hevesle dahi olsa *hiç umut vermedim.*

Böylece, eninde sonunda, Silas Weir, Tabitha Tyndale'ın kendisine ilgi duymadığını fark etti & biraz da çaresizce, sevgili Fiona'ya yöneldi, nezaketi gereği karşısındaki ne kadar beceriksiz olursa olsun kimseye kaba davranmayan Fiona'ya. Ne var ki Fiona da Silas Weir'ı cesaretlendirmedi. Çok geçmeden, yakışıklı talibi Rufus Clark'ın cazibesi, Fiona'nın dikkatini tamamen ele geçirince, Silas Weir daha da büyük bir çaresizlikle bu sefer cilveli kuzenim Jetta'ya yöneldi.

Çevremizdeki tüm kızlar arasında... *Jetta*! Naif genç adamın kalbiyle oynamaya can atan Jetta–tıpkı bir kedinin bir fareyle oynadığı gibi: önce canlı, bütün bir fareyle; ama sonunda sadece geriye kalanlarla, bağırsaklarıyla, minik kafatasıyla & en nihayetinde o lastiksi küçücük kalbiyle.

Zira Jetta, bir nevi sahne insanı olmaya meyyaldi; (farkında bile olmayan, ruhu duymayan) o "fare"nin üzerinden kahkaha

toplamaya bayılırdı, zavallı Weir, canlı, kızıl saçlı, on yedi yaşındaki Jetta'nın bir anlığına dahi olsa *onunla* ilgilenebileceğine inanacak kadar kendini kandırmıştı.

Sonrasında, odama çekildiğimizde, o budalanın haline nasıl da gülerdik! Öyle çok gülerdim & gövdemi, belimi, kalçalarımı & kaba etimi sımsıkı saran korsenin bağları öylesine acı verirdi ki bayılacak gibi olurdum & korsemin *çözülmesi* gerekirdi.

"Ah kızlar! Bu yaptığınız çok zalimce & Hristiyanlığa yakışmıyor. Zavallı genç adam hepinize pervane. Böyle karşılık vermek kibarlığa sığar mı?" Annemiz iç çekerek bize böyle çıkışırdı.

Cuma ikindi çay saatlerimizde misafir odasında sergilenen bu türlü maskaralıklardan Babamın haberi olmazdı–neyse ki! Babam, kibar sohbetlerle zerre kadar ilgilenmeyen Kalvinist bir iş adamı olarak, bu buluşmaların hiçbirine adımını bile atmazdı.

Sonuçta, kızları onun onayladığı genç adamlarla evlenecekti; çünkü bu gençlerin babalarını tanır & onlara saygı duyardı, onlar da babama saygı duyardı. Gerisi laftan & cilveden ibaretti; zararsızdı.

Ama Silas Weir bir sonraki gelişinde, anneme dağınık bir kara göz nergisi & papatya demeti sunduğunda, Jetta'nın genç doktora duyarmış gibi yaptığı ilgi çoktan sönmüş durumdaydı; zira o günkü buluşmada daha cazip genç beyler vardı. Fiona da Weir'a mesafeli bir nezaket dışında pek ilgi göstermemiş, bu durum genç doktoru epeyce mahzun bırakmıştı. Bu arada Elias Rollins de West Point askeri öğrencisi üniformasıyla Chestnut Hill'e dönmüştü–öylesine göz alıcı bir manzaraydı ki bakışlarımı başka yöne çevirmekte zorlandım & her ne kadar görünmez korseyle dik tutulan kusursuz duruşum bunu belli etmese de, bütün cilveli savunmalarım bir anda *erimişti*.

Çünkü karşımda, babamın şehirde birlikte iş yaptığı için saygı duyduğu bir adamın oğlu vardı; karşımda gerçek bir *talip* olan bir genç adam vardı.

Yine de, ne kadar budalaca davrandığının & bu çabasının ne denli nafile olduğunun farkında olmayan Silas Weir, Elias'la

aramda geçen sohbete katılma çabasıyla bana doğru bir sandalye çekmeye cüret etti; tıpkı bir eşeğin, iki safkan tayla çayırda oynamaya çalışması gibi. Soğuk bir ifadeyle baktım bu çirkin görünümlü, gülünç Boston aksanlı genç adama–sanki onu daha önce hiç görmemişim gibi; Elias'a onu tanıtma gereği duymadım, çünkü bunun hiçbir anlamı yoktu. Ağzından çıkan kekeleme dolu hiçbir kelimeyi işitmiyor gibiydim.

Sonunda annem durumu fark etti, zavallı Weir'a acıdı; koluna girip onu "Chestnut Hill'e yeni gelmiş, pek gelecek vadeden bir genç hekim" diye tanıtmak üzere yaşça büyük akrabalarımızdan birine götürdü.

At suratında beliren o iç karartıcı ifade! Kızarmış yanaklar, kısılmış fare gözleri, incinmiş ağız, bir budalanın bu kadar derinden *yaralanabileceğini* beklemiyor insan.

O öğleden sonraydı; annem Silas Weir'ı evimizin antre kapısında uğurlarken derin bir üzüntüyle mırıldandı: "Sanırım önümüzdeki Cuma evde olmayacağız, Dr. Weir. Şöyle ki, hepimiz bir yere gidiyoruz. Çok üzgünüm."

"Ah. *Ben* çok üzgünüm." Weir'in kafasına kalın bir demir çubukla vurulmuş olsa bu kadar serseme dönemezdi. "N-nereye?"

"Nereye–?"

"–gidiyorsunuz?"

Silas Weir bu kaba soruyu öylesine naif, çocuksu bir masumiyetle sormuştu ki, annem aslında sözünü dilediği gibi kesemedi; bunun yerine ailedeki bir ölümden, cenazeden, yas döneminden söz eden belirsiz birkaç kelime mırıldandı...

"Ah, anlıyorum! Gerçekten çok çok üzgünüm. Başsağlığı dileklerimi sunabilir miyim, Bayan Tyndale?"

"Sunabilirsiniz, Dr. Weir. Sunabilirsiniz."

Bu sırada, İrlandalı hizmetçimiz, yüzünde bastırmakta zorlandığı müstehzi bir sırıtışla, onu evden & sonsuza dek, hayatımızdan uğurluyordu.

*

Nihayet şu baş belası gitmişti! Hepimiz bayram ettik çünkü Silas Weir'ı özleyecek değildik.

Yine de, kendi heyecan verici geleceğimle ilgili duyduğum coşkulu mutluluğun arasında, içimde hafif bir suçluluk kırıntısı hissettiğimi inkâr edemem.

En az bir kez daha, üstelik beklemediğimiz bir şekilde, Silas Weir evimizde belirdi, büyük bir Noel davetinde. Onu Muhtemelen Clarence Amca davet etmişti, gerçi sonradan bunu inkâr etti ama çaresiz "talibin" evimizi gözetleyip büyük bir toplantıyı fark ederek, davetlilerin ardından içeri sızıvermiş olmasını da ihtimal dışı görmüyorduk. Böyle kibar çevrelerde, kapıdan çevrilmeyeceğini biliyor olmalıydı.

Aşktan sersemlemiş, nemli, kemirgen gözleriyle misafir odasını süzüyor, *bana* kilitleniyordu.

Ama bu kez, onun cesaretini kırmaya kararlıydım. Daha önce hiç yapmadığım bir şekilde ona doğru ilerledim, elimi neşeyle kaldırarak, "Müjdemi isterim, Dr. Weir–nişanlandım!" zafer edasıyla ona o şahane, aile yadigârı nişan yüzüğünü gösterdim: vaktiyle Elias Rollins'in büyük büyükannesine ait olan, yakutlarla çevrili, kare kesim bir pırlanta yüzük.

Benim yaklaştığımı gördüğünde parıldayan gözleri, bir anda bir su birikintisindeki yosunlar gibi donuklaştı & ağzı hayal kırıklığıyla gevşedi. İtiraf etmekten gurur duymuyorum ama kalpsizdim. Gözlerim zaferle parlıyordu, eminim. Tıpkı bir güveyi istemeden ezip, yaralayıp, zavallı yaratık otların arasında çırpınıp dururken, anlam veremediğiniz bir şekilde *sinir olmak* gibiydi.

Şokuna rağmen, Dr. Weir kekeleyerek tebriklerini sunmayı başardı. Neyse ki, yakışıklı nişanlım Elias o sırada orada değildi; bu da, Weir için karşılaşmayı biraz olsun katlanılır kıldı. Elinden geleni yapıp toparlanmaya & hemen ortamdan ayrılmamaya çalıştı. Aslında, bütün oda sessizliğe gömülmüştü, çünkü Silas Weir'a ettiğim bu zulüm, Fiona & Katherine & Belinda & June &

Jetta'nın yüreğinde bir tür *ürpertiye* yol açmıştı–tanıdığımız daha uygun genç erkekler söz konusu olduğunda nicedir bir tedirginlik & kaygı halinde yaşayan kızlar, bu yabancıya duyduğumuz saf & ortak küçümsemeyle keyiflenebiliyordu.

Bunun ardından, genç Dr. Weir hayatımızdan çıktı. Ona öyle az ilgi duyuyorduk ki, ne arkasından soru sorduk ne de onu hatırladık; ta ki Clarence Amca aylar sonra, Silas Weir'in Chestnut Hill'den & Ambrose Strether'le olan asistanlığından "oldukça ani bir şekilde" ayrıldığını & New Jersey'de bir pozisyona geçtiğini bize bildirene dek.

*

"Tabitha! Bu Dr. 'Weir' – 'Silas Aloysius'–*bizim* Dr. Weir mi?"

Yaşlanmış olmasına rağmen hâlâ neredeyse eskisi kadar keskin bakışlara sahip olan annem, *Harper's Weekly*'nin son sayısında tanıdık bir simaya rastlamıştı; dergiyi buyurgan bir ifadeyle bana uzattı.

"Şey, sanırım, evet sanırım *o*. Görünüşe göre artık kendisine 'Silas Aloysius Weir' diyor..."

Sert bir bıyığa sahip, oldukça vakur görünümlü orta yaşlı bir adam çizimine baktım. Oldukça mahcup hissediyordum. Annemin alaycı gülümsemesi de pek teselli edici değildi.

Chestnut Hill'de hiç kimse yıllardır "Dr. Silas Weir"i bir anlığına bile düşünmemişti. Tıpkı evlerimizde çalışan, kontratlarının sonuna gelince az bir ücret & babamın hayır duasıyla serbest bırakılan, yoluna gidip ardından tamamen unutulan İrlandalı sözleşmeli hizmetkârlarımızdan biri gibi, iz bırakmadan silinip gitmişti zihnimizden. Ta ki, yıllar sonra, Dr. Weir'in "kadın anatomisini" içeren cerrahi alandaki "derinlemesine yenilikleri" nedeniyle National Society of Medical Science'tan (Ulusal Tıp Bilimleri Topluluğu) prestijli bir ödül aldığı haberi duyulana & Dr. Weir son derece şaşırtıcı biçimde, "Modern Jino-Psikiyatri'nin Babası" olarak anılmaya başlanana dek.

Jino-Psikiyatri! Öyle çirkin & ürkünç tınlayan bir kelime ki, yüksek sesle mırıldanılmamalı bile.

Jino-Psikiyatri'nin ne anlama gelebileceğine dair yalnızca hayal meyal bir fikrimiz vardı, kadınlarla ilgili "zihinsel" bir tıbbi uzmanlık dalı olsa gerekti. Fakat çok nadir bir alan olmalıydı: Chestnut Hill'de bu dalda eğitim almış tek bir hekim bile yoktu.

Dr. Weir'in yaptığı tıbbî yenilikler nedir bilmiyorum. *Harper's Weekly*'deki makaleye yalnızca göz gezdirdim. *Kadın bedeni*ne dair böylesi konular hakkında ayrıntılı bilgi edinmek, fenalık geçirmeme yeterdi, eminim; sinirlerim o kadar yıpranmış durumda ki, bazı kelimelerin beni altüst etme gücü var.

Bundan daha da güçlüsü, çoktan yitip gitmiş bir genç kızlık dönemine dair istenmeyen anılar, bir "talibe" zalimce gülebilecek kadar güzel olduğum zamanlar...

Ah, Dr. Weir! Yedisi ölü beşi canlı doğumla sonuçlanan on iki hamilelikten sonra, hayatta kalan & şimdi yetişkin erkekler olan iki oğul & (hayatta kalan) yedi torunla kutsanmış cilveli Tabitha'nızı tanıyamazdınız, eminim.

Sinirlerim eskisi kadar sağlam değil, düşüncelerim de öyle neşeli & pırıltılı değil. Şişmiş bileklerim & varis damarlarıyla kaplı bacaklarım neredeyse cüssemi taşıyamaz halde. Güçlü iç çamaşırlarının sıkı baskısıyla dizginlenmese, kucağıma kum torbası gibi sarkacak memelerim...

Gerçekten de, sadece *düşünmek* bile beni fazlasıyla yoruyor, *pişman olmayı* geçtim, neyden pişman olmak, bilmiyorum...

Ve işte annem, beni azarlamak gayesiyle Dr. Weir mevzusunu açıyor, sanki ben kalıcı olarak kızarmış bir cilde & seyrelmiş saçlara sahip, hayli orta yaşlı bir kadın değil de, bel ölçüsü on dokuz santim olan dikbaşlı bir genç kızmışım gibi.

"*Ben* o genç doktorun çok umut vadettiğini düşünmüştüm, hatırlarsın, *sen* & kız kardeşlerin aksini düşünmekle çok aptallık ettiniz. Rollins ailesi başını döndürmemiş olsaydı & o çekici genç Silas Weir'la evlenmiş olsaydın, tam şu anda, Jino-Psikiyatri'nin Babası'nın eşi *sen* olurdun..."

ÇIRAK (1835–1836)
DR. MILTON THORPE
CHESTNUT HILL, PENNSYLVANIA

O! Sonraları kendinden "Silas Aloysius Weir" diye bahsetmeye başlayan şahsı unutmam pek mümkün değil.

Gerçek şu ki, biz onu Chestnut Hill'de tanıdığımız sıralar sadece "Silas Weir"di –ne kendisinin, ne de Philadelphia Tıp Okulu'ndan almış olduğu derecenin ahım şahım bir hali yoktu– okulun tüm eğitim programı yalnızca *dört ay* sürerdi zaten.

Silas Weir'e dair anılarım, ikimizin de Dr. Strether'ın muayenehanesinde kıdemli hekime çırak olarak geçirdiğimiz o çalkantılı yıla dayanır; ben, ondan iki yaş büyük & (onun gibi) Philadelphia Koleji'nden alınmış bir tıp sertifikasına sahip biri olarak oradaydım; 1834'te yeni mezun olmuş Weir ise çok gençti & yirmi üç yaşında biri için oldukça deneyimsizdi.

Gerçekten de, Silas Weir umut vadeden bir hekim değildi, hele umut vadeden bir cerrah hiç değildi. Bana, Massachusetts'teki Weir ailesinde birkaç "seçkin" hekimin bulunduğunu & amcalarından birinin Harvard'da tanınmış bir gökbilimci olduğunu salık vermişti; bu da doğal olarak bende büyük bir merak uyandırmıştı: Silas neden Harvard'a ya da Pennsylvania Üniversitesi'ne değil de bu kadar düşük seviyedeki bir tıp okuluna gitmişti? Yine de bu soruyu kendisine yöneltme kabalığında bulunmadım.

Weir, Strether'ın muayene odasında bir hastayla yüzleşmekten gerçek anlamda korkuyordu, her seferinde bana "önce sen gir" diye ısrar eder, ardından o da benimle birlikte odaya girerdi.

Strether ona dönüp de bir görüş öne sürmesini talep etmedikçe, Weir bütün bir muayene boyunca suspus olur; hasta erkekse

onu korku dolu gözlerle süzer, kadınsa neredeyse hiç bakamazdı.

Bazen Weir'in, sanki üşüyormuş gibi, gözle görülür şekilde *titrediğini* fark ederdim.

(Gerçekten de Weir sık sık üşüyor gibi görünürdü. Soğuk havada tırnakları & çoğu zaman dudakları maviye keserdi. Normalden biraz büyük & uçları hafif sivri olan kulakları ise, sanki donmuş gibi, acayip bir mum beyazlığındaydı.)

Bu nedenle, çoğu zaman Dr. Strether'a yardım etme görevi bana düşerdi, ki buna hiç itirazım yoktu; bu şekilde eski usul, "uygulamalı" hekimliğe dair pek çok şey öğreniyordum. Tam bir korkak olan Weir ise bir köşede sinip kalırdı.

Zira kısa sürede anlaşıldı ki, Weir *fiziksel* olanla baş etmekte son derece zorlanıyordu, bir doktor için hiç de hafife alınmayacak bir engel! Belli ki, hiçbir kadınla samimi bir deneyimi olmamıştı & muhakkak ki asla çıplak bir kadın bedeni görmemişti. O dönemde birçok Hristiyan genç erkek için çıplak, hatta sadece kısmen giyinik bir kadın görmek dehşet verici bir durumdu & Weir de bunlardan biriydi; nitekim, saygın Hristiyan ailelerin kızları kendi çıplak bedenlerinin neye benzediğini bilmezdi; çünkü onlara, mahrem yerlerine bakılmasının günah, hatta şeytani olduğu öğretilmişti. Elbette, *üreme* sürecinin fizyolojik mekanizmalarına dair en ufak bir bilgiden habersizdiler & evliliğe mutlak bir cehalet içinde adım atarlardı.

Sıradan bir huzursuzluğun yanı sıra, Weir görünüşe göre, zamanındaki birçok erkek & oğlan çocuğu gibi, kadınların "mahrem bölgelerine" karşı özel bir tiksinti de duyuyordu; yadsınamaz bir çekim de vardı elbette –yasak & müstehcen olana duyulan çekim gibi– fakat her şeyden çok, açık bir iğrenmeye yaklaşan içgüdüsel bir hoşnutsuzluk hissi.

Zamanla, otobiyografisinde de ortaya çıkacağı üzere, Silas Weir alt sınıflardan kadınları, özellikle sözleşmeli hizmetkârları & "hayvansı" bulduğu İrlandalı göçmenleri, tedavi etmekte pek zorlanmayacaktı; ama "iyi ailelerden" gelen kadınların karşısında dili tutulurdu.

Kadınlar ne kadar kibar & varlıklıysa, Weir sanki onlar tanrıçaymış gibi onlardan o denli kaçınırdı, çünkü bu kadınlar kendi ailesindeki kadınlara & Concord'daki komşularına benzerdi. Kendisi de bir bakıma *sınıf düşmüş* sayılırdı; ailenin küçük oğullarından biri olarak babasının mirasından hatırı sayılır bir pay alması beklenemezdi; bu yüzden Weir, Chestnut Hill'in genç mirasçılarından biriyle (pek mümkün görünmeyen) bir evlilik yaparak statü kazanma fikrine saplantılı bir şekilde bağlanmıştı.

Dr. Strether, emekliliğe yaklaştığı için & Philadelphia'nın zengin banliyösü Chestnut Hill'de halihazırda bolca genç hekim bulunduğu için, en zengin hastalarını kaybetmişti; muayenehanesine gelen kadınların çoğu, civardaki esnafın, zanaatkârların & işçilerin, düşük maaşlı öğretmenlerin & benzerlerinin eşleri ya da kızlarıydı; işverenleri tarafından ona gönderilen tek tük hizmetçilerle çiftlik işçileri de olurdu. Bu yoksulca göçmen kadınlardan bazılarının görünüşleri şoke ediciydi, korsesiz, memeli bedenleri çok kez hamile kalmaktan ötürü sarkmış, şekilsizleşmişti & çoğunlukla mide bulandırıcı bir koku yayarlardı; böylesi kadınları yakından muayene etmekte hangi doktor olsa zorlanırdı, deneyimli bir hekim olan Strether bile.

"Nefesini tutmayı öğrenmen gerekecek, Silas," derdi Strether, Weir'e yönelttiği acıyan bir gülümseme & bana fırlattığı şaşkın bir yoldaşlık bakışıyla, "doktor olmak istiyorsan şayet. Bir bakıma en şanslısı ruhban sınıfından olan kardeşlerimiz: Kokusuz buharlardan ibaret ruhlarla uğraşıyorlar."

Weir zayıf bir gülme denemesinde bulundu. İnsan o asık yüzlü at suratındaki hastalıklı, çökmüş ifadeyi görünce adam için üzülüyordu neredeyse.

"Evet. Söylüyorum da kendime: 'İsa *hepimizi* seviyor.'" Ama Weir'in yüzündeki ifade başka bir şey söylüyordu.

Hastalarla bu kadar az deneyimimiz varken nasıl onaylı hekim olagelmiştik, merak ediyor musunuz? Philadelphia Tıp Okulu'ndaki başlıca eğitim yöntemi, yaşlı bir hekim-eğitmenin bizi

kısa sürede uykuya geçiren tekdüze bir sesle verdiği, çoğunlukla sıkıcı, konusu dağılmaya müsait türden amfi dersleriydi. Pennsylvania Üniversitesi Tıp Fakültesi gibi daha muteber okullardaki tıp öğrencilerinin aksine, biz hastalarla karşılaşmazdık; hastanelere gitmezdik, hastalığa dair resmî bir tecrübemiz yoktu. Amfi derslerimiz insan anatomisine odaklanırdı & vücudun parçalarının yanı sıra insan iskeletinin sayısız kemiğinin ezberlenmesine büyük önem verilirdi. Mesleğini icra eden bir hekimin böyle bilgileri aklında tutması için bir sebep yoktu aslında, çünkü muhtemelen Dr. Strether gibi, muayenehanesinde başvurabileceği tıp kitapları & şemaları olurdu. Zamanın egemen aklı, *Şüphen varsa, kanat*, diyordu, hastayı yani; fakat kanın damarlardan akıtılmasına dair birinci elden tecrübemiz neredeyse yoktu; bu kirli işlemi, yaşça büyüğümüz olan hekimlere çıraklık ederken öğrenecektik.

Bize diseksiyonlar izlettirirdiler ama katılmamıza izin vermezdiler; istemezdik de zaten. Okulda kullanılabilecek ceset sayısı sınırlıydı ayrıca bunlar, daha saygın olan üniversite tıp fakültesi daha üstün numuneleri seçtikten sonra geriye kalan, en çürümüş & perişan yoksulların cesetleriydi.

"Klinik muayeneler" kısmı için erkek & kadın anatomisini taklit etmek üzere tasarlanmış cansız mankenler üzerinde pratik yapardık. Boş, kör gözlere sahip & gözeneksiz, kum rengi bir epidermisle kaplı bu mankenler pek gerçekçi olmasa da, aramızdaki henüz çocuk sayılacak yaşta & gayet tecrübesiz olan, nispeten kolay etkilenen genç erkeklere rahatsız edici derecede gerçekçi görünürlerdi; *insan genital organları*nın en basit temsili bile gözümüze şok edici gelirdi. Daha da asap bozucusu, şiş karınları korkunç bir şekilde açıldığında içlerine sabitlenmiş "fetüslerin" görülebildiği "hamile" kadın mankenlerdi; mankenlerin rahminde bulunan bu fetüsler, tiksinç bir et rengindeki bir yumurta kanalından dışarı atılacak şekilde tasarlanmıştı... Silas Weir kadar toy olan tıp öğrencilerinin, böylesine dehşetli bir görüntü karşısında fena olması ya da midelerinin bulanması işten değildi.

Çoğu bebek, hekimler değil ebeler tarafından doğurtulduğu için, doğumlar tıp camiasında ciddiye alınmazdı. Ancak iyi bir aileye mensup bir kadının başından geçen olağanüstü zor bir doğum süreci söz konusuysa bir hekim çağrılabilir & hekim, evin reisinin hatırına doğuma iştirak edebilirdi; bunun dışındaki durumlarda, bazı bebeklerin doğumda ya da hemen sonrasında ölmesi sıradan kabul edilirdi. Sağlıklı bir anne, kimsenin tam olarak belirleyemediği gizemli bir nedenden ötürü doğum esnasında kan kaybından ölebilir ya da yüksek ateş sonucu hayatını kaybedebilirdi. ("Enfeksiyon" olduğu açıktı, ama nasıl meydana geliyordu? Ve nasıl tedavi edilecekti? Zaten epeyce kan kaybetmiş bir kadın hastayı daha fazla kanatmak akıl kârı görünmüyordu. Aristoteles bu tıbbi sorundan bahsetmemişti ama bahsetmiş olsaydı, meseleyi mutlaka kadınlarda görülen, rahimle ilişkili bir tür kan *histerisi*ne bağlardı. Peki ama *bu* nasıl tedavi edilecekti?)

Sorun şuydu ki, manken dediğiniz hareketsizdir, "acıya" kayıtsızdır & doğum sancısı çekerken aniden kan kaybetmeye başlamaz. Dolayısıyla biz genç hekimler, gerçek & zorlu bir doğuma hazırlıksızdık. Genç bir hekimin bilmesi gereken her şeyi usta bir hekime çıraklık ederken öğreneceğine inanılırdı, tıpkı genç çırakların işi büyüklerinden öğrendiği tüm zanaatlarda olduğu gibi; zira o günlerde tıp, saygı gören bir meslek değil, bir zanaattı. Tıp öğrencisinden vücudun parçalarını ezbere bilmesi beklenirdi ama canlı bedenin gerçekte *nasıl* işlediğine dair bilgi sahibi olması beklenmezdi; model alınan beden, olgun çağındaki (beyaz) bir erkekti, kadınlar & çocuklar ise ikinci plandaydı.

Silas Weir'in hamile bir kadınla ilk karşılaşması –onun açısından– yıkıcı olmuştu: Weir'in Dr. Strether'in ameliyathanesinde şiş karnıyla yarım yamalak oturup kalın çoraplarını indirerek etli, beyaz & grotesk varislerle kaplı bacaklarını çatık kaşlı hekimlerin incelemesine sunan (tamamen giyinik) kadını görmesi, oracıkta bayılmasına yetmişti!

Weir'i amonyaklı tuzlarla ayıltan bendim. Titrek bir sesle, ço-

cukken kız kardeşlerinin çıplak bacaklarını göz ucuyla birkaç kez görmüş olduğunu ama hayatı boyunca hiçbir yetişkin kadının *çıplak bacaklarını* görmediğini & onların ne denli "kaba, çirkin & kıllı" olduğunu hiç bilmediğini söyledi bana, kendi bacakları da pek farklı değildi.

Neyse ki kadın hastalar muayene sırasında hemen hemen tamamen giyinik olur, erkek hastalar ise kısmen soyunurdu. Strether gerekli gördüğünde (erkek) bir hastaya "el sürebilirdi" ama kadın hastalara dokunmamaya özen gösterirdi. Çırakları ondan daha bile çekingendi. Nitekim, stetoskopla gerçek bir kalp atışını hiç dinlememiştik, ta ki Strether aleti muzip bir edayla elimize tutuşturana dek. "Buyurun! Bakın bakalım, içeride atan bir şey var mı."

Yaşlı doktorun mizahı kimi zaman biraz zorlama olabiliyordu. Bir seferinde yaşlı bir (erkek) hastayı muayene ederken kalp atışını dinlemesi için stetoskopu Weir'e uzatmıştı, ama parmaklarıyla aleti öyle bir biçimde tutuyordu ki, sesi tamamen kesmişti; Weir boşu boşuna dinledikçe beti benzi atmış, eninde sonunda "Aman Tanrım! Kalbi durmuş!" diye haykırmıştı, Strether ise bir yandan bana göz kırpıp büyük bir şevkle gülmeye başlamıştı.

Daha komiği, Weir'in kan görünce yaşadığı korkuydu. Bazen *yalnızca kan görme ihtimali* onu korkutmaya yetiyordu.

Zamanla ortaya çıkacaktı ki, Silas Weir, tıp okuluna gitme kararından babasının itirazlarına rağmen yılmamıştı zira görünen o ki Percival Weir'in, en küçük oğluna pek bir saygısı yoktu; Silas'ın kan görmekten & başka doğal olgulardan korktuğu, aile içinde bilinen & alay konusu edilen bir durumdu. Ailenin gözdesi olan Franklin adında bir ağabeyi, Harvard Tıp Fakültesi'nden yüksek onur derecesiyle mezun olmuş & Boston'da son derece parlak bir cerrahlık kariyerine adım atmıştı. Harvard Koleji'nden henüz mezun olmuş daha küçük bir erkek kardeşin bile parlak bir araştırmacı kimyagerlik kariyeri vardı. Silas'ın her girişimi, bu kardeşin başarılarıyla keskin bir tezat oluşturuyor & yetersiz bulunuyordu.

Weir'in babası istemeye istemeye onun Philadelphia Tıp Okulu'ndaki öğrenim ücretini ödemeye razı olmuştu, ama bunun da tek sebebi, Silas'ın hukuk, eğitim, hatta din adamlığı dâhil başka hiçbir şeye yönelik yetenek ya da beceri göstermemesiydi; zengin, Boston'lı bir mirasçısıyla evlenmesi kesinlikle olası görünmüyordu, keza işletme ya da finans alanında kârlı bir pozisyon bulması da. Hastaları arasında varlıklı kimseler bulunmayan hekimler, özellikle kırsal alanlardaki doktorlar, arıza çıktığında çağrılan seyyar tamircilerden pek farklı görülmezdi & çok az kazanırlardı, para kazanırlarsa o da: Silas Weir'in kaderinde yazan, Concord, Massachusetts'li Weir'lerin tiksintiyle baktığı böyle alçalmış bir hayatmış gibi duruyordu.

Weir'e, kan korkusunu Dr. Strether'dan nasıl gizlemeyi umduğunu sorduğumda bana yalvarmıştı: "Bana yardım eder misin, Milton? *Uğraşıyorum.*"

Genç bir işçi, baltayla yaşadığı bir kazanın ardından neredeyse kopmuş bir ayakla ameliyathaneye getirildiğinde, Strether'la ben (nafile de olsa) cesurca bir çabayla adamı gözlerimizin önünde kan kaybından ölüp gitmekten kurtarmaya çalışırken, Weir çaresizce & titreyerek bir kenarda durmuştu; başka bir sefer, Chestnut Hill'deki bir kilisenin taş merdivenlerinden yuvarlanıp başını her bir basamağa çarparak düşen & kafa derisi neredeyse kafatasından ayrılacak kadar yırtılmış bir kadının fena halde kanayan bu baş yarasına alelacele müdahale ettiğim bir durumda, Weir yine (zayıf bir çabayla) bana yardım etmişti, üstelik bu tıknaz, orta yaşlı kadın, yörenin oldukça saygın ailelerinden birine mensuptu.

Bir diğer sefer, ben Strether'a bir (diyabet) hastasının kangren olmuş, fena halde çürümüş ayak parmaklarını kesmesi konusunda yardım ederken –hastayı bağlayarak ancak "opere" edebilmiş, yani testereyle ampütasyon yapabilmiştik– Weir şak diye bayılmıştı.

Üç güne kadar sürebilen & kanlara bulanmış doktorun, annenin açık rahmine soktuğu forsepsiyle bebeği canlı ya da daha büyük ihtimalle ölü halde çekip çıkarması gereken doğum sancıla-

rında ya da daha da kanlısı, anestezisiz yapılan yalapşap bir sezaryen ameliyatında, Weir'in bayılma ihtimaline karşı gözlerini kapatıp kendi kendine dualar mırıldanması gerekirdi.

Bir keresinde, iri yapılı bir (erkek) hastanın mustarip olduğu, can yakıcı derecede şişmiş hemoroitler, *écraseur* olarak bilinen zahmetli bir işlem gerektiriyordu, bir tür garroteye* benzeyen bir alet yardımıyla hemoroide kan akışı durdurulacaktı. Bu işlem de anestezisiz yapıldığından, güvenliğinin sağlama alınabilmesi için hastanın masaya zincirlenmesi gerekiyordu zira acı o kadar şiddetliydi ki, Strether aleti çırağı olarak bana & sonra Weir'e –parmakları, kanla kayganlaşmış aleti ancak zayıf bir şekilde kavrayabilmişti– devretmeden önce, onu yoğun bir dikkat & belki tiksinti ifadesiyle kullanırken, tekmeleyip çırpınan hasta, Strether'a saldırabilirdi.

Strether Weir'le sert konuştu: "Al şunu, Silas & doğru düzgün kullan, yoksa Chestnut Hill'de işin biter."

Weir uğraşmasına uğraştı, cihazı beceriksiz elleriyle kullanmaya çalıştı; şansına, çığlık atan hasta bu sırada bayılmıştı & herhangi bir direnç göstermiyordu. Buna rağmen Weir işlemi yüzüne gözüne bulaştırdı; *écraseur* aletini yere düşürdü & alete biraz kir bulaştı.

Strether sabırla Weir'e devam etmesini emretti, zira geriye yalnızca bir tane şişmiş basur kalmıştı & titrek genç doktor, beceriksizce uğraştığı birkaç dakikanın ardından onu küçültmeyi başardı.

"Görüyorsun ya Silas, yalnızca azmetmen lazım. Kim bilir, belki bir gün bu nispeten zor anlardan keyif bile almaya başlarsın."

Sonrasında, ellerimizi yıkıyorken, yüzü kül gibi olmuş Weir bana dönüp, Tanrı'nın yarattığı dünyada böyle dehşetlerin olduğunu bilip bilmediğimi sordu, *o* kesinlikle bilmiyordu.

Soğukkanlılıkla yanıtladım: "Tanrı için bütün manzaralar eşit olsa gerek."

* İnsan vücuduna geçirilen zincir, ip veya tel gibi bir bağın sıkıştırılması suretiyle işleyen bir silah ve işkence yöntemi. (ç.n.)

"*Bütün manzaralar* 'eşit' mi? Buna inanamam."

Weir bana anlamaz gözlerle baktı. Onun Tanrısı, insani zaafları şiddetle küçümseyen & bazı manzaraları cehennemî, hatta lanetli olarak görmeye dünden razı, John Calvin'in Tanrısıydı.

Kabul etmeliyim ki, hastanın biri acil bir durum arz etmediğinde & ameliyathane görece sakinken, Silas Weir yeterince ehil bir çıraktı. Sıradan rahatsızlıklarla ilgilenirken –ayak şişlikleri, döküntüler, (normal boyuttaki) basurlar, kistler & çıbanlar, mide rahatsızlıkları, baş ağrıları, eklem ağrıları, kabızlık, hırıltılı ciğerler, ateş & ürperme, grip, "kulak çınlaması", "sinirler" vesaire– gitgide biraz kibirli bir otorite havasına bürünüyordu, en azından Strether ortalıkta yokken; bu rahatsızlıkların yanı sıra neredeyse diğer hepsi için, dönemin pratiğine uyarak sınırlı bir ilaç repertuarı reçete etmeyi öğrenmiştik: afyon ruhu, yüksük otu, cıva, güzelavrat otu, ekinezya, ginkgo biloba, alıç, sarımsak, siyah yılan kökü, sarı kantaron, küçük miktarlarda arsenik & kokain damlaları.

Daha önce de belirttiğim gibi, en yaygın tıbbi müdahale *flebotomi*, yani kan akıtma işlemiydi, çünkü birçok hastalığın kan fazlalığından ya da "ısınmış" kanın fazlalığından kaynaklandığına inanılıyordu. Antik çağlara dek uzanan bu geleneksel yönteme Strether da çok inanıyordu: *Şüphen varsa, kanat.* Ancak bunun hem nahoş hem de ortalığı batıran bir işlem olması itibarıyla kıdemli hekim, uygulamayı genellikle çıraklarına delege etmeyi tercih ederdi.

Şaşırtıcı bir şekilde, Weir bu konuda tuhaf bir yeteneği olduğunu keşfetti zira kan gördüğünde yaşadığı panik, kanı akıtan kişi *o* olduğunda & yalnızca seyirci olmadığında belirgin biçimde azalıyor gibiydi.

Zaman geçtikçe, Weir bir hastanın damarını açmak üzere kan akıtma bıçağını eline aldığında –söz konusu hastalık ister ateş olsun, ister soğuk & nemli bir cilt, ister zonklayan bir baş ağrısı ya da hırıltılı ciğerler, göğüs ağrıları & çarpıntı, omurga zedelenmesi, şiddetli kabızlık ya da ishal, mide bulantısı, tümöral oluşum-

lar– genç hekimin derinlere gömülü, nemli gözlerinde, tuhaf bir parıltı fark eder oldum. Weir *flebotomi* sanatında öyle ustalık kazandı ki, kısa sürede kadın hastaların da kanını akıtabilir hale geldi; yeter ki hastalar "iyi" ailelerden olmasın, üzerleri tamamen giyinik olsun & genç ya da çekici olmasınlar. Weir'in, ellerini yıkamadan önce kendi kırmızı parıltılı ellerine hayret dolu bir hayranlıkla baktığına birden çok kez şahit olmuştum.

"Sonunda," dedi Strether bana kuru bir alayla, "genç dostumuzun bayılmadan yapabildiği bir şey bulduk, yalnızca hastayı bayıltması yetiyor."

Elbette, flebotomi de frenoloji gibi belirsiz bir bilimdir & kimi zaman, zayıf & solgun hastalardan kan aldığımızda daha da zayıf düşüp, daha da soldukları, bayıldıkları & bazen, kanları yerdeki bir kovaya akarken gözlerimizin önünde can verdikleri olurdu; bu durumlar da, öfkeli yaşlılığında çırakları tarafından küçük düşürülmeye hiç tahammülü kalmamış olan Strether'i hem dehşete düşürür hem de çileden çıkarırdı.

"Ne aptal herif, yine mi yaptın aynı şeyi? Birinin daha mı son nefesini vermesine göz yumdun?" diye köpürürdü Strether Weir'e, ne ki Weir'in gözlerini sıkıca kapatıp kendi kendine mırıldandığı dualarla kendini bir çeşit trans haline sokma alışkanlığı, bu gibi anlarda hiç de işe yaramazdı.

Doktor ameliyathanesindeki bu tür ölümler *Tanrı'nın işi* sayılırdı. Bir Hristiyan bunu anlayışla karşılardı. *Onun vakti gelmişti.*

Bir *flebotomist* olarak gösterdiği başarıdan cesaret alan Weir, kendini yavaş yavaş bir *deneysel cerrah* olarak görmeye başladı.

Sıradan klinik tıpta bir gelecek olamazdı, bunu fark etmişti Weir. Erkek kardeşleriyle & "isim yapmaya" başlayan diğer (erkek) Weir akrabalarıyla rekabet etmek istiyorsa, yeni alanlarda öncülük etmeli, risk almalı & bulgularını en prestijli tıp dergilerinde yayımlamalıydı.

Muayenehane akşamın erken saatlerinde kapandıktan sonra Weir, mum ışığında tıp dergilerini karıştırmak üzere gece yarı-

larına kadar orada kalırdı. Ah, Amerika'nın ünlü hekimlerinden biri olmak! Tıbbi müdahaleleri, radikal yeni ameliyatları ustalıkla gerçekleştiren hekimler! Yaygın hastalıkların onarımında (çarpık ayak, yarık damak, şaşılık) öncülük ettiği baştan çıkarıcı fanteziler Silas Weir'in aklına düşmeye başlamıştı–yalnızca bu, başarıyı & tıp tarihinde bir yer edinmeyi garantileyebilirdi. "Akıl hastalığı"nı "ateş"in bir çeşidi olarak tedavi etme fikri düştü aklına; kafatası kemiğinin şekline göre kafatasının bölgelerini insan davranışları & duygularıyla ilişkilendiren yeni bir bilim olan frenolojinin büyüsüne kapıldı; bu öğretiye göre epilepsi, zihinsel gerilik, delilik & "duygu dalgalanmaları" gibi durumlar cerrahi müdahaleyle tedavi edilebilirdi.

Bu hastalıkların birçoğunun, doğum sırasında, cahil ebe kadınların müdahaleleriyle meydana geldiğine inanılırdı; tıp okullarında da genellikle bu öğretilirdi. Ebelerin *kadın* olmaları, illa ki pek çok hatayı beraberinde getirir, hem doğuran kadınlarda hem de bebeklerde korkunç yaralanmalara yol açardı; yine de, kelimenin tam anlamıyla tüm tıbbi işlemlerden en pisi & en iğrenci sayılan doğum yaptırma işleminden o kadar kaçınılırdı ki, muteber doktorların, özel bir durum olmadıkça, doğumlara yardımcı olmaya tenezzül etmesi pek mümkün değildi.

İşte tam bu sıralarda, Silas Weir'in devam ettiği kilisenin yardımcı papazlarından birinin iyi niyeti sayesinde, Weir, Chestnut Hill'in önde gelen ailelerinden biri olan Tyndale ailesinin evinde düzenlenen cuma çaylarına davet edilmeye başladı, kibirli bir ahmak olarak Weir, bununla bana hava atmadan edemedi. (Sanki *onu* kıskanabilirmişim gibi.) Safça bana açılarak, en küçük Tyndale kızı Tabitha'yı –bir gün Tyndale mirasına konacak "melek güzelliğindeki" bu kızı– etkilemek için "isim yapmak" umudunda olduğunu söyledi; gerçekten de Weir, Bayan Tyndale'in kendisine zaafı olduğuna & onun kendisini, yalnızca on sekiz yaşında olan Tabitha'ya "kur yapmaya" teşvik ettiğine inanıyor gibiydi.

Weir, kendisine özgü o kaba, toy biçimde o kadar çok böbür-

leniyordu ki, sonunda ona Tyndale'larla ilgili başka bir şey duymak istemediğimi söylemem gerekti; böbürlenmek için Tabitha'yla nişanlandığı gün gelene kadar kısa bir süre bekleyebilirdi.

"Doğru! Haklısın," dedi Weir, hüsrandan ziyade öfkeden kızararak, "o gün henüz gelmedi. Ama göreceğiz."

İşte böyle yollardan açığa çıkıyordu bu adamın devasa egosu. Fiziksel olarak hiç de etkileyici değildi; yapı itibarıyla oldukça narin, omuzları erkenden çökmüş, alnı çizgilerle dolu, tavırları da, adeta toprağı durmadan eşeleyen bir köpek gibi "mızmız"dı, ama buna rağmen kendini bir hayli büyük görüyordu.

Hiç kuşkusuz, gerekli dürüstlük, sezgi & deha olmadan büyüklüğe öykünenlerde *sanrılar* yaygın görülür.

Nitekim çok geçmemişti ki, talihsiz bir bebek, Weir'in *deneysel cerrahi*ye aç ellerine düştü.

*

Bu bebek, henüz beş aylık küçük bir kız çocuğu, Chestnut Hill'de değil, yakınlardaki kırsal bir yerleşimde yaşayan bir kadının dokuzuncu çocuğuydu; burada işçiler, gündelikçiler & işe yaramazlar yaşıyordu, çoğu yaşlılık, hastalık, sakatlık ya da alkol gibi çeşitli sebeplerle işsizdi. Soyadı Brush olan bu kadın, ardı ardına hepsi alkole düşkün çeşit çeşit erkekle aynı evde yaşamıştı & söylendiğine göre kendisi de çocukları gibi çok düşük zekâlıydı; soyları belirsiz, bariz şekilde melez bu kalabalık ailede, dikkatli bir bakışla hemen fark edilen bir "akıl kıtlığı" mevcuttu.

Evlilik dışı günahkârca yaşamaya karşı böylesine sert bir Hristiyan tavır varken & sağlık hizmeti yoksul kişilere neredeyse hiç ulaşmazken, böyle zavallı durumda bir anneyle çocuklarına yönelik hayırsever yardım da çok azdı. Doğası gereği burnunun dikine giden ya da yargılayıcı biri olmayan Dr. Strether bile, başını acıyarak sallayıp, bu tür yaratıkların sahip olduğu tek nimetin *kısa bir ömür* olduğunu sık sık dile getirirdi. Zaten bu tür sorunlu çocukların altı-yedi yıldan fazla yaşamaları beklenmezdi ama kaderin gaddarca bir cilvesi gibi, Brush ailesinin aklı kıt fertleri, kasa-

banın kıyısındaki döküntü bir kulübede büyümeye, hatta, zorluklar içinde de olsa, serpilmeye devam ediyordu.

Weir'in, beş aylık kız çocuğunun pasaklı annesiyle tam olarak nasıl temasa geçtiğini –Brush bebeğinin, Dr. Strether'in muayenehanesinin kapalı olduğunu varsayacağı bir saatte nasıl olup da Weir'e getirildiğini– hiçbir zaman öğrenemedim fakat felaketin ardından söylentiler alıp başını gitmişti.

Belki de bazılarının ileri sürdüğü gibi, hırslı genç doktor, civardaki yoksullar arasında soruşturarak cerrahi deneyleri için gönüllü olacaklara para teklif etmişti; bebeği kullanmak üzere "kiralamış" olması mümkündü.

Başlangıçta, Weir'in bebekten memnun olduğu, hatta aşka geldiği açıktı. Çünkü karşısında, yalnızca şöyle bir bakıldığında bile anlaşıldığı kadarıyla, onarılmaya fena halde ihtiyacı olan bir numune duruyordu.

Huzursuz & ateşli bebek, yamuk büyümüş bir kavuna benzeyen biçimsiz bir kafatasına sahipti. Sağ gözünün üzerinde şişkin bir kemik çıkıntısı, başının tepesinde ise yeni yetme doktorun, tıp kitaplarının dışında gördüğü hiçbir şeye benzemeyen sığ bir çıkıntı vardı. Parmaklarıyla bu çıkıntıyı izleyebiliyor, hatta parmaklarıyla deforme kafatasına *neredeyse* yeniden şekil verebiliyordu; zira bir bebeğin kafatası kemikleri ilk yıl içinde yavaş yavaş birleştiğinden, bu süre zarfında belli ölçüde şekillendirilebilir oluyorlardı. Bu vakada Weir, bebeğin saç derisinin ısınmış olduğunu not etti, gerçi bir bebeğin saç derisinin ne kadar sıcak olması gerektiği hakkında bir fikri yoktu. Bu ateş miydi? Cilt tonu kesinlikle sağlıklı değildi, normal bir bebeğin doğal pembeliği yerine sarılıktı; gözler ise asimetrik biçimde odaklanmış görünüyordu, yani, her bir göz farklı açılarda "görüyor" gibiydi. (Yoksa zavallı yaratık *kör* müydü? Weir bebeğin gözlerinin önünde elini salladı ama bir sonuç çıkaramadı.)

Weir, bebeğin kafatasını Strether'ın muayene odasının duvarında asılı duran frenoloji çizelgesine başvurmak suretiyle inceleyerek, beynin "ahlaki & dini duygular"ın merkezi olduğuna ina-

nılan bölgesinin anormal biçimde basık olduğunu, buna karşılık "yıkıcılık," "gizlilik" & "ikiyüzlülük"le ilişkili bölgelerin orantısız biçimde gelişmiş olduğunu saptadı.

Demek ki, kendi haline bırakılıp büyümesine izin verildiği takdirde Brush bebeği muhtemelen annesi gibi ahlaksız bir mahluka dönüşecekti. *O* bu durumu düzeltecekti.

Bebek çırpınır, tekmeler & yüzü bir iblisinki gibi kıpkırmızı kesilmiş halde çığlık atarken, Weir parmaklarının güçlü baskısıyla kafatasını yeniden şekillendirmeye çalıştı. Bebeğin ağlamaları öylesine yüksek & gürültülüydü ki, Weir sesi bastırmak için ağzına bir parça pamuk tıkama yöntemine başvurmak zorunda kaldı, ki bir ölçüde işe yaradı. Kısa süre sonra, Weir kafatasını elle düzeltme çabasından vazgeçti, zira bu işlem ellerinin gücünün ötesindeydi & Strether'ın ameliyathanesinden aldığı (keskin uçlu) bir kerpetene benzeyen cerrahi bir aleti kullanarak bebeğin (yumuşak) kafatası kemiklerini yeniden konumlandırmaya çalışmaya koyuldu; ardından, bir çekmecede bulduğu & daha fazla manivela imkânı tanıyan bir ayakkabıcı bizine başvurdu.

Beklenmedik bir şekilde, bebeğin kafa derisindeki yaralardan kanlar akmaya başladı.

Weir, pamuklu gazlı bezlerle bebeğin kanını silmeye çalıştı. Ah, paniğe yenilmemeliydi! Kafa derisindeki damarların özellikle hassas olduğunu & bu bölgedeki yaraların (görünüşe göre) bebeklerde bile muazzam biçimde kanadığını bir zamanlar biliyorduysa bile unutmuştu.

"Dur! Tanrı aşkına, kimse sana zarar vermiyor..."

Mücadelenin sürdüğü birkaç acı verici dakika boyunca, Weir bizle (bariz) hizasızlığı düzeltmeye çalışadursun, bebek cah havliyle tekme atarak & çırpınarak direndi.

"*Dur* dedim sana. Sen küçük bir *iblis*sin."

Derken birdenbire, Weir'in dehşetle fark ettiği üzere, bebek çırpınmayı kesti & birkaç saniye sonra nefes almayı tamamen bıraktı.

Weir, bebeğin ağzındaki tıkacı çıkardı & ardından, birkaç telaşlı dakika boyunca, bebeğin minik göğüs kafesine bastırarak & Tanrı'ya hem yardım hem de merhamet için dua ederek onu yeniden canlandırmaya çalıştı. Adeta genç doktorun hayalinin azametiyle alay edercesine, küçük akciğerler nefes almayı, küçük kalp ise atmayı kesmişti. Sıcak tenli ama cansız bir *oyuncak bebek*, midesi bulanan Weir, ameliyat masasındaki şeyden irkilerek geri çekildi.

Bu nasıl olabilirdi? O küçük şeytan az önce ellerinin altında öylesine mücadeleci & *canlı*ydı; şimdi ise *cansız*dı.

Henüz yamuk kafatasını düzeltmek için yeterli zamanı bile bulamamışken, İlahi Takdir çabasını boşa çıkarmıştı ama *neden*? Bir hekim-cerrahın böyle bir kusuru *düzeltmeye* çalışması Tanrı'nın iradesinin bir nevi ihlali miydi?

Weir Tanrı'ya & Kurtarıcısı İsa Mesih'e öylesine gönülden inanıyordu, bu kadar iyi niyetle yola çıkmışken, *kariyerinin ilk deneyinde başarısızlık yaşamasına Tanrı'nın nasıl izin verdiğini* bir türlü anlayamıyordu.

Birkaç dakika boyunca, kanlar içindeki o küçük bedenin karşısında dili tutulmuşçasına, kıpırdamadan durdu. Odanın sessizliği kulakları sağır ediciydi: Babasının ona duyduğu tiksinti bile henüz dile getirilmemişti.

Ta ki Weir yavaş yavaş şunu fark edene dek: Brush bebeği zaten apaçık biçimde kusurluydu & hayatta kalması mukadder değildi.

Büyük ihtimalle bebek doğum sırasında cahil bir ebe tarafından zarar görmüştü; ardından da pasaklı annesi tarafından özensizce emzirilmişti. Hal böyleyken, bu ölümün *kabahati onda olamaz*dı elbette.

Yine de Weir, küçük bedeni gördüğünde tedirgin oluyordu. Hareketsiz haliyle şimdi, yaşamı için çırpındığı anlara kıyasla çok daha küçük görünüyordu. Daha önce hiç ölü bir bebek, hatta, tıp okulundaki kadavralar dışında hiç ölü bir beden görmemişti & o parçalanmış numunelere bile ancak parmaklarının arasından bakmaya cesaret edebilmişti.

"*Kabahat* bende değil. Yine de, sanırım bir nebze sorumluluk üstlenmem gerek."

Weir anneye hemen gelip bebeği alması için haber yolladı. Kadının üzüntüsüne & nefesinden yayılan mide bulandırıcı cin kokusuna rağmen sakince konuşmaya çalıştı; onu suçlamak, yahut kimseyi kınamak istemiyordu, ama bebeğin kendisine getirildiğinde *zaten kusurlu* olduğunu yinelemek zorundaydı.

Weir, içten içe bebeğin kendisine kakalanan hasarlı bir mal olduğuna & büyük olasılıkla kadının, belki de alaycı bir erkek arkadaşının teşvikiyle onu kandırdığına inanmasına rağmen, verdiği sözü tutup anneye tam ödeme yaparak onu uğurladı.

Yine de genç doktorun yüreğine dokunan bir manzaraydı bu: Yüzü al al olmuş kadın, kaderini tümüyle kabullenmiş halde, cansız bebeğini bir kez daha lekeli şalına sarıp kucağına alırken, yabani bir hayvan ağlayabilseydi nasıl ağlardıysa öyle ağlıyordu; daha da dokunaklı olan, kadının, Weir'in eline sıkıştırdığı birkaç banknota karşılık olarak, mahcup mahcup, *Teşekkür ederim, Doktor Bey*, diye mırıldanmasıydı.

Silas Weir, bir gün tıp biliminin önde gelen isimlerinden biri olacağından öylesine emindi ki, bu çıraklık yıllarında düzenli olarak bir hekim günlüğü tutmuştu. On bir günlüğün ilkinde, tarih belirtilmemiş olsa da, bu başarısız işleme açıkça atıfta bulunulur:

> Ne büyük bir darbe! İlahi Takdir'in ilk kez tamamen benim olan bir hastayı kaybetmeme izin verecek kadar zalim olmasındaki adaleti aklım almıyordu, üstelik herkesin olayın dedikodusunu yapabileceği, küçük bir yer olan Chestnut Hill'de. Tek tesellim, ölenin aklı kıt & hastalıklı bir annenin, aklı kıt olacak bir çocuğu olmasıydı; kadının kendisine verilen mütevazı ödemeyi kabul edip başımı ağrıtmayacağından da emindim.

Dr. Strether'ın muayene odasında epey kan aktığı & Weir o telaşlı haliyle her yeri yeterince temizleyip temizlemediğinden emin olmadığı için, genç doktor ertesi sabah hem etrafı tekrar te-

mizlemek hem de yaşlı hekimle en baştan yüzleşip, bu talihsiz vakanın "yükünü üstünden atmak" için işe erken gitmenin en iyisi olacağına karar verdi.

İlk başta Strether ona inanmaz gözlerle bakıp, sanki sakat kalmış bebeği bir köşede görmeyi bekliyormuş gibi ameliyathanede etrafına şöyle bir göz gezdirdi. Ardından, Weir kem küm edip özür dilemeye çalışınca, Strether sinirle sözünü kesti: "Silas, umarım o Brush kadınından bu kadar korkakça özür dilememişsindir! Yaptığın şey çok aptalcaydı ama unutma: *Doktor sensin.*"

"Ama–"

"Hayır, hayır! O yalvaran tonu duymak istemiyorum. *Doktor sensin.*"

"D–*Doktor benim...*"

"Kadın senden para aldıysa, mesele orada bitmiştir. Bir kaza ya da hayır, *kaza değil*: 'Tanrı'nın işi.'"

Bu bilge sözleri Weir sindirmeye çalıştı; yine de, titrek bir sesle zira önceki gece neredeyse hiç uyumamıştı, bir kez daha özür dilemeye kalkışınca, Strether sabrını yitirdi: "Bana bak, Silas. Elinden iş gelmeyen bir budala olabilirsin ama niyetin iyiydi. Umarım dersini almışsındır da bir daha böyle maskaralıklar yapmazsın. En azından bu muayenehanede asla! Ama etrafta özür dileyerek gezmemelisin, bu konuyu kimseyle konuşmamalısın, bu bizim sırrımız olarak kalmalı. Ne idüğü belirsiz o Brush ailesinden özür dilemeyi ise katiyen istemezsin. Bunu yapman yalnızca suçunu kabul ettiğin anlamına gelir."

"Ama ben–ben suçlu olduğuma inanıyorum, Doktor..."

"*Sen suçlu değilsin*, bir hekim asla 'suçlu' değildir. Ayak takımı bizden yardım almaya gelir & biz elimizden gelen yardımı, Tanrı'nın inayetiyle sunarız eğer Tanrı inayetinde cömert davranmazsa, bu bizim suçumuz olamaz. Biz elimizden geleni yaparız, fazlasını yapamayız. Muhtaç bir aileye yardım etmeye çalışıyordun. İyi bir Hristiyan gibi, zamanını gönüllü olarak vakfediyordun. 'İyi işler'e imza atmaya çalışıyordun. Fukaranın birinin çocuğunun kafatasındaki şekil bozukluğunu düzeltmeye çalışmak, en azından

niyet olarak, gayet takdire şayan. Ben de yıllar içinde benzer durumlar yaşadım, bebeklerle değil tabii ki; bir bebeğin kafatasını 'onarmak' kadar absürt bir şeye kalkışmazdım, ama hastalarımın aniden & beklenmedik şekilde öldüğü oldu. Ya da belki de bir hastanın ölmesi *beklendik* bir şeydir. Dediğin gibi, bu bebek kusurluydu, annesi gibi aklı kıt olmaya mahkûmdu; hayatının sona ermesi de bir merhamettir. Eminim, eğer bu aileyi yakından tanısaydık, bebeğin ölmesinden bir rahatlama duyduklarını öğrenirdik, eğer annenin başka bir sürü çocuğu varsa & fakirlerse. Onlar bebek ölümlerine yabancı değildir, muhtemelen anne zaten geçmişte bir iki bebeği bu dünyadan ötekine uğurlamıştır. Kadına ne kadar para verdiğini sorabilir miyim?"

Biraz mahcup bir halde, Weir verdiği meblağı yaşlı hekime söyledi, şimdi, ölümün ardından, bu miktar böylesine doğrudan ifade edildiğinde pek cömert görünmüyordu.

"Eh, yas tutan anneye biraz daha fazla verebilirdin, biliyorsun, Silas. Cenazeyi & küçük bir tabutu karşılamayı teklif etmeni öneririm. Brush ailesi bunu çok cömert bulacaktır."

"Ama bir bebeğin tabutu ne kadara mal olur ki? Cenaze bir de? Hiç fikrim yok."

Strether, sanki Weir çok nüktedan bir şey söylemiş gibi güldü.

"Silas, saçmalama. Zavallı bebeği bir kutuya koyup ya da çarşafa sarıp arka bahçeye gömecek, parayı da cine harcayacaklardır. Ama senin bunu bilmemen gerekiyor. *Sen* cömert davranacaksın, dün gece verdiğin miktarı bir kez daha vereceksin kadına, o da minnetten ne yapacağını şaşıracak."

"A–anlıyorum. Ben–"

"Bir de ona bebeğin ruhu için, Tanrı'nın onu Cennet'e kabul etmesi, Brush ailesinin geri kalanı gibi Cehennem'e atmaması için dua ettiğini söyle. Bu onu etkileyecektir, zira senin gibi, *bana* çıraklık eden genç bir hekime doğal olarak hayranlık duyacaktır."

Weir hemen, evet, dua ettiğini söyledi. Elbette. Bebek ilk kriz geçirdiğinde hemen dua etmeye başlamıştı.

"Ve gece boyunca dua ettim, dizlerimin üstünde; hem bebeğin ruhu hem de yas tutan anne için."

"İyi, söyle bunu o zaman. Tabutu & cenazeyi öderken mutlaka söyle. Kimsenin haberi olmayacaksa ölmüş bir bebeğin ruhu için dua etmenin ne anlamı var?"

Weir itiraz etti: "Ama Tanrı biliyor..."

Strether sabırsızca güldü.

"Tanrı, Chestnut Hill'in sakini değil, Dr. Weir. Tanrı'nın senin buradaki itibarına bir faydası olmaz."

*

Dr. Strether'in fevkalade tavsiyelerine & Weir'in tabut & cenaze için annesinden (gizlice) ödünç aldığı parayı Brush kadınına hızla vermesine rağmen, talih safdil genç doktorun yüzüne gülmedi. Bir hafta içinde, Brush kadınının kaba saba bir erkek arkadaşı, "katledilen" bebeğin babası olduğunu iddia ederek, Weir'den daha fazla ödeme talep etti & aksi takdirde yetkililere gideceği tehdidinde bulundu. Büyük bir sıkıntı içinde olan Weir, her zaman yakın olduğu yaşlı büyükannesinden (gizlice) borç almak zorunda kaldı; bu parayı kaba şantajcıya teslim etme gafletinde bulundu & sonuç olarak böyle olacağını bilmesi gerekirdi, ertesi hafta üçüncü bir ödeme daha talep edildi & Weir bu ödemeyi yapabilme umudunu yitirmişti.

"Tanrı yardımcım olsun. Zira ben kendime yardımcı olamıyorum gibi görünüyor."

Weir, pansiyon masraflarını ancak karşılayan (çok mütevazı) maaşından bir avans için Strether'a başvurup başvurmamayı düşündü; aptal herif o kadar umutsuzdu ki, kendisi gibi bir çırağın, maksadını açıklamaya gönülsüz olduğu bir iş için kendisine borç verecek parasının olabileceği gibi tuhaf bir yanılgıya kapılarak, bana bile başvurdu.

(Zamanla Silas Weir'in perişan halinin & para bulmak için böylesine telaşlanmasının ardındaki o tekinsiz hikâyeyi öğrenecektim ama henüz değil.)

Her ne kadar kaba şantajcı, kolluk kuvvetlerinden korkusundan ötürü yetkililere gitmemiş olsa da, Chestnut Hill'de rahatsız edici söylentiler, inkâr ya da göz ardı edilemeyecek pis sular gibi dalga dalga yayılmaya başlamıştı & çok geçmeden köydeki birçok kişi, Dr. Strether'a çıraklık eden genç doktor hakkında, "şeytani deneylerle" bir bebeğin ölümüne yol açmış olduğu yönünde alenen & büyük bir tedirginlikle konuşur olmuştu.

Bu söylentiler nihayet Strether'ın kulağına ulaştığında, elinden gelen tek şey, çok şaşkın olduğunu, tasvip etmediğini & olayı kınadığını belirtmek oldu. Yaşlı doktorun muayenehanesinde öylece üstü kapatılabilecek önemsiz bir bebek ölümü, genç bir çırağın onun bilgisi dışında hareket etmesi sonucu kontrolden çıkmıştı.

"Ve benim aletlerimi kullanarak! Resmen kasaplık yapmış!" Böyle homurdandı Strether, kendini öfkeye kaptırarak. "Hiçbir şey olmasa bir etik ihlali bu. *Güven* ihlali."

Hayır, dedi Strether sinirli bir tonda çırağına, Brush bebeğinin zayıf bir gen havuzundan, hatta muhtemelen "melez" bir soydan geliyor olması önemli değildi; Weir'in bebeğin ölümünü gizlemeye çalıştığı & ebeveynlere susmaları için rüşvet verdiğinin söylenebileceği gerçeği bakiydi, bunlar da cezai davranışın & suçluluğun şaşmaz göstergeleriydi.

"Kendini savunmaya kalkışma bile," dedi Strether, Weir daha konuşmaya başlarken onu yarıda keserek, "Chestnut Hill'deki kariyerin bitti."

Weir görüşmelere doğrudan dâhil olmadan Chestnut Hill makamlarıyla buluşan Strether, bir anlaşmaya vardı: Suçlu çırak eğer derhal bölgeyi terk eder & bir daha asla Pennsylvania'ya dönmeyeceğine söz verirse, hakkında hiçbir suçlama getirilmeyecek & Strether hakkında da dava açılmayacaktı.

Weir'in annesinin New Jersey'de yaşayan akrabaları tarafından apar topar yapılan bir çeşit ayarlama sonucu Weir, yöredeki tek doktorun yakın zamanda koleradan ölmüş olduğu Morristown'da, onların yanında kalabilecekti.

"Sürgün edildim, New Jersey'e! Tanrı yardımcım olsun, babamın asla haberi olmamalı."

Böylesine aşağılanınca, Weir bir yoldaşa açılır gibi daha açık konuşmaya başladı benimle; oysa ben onun çocukça davranışlarını & "denek" olarak öldürdüğü bebeğe karşı düşüncesizce işlediği zulmü –artık bu olayı korkunç bir eylem değil, aptalca bir hata gibi anıyordu– küçümsediğim için ona karşı mesafemi koruyordum.

Strether Weir'le ilişiğini kesmiş olduğu için, Weir'in az sayıda eşyasını bir sandığa yerleştirmesine yardım etmek & kasabadan ayrılması için at arabasıyla yolculuğunu ayarlamak bana düştü; elinde Philadelphia Tıp Okulu'ndan aldığı tıp sertifikasıyla Weir, görece daha medeni olan Philadelphia bölgesindeki kadar yüksek standartların olmadığı New Jersey'in taşrasında bir tür muayenehane kurabileceğini düşünüyordu. Zira oralarda, birçoğu, Efendileri tarafından ekseriyetle güneydeki Siyah köleler kadar kötü muamele gören sözleşmeli hizmetkârlardan olan tarım işçilerine bakacak doktorlara ihtiyaç vardı.

Bu, doktorluğun en aşağı biçimi olduğundan–hemşirelik & ebelikten bir adım yukarıda ya sayılırdı ya sayılmazdı, kimsenin Silas Weir'in geçmişini dikkatle araştırması pek olası değildi.

Olayın Chestnut Hill makamlarınca bu kadar kolay salıverilmesine şükredeceğine, Weir bana kös kös dert yandı: "Bana adil bir şans verilmedi! İhtiyar," (Dr. Strether'den söz ediyordu; kendisini korumuş olan kişiden böylesine eleştirel bir şekilde bahsetmesi Weir'in yapacağı türden bir şeydi) "bana açıklama fırsatı vermedi: Bebek onarılmaz biçimde hasarlıydı! Hem de hastalıklıydı! Kafatası cerrahisi gelecekte insanlığın kurtuluşu olacak & bunun başlangıç noktası Chestnut Hill olabilirdi ama artık, Chestnut Hill sonsuza dek unutulmuş bir yer olarak kalacak."

"Peki ya nişanlın, Bayan Tabitha Tyndale, ona ne diyeceksin?" Weir'e takılmaktan kendimi alamadım, o ise kuyruğunun üzerinde dikelen gururu incinmiş bir yılan gibi doğrulup, gözlerinin de-

rin çukurlarında tiksinti gözyaşlarıyla cevap verdi: "*O* da bana sadakatsizlik etti. Buradaki hepinizle işim bitti."

Editörün Notu

Her ne kadar Babam kadın vajinasını "pislik & fesat dolu bir cehennem çukuru" & kadın cinsel organlarını "tasarımı, işlevi & estetiği bakımından iğrenç" olarak görmüşse de, Tanrı'nın müdahalesiyle olacak, onun tohumundan & sevgili Annemin rahminden dokuz kardeş dünyaya geldik; bunlardan ilki & en büyüğü, 1838 Noel arifesinde doğmuş olan benim.

(Babam çocuklarıyla neredeyse hiç ilgilenmediği için, sekiz kardeşimin bu Hayat'ta bir yeri olmayacak.)

Silas Weir'in ilk doğan çocuğunun yanı sıra vasiyet tenfiz memuru & mülkünün resmî varisi olarak, ki buna Bir Hekimin Hayat Güncesi *başlığıyla anılacak olan (& onlarca yıl boyunca aralıklı olarak tutulmuş binlerce sayfalık defterlerden oluşan) hekim günlüğü de dâhildir, benzersiz bir bakış açısına sahip olduğumu iddia edebilirim: Silas Weir'in özel günlüğünü baştan sona okumuş tek kişiyim & ondan alıntı yapma ayrıcalığına sahibim; ayrıca Silas Weir'i yalnızca mesleki değil, ailevi bir bağlamda hatırlama konumundayım.*

Silas Weir ile olan akrabalığımı öğrenen pek çok kişi bana, "Peki baban nasıl biriydi?" diye sormuştur–tanınmış bir babanın çocuğu olan herkesin anlayabileceği üzere bu, yanıtlaması oldukça zor bir sorudur.

Bu yüzden açıkça beyan etmeliyim ki, Babam beni her zaman, kendi mirası olduğuna, hatta Tanrı'nın kendisini yaratma nedeni olduğuna inandığı, deneysel Jino-Psikiyatri bayrağını devralmak için "fazla korkak" bulmuş & bu konuda hayal kırıklığını dile getirmiştir. 1853'te Trenton'daki New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Müdürlüğüne yükseldiğinde, onun deneylerine yardım etmem gerek-

tiği zaman, Kuzey Binası'nın en üst katındaki deneysel laboratuvarın havasız, çürümüş atmosferine adım atmaya dahi tahammül edemiyordum; pek çok gece, rüzgâr o yönden estiğinde, o cehennemî yerden yükselip tımarhane arazisinde bulunan evimizi delip geçen çığlıkları bastırmak için, diğer kardeşlerim gibi, başıma yastıklar bastırmak zorunda kalırdım; Silas Weir'in Jino-Psikiyatri alanındaki mirasını güvence altına alma dileğiyle bana bırakmak istediği bayrağı, başka bir deyişle neşteri & küreti, devralmakta bütünüyle başarısız oldum.

Sadece bir kez, Babamın emrindeki söz dinlemeyen bir sözleşmeli hizmetkârı dize getirmek için onu kırbaçlamam istendiğinde, Babam'ı bir kez daha hayal kırıklığına uğrattım; neyse ki bu, onun bilgisi dışında kaldı.

Köleliğin kaldırılmasından yana eğilim gösteren siyasi görüşlerim, Philadelphia, New York & Boston'da o dönem için radikal olmasa da, büyüdüğüm yer olan New Jersey'de, Babam'ın evinde biraz sıradışı kalıyordu; Babamın kendisi, tıpkı New England'daki tüm Weir ailesi gibi, kölelik konusunda ahlaki bir hoşnutsuzluk duymaya meyyal olduğundan, benimle prensipte çatışmıyordu; ancak, kölelik karşıtı görüşlerimi, özellikle köle sahibi olmasalar da köleliğin ahlaki yönüne kayıtsız kalan bazı dostlarının yanında fazla açık sözlülükle dile getirmem durumunda kesinlikle karşı çıkar, hatta oldukça huzursuz olurdu.

Bizzat Abraham Lincoln de dâhil pek çok Kuzeyli gibi Weir ailesi de Siyah erkek & kadınların beyazlarla "eşit" olduğuna inanmazdı; ancak Hristiyan inançları gereği, onları mal gibi alınıp satılan köleler olarak görmeyi de doğru bulmazlardı. Güneyli varlıklı köle sahiplerine kayıpları için tazminat mı ödenmeli & Siyahi kölelerin Afrika'ya "geri dönmeleri" mi teşvik edilmeli veya bu kişiler Amerika Birleşik Devletleri vatandaşı yapılıp onlara oy hakkı mı verilmeli (Siyah erkeklere yani) dönem için oldukça hararetli olan bu konular, İç Savaş'la bile tamamen kapanmamıştı. Böyle mevzular, aileler içinde, bilhassa babalarla oğullar arasında, sık sık öfkeli tar-

tışmalara neden olurdu; benim babamla olan ilişkime de bu tür hiçbir zaman tamamen çözülememiş anlaşmazlıklar büyük ölçüde damga vurmuştur.

Yine de, Babamın beni affetmekten başka çaresi yoktu çünkü ilk doğan oğul & mirasçı, kendini bizzat Musa'dan türeyen ataerkil bir soyun halkası olarak tahayyül eden bir Hristiyan için paha biçilmezdir. Nitekim beş erkek kardeşimin hiçbiri babamın izinden giderek tıp alanını seçmedi, hele Jino-Psikiyatri'ye hiç yönelmedi; üç kız kardeşimizden ise, (tartışmalı da olsa) tanınmış Silas Weir'in kızları olmaları itibarıyla onlara kur yapan sayısız genç doktor taliplerine rağmen doktorla evlenen çıkmadı.

Bazılarınız, babamın günlüğündeki müstehcen, hatta açık saçık bulunabilecek birtakım bölümlerden alıntılar yapma & bu biyografide yer alan bazı rahatsız edici bulunabilecek pasajları tutma kararımı sertçe eleştirecektir. Ancak benim niyetim, tarihsel kayıt adına, Silas Aloysius Weir'in tam biçimlendirilmiş bir portresini sunmaktı– daha önce yayımlanmış çok sayıda ölüm ilanında yer alan türden kısmi, üstenci bir menkıbe değil.

Jonathan Franklin Weir

Sürgün: New Jersey, Morris İlçesi 1837

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

İşte böylece sonuncular birinci, birinciler de sonuncu olacak. Rab-b'in adı kutsaldır.

İsa Mesih'in bu heyecan verici sözleri–benim kurtuluşum. New Jersey'nin Morris ilçesindeki sürgün aylarım boyunca yüksek sesle kaç kere mırıldanmışımdır bu sözleri...

Utanç'ın derinliklerine atıldığım gibi atılmışım Cehennem'in derinliklerine, bu yabani taşranın nemli bataklıkları & mikrop yuvası turbalıkları arasında, Morristown'un kuzeyindeki büyük dayımın çiftlik evinde daracık bir odada yaşayan, hor görülen yoksul bir akraba... Kendime ait bir ofisim ya da muayenehanem olmaksızın, kiralık bir hekim olarak zar zor geçinebildiğim bir sefalet içinde, tıpkı bir seyyar satıcı gibi, peşimde antik Mısır'ın On Bela'sını andıran sivrisinek sürüleri, at arabasıyla bozuk, çamurlu köy yollarını aşındırmaya mahkûm...

Öylesine sürgün edilmiş, öylesine alçaltılmıştım ki, yalnızca Annem nerede olduğumu biliyordu; babam & ailem ise hâlâ Chestnut Hill, Pennsylvania'da saygın, kıdemli bir hekimin yanında çıraklık ettiğime inanmaya teşvik ediliyordu.

Ne büyük adaletsizlikti bu! Kalbim şaşkınlık & hınçla çarpıyordu. Çünkü İlahi Takdir bana bambaşka bir kader salık vermişti: tıp bilimini ilerletme umuduyla, hayra geçme amacıyla & tek kuruş kazanmadan yaptığım bir girişimin ardından, bir bebeğin kafatasındaki şekil bozukluğunu düzeltmek suretiyle, övgü & onur kazanmak. En azından bir tıp dergisinde yayımlanmak. Dr. Silas

Weir'in imzasıyla *The Boston Journal of Medicine*'nda bir makale.

Babam & bütün aile ne kadar etkilenirdi bundan–*ah keşke...*

Ama başa gelenin çekilmesi gerektiğini kavradım sonunda. Önümde İsa'nın örneği vardı.

Yanlış anlaşılmış, aşağılanmış, ihanete uğramış–*çarmıha gerilmiş.*

Şimdi de elimden yalnızca Annemle birlikte kurtuluşum için dua etmenin geldiği, Cehennem'deki bu geçici durakta.

Güç bela dile getirebildiğim bu sözlerimin ne zaman okunacağını kim öngörebilir? Kimin tarafından okunacaklar? Zira neredeyse şu kalemi elime alamayacak, kalbimde olanı ifade edemeyecek kadar kırılmış, aşağılanmış haldeyim.

Chestnut Hill'den & Tyndale ailesinin evinden sürüldüm. Medeniyetten sürüldüm.

Muhtemelen Tabitha'yı bir daha asla göremeyeceğim; o vefasız kız beni çoktan unutmuştur kuşkusuz, bir de gereksiz bir acımasızlıkla nişan yüzüğünü gözümün içine sokuyor.

Kadın–peygamberdevesi. Hoş elbiselerinin, korselerinin altında ne şeytanlar gizli!

Yanılmadığıma eminim: Aramızda sözsüz bir anlaşma, bir *hukuk* vardı.

Ve de anne, Bayan Tyndale'in –görünüşte ne kadar nazikti– beni misafir odasına davet ederek şömine başında oturmamı, kendisi & diğerleriyle birlikte çay içmemi teşvik etmesi; *sanki gerçekten eşitmişiz gibi.*

New England'lı atalarımla pek övünmezdim; yalnızca Weir ailesinin 1679 yılında Boston Limanı'na ilk gelişini anlatırken bir parça söz etmiştim. Ne Hollanda Batı Hindistan Şirketi'nde yüksek rütbeli bir görevli olan atam Thaddeus Leiden'dan ne de Bağımsızlık Savaşı'nda General Washington'un yardımcısı olan büyük büyükbabam Demetrius Weir'dan bahsettim; babam Percival Weir'dan da bahsetmedim; yalnızca, uygun bir bağlamda Bayan Tyndale'e, laf arasında, babamın Concord Bankası'nın kurucularından

biri olduğunu & en büyük erkek kardeşim Franklin'in de tıpkı benim gibi mesleğe yeni atılmış genç bir hekim olduğunu belirttim. Zira Delaware Nehri kıyısındaki büyük bir tahıl ambarının sahipliği sayesinde zenginleşmiş olan Tyndale ailesinin, Amerika'da görece yeni kök saldığını & Weir'ler kadar soylu olmadıklarını anlamıştım. Eğer bir evlilik olacaktıysa, eğer ailelerimiz birleşecektiyse, işte o zaman bu tür bilgileri açığa çıkarmak yerinde olurdu & böyle bilgileri şimdilik paylaşmamak aslında ne kadar da takdire şayandı.

Silas ne kadar da mütevazı! Hiç bilmiyorduk, geçmişi ne kadar etkileyiciymiş.

Hele ailesi! Gerçekten çok etkileyici.

Benim (safça) umudum, *kafatası cerrahisi*ndeki ilk deneyimin başarısını çok yakında dünyaya ilan edebilmek yönündeydi. Bir bilimsel araştırmacının temkinliliğiyle, prosedürü mükemmelleştirmek adına, biçimsiz kafatasına sahip bir ya da iki bebek üzerinde daha ameliyat yapmak istiyordum.

Bu başarının Tyndale ailesini fazlasıyla etkileyeceğinden & onların gözünde beni yükselteceğinden hiç kuşkum yoktu zira Tabitha'nın babası & Chestnut Hill'in önde gelen vatandaşlarından biri olan Robert ile henüz tanışmamıştım.

1835 baharında, pek çok ateşli gece uykusuz yatarken, *Silas Weir'in kim olduğunu* fark ettiği an Tabitha'nın gözlerinde belirecek bir ışığı hayal etmiştim, yalnızca Chestnut Hill'le ya da yerel bir klinik pratiğiyle sınırlı kalmayacak, bir gün dünyayı arşınlayacak bir figür. Neredeyse kelimelere gerek duymayan bir anlayışa varacaktık aramızda: *o*, *bana ait* olacaktı & gerek soy gerek miras yoluyla *ona ait* olan her şey bir gün *bana ait* olacaktı.

Bu güzel düş, bir gün Tabitha'nın elini bana doğru kaldırıp parmağındaki bir yüzüğü göstermesiyle kaba bir şekilde bozuldu *nişanlandığını* söyledi; ama mahcup bir bakış & sesinin tonuyla bana şunu da hissettirdi: koşullar değiştiği takdirde bu *nişanı* bozmayı & Dr. Silas Weir ile bambaşka bir hayata atılmayı göz önünde bulundurabilirdi.

Bunu hayal etmediğimden eminim. Duyularım ambale olmuştu, göğsümde bir takatsizlik hissi yükseldi, *acele etmem gerektiğ*inin farkındalığı geldi çattı.

Halka mal olacak bir başarı elde etmek konusunda *derhal harekete geçmeli*ydim.

İşte bu yüzden, deneylerimi böylesine seri bir biçimde gerçekleştirdim–boşa harcayacak zaman yoktu.

Mütevazı bir çırak olarak konumumun bilincinde olduğumdan, kafatası deneyimin başarısını önce Dr. Strether'a açıklamayı, kendisine onarılmış bebek kafatasını & frenolojik açıklamasını göstermeyi düşünmüştüm–bunu mutlaka alkışlayacağını sanmıştım; bebek, benim çabamla "normale" dönmüş olacaktı. Mesleğe henüz adım atmış biri olarak beni himayesine alıp bana başından beri inandığını gösterdiği için, bu kibirli yaşlı adamı, *kendisine* ne kadar borçlu olduğumu dile getirerek onurlandırmak istemiştim safça; hatta ameliyatın başarısını belli bir ölçüde onunla paylaşmayı önermeyi bile düşünmüştüm.

Gelgelelim, nasıl olmuştu bu, prosedür başarısız oldu; başka bir bebek numunesiyle tekrarlamama da izin verilmedi.

Kabul, Brush bebeği çok düşük soydandı, neredeyse insan altıydı & cahil bir ebenin elinde zarar görmüş olduğu belliydi; fakat gerçek şuydu ki, bana getirildiğinde *hayatta*ydı & matemli annesi onu alıp götürdüğünde *ölmüş*tü–bunu inkâr edemezdim.

Ve böylece, *birinci* olması gereken, *sonunculuğa* itilmişti.

Karanlığın örtüsü altında, dünyevi eşyalarımı içeren tek bir sandıkla Chestnut Hill'den kaçmak zorunda kalmıştım, tıpkı basit bir suçlu gibi aceleyle topladığım birkaç parça giysim, tıp kitap & dergilerim, İncilim, kan akıtma aletlerim, Strether'ın özensiz raflarından yürüttüğüm & eksikliği muhtemelen fark edilmeyecek çeşitli miktardaki ilaçlar & kafatası prosedüründe acemice kullandığım & New Jersey'nin yabanında daha verimli kullanmayı umduğum ayakkabıcı bizi ile.

The Hermitage, Ho-Ho-Kus, New Jersey 1839

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Dr. Weir! Derhal benimle gelmelisiniz, Efendim sizi rica ediyor."

Hayatımın en büyük şaşkınlığı, İstikbal'imi belirleyecek günün ta kendisi nihayet!

Bunaltıcı bir haziran günü, New Jersey'nin sıcak-nemli Morris ilçesinde, ruhumun, bir kovada iltihap toplayan beyin parçaları gibi erimeye & çürümeye başladığı bir gün; Morristown'un kuzey kırsalındaki, kasvetli kavşaklardan ibaret, küçük, perişan çiftlik & yerleşimlerde, bir hekime, takas edilen mallarla– birkaç başı kesik tavuk, çuvallarca kabuğu soyulmamış mısır ya da yığınlarca odun– ödeme yapılmasının muhtemel olduğu –ödeme yapılacaksa o da– bir yerde; ömür boyu sürecek bekâr & sefil bir kölelik hayatından öte benim için pek bir umut yok gibi görünürken; tıp alanında öncü bir araştırmacı olma umudumun, büyük dayımın çiftliğinde, kendisinin uyumsuz hizmetkâr & ırgat takımından neredeyse farksız bir konumdaki *düşkün bir akraba* olarak yaşamanın kaba gerçekliği altında ezilmekte olduğum bu gün; bir hastaya bakmak üzere çağrıldığım & nihayet onu bulduğumda, hastanın, ölümle pençeleşen & Kurtarıcımız'ın bile hayata döndüremeyeceği, yetmişlerinin sonlarında obez bir felç hastası olduğu ortaya çıkmasının ardından, öğlen saati bitap & aşağılanmış bir halde küçücük odama dönmüş olduğum bu gün: İşte bu gün, 1846 itibarıyla serveti efsaneleşmiş olan, Ho-Ho-Kus Brook üzerinde-

ki birkaç pamuk fabrikasının sahibi Rosencrantz ailesinin, Bergen kasabasında, Ho-Ho-Kus'taki malikânesi Hermitage'a çağrıldım.

Hermitage! Genellikle benim cılız haberlerime nadiren ilgi gösteren, varlığıma ise iyice kayıtsız kalan, evlerinde kalmakta olduğum akrabalar, bu fırsat karşısında gerçekten etkilenmişlerdi & beni heyecanla yolcu ettiler.

Gerçekten de, Rosencrantz ailesinin reisi Elijah Rosencrantz, beni mümkün olan en kısa sürede Ho-Ho-Kus'a getirmek üzere, atları & üniformalı sürücüsüyle tam takım olan kendi faytonunu göndermişti. İlk kez, seyyar satıcı gibi kendi kendime atla, arabayla yollara düşmeyecektim!

Köy yollarında sarsıla sarsıla ilerlediğimiz sırada dişlerim kafamda zangırdıyordu. Valizimi dizlerimin üstüne sımsıkı bastırmıştım.

İtiraf etmeliyim–tir tir titriyordum. Bir kez daha başarısız olmayı göze alamazdım; böyle bir fırsat bir daha karşıma çıkmayabilirdi.

"Tanrım, bana yardım et! Bu, Sana son yakarışım olacak, söz veriyorum."

*

Ateşli düşlerimde, Hermitage'a Rosencrantz ailesinin bir ferdine bakmak için çağrıldığımı hayal ettim, yaşlı Elijah'ın kendisine mi bizzat?

Yoksa karısına mı? Kızına mı?

Oysa, varlıklı bir ailenin, yakınlarında ikamet eden bir veya birden fazla hekime sahip olmama ihtimalinin düşük olduğu & acil bir durumda yabancı birinin getirilmesine bel bağlamalarının pek de mantıklı olmadığı düşüncesi aklımdan geçmeliydi. Yine de hastanın aileden bir kadın olmasına ihtimal veren bu ateşli düş, zihnimi pençesine almıştı–acaba böyle bir hastayı tedavi edebilir miydim? O cesareti bulabilir miydim?

Tabitha'nın yanında kekelememek, yüzümün kızarmasına en-

gel olmak ne kadar da zor gelirdi. İyi bir aileden bir kadın hastayı tedavi etme düşüncesi, bayılacak gibi hissetmeme neden oluyordu...

Kendimi avutmaya çalıştım: Eğer hasta gerçekten Rosencrantz ailesinden bir kadın ya da genç kızsa, muayene sırasında mutlaka başka bir kadın akraba da orada bulunacaktı. Bir erkek hekimin bir kadınla yalnız kalmasına izin verilmezdi, dolayısıyla kurtulmuş olacaktım. Elbette bir başka kadın eşlik edecekti. Bir aracı. Ya da bir erkek akraba. *Birisi.*

Bir saatlik sarsıntılı Ho-Ho-Kus yolculuğunda beynime bir çeşit delilik çöktü: Beni karşılayacak kişiye ne söyleyeceğim, nasıl konuşacağım, Annemin ısrarla öğütlediği gibi omuzlarımı geride & dik tutup *kambur durmamam* gerektiğini düşünüp durdum.

Gerginlikle yutkunmaktan imtina etmeliyim, (kuru, çatlamış) dudaklarımı yalamamalıyım. Boğazımı temizlememe çalışmamalıyım, bunu farkında olmadan yapıyormuşum, zira büyük dayımın evinde sık sık böyle "katlanılmaz" bir alışkanlık geliştirmiş olduğumdan şikâyet edilir, bu nahoş sesin başkalarının kulağına gidip onları çok rahatsız ettiği söylenirdi.

Her ne kadar son derece tedirgin olsam da, Elijah Rosencrantz'ın *beni* çağırmış olması içimi baş döndürücü bir gururla doldurmuştu.

Sahi, değirmen sahibinin benden nasıl haberi olmuştu? Morris ilçesindeki mütevazı hastalarım arasında elde ettiğim "başarılarımın", "başarısızlıklarımdan" sayıca fazla olduğu pek söylenemezdi, hatta bazı vakalarda, "başarı" ile "başarısızlık" ayrımını yapmak pek mümkün değildi.

Elijah Rosencrantz, kuzey New Jersey'nin en başarılı tüccarlarından biri olarak ün salmıştı & kendisiyle iş yapmak zorunda kalanlar ondan hem çok korkar hem de ona bilenirdi. New Jersey'e yeni yerleşmiş, otuzlarının başında hırslı bir genç adamken, Güney'deki pamuk plantasyonlarıyla kurduğu ticari ilişkiler sayesinde küçük bir servet edinmişti; Rosencrantz köleliğe karşı sert

bir tutum sergilese de, köle sahipleri & onların ortaklarıyla çok kâr ettiği işler yapmaktan geri durmamıştı. Edindiği bu servetle, Ho-Ho-Kus'taki Hermitage adıyla bilinen mülkü satın almıştı, Bağımsızlık Savaşı sırasında General Washington & yardımcılarının bu on dört odalı, Hollandalı-Amerikan tarzındaki taş konakta konakladığı & kısa bir süre sonra, Aaron Burr'un da eşiyle birlikte, Manhattan'a taşınıp bu hırslı & tartışmalı politikacının kariyerinin en kötü şöhretli evresine girmeden evvel, burada yaşadığı bilinirdi.

İş dünyasındaki rakipleri bile Elijah Rosencrantz'ın "sert ama adil" olduğunu kabul ederdi, köleliğin kaldırılmasını savunan harekete sempatik yaklaşmasına & özgür olmak için Ontario'ya doğru kaçan kölelerin yol üstünde Hermitage'dan geçmesine göz yummasının muhtemel olmasına rağmen, yine de Rosencrantz'ın çalışanlarının hatırı sayılır bir kısmı, ücret almaksızın yalnızca yemek & yatacak yer karşılığında uzun saatler boyunca, yedi yıla kadar çalışmak üzere sözleşmeli hizmete zorlanan kişilerden oluşuyordu.

Concord, Massachusetts'te Siyah köle yoktu, tabii ki. Kasabanın neredeyse tamamı kölelik karşıtıydı. Weir ailesi sözleşmeli hizmetkâr da çalıştırmazdı. Babam, bu tür bir hizmetin yasal olarak kölelikle neredeyse aynı olduğunu düşündüğünden buna karşıydı; çünkü sözleşmeli kişiler Amerikan vatandaşı olarak herhangi bir hak sahibi olmaz, Efendilerine pek ceza yansımaksızın çalıştırılabilir ya da dövülerek öldürülebilirlerdi. Temel bir fark, sözleşmeli hizmetkârların genellikle beyaz ırktan olması & taşınabilir mülk sayılmamasıydı, yani çocukları Efendilerine değil, kendilerine ait olurdu.

Kalbimde, bir Hristiyan olarak, ne köleliğe ne de bu tür bir hizmetkârlığa "inanmıyordum" zira bu tür bir hizmetkârlığın sözleşmeleri çoğunlukla gençler adına Avrupa'daki babalar tarafından, çocuklarının Amerika'ya ulaşım masraflarını karşılamak için imzalanırdı & babaların kendi çocuklarını kâr uğruna satmaları özellikle zalimce gelirdi. Bir başka tehlike de, sözleşmeli hizmet-

kârlar hizmet sürelerinin son aylarına girdiklerinde, Efendilerinin onları beslemeye devam etmeye ya da hastalandıklarında tedavi ettirmeye dair hiçbir sebebinin kalmaması, sözleşmelerin düşmesiyle birlikte bu işçileri "rüzgâra savurmalarının" olası olmasıydı.

Sözleşmeli hizmetkârlar her ne kadar acımasızca köleleştirilmiş Afrikalılar gibi taşınabilir mülk sayılmasalar da, çocuklarının Efendilerine ait olmak yerine, özgür Amerikalılar olarak kimseye karşı yükümlü olmaması durumu, onlar için tehlike oluşturabiliyordu zira köle sahibi, doğal olarak, gebe kadın kölelerini yeterince beslemek isterdi–ki sağlıklı yeni bir köle nesli doğursunlar & onun servetini arttırsınlar ama sözleşmeli hizmetkârların Efendisi, yeni bir kuşağın iyiliğiyle yahut gebe kadınlarla ilgilenmezdi. (Hatta hamile kalma talihsizliğine uğrayan bir kadın hizmetkârın düşük yapması için aç bırakılması, tekmelenmesi ya da birtakım ilaçlar yutmaya zorlanması olasılığı yüksekti, bunu çok geçmeden öğrenecektim.)

Büyük dayımın evinde birkaç sözleşmeli hizmetkâr bulunduğu için bu uygulamaya açıkça karşı çıkacak bir konumda değildim. Büyük dayım zalim bir Efendi değildi; geniş bir arazisi olan, hali vakti yerinde bir çiftçi beyefendisiydi. Felsefi açıdan baktığımda, üç kuruşa çalışmak zorunda kalanlar –bizler– bir bakıma "köleleştirilmişiz" gibi geliyordu; özgürdük, evet, ama açlıktan ölmekte özgürdük. Yine de annemden bir daha para istememeye, ondan yalnızca anlayış & merhamet dilemeye & dualarını eksik etmemesini istemeye kararlıydım; çünkü on iki aydan fazla süre geçmiş olmasına rağmen, Chestnut Hill'den böylesine kaba bir şekilde yollandığım, böylesine yüz kızartıcı bir şekilde nefretin hedefi olduğum & *Pennsylvania'dan sürüldüğüm* babama hâlâ açıklanmamıştı.

Hermitage'a başka hekimlerin de çağrılmış olduğunu varsayabilirdim; bu diğerleri Efendi'yi memnun edemeyince azledilmiş olmalıydı. Ama İlahi Takdir bana rehberlik ettiği sürece, *ben başarısız olmayacaktım.*

*

"Dr. Weir–bu taraftan lütfen."

Ne yazık ki, Ho-Ho-Kus Deresi'nin yukarısındaki bir tepeciğe kurulmuş, sade görünümlü taş konağı ancak bir anlığına, elli adım kadar öteden görebilecektim: parıldayan güneşin altında, gür yeşilliklerle & kanlı kalpler kadar canlı, kıpkırmızı sarmaşık gülleriyle bezeli, göz korkutucu bir manzara.

Hermitage'a daha sonraki ziyaretlerimde, bu büyük evin yapısını daha yakından inceleme fırsatım olacaktı: harçla örülmüş iri tarla taşları, dik ahşap kiremitli çatılar, belirgin bacalar & dar sayılabilecek pencerelerle 1750 yılında inşa edilmiş bu ev, bir aile konutundan çok bir kale izlenimi veriyordu; ama her şeyiyle oldukça heybetli, Chestnut Hill'deki herhangi bir konaktan çok daha büyüktü.

(*Ho-Ho-Kus*'a gelince: Bu tuhaf ismin Lenape yerlilerinden geldiği, *ağaçlar arasından esen rüzgârın ıslığını* çağrıştırdığı söylenir. Ho-Ho-Kus Deresi'nin yukarısındaki, Hermitage'ı da çevreleyen, yaprak döken & iğne yapraklı ağaçlarla dolu gür ormanlık alan göz önünde bulundurulduğunda, yerinde bir isim.)

Vardığımda kısa sürede anlaşıldı ki, aslında çağrıldığım yer malikânenin kendisi değildi; hatta yakınlardaki daha küçük bir konut bile değildi, çiftlik binalarının arkasında, gözlerden uzak, dip dibe dizilmiş sıra evlerdi: İşçiler buradaki daracık alanlarda yaşıyor, iltihaplı & yıkanmamış bedenlerin kesif kokusu, burnumu sızlatıyor & gözlerimi yaşartıyordu.

Ah! Bu, Hades'e inen bir yol değil miydi; namuslu bir Concord, Massachusetts ailesinden gelen bir hekim için utanç verici bir düşüştü bu!

Bay Rosencrantz'ın idari kadrosundan biri tarafından bana (şok edici derecede saygısız bir ses tonuyla) çiftlik işçilerinden birinin "talihsiz bir kazaya uğradığı" söylendiğinde, kendimi, itiraf etmeliyim ki hiç hazırlıklı olmadığım acınası bir manzaranın karşısında buldum; zira aklımda oldukça yoğun bir şekilde zarif bir kadın hastayı canlandırmıştım & bunu hiç hayal etmemiştim:

Toprağın üzerinde yan yatmış, yaralarının acısıyla kendinden geçmiş, ateşli sayıklamalar içindeki üstü çıplak genç bir adam; kanla parıldayan geniş, kaslı sırtının üzerinde vızıldayan sinekler & acıdan buruşmuş, terle kaplı yüzü... Yaraları haricinde, bedenen hayranlık uyandıran bir erkekti, yaşı da benimkine yakındı.

"*Kaza* mı? Nasıl bir kaza?" Saf saf sormadan edemedim ama kâhya bana yalnızca küçümseyici bir bakış fırlatıp uzaklaştı.

Yerde yatmakta olan yaralı adamdan biraz ötede, bana güvensizlikle bakan yarım düzine kadar yoldaşı dikiliyordu.

Anlıyordum: Bu bir *kırbaçlama*ydı. Hayatımda ilk kez bir kırbacın çıplak insan teni üzerindeki korkunç etkisini görmek; deriyi, üzerine sineklerin konup adama daha da eziyet çektirecek şekilde, ham, iltihaplı bir ete dönüştürmesini gözlemlemek sersemleticiydi. Yanımdakilere bu zavallı adamın ne yapıp da böyle bir cezayı hak ettiğini sordum & karşılığında, sanki çok saçma bir soru sormuşum da yanıt vererek muhatap almak istemiyorlarmış gibi, bilinçli olarak ifadesiz kalan suratlarla karşılaştım.

Sonunda, sert tenli yüzünü çevreleyen solgun, kabarık saçlarıyla, kocaman parlayan gözleri, kızarmış yanakları & kaslı omuzları olan, kırk yaşlarında, iri yapılı bir kadın bana sertçe güldü. Ağır aksanlı İngilizcesiyle küçümseyerek şöyle dedi: 'Hak etmek' mi? 'Hak etmek' ne, Doktor Bey? Burada 'hak etmek' diye bir şey yok."

Ateşli bir sayıklama içindeymiş gibi görünen çıplak göğüslü genç işçi, gözlerini korkuyla açarak, sanki koyu renk hekim giysim & elimdeki çantayla, bir kâbusun içinden çıkıp onu daha da incitmeye gelmişim gibi baktı bana. Onu hemen teskin etmeyi akıl ettim: "Ben Dr. Silas Weir. Sana bakmaya geldim. Korkma!"

Kendiliğinden dökülen bu ilham dolu sözler genç adamı yatıştırmış gibiydi; şimdi bana çocukça bir umut pırıltısıyla bakıyordu.

İçimde vahşi bir sevinç kabardı. *Daha önce hiç kimse benim tesellime gereksinim duymamıştı*, bu çok başkaydı.

Ben, Dr. Silas Weir, ki bazı çevrelerde hor görülmüş & dışlanmıştım, *bir işe yarayabilecektim.*

Ne şaşırtıcıdır ki, bir hastayı tedavi ederken hissettiğim o alışıldık ürküntünün yerini bu kez acıma & merhamet almıştı; zira bu genç adam, Bay Rosencrantz'ın çiftliğinde çalışmak üzere sözleşmeyle bağlanmış bir dizi hizmetkârdan biriydi & Amerikan vatandaşı değildi. Onların gözünde ben, bizzat Efendilerinin bana atfettiği bir otoriteyle kuşanmıştım.

Nitekim bu Mucizeler Günü'nden itibaren, Hermitage'ın otoritesiyle özdeşleşmiş biri olarak, işçi sınıfından yahut daha alt tabakalardan gelen hastaları, özellikle de bu çıplak göğüslü, acımasızca kırbaçlanmış genç işçi gibi sefil zavallıları tedavi ederken kendime daha çok güvenecektim.

Ve böylece, Hristiyan cömertliğimle, beni kuşkuyla izleyen seyircileri şaşırttım & hastayı olanca özveriyle tedavi ederek onların bana dair şüphelerini dağıttım –yaralarını biraz beceriksizce de olsa kendi ellerimle yıkadım; yalnızca o sabahki dayaktan kalan taze yaraları değil, henüz iyileşmemiş & kırbaç darbeleriyle yeniden açılmış eski yaraları da; cerahat bağlamış, kurtlanmış bir yara ağı– görmesi bile korkunçtu.

O iri gövdeli kadının bile bana istemeyerek de olsa saygı duymaya başladığını hissettim, her ne kadar (biraz) tecrübesiz olsam da, ne denli içten olduğumu gördüğünde bana yardım teklifinde bulunmuştu.

Hastayı tedavi ederken suskun kalmaya özen gösterdim. Kırbaçlayan kişinin kimliği ya da bu cezanın koşulları hakkında soru sormadım. Böyle cezalar *Tanrı'nın işidir* denebilir. Hermitage'ın Efendisi tarafından tutulmuş biri olarak benim görevim, onun çalışanlarını suçlamak değildi, asla da olmayacaktı çünkü bu, dolaylı yoldan da olsa, *onu* suçlamak anlamına gelirdi.

Kaldı ki, bu genç işçinin böylesi bir cezayı hak etmek için ne yaptığını bilemezdim zira gürbüz görünümlü, kaba saba bir herifti & muhtemelen, böyle gençlerin tümü gibi, tepesi atmaya yatkındı; büyüklerinden emir almayı hazmedemiyordu.

Yine de, konuşabilir hale geldiğinde, hastanın bana doktor

olarak gösterdiğim bakım için gözyaşları içinde teşekkür etmesi yüreğime dokunmadı desem, yalan olurdu; o da belirgin aksanlı bir İngilizceyle konuşuyordu, bana bunun *Slav* aksanı olduğu söylenmişti. Acıya hassasiyetin, tıpkı herhangi bir rahatsızlığa ya da adaletsizliğe duyulan hassasiyet gibi, hastanın toplumsal konumuyla yakından ilintili olduğu tahmininde bulunacak bir konumdaydım: Bir insan ne kadar yoksulsa, örneğin şu zavallı Brush kadını gibi, o kadar dayanıklı oluyordu; daha eğitimli & varlıklı kişiler kadar acı hissetmiyorlardı. Bu, esasen bir cinsiyet meselesi de değildi; kaslı, kaba saba bir kadın, daha yüksek sınıftan bir centilmene kıyasla acıya daha az duyarlı olmalıydı.

Sadece daha önce hiç yapmadığım türden ağır yaraları yıkayıp dikmekte & pansuman yapmakta başarılı olmakla kalmadım; aynı zamanda İlahi Takdir bana bir de hemşire bahşetti –soruma gülen o kaba tenli, iri yapılı kadındı bu– meğer o, Hermitage'daki işçilere bakan "en usta ebeymiş"; Amsterdam'dan gelen & sözleşmeli hizmetkârlardan biri olan Betje adındaki bu kadın, ileriki yıllarda Hermitage'a yapacağım ziyaretlerde bana yardım edecekti.

Ne büyük bir lütuftu bu! Betje olmasaydı, *bir hekimin bu hayat güncesi* gerçekten bambaşka olurdu.

Ne zaman tereddüt etsem ya da ne yaptığımı bilemediğim izlenimini versem, Betje tek kelime etmeden yardımıma koştu. Uzun yıllardır Strether'ın yanında, muayenehanesinde çalışan & basit bir çırak olduğum için bana çoğu zaman küstah davranan hemşirenin aksine, Betje her zaman *yerini bilirdi*; zira ben, Efendisi tarafından çağrılmış bir doktordum, o ise (henüz) Amerikan vatandaşı bile olmayan basit bir sözleşmeli hizmetkârdı. Ve gayet tabii ki, Betje, benim diplomalı bir doktor olduğum süreden çok daha uzun yıllardır usta bir ebeydi.

O bunaltıcı derecede sıcak Haziran günü, yanıma ilaç çantamı alarak gittiğim Hermitage'da, hastama bolca güzelavrat otu, sarı kantaron & afyon ruhu verdim, bütün bunlar iyileşmeyi hızlandırmanın yanı sıra acıyı dindirir & uyku getirirdi; bu uygulamayı

Betje'nin onayıyla yaptım, yalnızca bir ebe olan Betje'nin hastalarına verecek bu tür ilaçlara erişimi yoktu, gerektiğinde doğadan kendi toplayabildikleriyle yetinmek zorundaydı.

Genç işçiyi beklenmedik bir başarıyla tedavi ettiğim görüldüğünde (meğer daha evvel Hermitage'e çağrılan bir hekim, bu adamın "kurtarılamaz" olduğunu ilan etmişmiş) kâhya beni, aralarında değirmende çalışan işçiler, çiftlik çalışanları, birkaç çocuk & gencin yanı sıra, çeşitli yaşlardan kadınlar –hamile olanlar, yakın zamanda doğum yapmış & henüz toparlanamamış ya da düşük yapmış olanlar– bulunan başka hasta & yaralılara bakmaya götürdü. Genel olarak, tek bir günde görebileceğimden çok daha fazla hasta vardı; bu yüzden o hafta içinde yeniden Hermitage'e dönmem rica edildi & ertesi hafta, yeniden. Bay Rosencrantz'ın yaptığım işten memnun kalması & kâhyası aracılığıyla da olsa bana cömertçe ödeme yapmasının bana verdiği memnuniyeti hayal edebilirsiniz!

Genel olarak Hermitage'daki hastalarım epeyce karma bir topluluktu; zira milliyet bakımından çeşitlilik gösteriyorlardı, Hollandalı, Alman, Norveçli, İskoç, İrlandalı. Bazıları fena halde enfekte olmuş yaralardan mustaripti (bunların bir kısmının çıplak sırtlarına atılan kırbaç darbelerinden olduğu besbelliydi); bazılarıysa kavurucu güneş altında, dönümlerce mısır, fasulye, lahana & başka mahsuller arasında çalışırken güneş çarpmasına uğramıştı. Gürültülü değirmen makineleri & tarım aletlerine bağlı yaşanan her türden kazaya rastlanıyordu. Burkulmuş & kırılmış kemikler, parçalanmış diz kapakları & omurlar; çıbanlar, iltihaplı yaralar; nasırlar, fıtıklar, kistler & tümöral oluşumlar; batık ayak tırnakları; ateş & üşüme nöbetleri; bağırsak gribi, kabızlık, ishal; ödem, gut, hırıltılı ciğerler & nefes darlığı; artrit; çarpıntı, göğüs ağrıları; her türlü kadın hastalığı & sorunlu gebelik vakaları. Bunlar arasında, açıkça çok hasta olan ama teşhis yetimin ötesinde kalan kişiler de vardı, birçoğu "ölmeye terk edilmiş" olmakla birlikte, benim müdahalelerim & Betje'nin yetkin yardımı sayesinde bir ölçüde toparlanıp yeniden çalışmaya dönebildiler.

Elbette, yedi yıllık süreyle çalışmak üzere sözleşmeli bir hizmetkâr, haftalarca ya da aylarca çalışamaz hale gelirse, bu süre yasal olarak sözleşmeye eklenirdi. Kişi ne kadar sık hastalanır ya da yaralanırsa, hizmet süresi o kadar uzar, sözleşmeli hizmetkârlar genel olarak uzun yaşamadıkları için, neticede ömür boyu sürebilirdi. Sanki dili ağzına fazla büyükmüş gibi duyulan Hollanda aksanlı İngilizcesiyle Betje bana yıllar önce "özgürlük hakkını" almış olması gerektiğini ancak hastalıklar & gebelikler sebebiyle düzenli çalışamadığı için Rosencrantz ailesiyle olan sözleşmesinin birkaç kez uzatıldığını açıkladı.

"Artık şakaya döndü, Doktor Bey: 'asla' özgür kalamayacağım, beni can verdiğim güne dek çalıştıracaklar, hatta o günün sabahında bana kendi mezarımı kazdıracaklar."

Betje'nin kahkahası tizdi & pek de kadınsı değildi; beceriksizce konuşması hassas kulaklarımı tırmalıyordu, ancak onu anlayışla dinlemek için elimden geldiğince gayret ettim. Kadının gereken sıklıkta yıkanmamış bedeninden yayılan keskin hayvansı kokudan geri kaçmamak için kendimi zaten zor tutuyordum; ne de olsa Betje, büyük bir ahırdaki inekleri sağmak & onlarla ilgilenmekle görevli bir çiftlik işçisiydi. Omuzları, yıllar süren *sağma işi* sonucu kamburlaşmıştı; ellerindense ne kadar yıkansa da geçmeyen bir bozuk süt kokusu geliyordu.

Geçmişte çok az hastam bana teşekkür etmiş, hatta bazıları beni açıkça eleştirmiş olduğundan, Hermitage'de böylesine saygı görmek beni derinden etkilemişti. Sadece genç, fena dövülmüş işçi bana teşekkür etmekle kalmadı; tedavi etmediğim ama aile bireyleri & yoldaşlarını tedavi ettiğim için bana minnettar olan diğerleri de vardı. Bana en büyük tatmini veren de, Hermitage'de sakinlik & otoriteyle, tereddüt etmeden ilerlemeyi öğrenmekti. Çok geçmeden, bu düşük sınıfa mensup kadınları muayene etmekten & tedavi etmekten çekinmez oldum; ister genç & biçimli olsunlar, ister yaşlı & deforme vücutlu; ister güzel olsunlar, ister çirkin, hatta tiksinç...

Neden böyle olmuştu? Bunu çok düşündüm & günlüklerimde uzun uzun yazdım.

Kesin olan bir şey varsa, o da kadın bedeninin, kimi bakımlardan, yakından incelendiğinde tiksinç olduğu & en bilge kadınların bunu Havva'dan miras kalan bir bedel olarak görüp, bir beden laneti olarak kabul ettiğidir. Bunun sebebi bedenin memeli özelliklerinden ziyade –bu kısımlar, doğru korse & giysiyle hoş görünebilir– alt kısımlar, basenlerin arası & yukarısıdır; kutsal bir görev taşıyan doğum kanalıyla tuhaf bir şekilde aynı yer olan burası, tam anlamıyla pislik dolu bir cehennem çukurudur.

Yine de, Hermitage'daki kadınlar söz konusu olduğunda, tıpkı erkeklerde olduğu gibi, kendimi yasak bir alana izinsiz girmişim gibi değil, aksine, daha yüksek bir sosyal konuma sahip bir hekim olarak, herhangi bir yargıya aldırış etmeksizin dilediğimi yapma ayrıcalığına sahipmişim gibi hissediyordum. Elbette, bir Hristiyan olarak *iyilik yapmakla yükümlüydüm.*

Bizlere ten renginin her şey olduğu & "üstün" ırklar ile "aşağı" ırklar olduğu öğretilmiştir. Benim vardığım sonuç ise daha karmaşıktır & sadece ten rengi ya da soylulukla ilgili değil, bunlarla birlikte *sosyal konum*un da hesaba katılması gerektiği yönündedir.

Şundan hiç kuşkum yok ki, eğer kadim bir Afrika soyundan gelen Siyah asilleri muayene etmem gerekseydi, beyaz asiller karşısında olduğu gibi afallardım; oysa ki emekçi sınıflardan biriyle karşılaştığımda çekinmeme gerek kalmaz, çünkü onlar, kendi yüce gönüllülüğümüzle sunduğumuz herhangi bir hizmet için minnettar olma eğilimindedir.

Hal buyken, çok geçmeden, Dr. Silas Weir, Hermitage'daki hastalar için adeta bir kurtarıcıya dönüştü; benden, başka hekimlerden korktukları gibi korkmamayı öğrendiler, diğer hekimler, kırbaçlanma ya da kaza sonucu zaten çok kan kaybetmiş olan bu hastaları kaba yöntemlerle kanatarak tedavi etmeye çalışıyorlarmış. (Elbette, *kan akıtma*nın bariz bir çare olduğu durumlarda, ben de *kanatmak*tan imtina etmedim.) Gözcülerin kırbaçları bedenlerini kestiğinde, Betje'nin yardımıyla onların yaralarının kanamasını durduran, enfeksiyonlarını temizleyen kişi bendim; eğer

umut kalmamışsa & *vakitleri* gelmişse, acılarını dindirmek & çarpıntılı kalplerini yatıştırmak için onlara son bir doz afyon ruhunu veren de bendim. Onlarla çocuklarla konuşur gibi sakin bir şekilde konuşur, yalnızca sabır, şefkat & Hristiyanca bir metanet sergilerdim.

Kangrenli bir uzvu ampüte etmekten başka çarem kalmadığında ya da (çoğu zaman çok genç olan) annenin rahmine sıkışmış ölü bir bebeği forsepsle çıkaramadığımda & ardından bir gayzer gibi fışkıran kanamayı durdurmakta başarılı olamadığımda bile varlığımın en azından bir fark yarattığı açıktı çünkü bana anlatıldığı üzere, geçmişte hastalanan ya da yaralananların çok yüksek bir oranı, işe yaramaz hale geldikleri için ya ölüme terk ediliyor ya da açlıktan ölmelerine göz yumuluyormuş.

Oysa, benim titizliğim sayesinde, hastaların hatırı sayılır bir kısmı kısa sürede işe dönmelerine elverecek kadar iyileşiyordu; o kadar ki, Efendi'nin kendisi bile durumu fark etmeye başladı & bir gün onun huzuruna getirilmemi istedi, bana bizzat Elijah Rosencrantz tarafından teşekkür edilecekti!

Bay Rosencrantz hakkında bana söylenen her şeye rağmen – personelinin çoğu ondan korkuyor gibiydi– *centilmence* tavırlarına & beni büyük taş evin içinde değilse de gölgeli verandasında karşılamasındaki zarafete hazırlıklı değildim. Gerçekten de, Bay Rosencrantz bana ödemeyi her zamanki aracısı aracılığıyla değil, kendi elleriyle & vadedilenden fazla bir miktarda yapmayı uygun görmüştü.

Ciddiyetle teşekkür ettim. Bu cömertlik beni derinden etkilemişti.

Adama duyduğum hayranlık içinde, gözlerimi yüzüne kaldırmakta zorlandım. Elijah Rosencrantz'ın çaba sarf etmeden bir güç yaydığı izlenimine kapıldım, ince yapılı bir adamdı; asil bir duruşa & kaplumbağayı andıran, derine gömülü gözlere sahipti.

"Hatırı sayılır miktarda bir paranın cebimde kalmasını sağladınız, Dr. Weir! Bu 'sözleşmeli hizmetkârlar' sapır sapır dökülüyorlar-

dı. Onların Avrupa'dan taşınma masraflarını ben ödüyorum, yedikleri her lanet lokmanın parasını ben veriyorum & at gibi yiyorlar, bana teşekkürleri de ölmek oluyor. En kötüsü de İrlandalılar! İrlandalılar *her zaman* en kötüsüdür! Sarhoş olup *bana* inat makinelerin içine sıkışıyorlar. Umarım bu aptallık artık sona erer."

Bay Rosencrantz, sert değil ama şaşkın bir edayla güldü; sanki kendisine ne kadar kötü & kaba davranıldığına inanamıyormuş gibiydi.

Yaşını kestirmek zordu, belki ileri bir yaştaydı, altmışlarının sonlarında ya da yetmişlerinin başlarında mıydı? Ya da aslında çok daha gençti de, bir tür hastalık geçirmiş, kilo verip saçlarının çoğunu kaybetmiş miydi? Cildi hafifçe poturdu; sol göz kapağı sarkıyordu.

Belki de Hermitage'da akşam yemeğine kalmaya davet edileceğimi, bu vesileyle Rosencrantz ailesinin hanımefendileriyle tanıştırılacağımı düşünmüştüm fakat bu gerçekleşmedi. Bay Rosencrantz, hayal ettiğim gibi, nezaketen de olsa ailemi de sormadı. (Oysa ben Concord, Massachusetts'li Weir ailesinden nasıl bahsedeceğimi önceden prova etmiştim. Babamın birçok başarısından neleri seçip anlatacağım, bunları aktarırken ev sahibimin büyük serveti & itibarı karşısında nasıl mütevazı & ölçülü bir hava tutturacağım üzerine düşünmüştüm.)

Birdenbire, konuşmamızın sona ermekte olduğu izlenimi oluştu.

"Bizi yine ziyaret edeceksiniz, değil mi Dr. Weir? Salgın hastalık mevsimi yaklaşıyor, 'sarı humma' bunlar ölmek için her türlü bahaneyi kullanır. *Siz* onları ayakta tutacaksınız, değil mi?" Bu sözlerin ardından beklediğim kısa tokalaşma yerine bana göz kırptı; o sırada bir kâhya yanıma gelip bana verandadan, bekleyen faytona kadar eşlik etti.

*

O gece Anneme yazdım. *Bugün son derece muteber bir beyefendinin –bizzat Elijah Rosencrantz'ın– elini sıktım. Nihayet Talihim döndü!*

Hekimliğin İlk Yılları
1846–1851

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Bunu takiben, Elijah Rosencrantz & ailesinin himayesine girip & Manhattan'a kırk dakikalık bir feribot mesafesindeki Ho-Ho-Kus köyündeki mütevazı konutlara taşınmamla birlikte hayatım tamamen değişmişti.

Herkesin küçümsediği, bir *taşra doktoru*nun çok aşağılık kaderinden kurtulup, hasta & yaralılarla ilgilenme konusundaki yeteneğimle bambaşka bir düzleme yükseldim; hasta & yaralı ise sayısız miktarda vardı zira Bay Rosencrantz'ın da dediği gibi, borç karşılığı çalışanlar bir şekilde bizim kıyılarımıza ulaşıyor, yedi yıllık bir çalışma sözleşmesiyle işe başlıyor, hemen ardından da sanki yol paralarını ödeyen kişilere inat eder gibi, ya hastalanıyor ya yaralanıyor ya da pat diye ölüveriyorlardı.

Yabancı bir dilde gevezelik eden ya da anlamanın neredeyse imkânsız olduğu bozuk bir İngilizceyle konuşan bu değirmen & çiftlik işçilerinin yalnızca dirençli olan çok az bir kısmı sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin tam vatandaşı olmayı başaracaktı. Bu insanlara doğan bebeklerin ise yalnızca birkaç tanesi hayatta kalacaktı, şüphesiz, bu da bir lütuftu.

Benim için en çarpıcı olan şeyse, özellikle soylu sınıftan kadın hastalara yönelik korkumun, alt sınıflardan hastalarla kazandığım özgüven sayesinde azalmaya başlamasıydı; bu korku, başkalarının yargısından çekinen genç bir çaylağın korkusuydu; oysa bu hastalarla birlikte, *onlardan* korkmam için pek ya da hiç sebep olmadığı bana açıkça gösterilmişti.

Genç bir doktor, daima kendinden emin bir tavır sergilemeyi & asla kaygı, korku ya da umutsuzluk belirtisi göstermemeyi öğrenmelidir. Hekimi yönlendiren şey Hipokrat yemini değildir. *Zarar verme,* değil, onun yerine *Zarar versen de, vermesen de, kararında tereddüt etme.*

Genç bir doktor için açık ara en zorlu görev, *kadın sorunu* diyebileceğimiz şeydir.

Kadının en yüce ruhsal halinde bile (Anne, Eş, Sevgili), bedensel varlığı açısından yine de kaçınılmaz biçimde *kadın* olmasıdır.

Kadın bedeninin fiziksel tiksinçliği, ne ırkla, ne etnik kimlikle, ne de ten rengiyle ilgilidir; bu, en bilge kadınların kabul ettiği üzere Havva'dan miras kalmış bir lanettir. Gerçekten de, soylu kadınlar *mahrem bölgelerinin* neye benzediğine dair en ufak bir fikre sahip değildir; tıpkı kocalarının da bilmediği gibi zira evlilikte cinsel birliktelik, karanlıkta & acılı bir sessizlik içinde gerçekleşir. (Doktorluğumun ilk yıllarında ben elbette henüz evli değildim; düğün geceme dek, sevgili gelinim kadar *bakir*dim.) Kendi toplumsal statümden ya da daha yüksekten kadınları muayene ederken asla alt sınıflardan kadınlarla olduğum gibi tam anlamıyla rahat olamayacaktım. Rosencrantz ailesinin yanında çalışan kadın değirmen işçileri, çiftlik işçileri & ev hizmetçilerine bakarken, bir rahatlık, hatta neredeyse şakacı bir yaklaşım geliştirmiştim ki bu bana ileriki yıllarda büyük fayda sağlayacak, o erken dönem hastaları üzerinde gerçekleştirdiğim deneysel ameliyatlar, zamanla daha varlıklı hastaları da kapsayacak şekilde genişleyen tıbbi pratiğimde paha biçilmez hale gelecekti.

En önemlisi, bir kadın hastayla muayene odasında ya da herhangi bir odada asla yalnız kalmamaya özen gösterirdim. Genellikle bir erkek akraba iştirak ederdi eğer yoksa, Betje bana yardım ederdi. İhtiyatlı bir şekilde (bilekten) parmak uçlarımla nabız "dinlerken" ya da ateşli bir alına elimle dokunurken, bu temas her zaman kısa süreli olurdu. Eğer bir kadın, bedeninin "mahrem" bir bölgesinde bir döküntü, kist, şişlik ya da tümörlü bir oluşum-

dan şikâyetçiyse, bunu normalde bir (erkek) doktora söylemek istemezdi; onun yerine, güven duyduğu bir akrabasına açılır, o da bana durumu bildirirdi & ben nasıl bir yol izleneceğine karar verirdim. Daha iyi bir sınıfa mensup kadınlarla yaptığım görüşmelerin çoğu, dikkatli bir soruşturma şeklinde, benim sorularım & onların yanıtlarıyla ilerleyen, çoğu zaten tanıdık bir dizi semptomun sıralandığı bir süreçti: nefes darlığı, bayılmalar, iştahsızlık, aşırı iştah, hızlı kalp atışı, yavaş kalp atışı, karabasanlar, nedensiz ağlama krizleri, heyecan hali, bazı sabahlar yataktan kalkıp balina kemiğinden korselerine giremeyecek kadar aşırı yorgunluk, vesaire; genellikle bu gibi durumlarda hastanın sinirli rahminin çalkantılarını yatıştırmak için hastayı sağlıklı bir *kan akıtımı* ile tedavi ederdim. Zamanla meşhur *Sükûnet Sandalyesi*'ne evrilecek uygulamamın en erken hali Ho-Ho-Kus'ta denenmişti: Sinirleri gerilmiş olan kadın hastanın üzerine ıslatılmış havlular sıkıca sarılır, ardından uyku getirmesi için afyon ruhu verilirdi. (Erkeklerde ise bunun tam tersi önerilirdi; onların kas sisteminin sakinleştirilmesi değil uyarılması gerekirdi.) Eğer hastanın diş etlerinde şişlik görülüyorsa, bilenmiş bir neşterle diş etini diş hizasına kadar keser, ardından ekinezya özü, kinin tabletleri & arsenik tentürü verirdim– deliliği, enfeksiyonu gidererek tedavi etme çabamda yıllar sonra mükemmelleştireceğim prosedürlerin öncülüydü bu.

Ho-Ho-Kus'a taşınmamdan sonra uygulamaya koyduğum & çeşitli rahatsızlıkların tedavisi için bizzat Elijah Rosencrantz tarafından önerilen yenilikçi bir yöntem de *hardal yakısı*ydı.

(Çok iğrenç kokardı ama güçlü kokuları kudretle ilişkilendiren & agresif tedavi yöntemleriyle yatıştırılıp hoş bir *kadınsı pasiflik* haline sokulabilen kadın hastanın moraline iyi gelirdi.)

İyileşme sürecindeyken hastaya, durumuna uygun ilaçlar verilirdi –genellikle morfin damlaları ya da afyon ruhu– ki bu tür ilaçlar, gün boyunca kendini yormasına gerek olmayan soylu hanımlar için oldukça uygun olurdu. Oysa değirmen ya da çiftlik işçilerinin böyle bir lüksü yoktu; bu daha dayanıklı numuneler için, ni-

kotin özü ya da kokain damlaları kalp atışını hızlandırır & genç-ken bile bilekleriyle neredeyse aynı kalınlıkta olan, orta yaşa gelin-diğinde acınası bir biçimde gevşek & sarkık hale gelen üst kolla-ra sahip zarif hanımların uzuvlarına kıyasla kasla sertleşmiş uzuv-larına bir güç gelirdi.

Soylu bir geçmişe sahip bir kadın hastayı muayene ettikten sonra, teşhisimi kendisine açıklamadan evvel, bir koca, bir baba ya da bir erkek kardeşle yakın şekilde istişare etmediğim zamanlar nadirdi; nispeten kaba kadınlar gerçeğin doğrudan yüzlerine söy-lenmesini ister gibi görünürken, daha soylu, kibar olanları bu ger-çeği kör edici bir ışık gibi ürkütücü bulurdu. Soylu bir hanımefen-dinin tedavisine dair her ayrıntı elbette bir kocanın ya da erkek bir akrabanın onayıyla yürütülürdü zira ücretimi ödeyecek olan kişi o olurdu & özellikle de bana emanet edilmeye başlanan bazı "tartış-malı" ameliyatlarda memnuniyetini sağlamak zorunda olduğum kişi yine o olurdu: karısının esenliğini dert eden kocaların tale-pleri –kadında görülen aşırı huzursuzluk ya da uyuşukluk; manik kahkahalar ya da çaresiz gözyaşları; alt bedenin cinsel birlikteliği engelleyen "soğukluğu" ya da, sapkıncası, cinsel birleşme sırasın-da alt bedende görülen anormal bir "iştah"– bunların hepsi *histe-ri*nin türleri olarak değerlendirilirdi.

Sayısız benzeri taleple cesaretlenip, tıbbi dergileri öğrenme amacıyla okurken, benim için yeni bir tıbbi tedavi alanı olan *ka-dınlık organları*na yönelik çalışmaları keşfetmeye koyuldum. Bize tıp okulunda neredeyse hiçbir şey öğretilmemişti; bu eksikliği te-lafi etmek adına, bazı cerrahî keşifleri hayvanlar (köpekler & ke-diler) üzerinde denemeye çalıştım; oldukça pis olan & mecburen gizlice yürütülen, kalıntıları da geceleri odalarımdan çıkarılıp bir bahçenin dibine gömülmek suretiyle ortadan kaldırılan bu cerrahî denemeler benim için son derece faydalı oldu.

Daha da verimlisi, yakın zamanda ölmüş birkaç kadının ce-sedini temin etmeyi başardım; bunlardan biri, esmer teni & ba-sık alnıyla, büyük ihtimalle Güney Avrupa'dan bir göçmendi; yir-

mi yaşını geçmemişti & karnı şişkin durumdaydı–bir *hamilelik*. Bu beklenmedik fırsat sayesinde, sinirlerimi yeterince hazırladıktan sonra, kadın *mahrem bölgelerine* dair daha önce bilmediğim & beni hayrete düşüren pek çok şey öğrenebildim.

(Erken kariyerimdeki dezavantajların, yani böylesine düşük seviyeli hastaları tedavi etmek zorunda kalışımın, aslında Boston'daki Beacon Caddesi'nde saygın bir cerrahi kliniğe bağlı olan kardeşim Franklin'e asla nasip olmayacak türden belirgin avantajlara sahip olduğunu fark ederek bir tür haz & memnuniyet duymaktan kendimi alamadım.)

Genel olarak, Hermitage'daki kadın hastaları tedavi etmem, becerilerimin daha geniş bir hasta kitlesine hizmet edecek şekilde pekişmesi açısından bana son derece faydalı oldu. *Nevrasteni* tedavisi için yumurtalıkların alınması tıp dergilerinde sıkça öneriliyordu; daha ağır vakalarda tavsiye edilen, rahmin tamamen alınmasıydı (dolayısıyla, "histerektomi"); başka durumlarda ise vajinal "klitorisin" cerrahî müdahaleyle çıkarılmasıydı, tıpkı apandis gibi, kadın bedeninde işlevsiz olan bu parça, Galen'da dokunmaya karşı aşırı hassas olarak tarif edilmiş, şu tür rahatsızlıkları şiddetlendirme eğilimi olduğu ileri sürülmüştü: heyecan, kansızlık, uyurgezerlik, hiperventilasyon, aşırı yeme, anoreksi, ölüm düşünceleri, migren, uykusuzluk, ateist eğilimler, delilik & çoğu zaman türün ergen erkek bireyleriyle ilişkilendirilen bazı sözü edilmeyecek dejenere alışkanlıklar.

Ho-Ho-Kus'taki muayenehanemde evrilen uygulamadaki tedavi süreci şuydu: (Habersiz) hasta, akrabaları tarafından hekimin muayenehanesine getirilir; burada, hava durumu, şiir ya da yaklaşan tatiller gibi konularda hekimle yapılan sohbet aracılığıyla kendini rahat hissetmesi sağlanır, bu esnada da kendisine güçlü bir sakinleştirici (genellikle afyon ruhu) katılmış sıcak bir içecek (genellikle çay) sunulurdu; kısa süre içinde hasta "en ufak bir şüphe" duymaksızın derin bir uykuya dalardı. Saatler sonra hasta uyandırılabilir hale geldiğinde, vücudunun mahrem bölgelerine yönelik

cerrahî müdahale tamamlanmış olurdu & yalnızca hafif düzeyde ağrı, kanama & zaman zaman ek tedavi gerektiren komplikasyonları olan hasta evine götürülür, gereken süre boyunca sakin, tenha bir ortamda iyileşmeye bırakılırdı.

Bu ameliyatların hastanın mahremiyetini koruyacak şekilde özenle gerçekleştirildiğinden emin olunuz: Baygın kadının başı & gövdesi beyaz bir örtüyle iffetlice örtülür, böylece durum, bir anatomi dersindekine benzer şekilde kişisel olmaktan çıkarılırdı; bu sırada bacaklar yukarı kaldırılır & ayrılır, kadının mahrem bölgeleri, yani vajina, labia, doğum kanalı, vesaire, cerrahın soğukkanlı bakışına sunulurdu. Bu tür bir bölgeye cesaretle giren her cerrahın çelik gibi sinirlere sahip olması gerekirdi, zira gözlemlenen manzara adeta cehennemiydi. Ancak, o yıllara ait titizlikle tuttuğum hekim günlüğüme göre, kadın hastalarımdan hiçbiri bedeninin arındırıcı dönüşümünden şikâyetçi olmamıştı; aksine, sağ kalan hastalar yumurtalık, rahim, klitoris gibi organlarının alındığını neredeyse hiç fark etmemiş, bunların çoğu, her gün aldıkları afyon ruhu kürüne devam etmişlerdir.

Genç kadınlar ise "kızlar" her zaman bu denli uysal olmazlardı. Hâlâ oldukça genç sayılabilecek evli kadınlarda dahi evlilikle birlikte çoktan sönmüş olan isyankâr ruh, gençliğin bir dezavantajıdır. Bazı muzırca meraklı kızların, ergenlik çağlarında içlerinden gelen bir itkiyle, vücutlarının yasaklı kısmına ayna tutarak, hayret & dehşet içinde, *neye* baktıklarını tam olarak anlamaksızın bacaklarının arasına bakmaya kalkıştıkları söylenir; büyük olasılıkla aynayı korkuyla ellerinden düşürür & bir daha da ellerine almazlar.

Zira genç, bakire kızın korkusu, varlığının özü olan & uyluklarının arasında yer alan o *küçücük delik*ten bir bebeğin nasıl olup da "dünyaya getirilebileceğini" hayal etmenin kafa karıştırıcı bilmecesidir; bu durum, insan anatomisi üzerine eğitim almış olan bizler için dahi bir muammadır & idrakimizi aşar. Philadelphia Tıp Okulu'nda tıp okurken, kadın anatomisini öğretmek için kullanılan & "fetüsleri" neredeyse zahmetsizce dışarı atabile-

cek şekilde hareket ettirilebilen cansız mankenlerin *katılığı*, biz saf öğrencileri yanlış yönlendirmişti; gerçek hayatta, kadının eti, doğum kanalı, rahim, vesaire, katı değil, *yumuşak & esnek*tir. Ve elbette, doğuma çoğunlukla oluk oluk kan fışkırması da eşlik eder.

Ho-Ho-Kus'taki muayenehaneme gelen, daha doğrusu muayenehaneme getirilen genç kızlar arasında aklımda rahatsız edici şekilde yer eden bir vaka öne çıkar: Bay Rosencrantz'ın on yedi yaşındaki torunu Bettina. Bay Rosencrantz'ın büyük oğlu Joseph'in kızı olan Bettina, bana "zor, dikbaşlı, inatçı & ters bir kız" olarak tanıtılmıştı; babası onda hem temiz olmayan bir kişisel alışkanlık hem de kilisede sergilediği bir itaatsizlik & küstahlık eğilimi olduğundan şüpheleniyordu, bütün bunlar, açık birer *meydan okuma* göstergesiydi.

Joseph Rosencrantz asık suratlı kızını bana getirdiğinde, kızıl saçlı genç kız hemen kuşkulandı & şakacı sözlerime karşılık gülümsemeyi reddetti; ikram ettiğimiz tatlandırılmış kakaoyu içmeyi reddetti, kendisinde "tek bir sorun bile olmadığını" ısrarla savundu; & kanını akıtma girişimime de direnç gösterdi–oysa kanının patolojik biçimde sıcak olduğu, soğutulması gerektiği açıktı.

"Kızım, doktora itaat *edeceksin*," dedi Joseph Rosencrantz, öfkeyle titreyen bir sesle; bu sırada Bettina, muhtemelen süt beyazı teni, solgun kaşları & koyu yeşil gözleriyle çok güzel olduğu için aile bireylerince fazlasıyla uzun süredir hoş görülmüş olduğu belli olan *cilveli & inatçı tavrı*nı sürdürmekteydi.

Sonunda, hem hekimin hem de babanın yaptığı mantıklı telkinler işe yaramayınca, inatçı Bettina, Joseph Rosencrantz'ın tam da bu amaçla evinden getirdiği uşaklarca zorla zapt edildi, çığlık çığlığa bir masaya bağlandı & zorla morfin damlaları yutturulmak suretiyle sakinleştirildi; böylece, yaşça bu denli genç & (muhtemelen) bakire birinde görmek dehşet verici olan bir manzarayı inceleyebildim: Vajina girişindeki o küçük müstehcen organ, minyatür bir erkeklik organı gibi, dimdik & iltihaplıydı; içinde adeta müstehcen bir ateş yanıyor gibiydi.

Bu vakit artık Joseph Rosencrantz & diğerleri, benim tüm gücümü toplayıp kararlı biçimde hareket edebilmem için odadan çıkarılmıştı. Genç bir doktor & acemi bir cerrah olarak tecrübemdeki bu türden ilk müdahale olacak bu cerrahî debridman sırasında elimin titrememesi için Tanrı Babamız'a & Kurtarıcımız İsa Mesih'e ettiğim bir duayla başladım.

Ve çok geçmeden, o müstehcen ateş söndürüldü, o ufacık et parçası süratle kesilip tıbbi atıklarla birlikte çöpe atıldı; kanayan yara bastırıldı, iki hafta sonra alınmak üzere kalın siyah sicimle dikildi.

Hâlâ baygın halde olan inatçı genç Bettina, ameliyathanemden çıkarılarak Hermitage'taki evine taşındı. Ona karşı hafif bir acıma duygusu hissettiysem de, daha baskın olarak kendimden emin bir rahatlama duygusu hissettim: Hâlâ çok genç olan bu kız, belki de cadaloz bir kadın olarak yaşayacağı çok mutsuz bir hayattan kurtarılmıştı & artık uygun bir adam için ideal bir eş & anne olabilecekti.

Bu tek ameliyat için oldukça yüklü bir ödeme aldım & Joseph Rosencrantz'ın ısrarlı arzusuna hemen boyun eğdim: Kimseye bu işlemden söz etmeyecektim, zira aile içinde, Bettina'nın annesi dâhil, haberi olan pek az kişi vardı.

Her ne kadar iyileşmekte olan kıza bakmak & dikişlerini almak üzere Hermitage'a çağrılmayı beklediysem de, Bettina'yı bir daha hiç görmedim & ameliyattan sadece birkaç gün sonra, yarası hâlâ taptazeyken, kızıl saçlı Bettina'nın gece vakti evden gizlice çıkıp, karanlığın örtüsü altında, Ho-Ho-Kus Deresi'ne komşu & köydeki evimin bir mil kadar yakınında bulunan, sivrisinek kaynayan bir bataklıkta boğularak kendi yaşamına son verdiğinin üzücü haberini bana kimse vermedi.

Bu sarsıcı haber bana dolambaçlı yollarla haftalar sonra ulaştı. Duyduğumda bir süre dilim tutulmuş halde kalakaldığımı & dizlerimin üzerine çöküp, kızın ruhu için, ruhunun Cehennem'de çürümemesi için dua ettiğimi hatırlıyorum. Kendimi şu düşün-

ceyle hırpalamaktan alıkoyamıyordum: Keşke Joseph Rosencrantz kızını bana daha erken getirmiş olsaydı da ameliyatı kız daha gençken & dolayısıyla daha az asiyken, alışkanlıkları henüz bu kadar oturmamışken gerçekleştirebilseydim; belki o zaman hayatı & ruhu kurtulurdu lakin olmuşla ölmüşe çare yok.

*

Çok geçmeden, İlahi Takdir'in lütfu & Rosencrantz ailesinin devam eden himayesiyle, vaktiyle pek mütevazı olan tıbbi pratiğim gelişip serpilmeye başladı. Durmaksızın çalışmaya adadığım birkaç yılın ardından, South Jersey'de belli bir mevki sahibi bir aileden gelen örnek bir Hristiyan kadınla evlenecek kadar birikim yapmış olacaktım; gelinim ne Tabitha Tyndale kadar güzel, ne de o denli zengin olsa da, bana bağlı, sorgusuz sualsiz sadakat gösteren & dokuz kutsanmış çocuklu ailemizin taleplerine yetişen yardımcı bir eş olacaktı.

Trenton'a Çağrı

1851

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Dr. Weir? Silas Weir? Lütfen benimle gelin, çok ciddi bir tıbbi durum var & acilen Trenton'a bekleniyorsunuz!"

Tıpkı berrak gökyüzünden düşen bir yıldırım gibi, İlahi Takdir hayatımın akışını bütünüyle değiştirmek üzere bir kez daha müdahale etmişti & bu sefer, çok beklenmedik bir biçimde, Percival Weir'in, *beni* gözeteceğini düşüneceğim en son kişinin bir girişimiyle.

Hasbelkader, muayenehanemde bütün gün beni bekleyen hiçbir randevumun olmadığı bir Eylül sabahıydı & bu yüzden Trenton'a çağrılmaktan memnuniyet duymuştum, her ne kadar beni almak için gelen siyahlar içindeki adamın ismini, yaşadığım şaşkınlık yüzünden tam olarak duyamamış olsam da. Yalnızca, durumun çok vahim olduğunu & *hizmetlerime fena halde ihtiyaç duyulduğunu* anlamıştım.

Ancak valizimi alacak & evimizin başka bir kısmında bulunan sevgili karım Theresa'ya acele bir veda edip "gece yarısından önce dönerim" gibi muğlak bir söz verecek kadar vaktim olmuştu; tabii New Jersey'in başkenti olan Trenton gibi büyük bir şehrin yakınlarında, *vahim bir acil durum*da teşrif edebilecek benden başka bir hekimin bulunamamasına da hayret etmiştim. Zira Trenton, Ho-Ho-Kus'tan seksen beş mil uzaklıktaydı & sağanak yağmur altında yapılacak zorlu bir araba yolculuğu anlamına geliyordu.

Ne var ki, böylesi zorluklar her daim içimde büyük bir heye-

canla karışık panik hissi uyandırırdı: tıbbi becerilerimin böyle bir durum için yeterli olacağına dair umuda karşılık yüz kızartıcı biçimde başarısız olma korkusu.

Trenton istikametli sarsıntılı yolculuk sırasında, yanımda oturan siyahlar içindeki kişi bana durumu izah etti: *Kadın anatomisine dair uzman bilgi*me & *cerrahlık becerileri*me büyük ihtiyaç duyuluyordu, zira Trenton'daki Eyalet Kadın Tımarhanesi'nde son derece zor bir doğum vakası vardı & hastane personeli arasındaki nitelikli hekim sayısı yetersizdi.

"'Kadın Tımarhanesi!'Ah, anlıyorum."

Şimdi bir tür kederle birlikte ama daha çok bir tedirginlik hissiyle fark ediyordum ki, birkaç yıl önce babamın uzak bir akrabası, New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Trenton'daki bölümüne Müdür olarak atanmıştı: Babam ile bu akraba arasında, kariyerimin ilerletilmesi amacıyla bir temas kurulmuş olduğunu, tıpkı bir anahtarın kilide oturması gibi sezdim.

Hatırlayabildiğim kadarıyla, babamın bu akrabası da–büyük ihtimalle bir kuzeniydi, *Weir* soyadını taşıyordu; her ne kadar (gerçekten de) artık genç olmasam da, sanki bir macera hikâyesinin *genç* bir kahramanıymışım gibi, kalbim hızlıca çarpmaya başladı, nihayet kaderimi gerçekleştirmek üzere yola koyuluyordum.

"Büyük müdür bu Tımarhane?" Dost canlısıymış ama sohbete pek meyilli değilmiş gibi görünen refakatçime bu soruyu sormaktan kendimi alamadım & beni hafiften alaya alırcasına yalın bir şekilde "Evet, *öyle*," yanıtını verdi.

"Peki Müdür, bir 'Dr. Weir' mi?"

"Evet, *öyle*. 'Medrick Weir.'"

Bunun üzerine gergin bir kahkaha attım. Zira ünlü Tımarhane'nin müdürünün akrabam olduğunu belirtmek hem gereksiz hem de kendini beğenmişlik olur gibi görünüyordu. Yine de, siyahlar içindeki yoldaşım bu konuda başka bir şey söylemedi; yalnızca yüzünü pencereye döndü & arabamız çamurlu yolda sarsıla sarsıla ilerlerken dışarıda perde gibi inen yağmuru izlemeye daldı.

Annemin, babama Chestnut Hill'den, hatta tüm Pensilvanya'dan talihsiz bir biçimde men edilişimi bildirmesinin üzerinden epey zaman geçmişti; babam benim Ho-Ho-Kus'taki durumumu, zengin Rosencrantz ailesine hizmet ettiğimi, evli olduğumu & çoluk çocuğa karıştığımı biliyordu (gerçi çocuklarımdan yalnızca üç tanesiyle tanışmıştı). Babamın gözünde artık *genç bir hekim* değildim hatta artık *umut vadeden* biri de değildim; çünkü ağabeyim Franklin, Boston'daki Beacon Hill'de zenginlere hizmet eden başarılı bir hekim olarak hızla yükselmişti. Belki bir ölçüde, bir eşe & büyüyen bir aileye asgari düzeyde de olsa bakabiliyor olmam onu tatmin etmişti; ama artık benim tıbbın herhangi bir alanında tanınır biri olabileceğime dair ciddi bir beklenti taşıyor olamazdı.

Tüm dünyada, yalnızca sevgili annem & sevgili eşim bana inanmaya devam ediyordu, gerçi belki de, etraflıca değerlendirildiğinde, annem eşimden daha çok inanıyordu.

Zira bu zamana dek, kalabalık ailemizi benim cılız maaşımla doyurup giydirmek için eşimle birlikte epeyce maddi sıkıntıya göğüs germiştik. Üstelik, South Jersey'de geniş arazilere sahip olan kayınvalidem & kayınpederimden gelen mali destek de düzenli değildi & gönülsüzdü. Eşimin anne babası, kızlarının *taşra doktoru* kılığındaki bir *tıp araştırmaları heveslisi*yle yaptığı fevri evliliğe şüpheyle yaklaşıyorlardı.

Bu nedenle, karşı karşıya olduğum bu *vahim acil durum* ihtimali, beni on yaş daha genç bir doktor kadar heyecanlandırıyordu & bu kadar çok şeyin başarıma bağlı olduğu böyle bir anda, beni başarısızlığa uğratmaması için Tanrı'ya yana yakıla dua ediyordum.

*

İşte bu Mucizeler Günü'nde görmüştüm ilk kez Brigit Kinealy'i.

Elbette o sırada ne bu zavallı kızın adını biliyordum, ne de kanlı çarşafların içinde kıvranarak can çekişen bu biçimsiz yaratığın, hayatımda böylesine önemli bir yer edinmek bir yana, doğum sancılarından sağ çıkabileceğini tahmin edebilirdim.

"Doktor Bey! Tanrıya şükür *buradasınız.*"

Ebe olduğunu düşündüğüm, doğum sırasında hazır bulunan, yüzü kızarmış bir kadın görevlinin, kulak tırmalayıcı derecede heyecanla titreyen sesiyle bana anlattığı üzere, genç anne on sekiz saattir doğum sancısı çekiyor, giderek güçsüzleşiyor & kan kaybediyordu. Doğuma Tımarhane'nin bir doktoru atanmıştı, ama bu kişi doğum odasında ancak birkaç dakika dayanabilmiş, gördükleri & kokladıkları karşısında kendini toparlayamamıştı; bir başka doktor ise doğumu denetlemesi için Müdür tarafından görevlendirilmişti, fakat hiç gelmemişti bile.

Genç anne (Brigit) bir "öksüz"dü, ayrıca "sağır-dilsizdi" & hastanede aşağı dereceli bir görevde çalışıyordu zira bir mutfak çalışanı olan annesi, ölümünden kısa bir süre önce kızını kuruma sözleşmeyle bağlamıştı; bu sözleşmeye göre Brigit yirmi bir yaşına gelene dek bu hizmetten azat edilmeyecekti. Brigit'in, kurumda görevli bir ya da birkaç (erkek) hademeyle "başını belaya soktuğuna", bunların, onun saf & çocuksu tabiatından faydalanmış olduğuna inanılıyordu.

Bunca saat süren korkunç bir doğum sürecinden sonra, genç annenin hayatta kalacağına artık kimse ihtimal vermiyordu; ama Tımarhane Müdürü'nün, hiç değilse bebeğin yaşamasını arzu ettiği biliniyordu.

Bu denli genç görünümlü bir kızın –bedensel gelişimi bakımından neredeyse bir çocuktan farksız olan, meleksi bir parıltıya sahip bu varlığın– *hamile* olması dahi beni sarsmıştı; üstelik böylesi bir azabı, babamın akrabası Medrick Weir'in başında bulunduğu saygın bir akıl hastanesinde çekiyordu! Elbette kız İrlanda kökenliydi, bu da belli bir miktar sefahati izah edebilirdi; Concord'daki evimizdeki hizmetkârlarımızın & komşularımızın hizmetkârlarının genelde evin genç erkeklerinden hamile kalıp duran & alelacele işten çıkarılması gereken İrlandalı kadınlar olduğunu hatırlıyordum.

Havva'nın günahının bir sonucu olarak, kadınların doğumu

hüzün içinde gerçekleştirdiği söylenir; fakat bu durum ne kadar da hazin görünüyordu, zira bu kızın (bilinçli olarak) bir kötülük yapmamış olduğu aşikârdı & sanki tüm kanı bedeninden çekilmişçesine aşırı derecede solgundu. Cildi mum gibi beyazdı, gözleri o denli soluktu ki neredeyse saydam görünüyorlardı, kirpikleri & kaşları renksizdi, saçlarıysa öylesine soluk bir sarıydı ki, neredeyse beyaz sanılabilirdi.

Bu bir *albino* muydu? Tıpkı tıp okulundan hatırladığım, doğanın bir garabeti olan örneklerdeki gibi; kısa ömürlü oldukları & görme yetilerinin zayıf olduğu söylenirdi.

Ne var ki, *albino* olmasına & tuhaf solgunluğuna rağmen, Brigit şimdiye dek gördüğüm hiçbir şeye benzemeyen, & Tabitha Tyndale'ın daha canlı güzelliğini gölgede bırakan, ürkünç, meleksi bir güzelliğe sahipti.

Yeni vardığım bu dehşet odasında *–doğumhane* deniyordu buraya– (Hermitage'da böyle bir şey yoktu; bu tür acil durumlarda yalnızca çiftlik binalarından birini kullanırdık) cehennemî bir manzaraya bakakalmıştım. Bir tarafım, zalim babamla onun akrabasının bunu kariyerimi ilerletmek değil, beni daha da küçük düşürmek, hatta erkekliğimi elimden almak için tertiplediğini düşündü. Uzuvlarımda bir uyuşukluk vardı & düşüncelerim öbekler halinde geliyordu. Bütün tıbbi durumlar arasında, doğum dehşeti, hekimlerin düpedüz iğrenmelerinin etkisiyle en çok korktukları şeydir: hamile dişinin aşırı şişmiş, kana bulanmış karnı; çıplak biçimde ortaya serilmiş olan ıkına ıkına zorlanmış, gergin, kanla parlayan vajinası; olağan şartlarda bile müstehcen sayılabilecek ama doğum sırasındaki içi dışarı çıkmış haliyle daha da iğrençleşen bir manzara–genç annenin güzelliği bozulmuştur & artık kadınsı bile değildir, halbuki belki güzel & kadınsı olmaya devam etse, bu korkunç gösteriye bir nebze olsun albeni katılmış olabilirdi.

(Bebek başının, kana bulanmış uyluklar arasında sıkışıp kalmış, gerilmiş vajinanın içinde adeta kıskaca alınmış gibi duran o

halini –bunu bir anlığına görmek bile beni öylesine sarstı ki bayılacağım korkusuna kapıldım– anlatacak gücü kendimde bulamıyorum; kelimeler kifayetsiz kalıyor, susmam gerek.)

Hamile kız o denli ajiteydi ki, ebenin yardımıyla onu ürkek bir sesle teselli etmeye çalıştığımda beni fark ettiğini bile zannetmiyorum; o uçuk gözlere bakmak çok korkutucuydu, çünkü bir tarafım bir başkasının bizzat ruhuna baktığımdan ama orada insani hiçbir şey göremediğimden korkuyordu.

Hermitage'daki işçi barakalarında olduğu gibi, burada da sinek vızıltıları & çok ağır, pis bir koku vardı; oysa burası Trenton'daki Eyalet Kadın Tımarhane'ydi, ünlü bir mimarın tasarladığı söylenen, etkileyici kırmızı tuğlalı binalardan oluşan bir yapı kompleksiydi; derme çatma bir hastane değildi, fakat doğumhanedeki şartlar neredeyse o kadar perişandı.

Babamı nihayet gururlandırmaya yemin etmiş olmasaydım, benden önceki doktorlar gibi ben de o an oradan kaçıp giderdim.

Genç, albino İrlandalı kızın sağır-dilsiz olduğu söyleniyorduysa da, bu, onun tıpkı acı içindeki aciz bir çocuk gibi yürek parçalayıcı biçimde canhıraş çığlık atma becerisinin önüne geçmiyordu. Zira bu narin yapılı kızın doğum için gereken kalça genişliğinden yoksun olduğu belliydi & kim bilir nasıl bir hayvandan peydahlanmış olan bebek, doğum kanalına göre fazla büyük gibi görünüyordu. Yaradan'ın kadın bedenini nasıl & neden böyle *beceriksizce* tasarladığını bir kez daha sorgulamadan edemedim. Hermitage'da Betje & diğer ebeler zorlu doğumlarla ilgilenirdi, Rosencrantz ailesinin, beni doğum için çağırıp bir doktor ücreti ödemesine değmeyeceği düşünülürdü; eğer o sırada başka, daha acil sebeplerle, örneğin değerli erkek işçilerle ilgilenmek üzere zaten Hermitage'daysam, doğuma nezaret etmem istenebilirdi; fakat esas doğuma katılan Betje ya da bir başka ebe olurken, ben yalnızca kenarda durur, çoğu zaman gözlerimi kapatırdım, böylece ebenin çıplak, kanlı elleriyle ne tür manevralar yaptığını anımsamaktan çok uzaktım. Betje'nin doğum sancıları çeken anne adayını kulak tır-

malayan yüksek bir sesle yüreklendirdiğini hatırlıyordum; bu tür heyecanlı davranışları taklit edebileceğimi hissetmiyordum, zaten istemiyordum da; zira ben bir centilmenim, *bağırıp çağıracak tipte* biri de değilim. Dahası, ne diyeceğimi hiç bilmiyordum & Tımarhane'deki ebe ile doğumhanenin kapı aralığında dikilip aval aval bakan diğer görevlilerin benim bir sahtekâr olduğumu düşünüp bana gülmelerinden endişeleniyordum.

Burada da adı Gretel olan ebe, zorlanmakta olan genç anneye cesaret verici sözler söylüyor, kız onu duyamasa bile sözleri "görebilsin" diye ağzına dikkatle şekil vererek konuşuyordu.

Genel olarak, sinirlerimi altüst eden çok gürültülü bir sahneydi. Kadın çığlıkları & bağırışları, tıp okulunda hiç hazırlanmamıştık ki bunlara!

Gretel'e dürüstçe, ne yapacağımı pek bilmediğimi açıklamaktan başka çarem yoktu; zira şimdiye dek gerçek bir bebeği hiç kendim "dünyaya getirmemiştim" sadece tıp okulunda, başka birkaç tıp öğrencisiyle birlikte bir bebek cansız manken üzerinde çalışmıştık, o da yıllar önceydi; sevgili karımın doğumlarını ise, kendi seçtiği & bir eş ya da babanın aksine bayılmayacağına güvenilebilecek olan bir ebe, gayet ustalıkla yönetmişti, (tabii ki, doğumlar sırasında evde olsaydım bile yatak odasından kovulmuş olacaktım). Hamile bir ceset üzerinde yaptığım diseksiyondan söz etmeyi ise uygun bulmadım, çünkü o ameliyatı da berbat ettiğimden neredeyse emindim–sonrasında kalıntıları aceleyle bir araya toplayıp evimizin yakınındaki bir mısır tarlasının en uzak köşesine, üzerinde deney yaptığım diğer ölü insan & hayvan numunelerinin yanına gömmüştüm. *Hayır, kendimle, bu korkaklığımla, gurur duymuyordum.*

Şaşırtıcı bir otoriteyle, "'Sezaryen'" dediğimi duydum. "Ben bir 'Sezaryen' yapmak için buradayım." Zira birdenbire, Trenton'a çağrılmamın nedeninin cerrahi becerilerim olduğunu fark etmiştim; burada duruyor olmamın sebebi buydu! Bu bir tesadüf ya da fevri bir arzu değil, İlahi Takdir'in bir sonucuydu besbelli.

Neyse ki, evimdeki ameliyathanede geçirdiğim boş saatlerde sık sık okuduğum tıbbi metinlerde böyle prosedürler, kadın üreme organlarının ayrıntılı çizimleriyle birlikte anlatılırdı & bunları biraz konsantrasyonla gözümde canlandırabileceğime inanıyordum. Keşke Trenton'daki görevimin tam niteliği bana önceden bildirilmiş olsaydı, ilgili sayfaları koparıp yanımda getirebilirdim!

Tıpkı Betje gibi, bana tamamen yabancı olan bu ebe de şaşırtıcı bir yetkinlik sergiliyor ama otoriteme duyduğu saygıdan ötürü bana riayet ediyordu. Gerçekten de bir doktorla kadın bir astının, birbirlerini önceden hiç görmemiş olsalar bile birlikte çalışabilmeleri mucizevi bir olgudur.

Dikkatim dağılmış olduğundan, elimde sıkıca doktor çantamı tuttuğumu unutmuştum; Gretel bunu nazikçe parmaklarımdan çekip aldı & *forseps* diye bilinen çirkin aleti bulmak üzere çantayı açtı, bunu Hermitage'daki zorlu doğumlardan birinde, Betje'nin ısrarlarıyla, gözlerim yarı kapalı halde kullandığımı ya da kullanmaya çalıştığımı hatırlıyordum.

Tüm bu süre boyunca Gretel kıyafetlerimi korumak için üzerime çarşafa benzer bir koruyucu örtü yerleştiriyordu; zira o sıcak Eylül gününde üzerimde resmi hekim kıyafetim vardı, hafif yünlü kumaştan koyu renkli, ciddi görünümlü bir takım elbise, yakası kolalı beyaz pamuklu bir gömlek & bu koşullar için pek de uygun olmayan düzgün bir kravat.

"Doktor Bey, buyurun. Başlayabiliriz."

Gretel memnuniyet verici bir sakinlikle hastayı benim için hazırladı; onu sabitlemeye yardımcı olarak bacaklarını açtı, forsepsi alıp elime verdi & aleti doğum sancısıyla gerilen vajinanın içinde manevra etmem için bana rehberlik etti; bebeğin sıkışmış başını forsepsle (nazikçe) kavrayıp önce yavaşça, sonra daha güçlü bir şekilde çekmem için beni cesaretlendirdi. Bu sırada genç annenin bacakları arasında, epey aşağılık bir pozisyondaydım; en ufak bir nefes bile almaya cüret edemeden, vajinanın kavrayışını gevşetmesi için bebeğin başını çok hafifçe sağa sola oynatıyordum; anne

çığlık çığlığa bağırırken, Gretel sağır birinin bile işitebileceği kadar yüksek bir sesle onu yüreklendiriyordu. "Ikın! *Ikın!*"

Bu kâbusa benzeyen mücadelenin ne kadar sürdüğünü sonradan hatırlayamayacaktım. Bir kadın ne kadar hüzün içinde doğuruyorsa, Tanrı da merhametiyle bu anıları hafızadan siliyordu; insan soyu bu unutkanlık sayesinde devam ediyordu & şayet erkek cinsi hamile kalıp *doğum yapmak* zorunda kalsaydı, muhtemelen devam edemezdi.

Trenton'daki Tımarhane'deki bu cehennemî yerde beynimin üzerine ince kırmızı bir sis çökmüş, kalbimse çaresizlikle güm güm atarken, Tanrı bana dayanma gücünü vermiş olmalı; zira lanet olası bebek yerinden oynatılmayı reddediyordu. *Doğmak istemiyordu.* Uyanık Gretel, elime uzun, keskin uçlu bir bıçak sıkıştırdı (görünüşe göre) cerrahi bir alet değil, bir kasap bıçağıydı & hem anneyi hem de bebeği kurtarmak için bunu kullanmam gerektiğini söyledi, yoksa ikisi de ölecekti. Nasıl olduysa, bunu yaptım; çünkü başka çarem yoktu, gözlerim yarı kapalı halde & Tanrı'nın elimi yönlendirmesini umarak, leğen kemiği bölgesinde biraz gelişigüzel bir kesi attım & görünüşe göre Tanrı da elimi yönlendirdi; sonunda, bebeğin iri kafası öne doğru kaydı; küçük, yassı balık suratında ise bir şaşkınlık & keder ifadesi vardı.

Ardından, bebeğin kanla kayganlaşmış, minyatür bir fok balığını andıran tüm bedeni, toplaşmış olan izleyicilerin rahatlama & sevinç çığlıkları eşliğinde annenin bedeninden çıktı. Hem doğumhanede hem de dışındaki koridorda toplaşmış gürültücü kalabalık, yeşil üniformalarına bakılacak olursa Tımarhane çalışanlarından oluşuyordu; aralarına karışmış pespaye görünümlü, koyu kahverengi giysili birkaç kadın da Tımarhane sakinleri olacaktı. Brigit Kinealy'nin bebeğinin doğumuna, *sanki bebeğin babası olağanüstü bir önem taşıyormuşçasına* duyulan bu genel ilgiyi daha sonraları hayretle karşılayacaktım; ama itiraf etmeliyim ki o anda bunu düşünmedim.

Ah! Buruşuk küçük yaratık Gretel tarafından bir zafer edasıy-

la, nadir bir ödülmüşçesine havaya kaldırıldı ama muhtemelen yıkanmak üzere hemen ellerinden alındı; Gretel ile bana, pis çarşafların üzerinde yattığı yerde hâlâ büyük miktarda koyu renkli kan kaybetmekte olan ateşli genç anneyle ilgilenmek kalmıştı.

"Tamam, tamam! Şimdi iyi olacaksın, canım. Sen de, bebeğin de. Ağlamana gerek yok, *korkmana* da gerek yok. Sana iyi bakacağız." Genç anneyi bu şekilde yatıştıran ebe, bir yandan elleriyle & yüzüyle son derece abartılı jestler yapıyor, bitkin genç anne ise bu jestleri, sersemlemiş ama anlayan gözlerle izliyordu.

Ah! O anın karmaşası içinde bile farkındaydım: o vahşi bebek gerçekten de bir *oğlan*dı. Yalnızca yaşamak değil, ilgi görmek de hakkıymış gibi, küçücük ciğerlerini havayla doldurup iştahla ağlıyordu; aceleyle leş kokulu doğumhaneden çıkarıldı & gözümüzün önünden kayboldu.

*

"Doktor Bey?" Gretel'in endişeli sesi üzerimde geziniyordu.

Bayılmış mıydım? Kaldırıldığımın & başka bir odaya taşındığımın, orada en azından kısmen kendime getirildiğimin & bir kanepeye yatırıldığımın yalnızca hayal meyal farkındaydım; gözlerimi açamayacak kadar sersemlemiştim. Başımın arkasında sert bir şeyin çarptığı bir yer ağrıyordu.

O doğumhanenin iğrenç havasını o kadar uzun süre solumuştum & hayatımda başka hiçbir şeye benzemeyen bir deneyim olan o hayvani doğumun yarattığı gerilimi o kadar uzun süre çekmiştim ki, birdenbire üzerime, sanki siyah tüylü kanatların çırpmasını andıran bir karanlık çökmüş & kendimden geçmiş halde o pis zemine yığılmıştım.

"Yarayı dikmemiz gerek," dedim telaşla, "–genç anneyle işimiz bitmedi..."

"O halloldu, Doktor Bey!" diye beni temin etti Gretel. "Her şey tamamlandı."

Bunun üzerine son derece dikkatli bir şekilde doğruldum; bu

yabancı oda etrafımda döndükçe gözlerimi kırpıştırıyordum.

"Emin misiniz, Gretel? Dikiş atıldı mı?"

"Evet, Doktor Bey."

"Ama kim yaptı?"

"Ben yapayım dedim, Doktor Bey. Umarım bir itirazınız yoktur."

"*Sen mi!* Ameliyat yarasına dikiş atmaya cüret ettin, ha?"

Bu oldukça şaşırtıcıydı: Sıradan bir ebe, bir sezaryen yarasını dikmişti! Gerçi böyle bir kadının deneyimi vardır herhalde & ne yaptığını biliyordur, diye düşündüm.

"Ama genç annenin daha fazla bakıma ihtiyacı olacak, çok kan kaybetti..."

"Biz ona bakacağız tabii, Doktor Bey!"

Sanki birinin konuşmalarımıza kulak misafiri olabileceğine inanıyormuşçasına, zorlama bir neşeyle konuşmuştu Gretel.

Kendimi toparlamayı başarıp, ona Dr. Weir'in –yani Medrick Weir'in– benim tesiste olduğumu & zor doğumun iyi sonuçlandığını bilip bilmediğini sordum.

"Eminim Müdür Weir bilinmesi gereken her şeyi biliyordur," dedi Gretel, tam anlayamadığım örtük bir anlamla, "uzman dikkatiniz için size müteşekkirdir, Doktor Bey."

Trenton'a yolculuk etme amacım esasen meşhur akrabamla el sıkışmak olduğundan, Medrick Weir'le tanışmak yerine onun yardımcısı Pell tarafından karşılandığımda epey hayal kırıklığına uğradım. Benim yaşlarımda, sarı benizli & bir domuzu andıran biri olan Pell, verdiğim hizmet için bana soğuk bir tavırla teşekkür etti & Tımarhane Müdürü'nün "kaçınılmaz" bir sebeple bir yere çağrıldığını söyledi.

"Çağrıldı mı? Nereye?"

Ama bu küstahça bir soruydu, anlıyordum. Pell bana kaba bir ifadesizlikle baktı; yine de ince dudaklarının kıyısında belli belirsiz bir sırıtış görebiliyordum.

"İşte ödemeniz, Doktor Bey. Şu an için hizmetlerinize daha fazla ihtiyaç yok."

Gururumu incitmişti bu. Kendi akrabam tarafından, onunla tanışamadan geri mi çevrilecektim?

Ayrıca açıktan nakit ödeme almak da utanç vericiydi. Sanki bütün bu yolu yalnızca bunun için gelmişim gibi: avucuma bırakılan, yeni basılmış banknotlar.

Pell'e bu ödeme için teşekkür ettiysem de, hemen ayrılmakta tereddüt ettim. Zira bana öyle geliyordu ki, albino kızın bebeğini dünyaya getiren hekim olarak, ayrılmadan önce hastayı en azından kısaca muayene etmeliydim.

"Gerek yok, Doktor Bey. Ona gereken bakım yapılacak."

"Korkarım böylesine genç, yetersiz beslenmiş bir annenin ölüm tehlikesi..."

"Biz ilgileneceğiz, Doktor Bey. Buradaki herkes tıp doktoru. Ücretinizi de aldınız, oldukça cömert bir ödeme olduğunu düşünüyorum."

Fakat şimdi Pell sert bir tonla konuşuyordu. Geri çekilmekten başka çarem yoktu.

Aceleyle, tomar halindeki parayı cebime tıktım. Daha sonra, eve giden sarsıntılı araba yolculuğunda onları sayacak, daha doğrusu tekrar sayacaktım.

Bayılma nöbetimden henüz tam toparlanmamış olduğum halde, Pell beni ayağa kaldırıp çabucak bekleyen arabaya yönlendirdi. Kaldırımda Gretel kararsız bir şekilde oyalanıyordu. Ebenin söyleyecek daha fazla şeyi olduğu belliydi, fakat bu koşullarda konuşamıyordu; Pell ona sert bir bakış fırlatıp bir el hareketiyle uzaklaşmasını emretti.

Genç annenin ölmesi bekleniyor. Onun için başka bakım düşünmüyorlar. Ayak altında dolaşmamanı istiyorlar; artık işlerine yaramıyorsun.

Pell, sanki düşüncelerimi okuyabiliyormuş gibi, alaycı bir ne-

şeyle bana veda etti. Müdür Weir'in "sizinle tanışamadığı için çok üzgün" olduğu konusunda beni temin edip, "yakın zamanda, becerilerinize ihtiyaç duyulduğunda sizi yeniden çağırmayı umuyor," dedi. Elime ağır bir nesne sıkıştırdığını fark edip şaşırdım, büyük bir şişe İskoç viskisi, "Müdür'ün ikramı."

Tereddütlü bir sesle içki içmediğimi açıklamaya çalıştım ama Pell kulak asmadı.

Arabaya binmekten başka çarem kalmamıştı. Camdan eğilip bir kez daha, zayıf bir sesle itiraz ettim: "Ama biliyorsunuz, buradaki işim aslında henüz bitmedi..."

Kimse azıcık olsun kulak asmadı. At aniden hareketlendi, kaldırıma vuran toynaklarının gürültüsü duyuldu.

"İyi geceler, Doktor Bey! Ho-Ho-Kus'a güvenli bir dönüş yolculuğu dileriz."

Ho-Ho-Kus isminin Pell tarafından alaycı bir tonla telaffuz edildiği izlenimine kapıldım.

Araba, New Jersey kırsalının karanlığına doğru ilerledi. Sadece arabanın yanlarına çarpıp duran fenerlerin ışığıyla, güçlükle aydınlanan bozuk yollar üzerinde zorlu bir yolculuktu. Endişe verici düşünceler peşimi bırakmıyordu: Bebek emzirilmek üzere annesine geri verilecek miydi, yoksa –genç annenin uzun süre yaşamayacağını varsayarak– onun yerine bir süt anne mi bulunacaktı?

Kızın –*Brigit*'in– görüntüleri istemsizce gözümde canlanıyordu: meleksi bir güzellik, kirletilmiş bir masumiyet, acı içinde zalimce burkulmuş...

Kendini bu bilgiyle avutmalısın: Onu hemen oracıkta ölmekten kurtardın.

Bunun ötesi, senin suçun değil.

Yaşadığım zorlu deneyimden dolayı çok yorgun & açlıktan bitap düşmüş bir halde İskoç viskisi şişesini açmayı başardım; keskin viski buharları beynime yükselen teller gibiydi. Sıvıyı tatmaya cüret ettim, adeta sıvı bir alev gibi dilimi yaktı & boğazımı ka-

vurdu. İçmeye cüret ettim, yalnızca bir yudum. Kalbimde sessiz bir sevinç şekillenmeye başladı. Çünkü tıp mesleğinde pek az kişiye bahşedilmiş bir lütuf olan "şifa verme armağanına" sahip olabilirmişim gibi görünüyordu. Her ne kadar başka bir yerde başarısız addedilmiş & öz babam tarafından küçümsenmiş olsam da, acil koşullarda sezaryen operasyonu gerçekleştirerek hem anneyi hem bebeği kurtarmış biri olarak, Trenton'da bir çeşit başarıya ulaşmış sayılabilirdim belki de.

Yakın zamanda, hizmetlerinize ihtiyaç duyulduğunda sizi yeniden çağırmayı umuyor. Bu sözler kulaklarımda yankılana dursun, beni New Jersey gecesinin tatlı unutuşuna taşıyan sarsıntılı arabada, tükenmiş bir halde uykuya daldım.

II

New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi

Kader

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

İlahi Takdir'in kariyerimi yönlendirdiği üzere, çoğu zaman bana çizilen yolu tam olarak kavrayamasam da Tanrı'ya güvenir & seçimlerimin O'nun isteğiyle uyumlu olacağına inanırdım, ilk ziyaretimden sadece birkaç ay sonra Trenton'daki New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Müdürü benimle ikinci bir defa iletişime geçip, gene *vahim bir durum* sebebiyetiyle derhal Tımarhane'ye gelmem yönünde acil bir çağrıda bulundu.

Bu çağrıya kadarki süre zarfında sıklıkla genç anne Brigit'le tekrar bir araya gelmenin o çok büyüleyici hayaline kapılmıştım; ışıldayan güzelliği & masumiyeti, doğumhanenin kaba gerçekliğinde olduğundan çok daha berraktı hayalimde; cesaretim olsaydı, kızın durumunu öğrenmek için Tımarhane'yi arar, sorup soruştururdum fakat üzerime istenmeyen bir dikkat çekmeden, hatta Concord'daki ailemin kulağına gidip tatsız sonuçlar doğurmadan bunu yapmanın bir yolunu görememiştim. *Sen mutlu bir evliliğe sahip Hristiyan bir kocasın & defalarca baba olmuş birisin: Senin payın budur & bu kutlu bir paydır. Sevin!*

Hastalarımla münasebetlerim ister başarılı geçmiş olsun ister başarısız, unutkanlık genellikle sağanak yağmur gibi basıtırır, onlara dair tüm anılarımı alıp götürürdü; aşırı yoğun çalışması icap eden bir taşra hekimi olarak özellikle uğraşsam bile hastalarımın çoğunu hatırlamam beklenemezdi. Hermitage'da, Rosencrantz değirmenlerinde ya da çiftlikte meydana gelen kazaların kurbanı olan sözleşmeli hizmetkârlar & işçilerle doğal hastalıklardan mustariplermiş gibi ilgilenirken, *nedenleri* sorgulamamayı, yalnızca *so-*

*nuçlar*la ilgilenmeyi öğrenmiştim. Kanlı sırtlar & kafalar, kırılmış ya da ezilmiş uzuvlar, sıcak çarpması, kalp krizi, solunum yetmezliği, görme bozukluğu, gastrointestinal kanama, mani, becerikli bir hekim olarak bunların hepsi benim için eşitti; neticede, "iyileştirmek" için değil; işçiyi, *kendisi için yapılan masrafları karşılayabilmesi* amacıyla çalışmaya elverişli sağlık seviyesine "geri kazandırmak" için para alıyordum.

Yine de, daha yüce bir kaderin hâlâ benim olabileceğini biliyor gibiydim: Erken dönem cerrahi deney hayallerim, Brush bebeğinin kafatasındaki hizasızlığı düzeltme yolundaki (acımasızca yarıda kesilmiş) girişimim & hiçbir zaman gerçekleşmeyen başka projeler, her gece yorgunlukla uykuya dalarken serap gibi gözümde canlanıyordu & bana öyle geliyordu ki, bu kader beni Trenton, New Jersey'de bekliyordu.

*

1851 yılının Aralık ayında Trenton'a ikinci kez çağrıldığımda elde ettiğim sonuçlar o denli tatmin ediciydi ki, Müdür benimle görüşüp bana şahsen teşekkür etmek & birdenbire bir boşluk açılmış olan Tımarhane kadrosunda bana doktor-cerrah olarak daha kalıcı bir pozisyon teklif etmek istedi.

İlk başta, bu çok memnuniyet verici teklifi kabul etme konusunda tereddüt ettim, zira konuşmamız sırasında Müdür'ün tıp diplomamı Pennsylvania Üniversitesi Tıp Fakültesi'nden aldığım yönündeki varsayımını utangaçlıktan ötürü düzeltmemiştim; sonrasında ise böyle bir düzeltme yapmam durumunda, hata ile düzeltmesi arasındaki gecikmeye fazlasıyla dikkat çekecek olmaktan utanıp bir şey dememiştim; ama Müdür teklifini nazik bir ses tonuyla yeniden dile getirdiğinde, büyük bir heyecanla kabul ettim.

Bu pozisyon, bana Rosencrantz ailesinden bekleyebileceğimden daha düzenli bir maaş sağlayacaktı; çünkü aile, beni artık ekseriyetle son dakikada çağrılabilecek birisi olarak cepte görüyordu. Durumu karıma danışmama bile pek gerek kalmadı, zira o uzun süredir Ho-Ho-Kus'taki durumdan memnun değildi: Benim bu-

rada bir tıp sertifikasına sahip saygıdeğer bir doktor olarak değil, daha çok Rosencrantz'ların sözleşmeli hizmetkârlarından biriymişim gibi muamele gördüğümü iddia ediyordu.

Daha da harika olanı, Tımarhane'deki pozisyonum, aileme hastane arazisi içinde, cüzi bir ödeme karşılığında kalabileceğimiz bir lojman da sağlıyordu; bu tamamen beklenmedik lütuf üzerine şükran gözyaşlarına boğuldum–çalkantılı bir nehri yüzerek zar zor geçmiş & şimdi sendeleyerek yürüdüğü kıyıda nihayet yeniden nefes alabilen biri gibiydim.

"Dr. Weir, teşekkür ederim! Hayatımı kurtardınız."

Akrabamın elini, gözlerimden şırıl şırıl yaşlar boşanarak, o kadar coşkuyla sıktım ki, korkarım onu biraz utandırmış bile olabilirim; yaşlı adam, pozisyonla ilgili beni hemen temin ederek, "hepsi hak ettiğiniz şeyler, Silas zira size çok iyi referanslar verilmişti, ayrıca tabii ki 'iyi bir aileden' geliyorsunuz" dedi & bu sözlerin ardından göz kırparak, bu şakaya benim de ortak olmamı istedi.

Az sonra, Pell sözleşmemi & ailemi Trenton'a taşımam için yapılacak düzenlemeleri görüşmek üzere Müdür'ün ofisine çağrıldı; bu arada, ben hemen ertesi sabah işe başlayacaktım, zira çok uzun süredir tedavi edilmemiş "acil vakalar" vardı.

1837'de reformcu Dorothea Dix tarafından ruhsal hastalıkların insanca tedavisi için kurulduğunda büyük övgü almış Trenton'daki New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin müdürünün, New Jersey yasama meclisindeki siyasi düşmanlarının saldırısı altında olduğu kulağıma çalınmıştı; hapishaneye benzeyen, az pencereli, kale gibi binalar yerine pencereleri olabildiğince ışık alan hastaneler inşa etme vizyonuyla yola çıkan mimar Kirkbride'ın tasarladığı Tımarhane'nin yüksek yapım maliyeti büyük öfke uyandırmıştı. Marazi bir merakla okuduğum gazete haberlerinde Medrick Weir'in, "ümitsiz delileri", "asla iyileşmeyecek kadınları" geçmişteki gibi yalnızca bir yere kilitleyip ölmelerini beklemek yerine onlara para harcaması hasebiyle cahil yasama üyeleri tarafından sertçe eleştirildiği bildiriliyordu.

Elbette, böylesine ileri görüşlü bir hastanenin kadrosuna katılmaya davet edilmek benim için bir onurdu, zira Medrick Weir'in, benim gerçekleştirmeyi umduğum türden cerrahi deneylere açık olacağı açıkça belliydi. Dr. Weir'in, duruşu & görünüşünün yanı sıra yaşı itibarıyla da biraz babamı andırdığı gözümden kaçmamıştı: her ikisi de altmışlarının başında, uzun boylu olmasalar da uzunmuş gibi bir otoriteyle hareket eden adamlardı; dost canlılığa, hatta neşeye meyilli olmakla beraber, bu görüntülerinin ardında, karşı gelmenin (bildiğim üzere) ölümcül olabileceği çelik gibi bir irade gizliyorlardı.

Başlangıçta, Medrick Weir'in hastane arazisi içindeki özel lojmanında birlikte akşam yemeği yememiz planlanmıştı, böylece istihdamımın koşullarını daha ayrıntılı şekilde tartışabilecek & birbirimizi tanıyacaktık; ne yazık ki bir tür acil durum baş gösterdi & bu planlar ertelendi.

O akşam vedalaşırken Medrick Weir elimi sıkıp samimi bir ses tonuyla, "Senden tek istediğim, bana sadık olman," dedi, "zira etrafım güvenemeyeceğim şahıslarla çevrili. *Sen* benim gözüm kulağım olursun umarım, sevgili genç akrabam Silas."

Yemin

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Kısa sürede anlaşıldığı üzere, Tımarhane'de tıbbi bir kriz vardı, bunun *akıl hastalığı*nın bir nedeni mi, yoksa sonucu mu olduğu ise açık değildi.

Müdür'ün huzurunda genellikle bahsi geçmeyen, zira onun için derin bir utanç kaynağı olan gerçek şuydu: On iki aylık bir süre içinde, Tımarhane'deki on bir akıl hastası, bileklerini kesmekten çarşaflarla kendilerini asmaya & (Delaware Nehri'nde) boğulmaya uzanan çeşitli yollarla kendi canına kıymıştı. Bu durum benim için hakikaten de şok ediciydi! Zira *kendi canına kıymak* son derece ağır bir günahtı & Tanrı'nın affedemeyeceği tek günah olduğu söylenirdi.

Benjamin Franklin, Benjamin Rush, Dorothea Dix, daha yakın zamanda Medrick Weir & yeni bir bilim olan psikoloji alanındaki başka reformcular, "deliliğin" aslında bir "hastalık" *–akıl hastalığı–* olduğuna inanıyorlardı. Ne bir tür lanet ne bir ceza ne de İlk Günah gibi bir belaydı bu. Her ne kadar kökeni beyinde gibi görünse de, *hastalığı* tedavi etmek için –tıpkı herhangi bir *hastalığın* tedavisinde olduğu gibi– hurafeye değil, bilimsel gözleme & mümkün olan her durumda deneylere dayanmak gerekirdi.

Son derece devrimci bir düşünceydi bu! Zira dinde olduğu gibi tıpta da otorite nicedir arayış içindeki genç zihinlerin keşiflerinden değil, gelenekten yana olmuştur.

Trenton'daki Tımarhane'de deneysel araştırmalar, Müdür ile–yakında benim de aralarına davet edileceğim (haklı sebeplerle inandığım) küçük ama güvenilir bir grup genç doktor tarafın-

dan yürütülüyordu. Amaçları, akıl hastalığının "tedavisi" idi. Dr. Weir bunun, kendi ömrü içinde gerçekleştirilebilecek makul bir hedef olduğuna inanıyordu.

"Akıl hastalığı 'enfeksiyon'dan kaynaklanır, biz enfeksiyonun sebebini aramalıyız." Dr. Medrick Weir, devrin önde gelen yayınlarında böyle demiş & epeyce tartışma yaratmıştı.

Böylesi düşüncelerin açıkça dile getirildiğini duymak beni heyecanlandırmıştı. Bir taşra doktorunun yaşamı, "düşüncelerden" yoksundur, hasta bakmak, maksadı hastayı normal, emeğe dayalı hayatına döndürmek olan pratik bir hedeftir; bilimsel gerçekler ya da hastalığa "çareler" keşfetmek gibi bir fikir güdülmez. Trenton'daki Tımarhane'de akıl hastalarına bakmak personelin sorumluluğuydu; daha yüksek hakikatleri aramak ise Müdür'ün & onun genç araştırmacılarının uğraşıydı.

Akıl hastalıkları söz konusu olduğunda, bunların başlıca tezahürleri şunlarmış gibi görünüyordu: huzursuzluk, heyecan, hızlı & tutarsız konuşma, "gevezelik" ya da zihinsel & bedensel felç, konuşmayı ya da dinlemeyi reddetmek, göz teması kurmamak. Daha vahşi & "renkli" bir delilik türünde ise kişi, olmayan şeyleri görür & duyar, ilahi bir varlıkla iletişim kurduğunu hayal eder & hiç kışkırtma olmaksızın şiddete başvuracak raddeye gelirdi. Kadınlarda özellikle, bakımsız bir görünüm, dağınık saçlar & kırılmış tırnaklar, güçlü bir vücut kokusu & en önemlisi, korse dâhil olmak üzere uygun şekilde giyinmeme, en az eğitimli hekimlerin dahi tanıyabileceği, kesin delilik semptomlarıydı.

*Histeri*nin beşiğinin rahim olması itibarıyla kadınların erkeklere kıyasla deliliğe daha yatkın olduğu bize tıp okulunda öğretilmiş, deneyim de bunu büyük ölçüde doğrulamıştı. Hangi yaşta olurlarsa olsunlar, kadınlarda gözyaşı daha kolay akar; Aristo'nun belirttiği üzere, kadının gözyaşı, erkeğin gözyaşından "daha yumuşak & daha az yoğun bir dokuya" sahiptir. Kadında duygular kadınlık organlarından kaynaklanırken, erkekte bu duyguların kaynağı beyindir. Ahlaksız & suça eğilimli davranışların belirli

ırk & soylardaki bozulmanın sonucu olduğuna kuvvetle inanıldığı için, bu açıdan mustarip kadınların devlet zoruyla kısırlaştırılmaları, halk sağlığını korumakla yükümlü bazı hekimlerin cerrahi kariyerinin kaçınılmaz bir parçası olacaktı.

Henüz hevesli genç bir çırakken bile, *histeri* vakalarında sorunlu organın cerrahi müdahaleyle çıkarılması bana olası bir tedavi yöntemi gibi görünmüştü; dolayısıyla, bolca deli kadının bulunduğu Trenton'daki Tımarhane'ye yerleştikten sonra bu yöndeki araştırmalarıma devam edebilmeyi umuyordum; ayrıca Chestnut Hill'de başlamış olduğum şekilsiz bebek kafataslarının "düzeltilmesi" deneylerine daha başarılı bir biçimde devam edebilmeyi umuyordum. Elbette toplumun belli öğelerinin kısırlaştırılması da, talep edilmesi durumunda, daha rutin olan diğer bir sorumluluğum olacaktı.

Medrick Weir, Chestnut Hill'deki ilk talihsiz deneyimden söz ettiğimde beni memnuniyet verici bir dikkatle dinledi; itiraf etmeliyim ki, Brush bebeğin ellerimin altında can verdiği gerçeğini biraz geçiştirdim & bebeğin kafatasının doğumdan beri biçimsiz & bebeğin halihazırda erken bir ölüme mahkûm olduğu gerçeklerine odaklandım.

"Benzer bir rahatsızlıktan mustarip başka bir iki bebek üzerinde ameliyat yapma imkânı bulduğum takdirde, Dr. Weir, bu prosedürü mükemmelleştirebileceğimden eminim. Hatta, daha büyük bir çocuk –iki üç yaşlarında mesela– ilginç bir meydan okuma olabilir çünkü bildiğiniz gibi, kafatası yaşla birlikte sertleşiyor; bir bebeğin kafatası ise, belli ölçüde, hâlâ şekillendirilebilir durumda oluyor. Tımarhane'de, personel hekimlerin muayene etmesine uygun, şekilsiz bir kafatasından mustarip bebekler ya da çocuklar mevcut mudur acaba?"

Heyecanım içinde hızlı & coşkulu konuşmuş olabilirdim; öyle ki, Medrick Weir parıldayan gözlüklerinin ardından bana şaşkın bir bakış yöneltti gibi gelmişti.

Dr. Weir'in bunun üzerine verdiği & genç bir hekimin aşırı

hevesini hem paylar hem de bağışlarmış gibi görünen ölçülü yanıtı beni şaşırttı: "Eh, Silas! Araştırman şüphesiz ki değerli & zamanı gelince sürdürülmeli; Tımarhane'de ara sıra gayrimeşru piç doğumlarının yaşandığı doğrudur & bu bebeklerin çoğu, delirmiş annelerinden derhal alınarak evlatlık verilir. Ama koşullar bunu gerektirirse & genç bir araştırmacı kendini layıkıyla ispat etmişse, ona bir denek sağlanması mümkün olabilir, başkanlığını yaptığım Tımarhane kurulunun değerlendirmesine bağlı tabii."

Bunu işittiğimde öyle duygulandım ki, neredeyse konuşamayacak hale geldim. Çünkü bana öyle geliyordu ki, çok yakın bir zamana dek yüzümü bile görmemiş olan bu uzak akrabamda, hayatımın erken dönemlerinde hiç sahip olamadığım o müşfik, besleyici, *babacan* babayı buluyordum.

"Ama bu arada, Silas, Tımarhane'de çok ciddi bir krizle karşı karşıyayız: Aklı en zayıf olan deliler arasında bir intihar eğilimi; şüphesiz senin de haberin olmuştur, zira böyle büyüyen bir skandalı bastırmak çok güç! Eyalet yasama meclisindeki düşmanlarım –psikoloji alanındaki bazı rakiplerimin yaydığı son derece hain söylentiler & yalanlarla kışkırtılmış olan, buradaki müdürlüğümü elimden almaktan başka bir şey istemeyen bu kimseler– hastanedeki koşullarla ilgili 'kamuya hesap vermem' için destek topluyorlar; bu yüzden, intiharlara derhal bir son vermeliyiz. Elbette, en ağır hastaları kilitli koğuşlara aldık, onları olağan yöntemle zapt ettik. Ama *tüm delileri mahpuslar gibi kilitlemek* çok kötü görünürdü. Bu durumda onları 'iyileştirme' çabamızdan vazgeçtiğimizi rakiplerimize ilan etmiş olurduk, olmaz; bizim görevimizdir bu." Medrick Weir durakladı, gözlerini gözlerime dikti–cilalanmış gözlük camlarının ardından dahi delip geçen bir bakıştı bu. "*Sen*, sevgili yeğenim, bu fevri davranışlara yol açıyor olabilecek fiziksel rahatsızlıkları ele alasın diye, genç doktorlardan oluşan bir ekibin başına seçildin."

Bunca hayret verici söz arasında kulağıma en çok çarpan, *Sen*, sevgili yeğenim... oldu; çünkü Medrick Weir benden ilk defa bu

denli özel bir şekilde bahsediyordu: Sanki yalnızca benim aile soyadımı taşıyan –ki bu, New England eyaletlerinde pek nadir rastlanan bir isim değildi– çok uzak bir akraba değilmiş de, bir *yeğeni* olarak beni iyi tanıyan, gerçek bir yakın akrabaymış gibi.

"Dr. Weir, sizi hayal kırıklığına uğratmayacağım. Yemin ederim, efendim, *emrinize amadeyim.*"

Akrabam Medrick Weir gözlerimin minnet yaşlarıyla nasıl buğulandığını görmesin diye bir elimi hızlıca gözlerimin üzerinden geçirdim.

Fistül

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Fistül. Gerçekten de Havva'nın laneti; doğumdan sonra pek çok kadının başına gelen ama çoğunlukla sessizce katlanılan bir dertti.

En ağır günahı işleyen, yani kendi canına kıyan deli kadınlarda *fistül*ün özellikle görülüyor oluşu beni şaşırtmamalıydı; zira kendi başına tiksinç olan *fistül*, hasta kişiyi kaçınılmaz biçimde umutsuzluğa sürükler, böylece zaten zayıflamış olan muhakemesini iyice bulandırırdı. Bu hastalığın varlığını uzun zamandır biliyordum ama ayrıntılarına vakıf değildim; çünkü hekimler bunu umutsuz bir durum sayardı; cüzzam gibi, frengi gibi, tedavisi mümkün olmayan bir illet. Chestnut Hill'de Dr. Strether'ın hastaları arasında da bu dertten mustarip birkaç kadın bulunduğu söylenirdi; yıllardır kimse yüzlerini görmemişti. Çok seçkin ailelere mensup olsalar da, *fistül* hastaları utançtan insan içine çıkarılmaz, yahut kendileri gönüllü olarak evlerine kapanır, adeta hakkında kimsenin konuşmadığı bir tür karantinaya çekilirlerdi. Bu talihsiz kadınlar pek çoğu anne, hatta büyükanneydi–başkalarıyla bir arada bulunamazdı & bulunmak istemezlerdi; kendilerini tiksinç sayarlar & bu hastalıktan mustarip olduklarını açık etmektense uçuk kaçık hatta deli sanılmayı tercih ederlerdi.

Hermitage'da basit hizmetkârlık veya değirmende & çiftlikte işçilik yapan, alt sınıftan kızlar & kadınlar arasında *fistül*den mustarip olanlar vardı, ama bunları muayene etmem için bana bir ricada bulunulmamıştı; bu bahtsız mahlûklar, Rosencrantz ailesinin hayırseverliği sayesinde, hiç değilse açlıktan ölmesinler diye izole bir biçimde çalışmaya devam edebilmişlerdi.

Ancak Tımarhane'de, bu türden hastalardan muaf tutulmayacaktım; amcam Medrick'in becerilerime duyduğu yüksek saygıyı & bana olan güvenini boşa çıkarmama hırsımla, gerçek bir *fistül tedavisi* geliştirmeyi kafaya koydum. Trenton'a gelene dek hiç düşünmemiş olduğum bu konu, benim için yepyeni bir deney alanıydı.

Fistül hastasının ıstırabı, yalnızca kendisine değil, başkalarına da, yanına yaklaşan herkese itici gelmesidir. Ne kadar temiz kalmaya çalışsa da bunu birkaç dakikadan fazla sürdüremez; yeme içmeyi tümden bırakmazsa elbette ama bu durumda da baygınlık geçirir & kısa sürede ölür.

Bana öyle geliyordu ki, böylesi bir ıstırap belki de Havva'nın günahını bile aşıyordu; gerçi hemen belirteyim, Hristiyan inancının, örneğin babamın en çok hayranlık duyduğu Protestan reformcusu John Calvin gibi saygın liderler tarafından ortaya konan esaslarını sorgulamak bana düşmez.

Her halükârda, doktorun imtihanı hastayı yargılamak değil, onu *iyileştirmek* & ona *şifa olmak*tır.

Bazı okuyucular için yeni bir tıbbi terim olacak *fistül* kelimesiyle, kadınların idrar yolundaki kronik & sürekli bir idrar kaçırmaya yol açan delinmelere bilhassa gönderme yapılmaktadır.

Pis, iğrenç, lanetli; bunlar, vücutlarının iltihaplı mahrem bölgeleri üzerinde denetimleri kalmamış olan & bu yüzden suçlanmamaları gereken bu hastalar için sıklıkla sarf edilen sözlerdi.

Saygıdeğer çevrelerde bu dert nadiren dillendirilirdi. Bir kocanın, karısının *fistül*ünden haberdar olması beklenemezdi; zira bu seviyesiz sözcük, onun huzurunda asla telaffuz edilmezdi. Tıp okulunda *ülserler*i görmüştük, *fistül*ün erkeklerdeki tam karşılığı olmasa da belli bir benzerliği vardı. *Ülser*, erkeğin bağırsaklarındaki gizemli bir oluşumdur; *fistül* ise kadının mesanesindeki bir yırtıktır & genellikle zorlu bir doğumun sonucudur.

Kabul etmeliyim ki, Trenton'daki Tımarhane'deki ilk göre-

vimin *fistül* hastalarını –hiç kuşkusuz, tüm hastalar arasında en az çekici olanları– tedavi etmek olduğunu öğrenmek & istihdamımın koşullarının, her ne kadar cömert & Ho-Ho-Kus'taki önceki durumuma kıyasla daha iyi olsa da, tamamen, amcamın direktifleri doğrultusunda bu şekilde hizmet vermeme bağlı olduğunu sonradan idrak etmek, benim için bir nebze sürpriz, hatta şok oldu.

Evet: Söylemesi trajik ama Brigit Kinealy bu nefret edilen kadınlardan biri haline gelmişti. Her ne kadar Tımarhane'nin bir hastası olmasa da, Brigit Tımarhane'ye sözleşmeyle bağlanmıştı & düşük ücretli bir pozisyonda çalışıyordu; Limerick, İrlanda'dan gelmiş bir sözleşmeli hizmetkâr olan annesi de Tımarhane'ye bağlanmış & birkaç yıl önce burada ölmüş olduğu için, müdürün öksüz Brigit ile özel olarak ilgilendiği söylenirdi.

Sezaryen doğum sonrası Brigit'in kan kaybı ya da enfeksiyon nedeniyle ölmediğini öğrenip kısa süreli bir rahatlama yaşamamla, Gretel'den onun da diğerleri gibi idrar kaçırdığını & genç annenin son derece umutsuz bir ruh haline büründüğünü öğrenmem bir oldu.

"Onu muayene edeyim mi? Nerede şimdi?" Hevesle sordum, ancak bir miktar tedirgindim de; zira o meleksi kızı böyle bir durumda görmek & *fistül*ün kaçınılmaz özelliği olan o idrar & dışkı kokusunu duymak benim için sıkıntılı olacaktı.

"Brigit kendi halinde bir kız, Doktor Bey. Genellikle diğer *sözleşmeli*lerle birlikte gece vardiyasına verilir. Bodrumun kimsenin uğramadığı bir köşesinde kendilerine küçük yuvalar kurmuşlar. Mutfak & hela işçisi bunlar, çok düşük ücret alıyorlar & kolayca işten atılıyorlar."

Bunu duymak acı vericiydi. O meleksi yüz–bir hela işçisi!

"Peki ya bebeği? Onu emzirmiyor herhalde?"

"Elbette hayır, Doktor Bey! Bebek hemen alındı ondan. 'Beyaz' bir bebek her zaman kıymetlidir, kökeni ne kadar sıradan olursa olsun. Şimdiye çoktan Trenton ya da Princeton'da 'saygın

bir Hristiyan çift' tarafından evlat edinilmiştir. Hiçbir zaman bilemeyeceğiz, hiçbir zaman bilemeyiz çünkü."

"Ne demek *hiçbir zaman*? Bu tür şeyler sık mı olur?"

Ama yüzü asılmış Gretel benden uzaklaşmaktaydı. Belli ki Tımarhane'nin ana koridorunda, Revir'in yakınlarında benimle konuşurken görülmek istemiyordu.

Yüzümdeki hayretin izleri mutlaka belli olmuştur; çünkü kendimi tutamamış, ziyadesiyle şaşırmıştım.

"Fakat en azından 'intihar' eğiliminde değildir, umarım." Gretel'in ardından seslenecek oldum, fakat cesaret edemedim.

Çok geçmeden, yaşları geç ergenlikten ileri yaşlara dek değişen, en az iki düzineden fazla zavallı kadın hastayı büyük bir sıkıntıyla birbiri ardına muayene ettikten sonra, şimdiye dek benim ya da saygın herhangi bir hekimin adım atmamış olduğu bir alan olan *mesane fistülü* hakkında istemeden de olsa bir tür uzman konumuna gelmiştim.

Genel olarak, bu durumun çok genç yaşta, leğen kemiği henüz yeterince gelişmeden, yani normal boyuttaki bir bebeğin güvenli biçimde doğurulmasına olanak tanımazdan önce gebe kalmaktan kaynaklandığı anlaşılıyordu (on altı yaşındaki Brigit'te olduğu gibi). Kaba çevrelerden gelen kızların on iki yaşında bile hamile kalmaları nadir değildi–kırsal New Jersey'de bundan bir ölçüde haberim olmuştu, dolayısıyla pek de büyük bir sürpriz olmadı.

Herhangi bir hizmetkârlık durumundaki kadınların–ister sözleşmeli hizmetkâr, ister Siyah köle olsun (zira bu dönemde, özellikle New Jersey'in güneyinde hâlâ kölelik mevcuttu) sahipleri & gözetmenleri karşısında savunmasız olmaları itibarıyla çok genç yaşta gebe kalma olasılığı yüksekti; fakat insan bunlar için merhamet duymayagörsün, böyle genç kızların bu yolla *ayrıcalıklar elde etmeye* çalıştıkları & birçoğunun genç yaşta şok edici derecede *olgun* olduğu da dikkatime getirilmişti.

(Karımın Vineland, New Jersey'deki ailesinin bir Siyah köle çiftine sahip olduğunu & bu çiftin çocuklarını doğar doğmaz sat-

tıklarını belirtmeye pek dilim varmıyor; bu çocuklardan birinin Theresa'nın çeyizi olması niyetlenmişti, fakat bu konuda isteksizlik gösterdim & açıkladım: Ailemin kölelik karşıtı duruşu çok katıydı & evime bir köle çocuğu alırsam beni tamamen reddedebilirlerdi! Bu nahoş başlangıçla birlikte, Cleff ailesiyle aramda kolay kolay dinmeyecek bir sürtüşme oluşmuştu.)

İşkenceli & uzun soluklu doğumlar sonucunda genç bir annenin vajinal bölgesinde yırtılmalar meydana gelmesi & mesanede de buna bağlı olarak delikler açılması, sık karşılaşılan bir durumdu; bunun sonucunda, boşaltım sıvısı (idrar) doğrudan vajinal kanala akıyor & neredeyse kesintisiz bir şekilde vücuttan dışarı sızıyordu. Bu durumda kalan kadın, "pisliğine" & sürekli kötü kokusuna katlanamayan ailesi tarafından dışlanıyordu. Mustarip kişiye karşı derin duygular besleyen insanlar bile –örneğin kişinin kocası, ebeveyni, kardeşi ya da kendi çocuklarından biri– bu kişiye uzun süre dayanamazdı. Bunun sonucu olarak, *fistül*den mustarip kadınlar yalnızca normal yaşamı andıran her şeyden dışlanmakla kalmaz; aynı zamanda, sefil yaşamlarını kısa sürede, çoğu zaman daha bebekleri sütten kesilmeden sonlandıran açık yaralara, iltihaplı enfeksiyonlara & şiddetli ateşlere açık hale gelirlerdi.

Dahası, en ağır vakalarda kurbanlar arasında bebekler de yer alırdı; sefil anneleri tarafından terk edilen, başka bir kadının bakımına verilemeyecek kadar zayıf ya da hasta olan bebekler.

Fark ettiğim üzere, mustarip bir kadın öldükten sonra bile bedeni öylesine keskin bir koku salıyordu ki, ölüyü geleneklere uygun olarak yıkamaya çalışmak nafileydi; Hristiyan usulü defin işlemi alelacele, çoğu zaman saatler içinde, yas tutmaya pek zaman bırakılmadan gerçekleştirilirdi. Genel olarak, *fistül*den mustarip bir kadın öldüğünde, onu daha mutlu zamanlarında tanınmış olanlar için ne kadar üzücü olursa olsun, bu durum bir tür nimet kabul edilirdi.

Peki öyleyse, genç kızlar neden hamile kalmaya şiddetle karşı koymazlardı? İnsan sorabilir.

Böylesi bir yaşta & daima evlilik dışı bir bağlamda, bu türden erken bir cinsel gelişim, uygar çevreler için anlaşılmazdır. Büyük ihtimalle açıklama, alt sınıflar arasındaki ahlaki bir laçkalıktır; Hristiyan inancını, kendi ebeveynlerinin kendilerine öğrettiği gibi, çocuklarına öğretmemeleridir.

Sık sık, çaresizlik içinde bu mustarip yaratıklardan birine sorardım: "Peki ama böyle bir şeyin olmasına neden izin verdin? Pekâlâ *karşı koyabilirdin*, öyle değil mi?" & yaşla dolmuş gözler & duvar gibi bir sessizlikle karşılanırdım.

Bir keresinde söylediklerimi duyan Gretel araya girdi; soruma küçümseyerek güldü & bir kızın ya da kadının herhangi bir erkeğe "hayır" demesinin mümkün olmadığını söyledi, tabii kadın varlıklı bir aileden geliyorsa o başkaydı; o durumda da babasının onayladığı bir evlilik teklifine "hayır" deme hakkı yoktu.

Gretel'in koğuşta bana yardımcı olmasını çok takdir etsem de, keskin dilini pek takdir etmiyordum. *Erkekler* hakkında bu denli kaba konuşmasından hoşlanmıyordum; sanki benim de *erkek* olduğumu, Tımarhane'deki üstlerini hiç saymıyorum, unutuyor gibiydi.

"Bu doğru değil, Gretel. Dürüst, namuslu, Tanrı korkusu olan *erkekler* vardır–belki senin çevrende yoktur ama varlar, gerçekten."

Böyle şeyleri bu kadar açık konuşmamız karşısında yüzüm kızarmış olabilir; çünkü ne kendi evimde, ne kayınlarımın evinde, ne de Concord'daki ailemde böyle bir konuşma asla vuku bulamazdı.

Gretel, rahatsızlığımı fark etti & alaycı tarzıyla ekledi: "Elbette, Dr. Weir. New Jersey'den değil, ancak başka yerlerden olan *erkekler* bu kadar kötü davranabilir. Güneyli köle sahiplerinin Zenci kadın kölelerle ilişkilerinde özellikle kaba oldukları söylenir, her ne kadar kendileri de Hristiyan beyefendiler olsalar da. Ama kuşkusuz, bu sadece bir *söylenti*dir."

Etraftakiler güldü ama ben gülmedim. Öfkeyle dönüp uzak-

laştım; Gretel de eminim ardımdan bir nebze pişmanlıkla bakakalmıştır.

Zira sıkça söylenen bilge bir sözdür: Eğer astlarının *yerlerini bilmeleri*nde ısrar etmezsen, hadlerini zorlarlar & inancının zayıflığına yordukları nezaketini suistimal ederler.

*

Yemin ederim, efendim, emrinize amadeyim.

Eğer Medrick Amca'mın elini tutkuyla sıkarak New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin müdürüne bu sözü vermemiş olsaydım, *fistül* denen, altından kalkılması imkânsız görünen bu dertle yüzleşmek zorunda kaldığımda cesaretimi yitirip kaçabilirdim.

Üstelik, Şubat ayının bir Pazar sabahında çok erken saatte bir başka deli kadın intihar etmiş, Tımarhane'nin en yüksek katı olan üçüncü kattaki bir pencereden kendini karla kaplı bir yürüyüş yoluna atarak iki bacağını birden kırmış, kafatasını da fena halde çatlatmıştı; geride yalnızca bir karaladığı bir not kalmıştı, *Tanrı'nın & insanın lanetlisi.*

(Medrick Weir'in bu son ölüm vakası yüzünden New Jersey yasama meclisindeki düşmanları tarafından hoyratça hedef alınmasından ötürü ona bir miktar sempati duymama rağmen, bir nebze olsun rahatlama hissettiğimi de inkâr edemem; zira intihar eden kadın *fistül*den değil, daha sıradan bir marazdan mustaripti –bedeninin büyük kısmına yayılmış kronik sedef hastalığı, kronik bronşit öksürüğü & elbette Tımarhane'ye özgü umutsuzluk & bezginlik hali– dolayısıyla, hiçbir şekilde benim sorumluluğum değildi.)

Tek yapabildiğim, bazen ancak dayanabildiğim bazen de tahammül sınırlarımı aşan bir çabayla, Gretel'in ya da başka bir hemşire-bakıcının eşliğinde, mustarip kadınları muayene etmeye çalışmaktı; koku öylesine iğrençti ki çoğu kez öğürüp kusmamak için aniden durup pencereye yönelmem, dışarı eğilip temiz hava solumam gerekiyordu. Bu, Gretel'in hastanın pelvis bölgesi-

ni boraks sabunuyla daha yeni, özenle yıkatmış olduğu zamanlarda bile böyleydi.

Bunu kabullenmekte her ne kadar isteksiz olsam da, o ilk günlerde klinik görevime duyduğum tiksinti öylesine derindi ki, Revir'deki özel odamda bu maksatla sakladığım az miktarda İskoç viskisinden yudumlamam gerekiyordu; ayrıca zaman zaman Revir'in ilaç stoklarından kokain damlaları & afyon ruhu da almak zorunda kalmıştım.

Mustarip kadınların hepsinin genç kızlığında ilişkiye zorlanmış olmadığını keşfetmek hayret vericiydi; gerçekten de, mustarip olanların çoğu, farklı yaşlarda doğum yaparken yaralanmış olan, yaşı ilerlemiş, evli kadınlardı. Gretel, bu kadınların çoğunun çok sayıda doğum yapmış olduğunu öğrenirdi genellikle, sekiz, dokuz, hatta on çocuğu olanlar bile vardı. Bedenlerinin harap düşmüş olması, umutsuzluğun yüzlerinden okunması pek şaşırtıcı değildi. Gretel gibi anlayışla yaklaşıldığında bu kadınların *deli* oldukları her zaman anlaşılamıyordu; ne var ki, onlara soruları ben yönelttiğimde ekseriyetle susuyor, gözlerini kaçırıyor, tedirginleşiyorlardı.

Medrick Weir'a göre *kadın akıl hastaları*nda görülen teşhis edici belirtilerden biri buydu: bir hekimin yönelttiği basit soruları dahi yanıtlayamama hali, sanki beyinleri işlevini yitirmiş, rahimden yayılan enfeksiyonlara boyun eğmişçesine.

Benim belirlemeye çalıştığım ise, bu hastalarda *akıl hastalığı*, *fistül*ün bir sonucu olarak mı ortaya çıkmıştı; yoksa ikisi yalnızca rastlantısal olarak mı bir arada görülüyordu; yoksa çocuk doğurma deneyiminin bizzat kendisi mi *akıl hastalığı*nı tetiklemişti de, *fistül* yalnızca var olan patolojik durumu mu ağırlaştırmıştı, sorularıydı.

"Doğum yapmak, bir kadının kendini gerçekleştirmesidir," dedim Gretel'e, "dolayısıyla bir kadının ne kadar çok çocuğu olursa, aklını yitirme ihtimali de o denli artar demek, pek mantıklı görünmüyor. Şu halde, eğer annelik bir 'nimetse', neden İlahi Takdir onca kadını *fistül*le cezalandırmış olsun, insan merak ediyor."

"Her kadın anneliğe bu denli sevinçle yaklaşmaz, Doktor Bey. Bazıları için tatsız bir sürpriz olur bu."

"Ama istikrarlı Hristiyan ailelerde, sevgi dolu & şefkatli eşlere sahip normal kadınlar için elbette mutlu bir deneyimdir annelik."

"O kadınlar için evet, belki. Fakat kocası tarafından korunmayan, bir Efendi'nin sözleşmeyle bağlı hizmetkârı olan kadınlar için bambaşka bir deneyimdir."

İlk defa Gretel'in, Betje'nin bahsettiği kederli ifadelere benzer bir şekilde bir Efendi'den bahsettiğini işitmiştim.

"Peki Gretel, senin Efendin kim?" diye, biraz şaşkınlıkla sormaktan kendimi alamadım.

"Tımarhane'nin Müdürü benim Efendim, Doktor Bey," dedi Gretel, gardını indirmeden, "ama yalnızca ben buraya New Jersey Eyaleti'nin yönetimi altında çalışan bir memur olarak bağlı olduğum için. Ben buraya on dört yaşındayken, Düsseldorf açıklarında bir köyden gönderildim, ailem fazla kalabalıktı. O kadar uzun zaman oldu ki, neredeyse hatırlamıyorum bile."

"Fark etmemiştim, Gretel. Sen de mi sözleşmeli hizmetkârsın?"

"Hepimiz 'sözleşmeliyiz.' Aramızdaki tek fark, bazılarımızın umudu yitirmiş, bazılarımızınsa yitirmemiş olması, henüz."

"Nereden geldim dedin–Düsseldorf mu? Orası Almanya mı? Bunca yıl ailenle irtibatta kalmadın mı?" Bu da beni şaşırtmıştı, zira şimdiye dek Gretel, Tımarhane'deki pek çok kişinin aksine, hayatın acılaştırdığı biri gibi görünmemişti gözüme.

Gretel, küçücük & epey sararmış dişlerini göstererek sert bir kahkaha attı, görmesi hiç de hoş olmayan bir görüntüydü bu.

"*Aile* bir lükstür, Doktor Bey. *Biz*lere göre değil."

Kaşlarını çatan Gretel, dikkatimi yeniden muayene edilmeyi bekleyen delilik hastasına yönlendirdi; kederli bakan kadın, vücut kokusu biraz dağılabilsin diye yarı açık bir pencerenin yanında duruyordu; başında örümcek ağı gibi kabarık, yıpranmış saçlarıyla iskelet kadar zayıf kadınlardan biriydi.

"Gelin bakalım, Bayan Brunner," dedi Gretel, nazik ama kararlı bir ses tonuyla.

Özellikle acıklı olan şuydu ki, *fistül*den mustarip kadınlar, kısa zamanda başkaları onları ne kadar iğrenç buluyorsa gerçekten o kadar iğrenç olduklarına inanmaya başlarlardı; tıpkı göğüs ya da pelvik bölge kanserine yakalanan kadınların da utanca gömülmeleri, hatta kimi vakalarda tedavi aramaktansa sessizce ortadan kaybolup ölmeyi tercih etmeleri gibi. Zira *fistül*, açık bir çıban, deride bir yırtık gibiydi & yırtılmış mesaneden asit gibi küçük derecikler halinde vajinal kanala, ardından iç uyluklara & bacaklara doğru sürekli akan & hasta kadın uzun süre ayakta durduğu zaman her yeri lekeleyen idrarla daha da beter hale gelir, çevresindekilerin kadını dışlamalarına ya da sinirle sinek savuşturur gibi kovmalarına neden olurdu.

Brigit Kinealy gibi genç & güzel kızlar böyle bir hastalığa yakalandığında ise durum ayrı bir hazinliğe bürünürdü, zira hayatları kaçınılmaz olarak bitmiş olurdu. Evlenemezlerdi, normal bir hanede yaşayamazlardı. Sadece en aşağı seviyedeki, en hor görülen işleri yapabilirlerdi; çünkü başkalarıyla birlikte gürültülü bir dokuma fabrikasında çalışmaları bile mümkün değildi. İnsan, toplum tarafından böylesine dışlanan bu kızların Tanrı tarafından da dışlandığını düşünmeden edemezdi, nitekim büyük John Calvin de böyle öğretmişti.

Ne kadar zalimce! Tanrı'nın böylesine alımlı bir varlık yaratıp, sonra onu böylesine kirletmesini aklım almıyordu.

*

Kış ortasında bir gün, Tımarhane Reviri'nin arka girişine yaklaşmaktayken uzaktan Brigit Kinealy'yi gördüm; Brigit'in de aynı kapıya yöneldiği anlaşılıyordu, fakat beni görünce büyük bir utançla geri çekildi.

Brigit Kinealy'nin görünüş itibarıyla *doğanın bir garabeti* olduğunu unutuyordum: olağandışı derecede solgun teni & kül beyazı saçlarıyla & cam gibi şeffaf görünecek kadar uçuk gözleriyle bir

albino. Yüzü öylesine çarpıcı bir güzelliğe, aynı zamanda öyle bir narinliğe sahipti ki, en ince Wedgwood porseleni gibi kırılıvermesinden korkuyordum.

Bu sert rüzgârlı kış gününde Brigit, zayıf bedenine bol gelen & pek temiz olmayan, kalın & kaba bir materyalden yapılmış, koyu renkli bir pelerin giymişti; ayağındaysa, bir erkek çocuğuna ait olabilecek, ayağına tam oturmayan botlar vardı. Kollarımı hararetle sallayarak dikkatini çekmeye çalışsam da, ağzımı, sıcak bir selam verip kimliğimi ifade edecek biçimde şekillendirerek, "Dr. Weir, bebeğinizi dünyaya getiren kişi" –ona dostane bir şekilde seslenmeden edemedim– belli ki benimle yüzleşmek istemiyordu & ürkmüş bir kedi gibi hızla uzaklaştı.

Kışın berrak & taze havasına rağmen, burun deliklerime hafif bir idrar kokusu geldi, içler acısı & tiksindirici.

"Zavallı kız! Keşke *yemin* edebilsem, *seni* kurtaracağıma."

O günün ilerleyen saatlerinde Gretel'e gidip tesadüfen Brigit'i gördüğümü söyledim & Gretel'e, Brigit'i muayene edebilmem & ona yardımcı olmak için yapabileceğim bir şey var mı bakabilmem için onu Revir'e getirip getiremeyeceğini sordum; aniden içime bir korku düşmüştü, Brigit de birçokları gibi umutsuzluğa kapılıp canına kıyabilirdi.

Sahiden de, Gretel başını ciddi bir ifadeyle sallayarak, Brigit'in *kendisinden* bile kaçtığını & yakın zamanda, aynı şekilde *fistül* hastalığından mustarip bir arkadaşının, kendi pisliğine bulanmış halde yemeyi & içmeyi reddederek, Tımarhane'nin bodrumunda açlıktan ölüp iskelete dönmüş bir şekilde bulunmasının ardından Brigit'in besbelli çok mutsuz olduğunu söyledi.

Bu ölümden haberim olmasına şaşırdığımı dile getirdim, ama Gretel, söz konusu genç kızın bir devlet kurumu olan Tımarhane'nin bir hastası değil, yalnızca sözleşmeli personelden biri olması itibarıyla ölümünün kamu kayıtlarına geçmediğini açıkladı; Tımarhane'nin dışında kimsenin bundan haberi olmayacaktı.

"Bunlardan çok var mı? Kamu kayıtlarında 'sayılmayanlar-

dan'?" Tımarhane'de bir şekilde kayıt dışı olarak bulunan & denek olarak kullanılabilecek bireyler olma ihtimalini düşünüyordum; ama Gretel'in bir fikri yoktu.

"Brigit'in kendine zarar vermesi korkunç bir günah olur," dedim sert bir tonda, Gretel'in bu sözümü Brigit'e ulaştırmasını umarak, "çok acı çekiyor olsa bile, Tanrı'ya bir hakaret olur bu," dedi.

Gretel bunu zar zor duyulabilen bir sesle onayladı, bana hevesli bir şekilde katılıyor muydu, yoksa türüne özgü, üstü örtülü bir biçimde alay mı ediyordu, bilemiyordum. *Evet, Doktor Bey.*

"Bu yüzden ısrar ediyorum, Gretel: Brigit Kinealy'i bana getireceksin."

"Ama, Doktor..."

"*Onu bana getireceksin.* Hem de çok yakında, lütfen."

"Ama onun benimle geleceğinden emin değilim, Doktor Bey. Çünkü, şöyle ki..."

"*Onu bana getireceksin.* O kadar, Gretel."

Gretel yüzümdeki ifadeyi görmesin diye hızla arkamı dönüp aceleyle uzaklaştım. Kalbim hızla çarpıyordu, nedenini bilmiyordum. Bu denli kararlı oluşum hem beni hem Gretel'i şaşırtmıştı, zira genelde hastaları takip etmekte zorlanırdım; özellikle de Tımarhane'de, zira buradaki deli kadınlar zamanla birbirine benzemeye başlardı–iki nahoş türe ayrılabilirlerdi: şekilsiz, kemiksiz bir obeziteye eğilimli olanlar ile iskelet gibi sert yumrulu bir kemikliliğe meyledenler; acınası şekilde kel olanlar ile saçları fare yuvası gibi elektriklenmiş & dolaşmış olanlar; hastalıklı derecede solgun olanlar ile sanki yıkamakla çıkmayacak kadar derine gömülü ince bir kir tabakasıyla kaplıymış gibi, nahoş bir karalıkta olanlar.

"Ama *o* –Brigit– onlardan biri değil. *O* seçilmiş biri, tıpkı senin İlahi Takdir tarafından seçilmiş olduğun gibi." Bu farkındalık birdenbire, bir yıldırım çarpmasının gücüyle çökmüştü üzerime.

Mucize

11 MART 1852

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Bir kez daha, İlahi Takdir beni yönlendirecekti: & bir kez daha, beklenmedik bir şekilde.

Yıllardır ettiğim dua nihayet karşılık bulmuştu–en azından başlangıç olarak.

*

"Dr. Weir, onu getirdim: Brigit."

Haftalar geçmişti. Umudumu yitirmiştim. Ama şimdi, bir önceki gece yağan karı müteakip olağanüstü parlak bir Mart günü, yüzü kapüşonlu pelerinle kısmen gizlenmiş albino öksüz Brigit Kinealy, Gretel'in önüne düşmüş, Revir'in kapı aralığında belirmişti.

"Ah! Tamamdır. *İçeri* gelin."

Ama göğsümde nasıl bir gümbürtü! Bir çekiç darbesi gibi.

Aylar önce o kadar mahrem bir biçimde yakınlaştığım albino öksüzle şimdi, nihayet tekrar bir arada bulunmak benim için çok tuhaf & huzursuz ediciydi. Bu sefer Brigit tamamen kendindeydi, bilinci apaçıktı & ben de geçen seferki gibi, ıkınan annenin kalçaları arasında aşağılayıcı biçimde çömelmek yerine, ayağa kalkıp bir otorite konumu aldım.

O gözler! Uçuk mavi, esrarengiz.

"Brigit, merhaba! Nasılsın?"

Hissiz, gözlerini bana dikmiş. Sessiz.

Gretel'den hastayı muayeneye hazırlamasını rica ettikten sonra, neredeyse tükenmiş şişeden çabucak bir yudum İskoç viskisi iç-

mek üzere, odanın yanındaki ofisime geçtim. Zira mantıklı olan, hamimin hediyesi olan açık şişenin ziyan edilmemesiydi.

Böylesi bir tedbirin, bende coşkulu bir enerji & iyimserlik hissi uyandırmadığı nadirdi.

Zira aksi halde umudum bazen *azalıyordu. Kaderime* olan inancım.

"Hadi ama şimdi! Kimse sana zarar vermeyecek, biliyorsun."

(Kadın) hastaları mümkünse rahatlatmak adına onlarla hafif bir dille konuşmam âdettendi.

Yabancı birinin onlara dokunmasından özellikle korkan küçük çocuklara uygun, alaycı, oyunbaz bir ton.

Meslek hayatım boyunca ne *sağır-dilsiz* bir hastayı muayene etmiştim ne de tüm cilt pigmentasyonundan yoksun birini, gözleri öylesine saydamdı ki, göz kürelerinin içindeki minik kılcal damarlar bile görünüyordu; eğer çok dikkatle bakacak olursam baş dönmesine benzer bir hisse yol açıyordu. *Bu bir tuzak, seni içine çekecek, ta derinlere. Dikkat et!*

Dr. Strether'ın şakayla karışık, hastanın "sağırlığını" sınamak amacıyla yapacağı gibi, Brigit'in başının arkasında parmaklarımı şaklattım; ama Brigit irkilmedi, ya gerçekten sağır olduğundan ya da bana tepki vermeyi inatla reddettiğinden. Zira bu İrlandalı öksüzün son derece inatçı olduğu belliydi, bunu görebiliyordum.

"Alo? A-*loo*?" Sesimi yükseltmeme rağmen Brigit işitmiyor gibiydi ama havadaki titreşimleri & nefesimin sıcaklığını hissetmiş olmalıydı, zira çok huzursuz bir biçimde kıpırdandı.

"Hadi bakalım, neymiş sorun..."

Kaşlarımı çatarak dikkatle kulaklarına baktım, bir çiçeğin taç yaprakları kadar narin kıvrımlı & balmumu gibi beyaz renkteydiler; ama o gölgeli iç kısımda olağandışı hiçbir şey göremedim. Tıp okulunda *kulaklar*la ilgili neredeyse hiçbir şey öğrenmemiştik.

Kızın ensesinde, gevşek kıvrımlarla omuzlarına kadar inen kül beyazı saçlarının altında, çok hafif ayva tüyleri...

Ardından, yüzünün önünde ellerimi enerjik bir şekilde hareket ettirerek, soluk bakışlarının hareketleri izleyip izlemediğine bakarak kızın görme yetisini sınadım; parmaklarım gözlerine fazla yaklaştığında Brigit irkildi, normal bir insan gibi gözlerini hızla kırpıştırdı.

Üç parmağımı kaldırıp kaç tane gördüğünü sorduğumda, Brigit de karşılık olarak üç parmağını kaldırdı, bu bana esprili bir karşılık gibi geldi.

"Söyleyemiyor musun, Brigit, 'üç'?"

Brigit kaşlarını çattı, yanaklarına hafif bir pembelik yayıldı. Bana gıcık olduğunu anladım ama yine de ses tellerini yoklamak üzere boğazına dokunmaktan kendimi alıkoyamadım.

"Konuşmaya çalışamaz mısın, Brigit?"

İnatçı bir sessizlik. Şimdi kaçamak bakışlar atıyor, göz göze gelmek istemiyordu. Boğazını biraz daha kuvvetle yokladığımda – mutlaka içeride küçük bir "âdemelması" olmalıydı– Brigit keskin bir soluk alarak geri çekildi.

Ama yine de konuşmadı. Beni eğlemek için boğazının derinliklerinden hırıltılı bir ses bile çıkarmadı.

"Brigit, biliyorsun ki *denemen* lazım." Sinirle değil, daha çok ebeveynvari bir şaşkınlıkla, sanki onun çocukça numarasını görmüş ama onu suçlamıyormuş gibi konuşuyordum; yine de, yakında sabrımın sonuna gelebilirdim.

Gretel itiraz etti: "Doktor Bey, bence Brigit'in başka bir tarafını muayene etmek istiyorsunuz, hasta olan & acıyan yerini. Onu konuşmaya zorlamanız onu sadece üzecektir. Aptal insanlar zaten onu hep azarlıyor, 'bir denese' konuşabilir diyorlar..."

Gretel'in *aptal insanlar*a gönderme yaparak *bana* çıkışmasından hoşlanmadım.

"Teşekkür ederim, Gretel. Ama eksik bilgilendirilmişsiniz. Aslında, 'sağır-dilsizlerin' histerik olabileceği & uygun tedaviyle şok edilince tekrar konuşmaya başlayabileceği yaygın bir inançtır" böyle kesin bir dille konuştum; halbuki bildiğim kadarıyla tıbbi

çevrelerde pek yaygın bir inanç değildi bu, ama *rahim*, birçok patolojinin kaynağı olduğu için bana makul görünüyordu.

Ancak yine de, albino hastanın tamamen sağır olmayabileceğine, yüksek bir sesi ya da duymak istediği bir sesi duyabileceğine dair bir kuşkum vardı; dudaklarıma öylesine yoğun bir şekilde bakıyordu ki, sanki dudaklarımı "okuyordu".

Bazı sağır kişilerin zamanla başkalarının dudaklarını "okuyabilme" yetisi geliştirdiğini duymuştum; albino kız da sanki içgüdüsel olarak bunu yapıyordu.

"Hep mi 'sağır'mış?" Sorum Gretel'e yönelikti, ama Brigit de soruyu soran dudaklarımı görebiliyordu.

"Söylendiğine göre, Brigit üç-dört yaşlarında küçük bir kızken annesi ölünce bir gecede 'sağır & dilsiz' kalmış," dedi Gretel, "çünkü ölüm aniymiş; burada, Tımarhane'nin çamaşırhanesindeki kaynar kazanlarda bir kaza sonucu, annenin yüzü & bedeni feci şekilde yaralanmış. Çocuk için o kadar büyük bir şok olmuş ki hem konuşma hem işitme yetisini yitirmiş. Bilemiyorum. Ben henüz Tımarhane'de çalışmıyordum. Ama doğru olmayan bir sürü şey de söyleniyor, özellikle Tımarhane'de."

"Bu doğru mu, Brigit? Annenin ölümünün şokuyla bir gecede 'sağır-dilsiz' mi oldun?" Brigit'i daha fazla üzmemek için yumuşak bir ses tonuyla, dudaklarımı dikkatle şekillendirerek sordum.

Brigit cevap vermedi. Sorumu işitmeyi geçtim, dudaklarımı "okuduğunu" bile kabul etmiyordu.

Bedenimin antipatiyle kasıldığını hissettim. Hatta öfkeyle.

Ama sen sadece öksüz bir kızsın, bir piç dünyaya getirmişsin. Ve sakatsın, deformesin. Bu konuşma sırasında bile dışkı sızdırıyorsun. Bu mağrur tavır da neyin nesi?

Duygusuz bir ses tonu yakalayarak, Brigit'e durumunun tedavi edilebileceğini açıkladım. Sağır & dilsiz olarak doğmadıysa, *doğal olarak* sağır & dilsiz değildi. Ama onu daha fazla üzmek istemiyordum.

"Her halükârda, başına ne geldiyse ya da sana ne yapıldıysa, senin suçun değildi, çünkü sadece bir çocuktun. Aslında, şimdi bile bir çocuktan fazlası olduğun söylenemez."

Bunlar birçok hastanın yüreğini yumuşatabilecek türden yatıştırıcı sözlerdi. Yine de Brigit soluk gözlerini kaldırıp gözlerime bakmayı reddetti. Belki de içinde bir suçluluk hissediyordu, muhtemelen kendinden yaşça büyük bir adamı günaha çekmiş olmanın, ardından da bir piç doğurmuş olmanın suçluluğu.

"İsa bizi affeder, biliyorsun. Bilhassa İsa, Mecdelli Meryem'i affetmişti; içinden yedi iblis kovduğu bir günahkârı."

Bu nazik hatırlatma Brigit'in katılığını hafiften yumuşatmış gibi geldi. Tanrı'nın Sözü, varlığımı arındırıcı bir alev gibi doldururken, bu İrlandalı öksüz kızın yüreğini –elbette günahkâr, ama bir o kadar da masum olan bu yüreği– yüceltebilecek olmamın mucizevi niteliğini hissettim.

Kendimi coşkulu hissediyordum. İskoç viskisi boğazımı, göğsümü, hatta soğukkanlılığa meyilli ellerimi bile ısıtmıştı.

Benim tavrımdan ilham alan Gretel, Brigit'e muayene masasına uzanmasını söyledi. "Dr. Weir'in seni muayene etmesine izin vereceksin, Brigit. Yoksa sonu ölüm olabilir."

İnatçı-dilsiz haliyle Brigit itaat etti. Fildişi solgunluğundaki yanağından, inci gibi parlayan tek bir damla yaş süzüldü.

Güzelliğim benim! Her ne kadar, kendisine isteği dışında dokunmaya cüret eden her erkeğe olduğu gibi, bana da muhalif olsa da.

Lakin, Brigit Kinealy işbirliği yaptı. Böylece, Amerikan tıp tarihine adını yazdıracak sağır-dilsiz İrlandalı öksüz Brigit Kinealy'nin tarafımdan gerçekleştirilen sayısız jinekolojik muayenelerinin ilki gerçekleşti.

*

Şunu belirtmek gerekir ki, *fistül*ten mustarip birçok kadını muayene etmiş, ayrıca vasilerinin talebiyle kadın cinsel organları bölgesinde çeşitli cerrahi kesiler gerçekleştirmiş olmama rağmen,

zamanımın çoğu hekimi gibi ben de "ya tutarsa" mantığıyla ilerlemiştim; uygun aletlerden yoksun olduğum için, mağdur kadınları tam anlamıyla inceleyememiştim. Tıp biliminin hâlâ çare bulamadığı *fistül* vakalarında ise, çabalamanın zaten boşuna olduğu inancı beni daha da kısıtlamıştı.

Alışılagelmiş prosedür genellikle hastalıklı (kadınlık) organın(ın) *kesilmesi* ya da *alınması* olduğundan, çok da hassas bir cerrahi beceri gerektirmezdi; ne var ki, *fistül* vakalarında mesaneyi almak mümkün değildi, tıpkı böbrekleri veya karaciğeri alamayacağınız gibi, dolayısıyla daha hassas bir işlem gerekiyordu.

Gretel'in yardımı & sakinleştirici tavrıyla, Brigit kısmen soyunmaya rıza gösterdi; muayene masasına sırtüstü uzanmış, beyaz tenli bacaklarını açmıştı. Aniden, aylar önce tam da bu odada gerçekleşen cehennemî doğum sahnesini hatırlarken buldum kendimi.

Bir sersemlik hissine kapıldım. Dehşetli bir an için, bayılıp yere yığılacağımı sandım.

"Doktor Bey! Dikkat edin." Dizlerimin zayıflaması üzerine Gretel, bana destek olmaya cesaret etmişti.

Muayene iyi bir şekilde ilerlemediği & sürekli durakladığımız için (zira nemle dolup taşan yarı kapalı gözlerle yolumu bulmaya çalışıyordum) Gretel başka bir strateji önerdi: Brigit masada ellerinin & dizlerinin üzerinde duracak, Gretel de böylece doktorun muayene edebilmesi için kızın vajinasını arkadan elinden geldiğince "açabilecekti".

Bu bana daha tercih edilebilir göründü; çünkü böylece hastayla yüz yüze gelmem gerekmeyecekti, her ne kadar kendi içinde daha tiksindirici & muhtemelen en az öbür yöntem kadar beyhude olsa da.

Yine de, ebe kadının önerisine iç çekerek katıldım, elimde başka bir seçenek yoktu.

İlahi Takdir'in beni, dolambaçlı da olsa, ebenin kaba figürü aracılığıyla yönlendirmekte olduğunun farkında değildim.

Medrick Weir da bana açıkça belirtmişti: *Fistül* vakalarını araştırmalı & bir çare bulmaya çalışmalıydım ki Tımarhane'de daha fazla intihar & skandal yaşanmasın & bu dertten mustarip tüm hastalar arasında, genç albino öksüz, bana en trajik biçimde etkilenmiş olanı gibi görünüyordu.

Böylece Gretel, kızı bir kez daha elleri & dizleri üzerinde muayene masasına yerleştirdi & tıpkı yeni doğmuş bir kuzunun tüyleri gibi ince, soluk renkli tüylerle kaplı olan vajinanın dudaklarını araladı & ben, büyülenmişçesine bakakaldım. Zira muhtemelen doğum kanalının ağzı olan burası, aylar önceki, çok acı verici geçmiş olacak doğumun harap ettiği, şiddetle iltihaplanmış bir bölgeydi. Zavallı kızın o zamandan beri geçen sürede ölmemiş olması nasıl mümkün olabilirdi!

Artık açıkça görebiliyordum: Vajinadaki küçük, yarık benzeri açıklık, doğum sırasında esnemiş & yırtılmıştı; şimdi ise gevşemiş & iltihaplanmıştı; ancak *fistül*ün saklandığı *iç kısmı* göremiyordum.

Yalnızca parmaklarıyla vajinayı daha fazla açamayan Gretel hızla uzaklaştı & yalnızca bir iğne & dikiş ipliğiyle değil, öyle sıradan bir nesneyle geri döndü ki, şaşkınlıkla bakakaldım.

"Doktor Bey? *Bunu* denemek ister misiniz?"

"Tanrı aşkına, Gretel! Bu da ne?"

Bir yemek kaşığı! Muhtemelen Tımarhane mutfağından alınmış, ucuz & kararmış bir metalden yapılma çok sıradan bir yemek kaşığı.

Kadın bedenini muayeneye açmak için bir yemek kaşığı kullanmak, normalde öfkeyle reddedeceğim akılalmaz bir fikirdi; ancak bu koşullarda pek bir seçeneğim yoktu.

Büyük bir kuşkuculukla, Gretel'in gösterdiği şekilde, kaşığı iltihaplı vajinaya yerleştirmeyi başardım & hafifçe çevirmek suretiyle beklenmedik bir sonucu tetikledim: Küçülmüş & körelmiş olacak rahme hava dolmasıyla birlikte, organın duvarları yumuşak bir *tıslama*yla birdenbire genişledi & iç kısmın korkunç derecede iltihaplı hali, afallamış gözlerimin önüne serildi.

'Tanrım! Ne görüyorum ben..."

Gretel de eğilip baktı; gördüğümüz manzara karşısında donakaldık.

Kadının içi gün ışığına çıkarılmıştı; labirentvari sırları gözler önüne serilmişti!

Gerçekten de, biraz daha eğilerek, boynumu uzatarak, nefesimi tutarak & Gretel'in yardımıyla, sonunda mesanenin tabanındaki yarım inçten büyük olmayan yırtığı açıkça görebildim: *fistül*ü.

Şimdiye dek yalnızca bir varsayım; artık *tıbbi bir gerçeklik.*

Gretel, olağanüstü incelikteki ipliği heyecanla benim için iğneden geçirdi, benim parmaklarım bunu asla beceremezdi & bir sonraki, ziyadesiyle hassas adımda bana yardımcı oldu.

"Yerinden kıpırdamamalısın, Brigit." Kararlı bir sesle konuşmaya çalıştım.

Tüm bu süre boyunca Brigit, hayranlık uyandıran bir metanet sergiledi; gerçi bedeni, aşırı soğukmuş gibi titriyordu; bir hayvan gibi derin derin soluduğunu duyabiliyordum ama ben onun titrek bedeninin derinliklerindeki yırtığı onarmaya giriştiğim sırada çığlık atmamakta kararlıydı: İnanıyorum ki bütün dünyanın tıp tarihi boyunca ilk defa bir *fistül*, bir cerrah tarafından bu şekilde onarılmıştı.

Henüz bu hastalığın tıbbi bir adı bile yoktu, ileride *vezikovajinal fistül* olarak anılacaktı.

O gün hastanın vajinasını muayene etmek için kullandığım sıradan çorba kaşığı da zamanla *spekuluma* evrilecek, kadınlara bakan tüm hekimlerce benimsenecek, jinekologların & doğum uzmanlarının vazgeçilmezi olacaktı.

(Ne yazık ki, aklıma bu aleti ABD Patent Ofisi'ne tescil ettirmek gelmedi, gelmiş olsaydı, bugün bu alet *Weir-spekulümü* olarak anılacaktı; zira o anın aciliyeti içinde, şiddetli fiziksel sıkıntı içindeki genç bir kadını tedavi etmeyi amaçlarken, bayağı ticari

kazanç açısından değil, *İlahi Yazgı* açısından bakıyordum.)

*

O gece geç saatlerde, bir coşkunluk & umut hali içinde, hekim günlüğüme şu muzaffer sözleri karaladım:

11 Mart 1852.

Çökmüş rahme dolan hava onu eski, doğru konumuna zorladığında, işte o MUCİZE'ydi. O anda gözlerim açıldı. Hiçbir fani erkeğin şimdiye dek göremediğini, o ana dek karanlıkla & gizemle örtülü olanı, *tüm karmaşıklığıyla kadın vajinasını* görebiliyordum artık.

Kolomb'un *Yeni Dünya*'ya hayretle baktığı gibi, Kopernik & Galile'nin *Göklere* baktığı gibi, Dr. Silas Aloysius Weir de bu tarihte, yaşamının kırkıncı yılında, kadın vajinasının karanlık bilmecesine baktı.

Mucize

SONSÖZ

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Dr. Weir! *Hâlâ 'iyileşmiş' durumda.*"

Uygulamadan sonra, Gretel beni Revir'in kapısında her sabah bu heyecan verici & gerçekten yüreklendirici sözlerle karşıladı: Zira anlaşılan o ki, Brigit Kinealy artık idrar kaçırma belirtisi göstermiyordu & *hastalığından tamamen kurtulmuş* olduğuna dair her türlü işareti veriyordu.

Dört gün, beş, altı. *"Hâlâ iyi."*

Brigit'i, keşfettiğim yeni aleti kullanarak muayene odasının mahremiyetinde yeniden muayene etmeyi istiyorduysam da, Gretel bana rapor vermekte ısrar etti; zira Brigit, Tımarhane'nin bu kısmına gelmekten hoşlanmıyordu.

"Ama neden ki, Gretel?" Bunu tahayyül edemiyordum.

"Hiçbir fikrim yok, Doktor Bey. Brigit 'açıklama' yapmıyor, sizin de bildiğiniz gibi. Kelimeleri kullanamıyor."

"Ama *beni* neden görmek istemesin? Ben onun menfur durumunu tedavi ettikten sonra..."

"Belki de başka birini görmek konusunda isteksizdir, Doktor Bey. Tıbbi personelden birini... ona sizin kadar nazik davranmamış birini."

Gretel'in bu imalı sözlerini muhatap almaya tenezzül etmedim; zira astlarımızın bizimle fazla açık bir şekilde konuşmasını teşvik etmek her zaman bir hatadır.

Yine de, şüphelerim oluşmuştu: Brigit Kinealy'nin piç bebe-

ğinin babası, düzenli olarak gördüğüm Tımarhane personelinden biri olabilir miydi?

Brigit'in mesanesindeki dikişlerin tutması en içten duamdı; başka bir hekimin değil, bir ebenin önerisinden yola çıkarak böylesi bir başarı elde etmeyi neredeyse hiç ummamıştım.

"Doktor Weir! Sizin için."

Sert beyaz kâğıt üzerine yumuşak bir kurşun kalemle yapılmış, katlanarak birbirinin üstüne binen dalgaları ya da çatlakları ya da toprak veya kayadaki katmanları andıran, son derece sevimli, çocuksu bir çizim; meğer bu, bana bizzat teşekkür edemeyen Brigit Kinealy'den bana bir armağanmış.

"Fakat nedir bu, Gretel? Görebiliyor musun?"

"Göze çok yakın tutulmuş bir gül. Şunlar, içe doğru kıvrılmış taç yaprakları."

"Ah, bir gül! Evet."

Görebildiğime inanıyordum: derin gölgeler & kıvrımlarla bezeli, bol yapraklı bir gül.

Brigit'in Gretel'e de benzer bir çizim verdiğini öğrendiğimde, çocuksu hediyenin verdiği o özel sevinç bir nebze azaldı; bana, hekimine duyduğu minnet, ebeye duyduğu minnetten büyük değildi sanki.

"Yine de, Brigit'i yakında görmek isteyeceğim, Gretel. O dikişleri kontrol etmek isteyeceğim."

Sekiz günün ardından, gerçekten de epey umutlu hissediyordum & başlığı, "Genç Bir Annede Vezikovajinal Fistülün Başarılı Bir 'Onarımı'" olacak bir makalenin taslağına başlamıştım; yazıyı cerrahi alanındaki önde gelen araştırma dergilerine göndermeyi planlıyordum. Üstelik, (bariz) başarımla övünmek için Tımarhane'nin müdürüne ulaşmaktan da kendimi alamadım, zira büyük amcam Medrick Weir, hem onun hem de hastanenin itibarı için olumlu yansımalar doğuracak bu güzel haberi duymayı herkesten çok isterdi.

"Bir haftadan uzun bir süredir, hasta hâlâ 'iyileşmiş' durumda. Dikişler tuttu, mesane neredeyse yeni gibi. Makaleyi bittiği zaman size gösterebilir miyim, Amca? Elbette, onayınızı almadan hiçbir yere göndermeyeceğim."

"Hmm! Çok güzel, Silas."

Doğal olarak, Medrick'in beni kendi elit *yakın çevre*sine davet etmesini umuyordum. Bu çevre, Kuzey Binası'nın üst katlarından birinde, benim henüz davet edilmemiş olduğum yarı-gizli nitelikteki bazı deneylere girişmişti; ancak Medrick başka bir yorum yapmadı & beni yalnızca dalgın bir şekilde dinliyor gibi göründü. Yemek kaşığının o çok orijinal kullanımını & bunun kadın iç cinsel organlarına dair ortaya çıkardıklarını anlattığım esnada bile, yaşça büyük Dr. Weir küçük bir not defterine bir şeyler karalıyordu; tıp tarihinde (eminim ki) ilk defa iğne & iplikle *fistül onarımı*nı anlatışım ise, Medrick'in yardımcısı Pell'in kapıyı neredeyse çalmadan ofise dalması & derhal cevap bekleyen "acil" bir mesajı iletmesiyle kaba bir şekilde bölündü.

Bu hem sinir bozucu hem de bir hayal kırıklığıydı: Zira amcamla benim aramda, Pell'in dâhil olmadığı özel bir *hukuk* olduğunu hayal etmiştim. Medrick Weir'in, işe aldığı genç doktorlar arasında beni kayırdığını düşünmem için bolca nedenim vardı; ofisindeki bu sahne, kendi evimdeki dikkat dağıtan etmenleri hatırlattı bana. Theresa'nın yeterince disipline edemediği onca çocuk, çoğu zaman beni Tımarhane arazisindeki daracık evimden kaçmaya & gecenin geç saatlerine dek hastanedeki ofisimde çalışmaya iterdi.

Ne yazık ki, görünüşe göre amcamın New Jersey eyalet yasama meclisindeki muhalifleri, Tımarhane'de başvurduğu yöntemleri sorgulamak üzere kamuya açık bir mahkeme kurulması için destek toplamaya çalışıyordu; bu durum, kendi hayatına son veren ya da şüpheli bulunan şekillerde ölen hastaların ailelerinin yetkililere ulaştırdığı bir dizi şikâyetle birlikte ortaya çıkmıştı.

Buna kulak asmamaya çalışıyordum; zira amcamın isterse haberlerini benimle paylaşacağını biliyordum.

Onun yerine hayranlıkla amcamın ofisini inceliyordum; Tımarhane'nin yeni bir kanadında, Delaware Nehri'nin yukarısındaki karlı bir bahçeye bakan geniş & güzel döşenmiş bir odaydı bu. Tımarhane'nin en rahatsız edici kilitli koğuşlarıyla arasında rahatlatıcı bir mesafe bulunan Müdür'ün ofisi, Amerikan manzaralarının zarif yağlıboya tablolarıyla süslenmiş, Aristoteles, Tukidides, Galen & Gibbon'ın da aralarında olduğu deri ciltli klasik eserlerle dolu kitaplıkların yer aldığı, beyefendilere yaraşan bir sığınaktı. Cilalı meşe masanın üzerinde, nehre doğru bakan, pirinçten bir teleskop vardı; döner bir mekanizma üzerindeki teleskop kolaylıkla Tımarhane'nin diğer kanatlarına ya da küçük bir parkın ötesinde, nispeten ayrıcalıklı tıbbi personelin aileleriyle yaşadığı bir lojman bloğuna çevrilebiliyordu.

İzin isteyip amcamı asistanıyla görüşmesi için yalnız bırakmam gerektiğini düşündüm fakat Trenton'a gelişimden beri birkaç kez, hafta içi bir akşam onun evinde akşam yemeği yeme ihtimali ima edilmişti & bu iyi haberimi kutlamak için belki de tam bu akşam yemeğe oturmamız oldukça olası görünüyordu. Pell'in müdahalesi olmasaydı, bu gerçekleşebilirdi. (Gerek bana karşı alaycı, üstenci tavrı, gerek de astlara karşı zorba davranışları yüzünden Pell'den hiç hoşlanmıyordum; kendisinin Tımarhane'deki kadınlardan –hem tıp çalışanlarından hem de hastalardan– faydalandığı söyleniyordu.)

O akşam, Medrick Weir'in aklı siyasetle hayli meşguldü; sadece yerel bağlamda değil, başka yerlerdeki siyasetle de, çünkü Kuzey eyaletlerle kölelik yanlısı Güney eyaletler arasındaki gerilim gün geçtikçe artıyordu. Bense tıbbi çalışmalarıma & kariyerimi ilerletmeye odaklanmak istediğim için bu tür tartışmalardan kaçınmaya çalışıyordum; köleliğin kaldırılmasına karşı olan & Güney'e sempati duyan Güney Jersey'li kayınlarımla siyasetin yakınından geçen konuları bile asla konuşmamayı öğrenmiştim. (Tıpkı köleliğin kaldırılmasını güçlü bir şekilde savunan ama Güney'de köleliğin nasıl kaldırılacağı & kölelerin hangi bedeller karşılığında öz-

gürleştirileceği konusunda temel fikir ayrılıklarına düşen kendi ailemle siyaset konuşmaktan kaçınmayı öğrendiğim gibi.)

"Tabii ki kölelik korkunç bir şey & İngiltere'de yapıldığı gibi kanunlarca yasaklanmalı. Kesilmesi gereken kangrenli bir uzuv gibi. Ama *ihtilal* da berbat bir şey & doğaya aykırı, farklı ten rengindeki beyazlara başkaldırması; aşağı bir ırk, üstün bir ırka karşı."

Medrick Weir öylesine hararetle konuşuyordu ki bana saygıyla dinlemekten başka bir görev düşmüyordu. En sıcak konu, yakın zamanda South Carolina'da gerçekleşmiş bir köle ayaklanması olsa da –çiftliğin Efendisi ile onun bütün ailesi dâhil yarım düzine beyaz insanın boğazı kesilmişti– anladığım kadarıyla, atıfta bulunulan daha kişisel konu, Medrick Weir'in Trenton'daki sağlam finansmana sahip Tımarhane'nin Müdürü pozisyonunda olmasına duydukları kıskançlıktan ötürü onu yok etmek isteyen "prensipsiz", "zehir saçan" düşmanlarının bulunduğu New Jersey yasama meclisiydi.

1852 yılında, isyan, ayaklanma & böyle kalkışmaları *sindirme* ihtiyacı konuları havada dolaşıyordu. Güney'in dehşeti, büyük çiftliğin dehşetiydi: beyaz Efendilerine sırt çeviren Siyah köleler; ateşe verilen kocaman evler. En gözde bildikleri, hatta (bunu kabul etmeseler de) geceleyin utanç içinde peydahlanmış kendi evlatları olan Siyahlar tarafından boğazı kesilen köle sahiplerinin müstehcen hikâyeleri gazetelerde çarşaf çarşaf anlatılırdı. Hristiyan kadınlar, kaçmış köleler tarafından zalimce tecavüze uğrar, yerde ölmeye veya daha kötüsü, hayatlarının geri kalanını birer yüz karası olarak yaşamaya terk edilirdi.

Irkların karışması konusunu düşünmeyi sevmezdim çünkü bana doğaya aykırı gelirdi & olması çok muhtemel değildi, zira ırklar doğal olarak birbirlerinden insanları tercih eder & bu şekilde *karışma*ya direnirdi. Prensipte köleliğe karşı olduğum için bana vaaz verilmesine, köleliğin ahlaki açıdan kötü olduğunun söylenmesine ihtiyacım yoktu; öte yandan, tüm ırkların *eşit* olduğuna inanmak için bir sebep göremiyordum, tıpkı iki cinsiyetin *eşit* olduğuna inanmak için bir sebep göremediğim gibi.

Sonunda, Pell gittiğinde, dikkati dağılmış olan amcam beni fark etti; bu esnada ben pirinç teleskoptan Delaware Nehri'ndeki buz kesmiş akıntılara bakıyor & elimden geldiğince rahatsızlık vermemeye, sinir etmemeye & kabahat işlememeye çalışıyordum. Medrick ona söylediğim şeyi tekrar etmemi söyledi, ben de ettim; bu sefer daha çok ilgi gösterdi & *fistül*ün tedavisi hakkında olacak makalemi yazdığım zaman gerçekten de onu okumayı çok isteyeceğini söyledi.

Ardından bana bu kadar başarıyla ameliyat ettiğim hastanın ismini sordu & ona Tımarhane'nin hastalarından birini değil, personelden birini, Tımarhane'ye sözleşmeyle bağlanmış & geçtiğimiz eylülde doğum yapmış, bebeği de kendisinden alınmış olan genç İrlandalı bir kızı ameliyat ettiğimi söyledim; hatta bu en başta Ho-Ho-Kus'tan çağırılmamın sebebi olan genç kadındı.

"Ha! Anladım."

Medrick daha fazla bir şey söylemediği & pek heves göstermediği için bir hata yapmış olduğumdan korktum: yaşamları & ölümleri kamu kayıtlarında yer alan, bakımımızdaki tescilli delilerden birinin yerine bir sözleşmeli hizmetkârın *fistül*ünü tedavi etmiştim.

Özür diler bir tonla *fistül*ünü onardığım kızın pek sıradışı bir numune olduğunu *albino, sağır-dilsiz, öksüz, İrlanda kökenli* & bana söylendiği kadarıyla annesinin de İrlanda'dan gelen bir sözleşmeli hizmetkâr olup, Tımarhane'deki bir çamaşırhane kazasında öldüğünü açıkladım.

O anın acil gereklilikleri uyarınca *Brigit Kinealy* ismini yüksek sesle söylememem gerektiğini anlamış gibiydim, dolayısıyla söylemedim.

Derken Medrick aniden, iç çekerek, bir karara varmış bir adam gibi, devasa çalışma masasının arkasında ayağa kalktı. Ciddi bir sesle, beni maalesef o akşam yemeğe davet edemediğini, çünkü eşi Agatha'nın Providence'ta akraba ziyaretinde olduğunu & tek başınayken misafir ağırlamadığını açıkladı.

"Ama eğer parkın öbür tarafındaki karın & çocuklarına gitmeden önce, Silas, güzel haberlerini kutlamak için benimle bir içki içmek istersen memnuniyet duyarım."

Medrick halihazırda, bulunduğum yöne doğru yüzünü buruşturan bir tebessümle iki bardağa İskoç viskisi koymaya başlamış olduğundan, benim de gayet hevesli bir şekilde, *Evet! Teşekkür ederim, efendim*'den başka bir şey mırıldanmam kaba olurdu.

Talihsizlik

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Doktor Bey, korkarım bu sabah kötü bir haberim var."

Ebe beni revirin girişinde bekliyordu. Kadın daha o kulak tırmalayıcı Düsseldorf aksanıyla konuşmadan, tombul yüzündeki hayal kırıklığını okumuştum & bir tür ortak utancı da. Gururuma hiç böylesi bir darbe yediğimi hissetmemiştim.

"On iki gün sonra, Dr. Weir! Hepimiz çok umutluyduk. Zavallı Brigit de çok umutluydu... Bu onun için korkunç bir hayal kırıklığı."

Onun için mi! *Benim* için.

Herhalde bir süre bu haberle sersemlemiş halde boş boş bakakaldım; zira bir gece önce Medrick Weir ile yaptığım görüşmenin anısının parıltılı sıcaklığı hâlâ içimdeydi & tıpkı Noel'de akıalmaz hayaller kuran bir çocuk gibi, Tımarhane'deki geleceğimi kafamda kuruyordum: daha yüksek bir rütbeye terfi, çok ihtiyaç duyduğum bir maaş zammı, *deney yapma* özgürlüğü...

Gretel'in aceleyle açıkladığı üzere: Hastanın, idrarını tutabildiği birkaç gün süren, adeta kutsal bir süreçten sonra –ki bu sırada Brigit tamamen *normale dönmüş* olmanın tüm belirtilerini gösteriyormuş & neredeyse neşeli bir hale bürünmüşmüş– o sabah erken, eski rahatsızlığı aniden geri dönmüş; önce hafifçe, sonra eskisi gibi yoğun bir şekilde. "Bence ne oldu biliyor musunuz, Dr. Weir?" dedi Gretel. "İplik yeterince sağlam değildi & koptu."

Brigit'in morali çok bozulmuştu, Brigit *ona* gelmişti, perişan halde ağlayarak & yenilenmiş bir utançla.

İşte böylece, Brigit Kinealy yeniden, tıpkı mustarip kız kardeş-

leri gibi, nefret edilesi bir parya olacaktı. Bütün çabamdan sonra! Kendimi alçaltıp *eğilmelerim* & kadın bedeninin en sefil kısımlarına *bakmalarım*dan sonra.

Tımarhane'nin Müdür'üne övünmemden sonra.

Bu iç karartıcı haberden sonra revirdeki işime konsantre olmam düpedüz imkânsızdı. Kimsenin (çok açık konuşmak gerekirse) öldü mü kaldı mı umursamadığı, ameliyat edilecek bir dizi deli kadından daha çok ruhu perişan eden hiçbir şey yoktur. Bir de tıbbi keşif yapmaya bu kadar yaklaşmışken!

Hayal kırıklığım o kadar derindi ki, Gretel'e Brigit Kinealy'i görmek, onu tekrar muayene etmek istemediğimi söyledim.

Evet, o umutsuz bir vaka. Tıpkı diğerleri gibi. Ölüm bir merhamet olurdu.

Fakat insan yüreği o kadar değişken ki, bir iki gün sonra, kasvetli bir ruh hali içindeyken, daha evvel de olduğu gibi binanın arkasındaki yürüme yolunda, bu dünyadan olamayacak kadar beyaz tenli o meleksi yaratıkla karşılaştım; sıcak bir mart günü olduğundan Brigit'in başı açıktı & saçları örme gümüş gibi çok soluktu.

O anda, hasta, solgun güzelliği yüreğimi deldi. Durduğum yere saplandım kaldım, zira bacaklarımda takat kalmamıştı.

Tam o anda beni gören Brigit utanarak geri çekildi, solgun hayalet gözleri büyüdü yüzünde. Hemen döndü & benden kaçtı, arkasından bağırdım: "Brigit! Bekle..."

Ama herkesin bizi görebileceği böyle yarı kamusal bir alanda onun peşinden gitmem olmazdı; Tımarhane'nin Müdürü bile, ofisindeki pirinç teleskobun başında oturuyorsa, bizi görebilirdi.

*

Talihinin bu şekilde tersine dönmesi, demişti Gretel, onu Brigit'in tıpkı genç arkadaşı gibi hayatına son verebileceği konusunda endişelendirmişti; zira iyileştiği o kısa süre boyunca Brigit, kendisi için onca mutsuz anı barındıran Tımarhane'nin dışında bir yerde, yepyeni bir hayat hayal etmeye başlamıştı.

Benim kederli ifademi gören & başarımın önüne engeller çıkarıldığında hırçınlaştığımın farkında olan Gretel, beni *umutsuzluğa* kapılmamam için cesaretlendirdi.

Onun türündekilere özgü sezgisel bir keskinlikle, nesnel olarak bakıldığında prosedürün on iki gün boyunca oldukça şaşırtıcı sonuçlar verdiğine dikkatimi çekti; o süre içinde Brigit hemen hemen "normal" bir hayat sürmüştü –başarısız olan, büyük ihtimalle cerrahın becerisi değil, dikiş ipliği olmuştu.

"Pamuktan daha kuvvetli bir iplik tutabilir, Doktor Bey. İpek."

Sinirle, "Ah! *İpek*. Hiç sanmam. *İpek* için vaktim yok," dedim.

"Sizin için bir miktar temin edeyim mi, Doktor Bey? Bir makara ipek iplik."

"Hayır. Hayır teşekkür ederim. Gretel, çıkabilirsiniz."

Artık sabrım taştığı için şakaklarımdaki damarlar zonkluyordu! Kendine saygısı olan herhangi bir hekimin, benim Tımarhane'deki hemşire personeliyle iyi geçinme çabasıyla göz yumduğum böyle bir küstahlığa göz yumacağından şüpheliydim.

Yine de, Gretel'le bu hassas Brigit Kinealy konusuna bilhassa hiç değinmediğimiz yalnızca bir hafta kadar bir sürenin sonrasında, karımın dikiş kutusundan aşırdığım halis muhlis bir makara *ipek ipliği* Revir'de ortaya çıkararak Gretel'i şaşırttım.

"Aa, Doktor Bey! İpek iplik edinmişsiniz! Bu gerçekten çok beklenmedik! Brigit'i size getireyim mi? Ne zaman?" Boz renkli bir manzaranın üzerine yayılan güneş ışığı gibi, ebenin albenisiz & dürüst yüzü, şevkle & bana karşı bir hayranlıkla aydınlandı.

Böylece, hasta bir kez daha çağrıldı & bir kez daha, isteksizce, kıyafetlerinin kısmen çıkarılmasına & kendisinin muayene edilmesine izin verdi; ustaca kullandığım bir yemek kaşığının yardımıyla iç organlarını inceleyebildim; bunlar gerçekten de Gretel'in tahmin ettiği gibi pamuk ipliğin geçen süre içinde kopmuş olması nedeniyle yeniden ürkütücü bir biçimde iltihaplanmıştı. Yüzüm

hayal kırıklığımı yansıtıyor olmalıydı ki, Gretel *fistül*ü onarmayı daha evvel başardığımı bana hatırlattı: "Bir kez başardığınız şeyi yine başarırsınız, Doktor Bey, üstelik daha iyi sonuçlarla."

Bu söz doğru çıktı: Gretel'in benim için ipek iplik geçirdiği iğneyi kuşanarak, mesanedeki ince yırtığı yeniden onarmayı başardım. Keşfettiğim üzere, *ipek* hakikaten de en kuvvetli ipliktir, kedi bağırsağından bile daha kuvvetlidir.

Zorlu operasyonun ardından Brigit gözle görülür biçimde bitap düşmüş, tükenmişti; solgun, ince cildi her zamankinden de şeffaf & kırılgan görünüyordu. Sarı kantaron & afyon ruhu almasına rağmen, ellerimde katlandığı acı ne yazık ki oldukça fazlaydı; zira kızın ellerimin altında ölmesi ihtimaline karşı ona aşırı miktarda narkotik vermekten de korkuyordum.

Lakin, albino kızın benim uğruma, bunun yanı sıra da kendi iyiliği için katlandığı acı, ona karşı bende belli bir *şefkat*in yanı sıra bir *heyecan* kıpırtısı uyandırdı. Timarhane'de ameliyat ettiğim diğer kadınlara karşı kesinlikle hissetmediğim bir duyguydu bu.

Ofelya'm! Bu tuhaf hitap, hayatımda eşi benzeri olmayan bir şekilde, durup dururken gelmişti aklıma; zira ne sonradan karım olacak dindar genç kadınla ilk kez karşılaştığımda ne de bana şimdi bambaşka & uzak bir yaşama aitmiş gibi gelen Tabitha Tyndale'a duyduğum gençlik ateşinde böyle hayalperest bir düşünceye kapılmamıştım.

Ameliyattan sonra, ofisim olacak göz odaya çekilip, şişede kalan viskiden bir iki ağız dolusu yudumlama ihtiyacı hissettim.

Merhametli Tanrım, sana yalvarıyorum, bu kızı bir kez daha başarısızlığa uğratmama izin verme.

*

Derken bir iki gün sonra, sanki umutsuzca ettiğim duaya yanıt olarak, Gretel bana gelip Brigit'in *mucizevi bir iyileşme* gösterdiğini, ayağa kalktığını & yalnızca hafif bir ağrıyla yürüyebildiğini bildirdi. Bebekler gibi çaresizce değil, normal insanlar gibi, bilinçli olarak belirlediği aralıklarla tuvalete çıkabiliyordu; bu saye-

de, eski verimliliğini aratmaz biçimde hela & mutfak işlerine geri dönmüştü.

"İyi haber, Doktor Bey!" diye bilgilendirdi beni Gretel; yine de, sevinç göstermekte temkinliydim, zira önceki sefer İlahi Takdir, kibirim & övüngenliğim yüzünden beni cezalandırmıştı. Bir cerrah aklından şunu çıkarmamalıdır: *Gurur, düşüşten önce gelir.*

Çok sık olarak, Revir'de tedavi etmek zorunda kaldığım Tımarhane hastaları –tıpkı Hermitage'deki hastalarım gibi– rahatsızlıklarından iyileşmezdi ama genellikle ölmezlerdi de: deliliğe mahkûm yaşamları, hayatın kendisine özgü o kör inatla, yol kırık dökük olsa & hiçbir yere varmasa bile, o yolda yuvarlanıp giderdi; zihin gitmiş, konuşma & işitme, hatta başka birinin varlığını fark etme becerisi yitirilmiş olsa bile. Yine de, bu hastaları *ümitsiz vaka* olarak tanımlamamız yasaktı. Trenton'daki Tımarhane'deki reform yanlıları her daim *umutlu* olmakta kararlıydı. Zira akıl hastalarının tedavisindeki eski yöntemler, yerini yeni yöntemlere, benim henüz girişemediğim türden deneysel tedavilere bırakmıştı; çünkü bu projeler Medrick Weir & onun "yakın çevresi"ne ayrılmıştı, bense (henüz) buna dâhil olamamıştım.

Açık konuşmak gerekirse, eğer onlarla deney yapamıyorsam, deli kadınlarla pek ilgilenmiyordum. Zira delilik son derece tekdüze & sıkıcıdır; en azından, karşılaştığım çoğu deli kadında öyleydi. (Elbette bazı istisnalar vardı: deliliğin henüz pençesini geçirip tiz & itici kılmadığı, genç & cazibeli kadınlar; fakat bu nadide örneklerin yalnızca "yakın çevre" tarafından tedavi edildiği söylenirdi & bazılarımız onları hiç görme fırsatı bulamazdı.)

Bu nedenle, tıpkı daha önce Hermitage'de olduğu gibi Revir'de de deney yapma özgürlüğüm ciddi biçimde kısıtlanmıştı & bu ezici sıradanlık & uyumun ötesindeki kısıtlamalarla sürtüşmeye başlamıştım.

Dolayısıyla, bir gün Brigit Kinealy beni bularak, bir sağır-dilsize uyan bir şekilde, yüzünde bir tebessüm & minnet dolu bir ifadeyle bana teşekkür ettiğinde –halbuki ben ısrarla, onu "iyileştire-

nin" *ben* değil, benim aracılığımla hareket eden Tanrı olduğunu söylüyordum– büyük memnuniyet duydum.

Neyse ki, sağır-dilsiz kız için tercümanlık yapabilecek Gretel oradaydı; yüzü, gençliğinin güzelliği & parıltısıyla ışıldayan Brigit, el kol hareketleriyle anlatıyordu: *Hayatını kurtardığım* için duyduğu minnettarlığın nişanesi olarak bana bir armağanı daha olduğunu söylüyordu; yumuşak, şekil verilebilir bir ağaçtan kendi elleriyle oyduğu narin bir *matem güvercini.*

Albino kızda daha önce hiç görmediğim böylesi bir duygu, beni hem şaşırtmış hem de duygulandırmıştı & elbette, avuç içinde hafif hissedilen bir büyüklükteki bu küçük oyma figürü inceliyordum.

"Gretel, ona şunu söyleyebilir misin? 'Teşekkür ederim! & Tanrı *seni* kutsasın.'"

*

"Bu da ne, Silas," diye sordu sevgili eşim Theresa, bir parça şaşkınlıkla; bana ait türlü mahrem eşyanın saklandığı bir şifonyer çekmecesinde küçük tahta matem güvercinini bulmuştu, "bir çeşit çocuk oyuncağı mı bu?"

"Evet! Öyle sanıyorum," dedim çabucak, Theresa oyma figürü kafası karışmış bir ifadeyle incelerken, "Ho-Ho-Kus'taki bir çocuk hastamın yıllar önce bana verdiği bir hediye."

"Ama neden bu çekmecede saklı duruyor, Silas?"

"Çünkü o çocuk sonra hayatını kaybetti & hatırlatılmak hoşuma gitmiyor."

Bunun üzerine küçük oyma figürü eşimin elinden alıp tekrar çekmeceye koydum & çekmeceyi sıkıca kapattım; ertesi gün bu küçük güvercini oradan alıp daha güvenli bir yere koymaya kararlıydım.

Talihin Tersine Dönüşü

NİSAN 1852

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Doktor Bey, k-korkarım bu sabah kötü haberlerim var..."

Ah, yine mi! Tanrı bana karşı bu kadar zalim olamazdı: Olabilir miydi?

Ebenin iri yapılı silüeti, o fazlasıyla tanıdık kâbusun içinden çıkıp gelmiş gibi karşımda duruyordu: Revir'in girişinde değil, özel lojmanımın önündeki yürüme yolunda, hafifçe yağan serin bir yağmur altında; yüzünde öyle bir boşluk ifadesi vardı ki, kavranamayacak kadar derin bir şokun üzerine düşünüyor gibiydi.

Gretel'in ailemle birlikte yaşadığım yeri biliyor olması & benimle konuşmak için karım ya da çocuklarımın onu pencereden görme ihtimali olan buraya gelmeye cüret etmiş olması beni bir nebze şok etmişti.

Yine mi oldu? Başarısızlık mı? Tanrım, ben lanetliyim...

Ama Gretel'in bana ileteceği haber, hayal edilemeyecek büyüklükteydi: Bir hastanın tıbbi öyküsünde yeni bir gelişme değil, kalbimde bizzat babam Percival'ın yerini almış olan kişinin, saygıdeğer hamim & akrabam *Medrick Weir*'in başına gelen bir felaketti.

*

Yemin ederim, efendim, emrinize amadeyim.

Bu sözler, o şok edici duyuruyu takip eden çalkantılı günlerde zihnimde yankılanıp duruyordu: Medrick Weir altmış üç yaşında, doğal nedenlerle ama asla tatmin edici şekilde açıklanamayacak gizemli koşullar altında hayatını kaybetmişti.

Bu kesinlikle *erken bir ölüm*dü; zira akrabam, hem muhalifleri hem de destekçileri tarafından yaşına göre olağanüstü dinç, sağlıklı, zinde & "savaşa hazır", "*tartışmalılığın* vücut bulmuş hali", "bir kavgadan asla geri durmayan biri" olarak biliniyordu.

Gerçekten de, Medrick Weir yıllar içinde Trenton'un gözde figürlerinden biri haline gelmişti; *Trenton Times-Herald* gazetesinde, akıl hastalıklarının tedavisinde reforma dair öne sürdüğü "radikal fikirler" & eyalet yasama meclisiyle sürdürdüğü hararetli, devam eden çatışması nedeniyle karikatürize ediliyordu. Geçtiğimiz yıl Tımarhane'deki artan intihar vakalarının ardından, eyalet yasama meclisinde onu kınayan yeni bir oy bloğu oluşmuştu.

Bunu duyunca karşı çıkmak istedim: 1852'nin ilk aylarında Tımarhane'deki intihar vakalarında aslında bir *azalma* olmuştu; en azından, bildirilen intiharlarda.

Fakat durumu daha da kötüleştiren olay: Medrick'in ölümünden bir gün sonra, uzun süredir asistanlığını yapan Pell'in ortadan kaybolduğu, "yok olduğu" bildirildi (daha sonra Pell'in Tımarhane bütçesinden, iddia edildiğine göre 20.000 dolara kadar varan bir meblağı zimmetine geçirdiği ortaya çıkacaktı); hemen ardından, Müdür'ün yakın çevresinin birkaç üyesi görevlerinden istifa ederek, Revir'de normalde olduğundan daha bile yetersiz sayıda personel kalmasına sebep oldu, fazladan birçok iş de benim omuzlarıma yüklendi.

Eşim perişandı, çocuklarım endişeliydi. Tımarhane'nin kapanabileceğinden, işimin yok olacağından korkuyorlardı; lojmanımızı kaybedecek, Ho-Ho-Kus'a dönmek zorunda kalacaktık & eğer şanslıysam, Rosencrantz ailesinin hizmetine girecektim.

Tımarhane'nin müfettişler kurulu acil oturumlarla geçici bir Müdür atamaya çalışırken, Trenton'da söylentiler hızla yayılıyordu: Medrick Weir'in *doğal* değil, *doğal olmayan* sebeplerle öldüğü ileri sürülüyordu; bıçaklanarak ölmüştü ya da boğazı kesilmişti, iç organları çıkarılmıştı, hadım edilmişti, başına çok değer verdiği & zengin bir hamisinin hediyesi olan pirinç bir teleskopla vurulması

üzerine kafatasının kırılmasından ötürü ölmüştü. Ofisinde bir boğuşmanın izleri olduğu söyleniyordu; açılıp yağma edilmiş klasörlerdeki bazı belgeler kaybolmuş gibi görünüyordu.

En sansasyonel anlatımlarda, hademelerden birinin sabaha karşı çok erken saatlerde Medrick'in yerde yatan cansız bedenini ofisinde çıplak & kısmen yanmış halde ya da çıplak & cinsel organı iğrenç bir biçimde tahrip edilmiş halde bulduğu ya da büyük adamdan geriye sadece şöminede dağınık bir yığın halinde duran kül, kemik parçaları & dişler kaldığı söyleniyordu.

Apar topar, yakınlarına özel bir cenaze töreni düzenlendi; Medrick'in meslektaşlarından ne kadar azının törene katıldığı şok ediciydi, fakat söylentiye göre, öncesinde bir açık tabut merasimi olmamış, tabut *kapalı* tutulmuştu.

Evet, kendimi iyiden iyiye dışlanmış hissettim; çünkü amcamın, cenazesine katılmamı & kaybı için yas tutmamı arzu edeceğinden emindim.

Resmî ölüm ilanlarında Medrick Weir'in doğal sebeplerle, muhtemelen kalp krizi ya da inme sonucu öldüğü belirtiliyordu; zira, dul eşinin isteğiyle otopsi yapılmamıştı. Yine de, gerçek ölüm sebebinin *cinayet* olduğuna dair bir tevatür vardı: Müdür'ün özel odasında bizzat tedavi etmiş olduğu deli kadınlardan biri tarafından ya da bir kadının –muhtemelen bir hastanın– aşkı uğruna rekabete girdiği erkek çalışanlardan biri tarafından ya da esrarengiz biçimde ortadan yok olan asistanı Pell tarafından öldürülmüş olabilirdi. (Şahsen benim kesin kanaatim, amcamı Pell'in öldürdüğüydü.)

En skandal yaratıcı iddia ise, Medrick'in, gayrimeşru çocuklarından birinin meczup annesi tarafından öldürüldüğüydü; güya kadın, doğumun hemen ardından elinden alınan bebeğinin, kâr karşılığında varlıklı bir aileye verilmesinin yasını tutuyordu.

Nihayet bu çılgın söylentiler ilgi kaybetmeye başladığında, bu kez de Medrick Weir'in kendi ölümünü kurnazca başkası tarafından gerçekleştirilmiş gibi gösterdiği, böylece ölümünden sonra iti-

barını koruyor, (ayrı olduğu) eşi ile (meşru) çocuklarının da sigorta ödemesinin yanı sıra özel kasasında bulunan yüklü miktardaki nakit parayı almasını sağlamış oluyordu.

"Öldükten sonra bile düşmanlarını alt etmeye çalışmak, kurnaz tilkiye yakışır bir iş," dedi Tımarhane doktorlarından biri, hayranlıkla gülerek. "Medrick, Cehennem'den şimdi bize hava atıyordur."

"Medrick Cehennem'de en sevdiği viskiyle bize kadeh kaldırıyordur & bizi onunla birlikte gülmeye davet ediyordur," diye ekledi başka bir meslektaş.

Ölmüş bir adam hakkında böyle şeyler söylemek & gülmek, ne kadar kaba, ne kadar saygısızca!

Böylesi sözleri duymaktan hoşlanmıyordum. Doktor personel arasında karışık bir toplulukta asla tekrarlanamayacak türden kaba sözler işittiğimde çoğunlukla yaptığım gibi, topuğumun üzerinde dönerek oradan uzaklaştım; yüzüm alev alev yanıyordu.

Medrick Weir'in yeğeni olarak, onun tarafından bir nebze kayırıldığımı kabul ediyordum; ama bu kayırılma haksız değildi zira daha düşük bir maaşla & tek bir şikâyette bulunmaksızın meslektaşlarımdan iki kat fazla çalışıyordum. Elbette bu durum, fesat zihinlerde tepki uyandırmıştı; şimdi ise Medrick'in ölümünün ardından, onun akrabası olarak itibarını korumalıymışım gibi hissediyordum.

Bu arada, fiilen zaten mırın kırın etmeksizin üstlenmiş olduğum görevi resmen devralarak, Revir'in başına getirilmiştim. Tımarhane'nin kötü idare edilen, seksen yatak kapasiteli bir kanadının kaosuyla başa çıkabilecek başka kimse yoktu.

Bu kahramanca sözler beynimde yankılanıyordu: *Yemin ederim, efendim, emrinize amadeyim.*

*

Nisan ayının başlarında, Revir'e giderken tesadüfen, çalışma kıyafetleri giymiş başka iki genç kızla birlikte yürüyen Brigit Ki-

nealy'yi gördüm; sağır-dilsiz olduğu için onlarla konuşamasa da, arkadaşça bir ilişkileri olduğu seziliyordu, kızlar onu kendi aralarından biri olarak kabul etmiş gibiydiler.

Brigit'in kendi toplumsal sınıfından & yaş grubundan kızlarla nasıl iletişim kurduğunu görmek nasıl da etkileyiciydi; ellerini kullanarak jestler yapıyor, konuşurlarken onların dudaklarını pürdikkat izliyordu.

Kalbim, ona seslenme arzusuyla göğsümün içinde kasıldı. Ama varlığımla onu utandırmaktan korkarak mesafemi korudum.

Albino tenine & olağanüstü soluk renkteki saçlarına rağmen Brigit Kinealy ne kadar da *normal* görünüyordu! İçimde hiç değilse *bunu* başardığım için bir gurur kıpırtısı hissettim. Revir'in idaresi hayatımı ele geçirmeden & *vezikovajinal fistül*ün onarımı ya da doğanın başka hatalarını düzeltmeye yönelik cerrahi deneyleri tamamen rafa kaldırmak gerekmeden önce.

Yine de bu, buruk bir tatmin duygusuydu, Medrick Weir, ipek iplikle gerçekleştirdiğim ilk cerrahi başarının boyutunu asla bilemeyecekti; "Genç Bir Annenin Vezikovajinal Fistülünün Başarılı 'Onarımı'" başlıklı makalem, *New Jersey Journal of Medical Research*'te ancak Medrick'in ölümünden birkaç ay sonra yayımlanacaktı. Medrick'in bu makaleyi büyük hayranlıkla okuyacağına, ardından Concord'daki kuzeni Percival Weir'e mektup yazıp, böyle bir evlat yetiştirdiği için onu kutlayacağına dair ne hayaller kurmuştum!

Ne var ki bu karşılaşmadan kısa süre sonra, adeta İlahi Takdir beni talihimin yeniden hayret verici bir tersine dönüşüne hazırlıyormuşçasına, kamuoyuna şu duyuru yapıldı: Tımarhane'nin müfettişler kurulu, *New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Kurucu Müdürü Medrick Weir*'in yirmi fit yüksekliğinde bakır bir heykelinin yaptırılıp Tımarhane arazisinde ön girişe yakın bir alana dikilmesine & Tımarhane'nin yeni geçici Müdürü'nün kim olacağına oybirliğiyle karar vermişti: *Dr. Silas Weir.*

III

Öncü Reformcu

Kutsal Monomani

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Eylül 1853'te *geçici*, on iki ay sonra da *kalıcı* olarak Trenton'daki Tımarhane'ye Müdür olarak atanışımı takiben, itiraf etmeliyim ki içimi bir tür kutsal monomani sardı; hayatımın eseri olacak kutsal görevin üzerinde çalışacak, yani bana emanet edilmiş kadın hastaların neredeyse yüzde yüzünü teşkil eden, belirli dertlerden mustarip insanlar üzerinde cerrahi deneyler yapacaktım.

Herhangi bir devlet hastanesinin ya da kamu tarafından finanse edilen bir kurumun "terk edilmiş enkazı" olan bu insanlar, çoğunlukla isimsiz kişilerdi. Trenton'da, sayıları yüzleri buluyor, "delilik mevsiminin" zirvesinde, yaz ortasında ya da Noel tatili döneminde, bin hastaya kadar ulaşan değişken bir nüfusa tekabül ediyordu.

Bunu yaparken, görevlerimi ihmal etmemek için her türlü çabayı gösterdim –ki bu görevler epeyce yoğundu, zira selefim Medrick Weir, kendi özel deneylerine odaklanırken bu sorumlulukları ihmal etmiş gibi görünüyordu.

(Tımarhane'nin eski Müdür'ünü daha fazla karalamaya maruz bırakmanın ne yeri ne de zamanı olduğunu düşündüğümden, yaşlı Dr. Weir'in araştırma yöntemlerini açıklama ya da savunma yetisinden yoksun olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, bu *Bir Hekimin Hayat Güncesi* adlı metinde, selefimin deneylerinin, 1853 yılının ilk aylarında *Trenton Journal* okurlarını heyecanlandırıp dehşete düşüren türden sansasyonel bir listesini bulamayacaksınız; tesadüf eseri kendi ilgi alanlarımla örtüşen birkaçı hariç: *Sükûnet Sandalyesi*, *Sükûnet Yatağı*, *Sükûnet Ceketi* & *hidroterapi-*

nin bazı yönleri–bunları zamanı geldiğinde ele alacağım.)

Ne geçmişte ne de şimdi selefim kadar alenen asi biri olmadığım için, Tımarhane müfettişler kurulunun & New Jersey eyalet meclisinin beklentilerine Medrick Weir'den daha ılımlı yaklaşmaya kararlıydım; zira kendi araştırmalarımı kimse bana ayak bağı olmadan, özgürce sürdürebilmeyi hedefliyorsam, görüyordum ki yapılacak en pragmatik şey, *dış görünüşte tamamen uyumlu davranmak* suretiyle Tımarhane'nin, tıp adamı olmayan, hele kuramcı hiç olmayan bireylerin suyuna gidecek biçimde işlediğinden emin olmaktı.

Bu amaçla, müfettişler kuruluyla & bazı nispeten nüfuzlu eyalet meclis üyeleriyle buluşup idari personel alımlarıyla ilgili onların tavsiyelerini sordum & gerçekten de önerdikleri kişileri işe aldım: ister daha önce güvenilirliğini kanıtlamış iş arkadaşları olsun, isterse güvenilir olduklarına inandıkları akrabaları. Benim düşünce biçimime göre, müfettişler kuruluyla ya da meclisle bağlantılı olan seçilmiş bazı yerel iş insanlarına sözleşmeler teklif etmek oldukça doğaldı; zira böylesine büyük bir kurumu –yaklaşık iki yüz dönümlük bir arazi üzerine kurulu Tımarhane'yi– idame ettirmenin yanı sıra yeni inşaat projeleri gerçekleştirmek, hastanenin yıllık bütçesinin önemli bir kısmını oluşturuyordu. Kendisini *radikal bir reformcu* addeden & gerek gazetelere gerek dergilere aşırı sıklıkta röportaj veriyormuş gibi duran Medrick Weir'in aksine, ben manşetlerden uzak durmaya & bulgularını yalnızca mesleki dergilerde yayımlayan ciddi bir araştırmacı bilim insanı olarak itibar kazanmaya odaklanmaya kararlıydım. Nüfuzlu yerel şahsiyetleri kızdırmanın değil, *onları davama katmanın* ne kadar kritik olduğunu anlıyordum.

Kibirli, güvenilmez & yalancı Pell'in yerine, daima güvenilir & dürüst olan bir asistan atamaya özen gösterdim: müfettişler kurulu başkanının maliye & işletme yönetimi geçmişine sahip genç bir akrabasını; bu kişi, Amos Heller, Tımarhane'nin rutin & sıradan işleyişini güvenle emanet edebileceğim biri olduğundan, de-

neysel cerrahi çalışmalarımla ilgilenmek üzere serbest kalıyordum. (Trenton'daki Tımarhane gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin tüm büyük şehirlerinde bulunan kurumlarda yapılan rutin ameliyatların çoğu, eyalet yasama organları tarafından zorunlu kılındığı üzere, her iki cinsiyetten uygunsuz & dejenere kişilerin *kısırlaştırılması*ydı. Bu tür işlemler bilimsel açıdan ilgimi çekmediğinden, bunların idaresini aylık kotayı karşılamalarına güvenilebilecek daha genç tıp personeline devretmekten mutluydum.)

Bir diğer önemli atama, New Jersey Valisi Horace Mackey'nin bir damadı, hukuk alanındaki uzmanlığıyla son derece faydalı oldu. Zira yıllar boyunca, halk sağlığı hizmeti sunan her kurum gibi, Tımarhane'ye karşı da pek çok dava açıldığı bir sır değildi & valinin damadının varlığı, böylesi mesnetsiz davalara karşı caydırıcı bir etki yaratacaktı.

Özel deney Laboratuvar'ımı, Medrick Weir'in de deneylerini yürüttüğü Kuzey Binası'nda kurmam en pratik çözüm gibi görünüyordu, ancak Medrick'in kullandığı ekipmanların (histerik kadınların neredeyse haşlayıcı sıcaklıkta *hidroterapi*ye maruz bırakıldığı küvetler, çeşitli prangalar & bağlar, "kum torbası battaniyeleri" vb.) çoğuna ihtiyaç yoktu & bunlar depoya kaldırıldı. Medrick'in *yakın çevresi*ndeki bütün araştırma asistanlarının Tımarhane'den yok olmuş olmasının kadroda yarattığı boşlukları fırsat bilerek, yerlerine meraklı & hırslı genç doktorlar işe almadım; başlarında vazgeçilmez Gretel olmak üzere kadın personele güvenmenin bana çok daha fazla gizlilik & sadakat sağlayacağı yönünde mantık yürüttüm. Zira bilindiği üzere, kadın erkekten çok daha *sadık*tır, çünkü erkekle rekabet halinde değildir; doğası gereği onun *astı & yardımcısı* olarak yerini alır.

*

Sevgili eşim Theresa, çok uzun saatler, yalnızca hafta içi değil, hafta sonları da şafaktan neredeyse gece yarısına kadar Tımarhane'de olmamdan yakınıyordu—dokuz çocuğumuz babalarını neredeyse hiç tanımıyordu, özellikle de en küçükleri; büyük çocuklar,

babalarının artık Tımarhane Müdürü olarak bölgede saygı görmesinden & önceki sıkışık evlerine kıyasla şimdi daha geniş bir alanda, Delaware Nehri'ne bakan sekiz odalı kumtaşı bir evde yaşamaktan memnuniyet duysalar da, Trenton'daki okullarında kendileriyle babalarının *deli doktoru* olduğu söylenilerek dalga geçilmesinden şikâyetçiydiler.

Bu tür yergiler beni incitiyor & öfkemi kabartıyordu; sanki kaderi gökyüzüne yükselmek olan bir kartalın geniş kaslı kanatlarının üstüne atılmış bir ağ, dar görüşlüler tarafından acımasızca & aptalca yere çekiliyordu!

Cahiller & haset dolular suçlamalarında öyle umursamazdı ki, bunlar bana çocuklarım tarafından, özellikle de hakareti en derinden hisseden büyük oğlum Jonathan tarafından bildirilmeye başlandı: Akrabamız Medrick Weir'in "şeytanla işbirliği içinde" olduğu, yalnızca birkaç yıl içinde "yüzlerce deli kadının intiharına sebep olduğu" söyleniyordu.

Çocuklara bu tür cahilce laflara olabildiğince sakince yanıt vermeleri öğütlendi: *Onların* babalarının Silas Weir olduğunu & selefiyle hiçbir ilgisinin bulunmadığını, kendisinin de *Vali Horace Mackey'nin kişisel dostu* olduğunu söyleyeceklerdi.

Buna ek olarak, büyük çocuklara *deliliğin* yalnızca bir *hastalık* olduğunu & babaları Silas Weir'in, bir gün kendilerinin de anlayacağı üzere, *beyin hastalığı*nın tedavisinin reformunda bir "öncü" olduğunu açıklamaları öğütlenmişti.

Theresa'nın uyanık olduğum neredeyse her saati Tımarhane'de geçirdiğime dair suçlamasına karşılık ise, ne kendisinin şikâyet etmeye cüret edebileceğini ne de ailesinin, on beş yıldır yaptıkları gibi, benden alaycı bir dille bahsedebileceğini, çünkü Müdür'lüğe terfimle birlikte gelirimin büyük ölçüde arttığını ona belirttim; kaldı ki Trenton'daki & genel olarak tıp dünyasındaki yükselen önemdeki konumum, daha da büyük bir talihin habercisiydi. Theresa'ya bildirdiğim üzere, gözümü en yüksek hedefe dikmiştim: Amerikan bilim öncülerinin Parthenon'unda, Benja-

min Rush, Benjamin Franklin, Samuel Thompson & David Rittenhouse gibi yüce isimlerin yanında yerimi almak istiyordum; nitekim, bir gün ailesi benimle gurur duyacaktı, tıpkı kendi babamın da duyacağı gibi.

"Unutuyorsun, sevgili karıcığım: Bir doktor için çok meşgul olmak, birçok genç doktorun kaderi olan boş kalmaktan çok daha iyidir; bir doktorun aşırı çalışması, az çalışmasından çok daha iyidir."

"Peki ama Silas, bizi *özlemiyor musun*?" Ben çok yoğun bir güne başlamak için evden çıkmaya hazırlanırken bana neredeyse sitemkâr bir ifadeyle bakıyordu Theresa.

Buna öyle sabırlı bir şekilde yanıt verdim ki, Theresa'nın bana hak vermemesi mümkün değildi: "İlahi Takdir benim için ne buyurduysa, sen & çocuklar için de onu buyurmuştur. Hepimiz fedakârlık yapmalıyız, canım!"

Gerçi sık sık şaka yollu söylediğim & dinleyenleri eğlendiren şu söz doğruydu: Hareketli ev ortamımızdan sabahın erken saatlerinde kaçıp, "tımarhanenin görece sessizliğine" sığınıyordum–bu espri hiç şaşmaz, aile adamı olmaları itibarıyla neden bahsettiğimi çok iyi anlayan beyefendileri her daim kahkahaya boğardı.

Esther C_

KASIM 1852

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Brigit Kinealy'nin *fistül*ünü başarılı bir şekilde tedavi etmemin ardından, Kuzey Binası'nın en üst katında, üçüncü katta özel araştırma Laboratuvarı'mı kurmamdan kısa süre sonra, çok daha ağır bir *fistül* vakası bakımım altına girdi.

Tımarhane'mdeki terk edilmiş enkaz yığınından olan Esther C_, talihsiz de olsa belirgin bir hatıradır: Ailesi tarafından "pis", "kontrol edilemez", "iblisler tarafından ele geçirilmiş" olduğu iddiasıyla Tımarhane'ye yatırılmış, yaşının otuzlarının ortasında olduğu tahmin edilen, çok hırpalanmış, anemik & hastalıklı bir numune. On iki yaşındayken bir mahalle rahibi tarafından yapılan, ancak başarısızlıkla sonuçlanan bir şeytan çıkarma ayininden sonra, Esther'in uyuşuk bir hale büründüğü & zorla beslenmek zorunda kaldığı söyleniyordu; nitekim, geç ergenlik döneminde Tımarhane'ye yatırılmış, kilitli koğuşlardan birine yerleştirilmişti & yıllardır hiç ziyaretçisi olmamıştı.

Görünüşte çirkin olmamakla birlikte, hastalıklı biçimde solgun & benekli bir cilde sahip olan bu talihsiz kadının nasıl hamile kaldığı–ki bu ancak cehennemi & iğrenç bir ilişki sonucu mümkün olabilirdi, bilinmiyordu ya da en azından, koğuştan sorumlu hemşirelere & bakıcılara sertçe sorduğumda bana tatmin edici bir açıklama sunulamadı.

Doğumu koğuştaki bir doğumhanede gerçekleştiren Esther'in on sekiz saat süren son derece çetin sancıları ölü doğumla sonuç-

lanmıştı & bu süreç onun alt bedenini vahşi hayvanlar tarafından parçalanmış gibi mahvetmişti. Doğuma yardım eden Gretel'in anlattığına göre, Gretel & başka bir hemşire kanamayı durdurmasaydı Esther kan kaybından ölecekti; buna rağmen, vücudunda enfeksiyon meydana geldiği için Esther'in durumu hâlâ çok tehlikeliydi.

Ölü doğum hadisesi ne kadar acıklı olsa da, genel kanaate göre bu bir tür *merhamet*ti; çünkü doğan ikizler hem çok küçük hem de biçimsizdi; annenin onları yaşatmak ya da emzirmek istemesi mümkün değildi.

Zor doğumun bir sonucu olarak, Esther Brigit'inkinden çok daha belirgin bir *fistül* geliştirmişti; alt bedeninden neredeyse devamlı olarak daha fazla miktarda kanlı idrar sızıyordu. Hastanın iyileşme umudu çok az olduğundan, içimde bir coşku kıpırtısı hissettim, zira mantıken bu durumda bir hekim olarak türlü türlü tedavi yöntemleriyle yaratıcı biçimde denemeler yapabilirdim & eğer hasta ölürse, kimse *beni* suçlamaya cesaret edemezdi.

(Çünkü kendimi sık sık, Chestnut Hill'de doğum sırasında zarar görmüş & ellerimde ölmesi kaçınılmaz olan bir bebeğin biçimsiz kafatasını onarmaya kalkışarak yaptığım budalalık yüzünden azarlardım; her ne kadar hata *bana ait olmasa* da aptalca bir karardı. Yine de, kasabada acımasız dedikodular yayılmıştı & bunların beni New Jersey'e kadar takip etmesi riski vardı; kendime söz verdim, itibarımı lekeleyecek böylesi bir şey bir daha asla olmayacaktı.)

Ayrıca, Esther'in kendisinin de ateşler içinde sayıklarken bütün umudunu yitirdiği, yüksek sesle inleyerek Tanrı'ya kendisini yanına alması & acısını dindirmesi için dua ettiği belirtilmelidir. Onu özenle muayene edecek iyi yürekli bir hekimin olması; onu yıkatıp rahatlatması & zihnini yatıştıracak ilaçlar vermesi; onu kötü kokulu koğuşundan alıp, daha deneyimli görevlilerin bulunduğu Tımarhane'nin başka bir bölümünde sessiz & tenha bir yere taşıtması; onun evlilik dışı doğum yapmış, aşağılık bir

"hafif meşrep" kadın olarak değil, *ciddi bir vaka* olarak ele alınması; tüm bunlar onun için hayret vericiydi & muhtemelen bir mucize gibi görünmüştü.

Eşsiz bir vaka olarak kalacak Brigit Kinealy'i saymazsak, Esther C_ Trenton'daki Tımarhane'deki ilk deneğim olacaktı; o zamanlar öngöremesem de, *tarihsel* sayıda denekten ilki. Zira İlahi Takdir'in yolu budur; bizi tamamen şaşırtmaktır, tıpkı lütuf gibi.

Lütuf, hak etmediğimiz & talep edemeyeceğimiz, ancak Cennet'ten üzerimize inen şeydir. O da John Calvin'in öğrettiği gibi, Tanrı bizi kutsadığı takdirde.

*

"Sana ben bakacağım, Esther. Tanrı'nın yardımıyla, *deneyeceğim.*"

(Görünmez) *fistül*den kaynaklanan sızıntı öylesine çoktu ki, Esther utanç içinde kendini bebek bezi gibi emici kumaşlara sarmak zorundaydı; bana çatlak bir sesle mırıldanmaktan başka bir şey yapamadı. "Teşekkür ederim, Doktor Bey." Gölgeli gözleri, çaresiz bir umutla üzerime dikilmişti, tıpkı kapana kısılmış bir hayvanın gözlerini onu esir alan kişiye merhamet dilenircesine diktiği gibi.

Nabzım heyecanla hızlandı, çünkü bu denek, zavallı Brush bebeğine kıyasla çok daha fazla tümüyle bana aitti & bana karşı hiçbir bebeğin duyamayacağı bir güven besliyordu.

Asistanım Amos Heller'dan Esther C_'nin tıbbi geçmişinin bana getirmesini rica ettikten sonra, elime geçen tek bir yaprak buruşuk & yırtık kâğıdı görünce afalladım; üzerinde yalnızca hastanın adı & Trenton'daki adresi, onu Tımarhane'ye yatıran kişinin –muhtemelen babasının– adı, bir de *akıl hastalığı* & tedavilerine ilişkin, yanına tarih düşülmüş çok az sayıda not yazılıydı; en son tarih, birkaç yıl öncesine aitti.

"Bu ne işe yarar ki? Rezalet! Bu hastayla başlayarak bütün kayıtlarımızı güncellemeliyiz."

"Evet, Dr. Weir."

"*Sen* sorumlu olacaksın, Amos. Sana yardımcı olacak bir ekip seç & hemen işe koyul."

"Evet, Dr. Weir."

"Şu an kaç hasta var Tımarhane'de? Güncel sayı sekiz yüz mü, dokuz yüz mü? Kalabalık bir ekibe ihtiyacın olabilir."

"'Sekiz yüz, dokuz yüz' bir tahmin, Dr. Weir. Şu anda tam sayı ne, emin değilim."

"Pekâlâ, ilgilen işte! 'Düzensiz kayıt tutma' yasama meclisinin selefime yönelttiği suçlamalardan biriydi. Biz kayıt sistemimizi baştan aşağı yenileyeceğiz."

"Evet, Dr. Weir."

"Şu numuneyle başlayarak, 'Esther C_.'"

"*Evet*, Dr. Weir."

Zavallı Esther C_'nin o kadar çok hastalığı vardı ki, nasıl ilerlemem gerektiğini tespit etmek zordu. Hastanın *zihinsel bir rahatsızlıktan* mustarip olması, yaralanmış bölgelerinden gelen iğrenç dışkı sızıntısı gibi fiziksel rahatsızlıklarına kıyasla daha az acil görünüyordu. Aslında, bu kadın neredeyse hiç akıl hastası gibi görünmüyordu; daha ziyade metanetli & kaderine razı bir halde, bana herhangi bir insana ait olabilecek yalvaran gözlerle bakıyordu.

İlk başta, sorunun gerçekten bir *fistül*den kaynaklanıp kaynaklanmadığını anlamak için Esther'i bir dâhiliye muayenesinden geçirmem gerektiğini düşündüm; fakat zorunda olmadığım sürece Gretel'in yardımıyla bile o hantal yemek kaşığını kullanmak hoşuma gitmiyordu.

Hastanın ateşiyle başlayıp onu tedavi etmeye çalışmak çok daha tercih edeceğim bir şeydi; ancak ateş enfeksiyondan kaynaklandığına göre, kabahat *fistül*de olabilirdi. Aynı zamanda, hastanın aşırı düşkün vaziyeti de tedavi edilmeliydi; bu durum belki de ateşin bir sonucuydu, ama anemi ya da kanla ilgili başka bir den-

gesizliğin sonucu da olabilirdi. Ancak: Esther'in zayıflığı büyük ihtimalle yetersiz beslenmeden kaynaklanıyordu, çünkü neredeyse hiçbir yiyeceği bünyesinde tutamıyordu & (belki de) işe *buradan* başlamalıydım; zira iştahsızlığın ateşten, ateşin ise enfeksiyondan kaynaklandığını biliyoruz; böylece de yine başladığım yere geri dönmüş oluyordum: korkunç *fistüle*.

Hekim meslektaşlarım merak edebilir: Neden kutsal bir gelenek olan *flebotomi* uyarınca hastamı kanatmamıştım? Esther gerçekten ateş içindeydi & Benjamin Rush'ın salık verdiği üzere "ısınmış" kanın ateşe sebep olduğu biliniyordu; dolayısıyla kanın basıncını azaltmak, bir "soğutma" etkisi yaratır, heyecanlı hastayı yatıştırmaya yardımcı olurdu.

Ah, fakat Silas Weir, Bilim Pantheonu'nda bir *asi* olacaktı! Kendi yolumdan gidecek, çalılıkları kesip biçerek kendi patikamı oluşturacaktım.

Silas Weir'le ilgili, her hastanın durumunu kendi içinde değerlendirdiği kadınları da (pratiğimde nadiren yer bulan ama hiç görülmemiş olmayan) erkekleri de & iki cinsi (neredeyse) eşitler olarak ele aldığı söylenecekti; çoğu zaman da beklenmedik sonuçlara varırdım.

Esther zayıf düşmüş, solgun tenli & hayli bitkin olduğundan, içgüdüsel olarak, bu zavallı mahlukun kanının alınmasının onun üzerinde yıkıcı bir etkisi olacağını hissetmiştim; tıpkı Dr. Strether'ın muayenehanesinde iyileştirmek amacıyla yapılan bir tedavinin, hastanın ölümüne yol açtığına sıkça tanık olduğumuz gibi.

O anlarda Dr. Strether, hüzün kıpırtıları taşıyan bir sesle mırıldanırdı. *Hastanın ölme vakti gelmişti. Tanrı biliyor, biz elimizden geleni yaptık.*

1793 yılında Philadelphia'daki sarı humma salgını sırasında, saygıdeğer Benjamin Rush, günde yedi kereye kadar hastaların kanının akıtılmasını & (bağırsaklarının) boşaltılmasını reçete etmişti; izinden gitmeye kesinlikle niyetli olduğum "kahramanca tıp" geleneği kapsamına giren bu uygulama, nispeten "solgun" kana

sahip kadın hastalardansa, nispeten güçlü yapılı & "kırmızı" kana sahip erkek hastalara daha uygunmuş gibi görünüyordu.

Bu nedenle, Esther C_'yi *kanatmadım*. Bunun yerine, Esther üzerinde yürüttüğüm deneyler çok çeşitliydi & büyük bir titizlikle seçilmişti. Hastanın iştahını canlandırma gereksinimini fark ederek, etkilerini gözlemlemek üzere bir dizi ilacın her birini sırayla & eşzamanlı olarak uyguladım (bunları kendi ellerimle hazırladım, zira eczacılık becerilerimle her zaman gurur duymuşumdur): sarı kantaron, güzelavrat otu, ekinezya, kinin damlaları, kokain damlaları, arsenik, siyah yılan kökü & bir iki tane daha.

Böylesi deneyler büyük bir hassasiyet gerektirir, zira hastanın kusarak bazı ilaçları çıkarması muhtemeldir, ancak bu kusmanın yalnızca ilacın etkisiyle mi, yoksa altta yatan hastalık ya da durumla mı ilgili olduğunu hekim anlayamayabilir.

Ayrıca, ideal olan en az iki deneğe sahip olmaktır: Biri ilacı alır, diğeri almaz. Her iki deneğin de makul ölçüde sağlıklı olması gerekir, ki Tımarhane mahkûmları arasında nadir rastlanan bir durumdu bu. Tımarhane gibi ortamlarda, denekler bu denli bitap düşmüş & işbirliğine kapalı olduğu için, sonuçlar mutlak olamaz. (Ne var ki, sonuçlarımı *New Jersey Journal of Physicians & Surgeons*'a [New Jersey Hekimler & Cerrahlar Dergisi] sunmak üzere kaleme alırken, bu sınırlamayı vurgulamadım: Editörlerin makaleyi yayımlama ihtimalinin bu durumda azalacağını düşündüm; ayrıca, benden daha az prensipli araştırmacıların verileri konusunda katiyen açık sözlü olmayacağına dair genel bir kuşkum vardı.)

Hemşire yardımcılarının, Esther'in ateşli alnına soğuk & ıslak bezler koyarak & saatlerce hastayı yelleyerek verdikleri destekle birlikte, sonunda (kanımca) ateşi düşürmeyi başardım; bu da yetersiz beslenmiş hastanın yalnızca hafif kusmalarla sıvı yutabilmesini sağladı. Bu gelişme, hastanın kalp aritmisini de azalttı; aritmi, (belki de) sarı kantaronun etkisiyle hızlanmıştı, yahut aritmiye küçük bir doz kara yılan otu ya da kokain damlaları neden olmuştu veya aslında bu maddelerden biri onu azaltmıştı. (Güzelavrat

otu bazen yatıştırıcı etki gösterirdi, bazense tam tersini! Aynı hastada bile bu ilaçlara karşı çelişkili tepkilerle karşılaştığım olmuştur; elbette bu, doza çok bağlıdır & hastanın durumuna da çok bağlıdır, ki bu durum bir gün içinde bile değişkenlik gösterebilir.)

'Esther, kendini daha iyi hissediyor musun? Daha güçlü hissediyor musun?" diye sordum mustarip kadına, en nazik ses tonumla & Esther, başını güçlükle sallayarak *evet* diye yanıtladı.

Hastanın durumunun belli bir ölçüde stabilize olduğuna kanaat getirerek, ertesi gün Gretel'in yardımıyla Esther'in vücudunda gözle görülebilen enfekte bölgeleri tedavi etmeye karar verdim, zira bu enfeksiyonların herhangi birinin ölümcül hale gelebileceğini, kızarmış zehir-oklarını kalbe gönderebileceğini düşündüm; ne de olsa izinden gittiğim Medrick Weir'in de savunduğu, çoğu ya da tüm hastalıkların enfeksiyonlardan kaynaklandığı fikri bana son derece ikna edici görünüyordu.

Fakat Esther C_'nin durumunda, enfeksiyonları, Strether'ın yanındaki çıraklığımdan hatırladığım(ı sandığım) üzere enfeksiyonu "patlatmak" & içerideki kirleri akıtmak umuduyla, neşterle yararak içlerindeki irini boşaltmaya çalıştığım çıbanlar, kistler & guatrlarla karıştırmış olabilirdim; bu çaba, hastanın büyük acılar içinde kıvranmasına yol açtı, zira bu oluşumlar vücudunun özellikle hassas bölgelerindeydi (göğüsler, karın, genital bölge dudakları) & neşterim, Gretel'in bileylemeyi unutmuş olması sebebiyle, ne yazık ki, olabileceği kadar bıçak keskinliğinde değildi. Yine de, pis kokulu bir irinle karışmış bolca kan aktı.

İrinin boşaltılması *iyi*ydi; ancak aşırı kanama *iyi değil*di.

Hastanın hiç iyileşme belirtisi göstermemesi, hatta bilincini birkaç dakikadan uzun süre koruyamaması üzerine, birkaç günün ardından, tükenmiş bir hayvan gibi soluk soluğa, ter'ler içinde yatarken, kendini varlığının yeni bir ihlaline karşı hazırlayan ama Tımarhane Müdürü'nü metanetiyle etkilemeye de kararlı olan hasta üzerinde nahoş pelvik muayeneyi gerçekleştirmekten başka bir seçenek göremedim.

Tımarhane sakinlerinden müteşekkil terk edilmiş enkaz içindeki deli kadınların ne kadar çoğunun, acı çekerken dahi doktorlarını memnun etmeye çalıştığını görmek her zaman dokunaklıydı; tabii bunu yaparken, erkekleri memnun ederek yaşam koşullarını iyileştirmek üzere yetiştirilmiş kadınların genel davranışını taklit ediyorlardı.

Ne var ki, Gretel'in hastanın kalçalarını sıkıca sabitlemesine rağmen, kaşık-spekulumun henüz sadece vajinanın ağzına yerleştirilmesinin dahi yarattığı taze acıyla Esther, haşlanmış gibi irkilerek gırtlaktan gelen bir çığlık atıp geri çekildi.

"Kadın! İyileşmek *istemiyor musun*? *Ömrünü pisliğe bulanmış vaziyette mi geçirmek istiyorsun?*" Normalde tercih ettiğim mesleki ketumiyeti çiğneyerek, tiksintiyle haykırdım; ama dayanamayacak noktaya getirildiğimi hissetmiştim.

Gretel'in yardımıyla, Esther C_ yeniden ellerinin & dizlerinin üzerinde doğruldu, derin derin nefes alıyor & benim onu düzgünce muayene edebilmem için kendini sabit tutmaya kararlı görünüyordu.

"Esther! *Sabit.*"

Kalbim Hristiyanca bir merhametle dolabilirdi, şayet *yaptıklarımın zaten merhamet olduğunun* & hastanın kendisinin buna engel teşkil ettiğinin bilincinde olmasaydım; zira hastanın direnişi, en yumuşak uyarılarıma rağmen sürüyordu.

Nasıl devam edeceğimi kara kara düşünüyordum, çünkü hem hasta hem de hekim için çile demek olan işlemin uzunluğuna rağmen *yenilgiyi kabullenmek* istemiyordum.

"Bekleyelim mi, Doktor Bey? & Esther'i yarın sabah muayene edelim mi? O zaman daha güçlü olacaktır; biz de daha sabırlı oluruz?" Bu şekilde pratik bir öneride bulundu Gretel; oldukça akıllıca bir fikirdi ama benim için sinir bozucuydu, çünkü haddini aşmıştı.

"Ertelemek, Şeytan'ın ayartmasıdır, Gretel," dedim, "şu anda başarısız olarak hiçbir şeyi çözemeyiz."

Elbette John Calvin'e ait, çocukken öğrendiğim sözlerdi bunlar.

"Yılmayacağız, Gretel. Ama huzursuz hastayı *uyutacağız.*"

Ani bir ilham parıltısıyla aklıma gelmişti bu; çünkü aynı stratejiyi Rosencrantz'ın kızı Bettina üzerinde kullanmıştım.

Bu çözüm belki de hatalıydı (uyanık okurun fark edebileceği üzere) zira Esther'e halihazırda hatırı sayılır miktarda ilaç vermiştim & bunların etkisi, bildiğim kadarıyla, henüz tamamen geçmemişti; yüzyılın ortasında, sedasyon kullanımı günümüzdeki kadar yaygın değildi, özellikle de güzelavrat otu, sarı kantaron, arsenik tentürü & benzeri maddelerin karışımına yüksek dozda morfin eklenmesi. Çok sıklıkla, bu şekilde anestezi verilmiş hasta bir daha uyanmazdı–bu da, anesteziye kalkışmamak yönündeki argümanlardan biriydi; zira bu tıp dalı henüz emekleme aşamasındaydı.

Yine de, denek derin bir uykuya dalabilsin diye yalnızca ihtiyatlı bir miktarda morfin kullanacağıma kanaat getirdim.

Ve böylece, morfin sıvı formda hastaya içirildi; Esther çırpınmayı bıraktıktan & direnmeksizin masaya uzandıktan sonra, Gretel bacaklarının arasına diz çöktü & ülserli organa erişmeyi başardı: Enfeksiyonla kaynayan bu cehennemî manzaranın görüntüsü & kokusu beni sersemletip midemi bulandırmıştı. Fakat bu şekilde, eğilip yaklaşarak, hastanın mesanesindeki yırtığın yerini tespit etmeyi başardım; yırtığın Brigit'in mesanesindekinin en az iki katı büyüklüğünde olduğunu & bunun ipek iplikle onarılmasının büyük bir maharet gerektireceğini fark ettim.

"Gretel? Lütfen bana iğneyi ver."

"İ–İğneyi mi, Doktor Bey? B–Bende yok ki iğne–"

"Sende *iğne yok mu?* Bunca çabadan sonra?"

"B–Benim haberim yoktu..."

Tiksintiyle doğrulup kirlenmiş çorba kaşığını yere fırlattım.

Sonra, bitkinlik içinde, berbat kokulu masadan sendeleyerek uzaklaştım & arkamdan son derece acınası gözlerle bakan Gre-

tel'e bırakmasını belirten bir el hareketi yaparak o günkü çabamdan vazgeçtim.

"İyi geceler, Gretel! Sabah devam ederiz, bu sefer *iplik geçirilmiş iğneyi getirmeyi unutmazsın.*"

Sonrasında, Tımarhane arazisinin başka bir ucundaki geniş Müdür ofisine çekilerek kendimi eski Müdür'ün deri koltuğuna attım & eski Müdür'ün viski, burbon & şaraplarının cömertçe stoklanmış olduğu bir dolaptan –normalde ağır içkiler içmediğim için bunlara pek ihtiyacım yoktu tabii– kendime küçük bir miktar İskoç viskisi döktüm.

Nihayet sinirlerim biraz yatıştığında, kısa bir yürüme mesafesindeki Müdür lojmanına döndüm & karımın benim için sıcak tutmuş olduğu rostodan yememe yönelik ricalarını, iştahım olmadığı için kibarca reddettim; kendimi doğru düzgün yıkayamayacak kadar moralsizdim & evin sessiz bir kanadındaki tekli bir yatakta uyumakta ısrar ettim.

*

Bunun üzerine, şafaktan önce erkenden kalkıp Esther C_'yi bıraktığımız muayene odasına geri döndüğümde, hastayı masada, Gretel'in üzerine örtmüş olduğu bir çarşafın altında çok hareketsiz yatarken buldum: Gölgeli gözleri sonuna dek açık, benekli soluk teni kurşuniye dönmüş, yüzündeki korkunç donuk gülümseme ise, *umuda* verilmiş acımasız bir cevap gibiydi.

"Esther! Sana ne oldu böyle!"

En can sıkıcısı, hasta kıpırdamıyordu & nefes alıyor gibi de görünmüyordu.

"Esther! Sana *uyanmanı* emrediyorum."

Dehşet içinde, nabzını hissedebileceğim bir atardamar arayarak kadının boynuna dokundum: ama yoktu.

Kalp atışı: yok.

Teni soğuk & nemli değil, kuru & adeta mineral gibi soğuktu & derisinden bir lahitinki gibi hüzünlü bir koku yükseliyordu.

Hristiyan Usulüne Göre Defin
1852

ABRAHAM LANGHORNE, RESMÎ MEZAR KAZICI, NEW JERSEY EYALETİ KADIN TIMARHANESİ, TRENTON

Trenton'daki New Jersey Kadın Tımarhanesi'nin resmî mezar kazıcısı olarak, bu görevi 1838 yılında ölen babam Moses Langhorne'dan devralmıştım, Silas Aloysius Weir'in Müdürlük görevine gelmesiyle birlikte, *Tımarhane'deki hastaların ölümü*yle ilgili protokollerde dikkate değer bir değişiklik yapılması benim için sürpriz oldu.

Silas Weir'in yönetiminden önce, hastanede vefat eden hastaların ölümleri Trenton şehrinin sağlık yetkililerine usulünce bildirilirdi & cenazeler, Doğu Binası'nın ötesindeki hastane arazisinin bir bölümünü işgal eden Tımarhane mezarlığına defnedilirdi, ölen kişinin ailesinin cenazeyi kendi masraflarıyla aile mezarlığına gömmek istediği nadir durumlar hariç.

Silas Weir yönetiminde & görünüşe göre onun talimatıyla, hastaların yeniden değerlendirilip *yok hükmünde* sayıldığı bir kategori ortaya çıktı–tıpkı bir evliliğin ya da bir sözleşmenin *yok hükmünde kılınabileceği* gibi. Bu kapsamda, ölmüş bir deli kadın, Tımarhane kayıtlarında *var olmayı* bırakabilirdi; önceden olduğu gibi Tımarhane mezarlığına gömülürdü, fakat bireye ait herhangi bir isim yer almazdı. Dolayısıyla, ölümüne dair herhangi bir kayıt, Trenton şehrine bildirilmezdi.

Bu şekilde *yok hükmünde* kılınan hasta sınıfı, eskiden olduğu gibi bildirilmeye devam eden Tımarhane'deki yıllık *ölüm*lerle karşılaştırıldığında görece küçük bir miktardı. Ancak, *doğal olmayan/*

şüpheli ölümlerin tümü ya da muhtemel *intihar*lar, ölüm sayılarından düşülünce, eyalet başkentindeki yetkililer arasında zamanla oluşan histeri havası kısa sürede dağıldı. Belki de şaşırtıcıdır ki kimse bu değişikliğin sebebini sorgulamadı.

Kısacası, genç Dr. Weir, yaşlı Dr. Weir'e Tımarhane'deki çalkantılı görevi boyunca yöneltilen düşmanca incelemelerden nasibini almadı.

Bu protokol değişikliği bana Dr. Weir'in asistanı Amos Heller tarafından dikkatlice açıklanmıştı: Bazı ölümlerin "biricik koşullar" altında gerçekleştiği & kamuoyuna duyurulmaları halinde "hukuki komplikasyonlara" yol açabileceği, bunun da Tımarhane bütçesinde "muhtemel bir küçülmeye" neden olacağı söylendi. Yani, Trenton yetkilileri Tımarhane'yi yakından incelemeye & bazı ölümlerin doğasını sorgulamaya devam ederse, benim mezar kazıcı olarak görevim tehlikeye girer, kazancım ciddi miktarda azalabilirdi.

Buna ek olarak, bana şu da açıklandı: Silas Aloysius Weir, akıl hastalarına uygulanacak *ahlak terapisi* diye yepyeni bir protokol başlatıyordu; fikri ilk ortaya atan Benjamin Rush, kendi dönemindeki gelenekçilerin engellemelerinden ötürü bunu tatmin edici biçimde uygulamaya geçirememişti. *Ahlak terapisi*nin kısıtlamaları uyarınca, akıl hastaları artık *deli* addedilmeyecek, yalnızca *Tımarhane hastaları* olarak anılacaklardı; onlar *hasta*ydı & *hastalığın* tedavisi mümkündü. Başlıca tedavilerden biri ise, kilitli koğuşlara kapatılmamış olan herkesin, Tımarhane'nin işleyişine *aktif katılım* göstermesiydi.

Bu yeni program doğrultusunda, hastalar artık odalarında ya da toplu alanlarda İncil okuyarak, dua ederek, kendi kendilerine mırıldanarak, başkalarıyla tartışarak ya da boşluğa bakarak boş boş vakit geçirmeyecekti; onları çeşitli *hidroterapi* yöntemlerine maruz bırakan & bunun için Tımarhane personelinin katılımından bolca yararlanan Medrick Weir'in aksine, bedensel sağlığı elveren hastalar artık *ahlak terapisi*ne katılacaklardı: Tımarhane mutfağın-

da yemek hazırlamaya & servis etmeye yardım edecekler; hastane çamaşırhanesinde çamaşır yıkayıp ütüleyecekler; zeminleri fırçalayacak & temizleyecekler; kışın kar küreyerek & benzeri görevler yaparak hastane arazisinde çalışacaklardı. Tımarhane arazisinin birkaç dönümünde yer açılarak küçük bir çiftlik kurulacak, hastalar burada Amos Heller'in denetiminde ekim, yabani ot ayıklama & hasat işlerinde görev alacaklardı. Bu emeklerin ürünü, ne kadar kusurlu ya da kurtlu olursa olsun, hastane yemekhanesinde sunulacak, bu şekilde Tımarhane'nin en büyük masraf kalemlerinden biri olan yiyecek maliyeti düşürülecekti; aynı şekilde, dayanıklılığı & sinirlerinin sağlamlığı kanıtlanmış hastalar, *ölüler*le ilgili yardımcı olacak, bedenleri yıkayacak & defne hazırlayacak, hatta uygun görülen durumlarda, mütevazı ödüller karşılığında, defin işlemlerine bizzat katılacaklardı.

"Size yardımcı olacak bir personel kadrosu olacak, Bay Langhorne! *Deli kadınlar*dan oluşan, talimatlarınıza uyacak bir ekip sayesinde daha az çalışacak, ama gelirinizde herhangi bir düşüş yaşamayacaksınız."

Utanarak söylüyorum ki bu öneriye çabucak razı geldim çünkü eğer razı gelmezsem, kurnaz Bay Heller'ın bu bölgede onunla işbirliği yapacak başka bir mezarcı arayacağını anlamıştım.

O noktadan itibaren, bana gelen çağrılar seyrekleşti; zira *yok hükmünde* sayılan birçok ölümün icabına Tımarhane bünyesinde hızlıca bakılıyor, bunlar belirsizce işaretlenmiş mezarlara personel tarafından gizlice defnediliyordu; bana kalan ölümlerin kalp krizi, verem, felç & bunama gibi *doğal sebepler*den olması muhtemeldi. *İntiharlar* neredeyse bir gecede ortadan kaybolmuştu.

Özellikle hassas bir *yok hükmünde* vaka olması durumunda evime bir ulakla yalnızca benim görmem istenen bir çağrı gönderilirdi.

Bay Langhorne–

Lütfen çabucak gelin & kimseye bir şey söylemeyin.

Tımarhane'de yirmi dört saat içinde Hristiyan usullerine göre bir defin yapılmasına acil ihtiyaç var.

Cömert bir ödeme alacaksınız, sizi temin ederiz.

A.H.

Hatırladığım kadarıyla, bu çağrıların ilki, 1852'nin Kasım ayında bir sabah erken gelmişti; ölüm anında yüzü korkunç bir sırıtışla donmuş olan, feci şekilde zayıflamış beyaz bir kadın cesedinin gömülmesi söz konusuydu. Bu zavallı numune, anladığım kadarıyla Kuzey Binası'nda bir Laboratuvar'da bulunan çok lekeli bir ameliyat masasında, kirli bir çarşafın altında çıplak biçimde can vermişti.

Yok hükmünde demek, hiçbir yere kaydedilmeyecek anonim bir ölüm demekti.

Gelecek yıllarda bu türden birçok istek gelecekti; hepsi de Silas Aloysius Weir'in asistanı Amos Heller'ın elinden çıkacaktı.

Çağrıda yazan isim *A.H.* idi. Ama çok geçmeden, Trenton sokaklarında fısıldanan isim *Kasap Weir* olacaktı.

Sükûnet Sandalyesi

BAYAN THOMAS PEELE'IN GÜNLÜĞÜNDEN (1853)
TRENTON, NEW JERSEY

Beni sıcak & ıslak çarşaflara öyle nazikçe sardı ki, kavrayışındaki sertlik ilk anda belli olmuyordu.

Başıma muslin gibi hafif bir kumaştan bir başlık geçirildi & içinden yalnızca ışığı görebiliyor, şekilleri göremiyordum–gözlerinizi kapatıp güneşe döndüğünüzde "gördüğünüz" ışık seli gibi.

Başımın etrafına sarılan daha kalın bir bez, ağzımı bir bantla kapattı. Sıkı değildi ama bu nezaketi suistimal eder & çocukça bir ilgi isteğiyle çığlık atarsam bantın sıkılacağı ima edilmişti; daha önce bu sebepten azarlanmıştım.

Tıpkı Sükûnet Sandalyesi*'nde oturduğum sırada kollarımı yanlarıma bastıran & bacaklarımı sabitleyen sıcak & ıslak çarşaflar gibi bu ağız bağı da benim nispeten şiddetli duygularımı & fuzuli gözyaşlarına yatkınlığımı yatıştırmak içindi; bu yatkınlık, kocamda öyle bir sabırsızlık, incinme, öfke & umutsuzluk yaratmıştı ki, sonunda beni, böylesi bir hastalığın tedavi edilebileceği(ne inanılan) Trenton'daki Tımarhane'ye getirmekten başka çare görememişti.*

Benimki gibi bir hastalık, eski zamanlarda asla tedavi edilemezdi. Çünkü bunun "iblisi" olduğuna inanılırdı –kişi Şeytan tarafından ele geçirilmiş olmalıydı. Ama artık yeni bir çağdayız:' kadın deliliği için ahlak terapisi *çağı.*

Ahlak terapisi*yle kastedilen, hastalığa karşı bir saldırıdır, "iblis"lere değil. Sağduyunun yöntemleriyle hastalığın üstesinden gelme amacıyla, rehber hekimin öncülüğünde yürütülen bir seferberliktir.*

Sükûnet Sandalyesi *çok sağlam bir sandalyedir; sıradan sandalyelerden biraz daha büyük bir ebata & çoğu erkeğin boyundan oldukça daha uzun bir yüksekliğe sahiptir.*

Sükûnet Sandalyesi *iyi yastıklanmıştır; yumuşak, kuştüyü kumaşı sizi kavrar & çevreler gibidir. Nefesinizi keser.*

Sükûnet Sandalyesi *derin bir dinlenme için tasarlanmıştır, "uyuklamak" içindir.*

Doğrudur, kendime zarar verdim. Saçlarımı yoldum, yüzümü tırmaladım, giysilerimi parçaladım.

Doğrudur, "güzelliğime" zarar verdim. O "güzelliğin" bana değil, kocama ait olduğunu & dolayısıyla onu yok etme hakkının da bana ait olmadığını öğrenmem gerekti.

"Histerinin", rahmin beden içinde gezinmesinden ya da rahimden kopan parçaların damarlar yoluyla dolaşıma girip, özellikle beyne zarar vermesinden kaynaklanır. Aristoteles'ten başlayarak kadim & saygın hekimler bize böyle öğretmiştir; bizim aydınlanmış çağımızda bile, hiçbir bilim adamı bu bilgeliğin ötesine geçecek azmi göstermemişti.

Biz, Tımarhane'deki çoğu hasta gibi yoksul değildik. Ailelerimizin her iki tarafından da hali vakti yerinde kimselerdik & Trenton'un güneyinde çok saygın bir mahallede yaşıyorduk. Kocam da bir hekimdi, genel tıp hekimiydi & Trenton'daki New Jersey Kadın Tımarhanesi'nin yeni Müdürü Dr. Silas Weir'ın kadın deliliğini tedavi etme konusundaki "devrimci" fikirlerini duymuştu.

Çünkü (ikimiz de) çocuk sahibi olmayı istiyorduk. Vâris sahibi.

Trenton'daki Birinci Presbiteryen Kilisesi'nin sunağında kocamla evlenerek bu yemini etmiş sayılırdım; bir tek açıkça kelimelere dökmemiştim.

Sev, say & itaat et. Hastalıkta, sağlıkta. Ölüm, ayırana dek.

Yine de, o çılgın kahkaha içimde fokurduyordu. İçimden bir çeşit bacaklarımı çılgınca tekmeleme davranışı açığa çıkıyordu. Bay Peele geceliğiyle, dört ayak üstünde, derin derin soluyan bir hayvan gibi

bana yaklaşacak olsa. Tekmele, tekmele & tekmele, ısırarak kanattığım alt dudağımın kanı evlilik yatağının beyaz çarşafına damlayana dek.

Ayarlamalar yapılmıştı. Erkekler arasında ayarlamalar. Erkekler arasında yapılanların dışında ayarlamalar yoktur ki.

Babam da. Erkek torun çok istiyordu. Torunlar. Vârisler.

Hayatın pek bir anlamı yok, vârisler olmayınca.

Servet biriktirmenin pek bir anlamı yok, onu vârislere bırakamayınca.

Tanrı buyurur. Tanrı emreder–Artın & çoğalın!

Baba & Bay Peele & Dr. Weir. Ayarlamalar yapılmıştı, benim orada bulunmama gerek yoktu.

Özel ücretlere özel bakım. Trenton'daki eyalet Tımarhane'de, özel bakıma ihtiyaç duyan hastalar için Kuzey Binası'nın üçüncü katında, Silas Weir gözetiminde özel bir bölüm bulunacaktı.

Özel bakım altında olanlarımızdan hiçbirinin, yemekhanedeki deli kadın sürüsüne göğüs germesi gerekmeyecekti & hiçbirimiz çamaşırhanede, mutfakta, helalarda veya yerleri paspasla silerek ahlak terapisi*ne zorlanmayacaktık.*

Hiç görmedik. Çığlıklarını hiç işitmedik. Pis kokularını hiç duymadık. Tesise girişimizi & çıkışımızı özel hastalara ayrılmış özel bir girişten yaptık.

Kaderimiz, kocalarımız & babalarımız tarafından belirlendi. Kaderimiz, tokalaşmalarla belirlendi.

Kapalı kapının ardında erkekler arasında yapılan tokalaşmalarla. Ama hayal etmekte özgürsün. Elin fazla yumuşak & kemikler serçe kemiği. Erkeğin tokalaşmasında ezilir & kırılır. Göze alamazsın.

Bayan Peele! Hareketsiz yatmalısınız.

Yumuşak, burundan gelen sesiyle bana talimat veriyordu. Muslin başlığın içinden yüzünü göremiyordum.

Diren*memelisiniz, kadının görevi* boyun eğ*mektir.*

Bir çiçeğin düşüncelere daldığı gibi düşüncelere dalmalısınız. Her bir taç yaprak tamamıyla hareketsiz.

Akrep & yelkovanı durmuş bir saatin yüzü. Zira Sükûnet Sandalyesi*'nde zaman var olmaktan çıkar.*

Düşünme; hatırlama. Basılı sayfaları –kitapları– geri çağırma. Ders kitapların, bunlar hataıydı. Bir kız çocuğunun kitaba ihtiyacı yoktur. İyi bir aileden gelen, altın saçlı güzelliğe sahip bir kız çocuğunun.

Kafiyeli mısralar, bunlara (bazen) izin verilir. Kadınlar için özenle seçilmiş, onları heyecanlandırmayacak ya da tedirgin etmeyecek mısralar.

(Kafiyesiz) kelimelerin bilincine nüfuz etmesine izin verme. Ormandaki bir gölete atılan taşlardan daha fazla etmesinler. Tertemiz bir kar örtüsüne atılan kömürlerden fazla etmesinler. Kilisede kaba bir şekilde bağırmaktan fazla etmesinler.

Düşünme; düşünmek kadın için doğal değildir. Düşünme; düşünmek kadın için zararlıdır.

Fazla özgürce düşünmek, mutsuz Havva'yı ağaçtan o ölümcül elmayı koparmaya itti; elmayı kocası Adem'e uzatarak onu da kendi itaatsizlik günahına ortak etmeye itti.

Kaydettiğin ilerlemeye bağlı olarak sekiz ila on hafta boyunca gündüzleri Sükûnet Sandalyesi*'nde hareketsiz oturman reçete edildi. Geceleri* Sükûnet Yatağı*'nda hareketsiz yatman reçete edildi.*

Her zaman, ıslak, sıcak çarşaflarla sarılı olacaksın. Gözlerin kapalı, ağzın susturulmuş olacak. Çılgınca çırpınan uzuvların bağlarından kurtulamayacak & yakında teslim olacak.

Kalbin çılgınca & vahşice çarpamaz, o da yakında teslim olacak.

Eğer huzursuz rahim yine de yerinden çıkar & hastalık parçacıklarını kadın bedeninin dört bir yanına, en zararlı olarak da beyne gönderirse, daha sert bir tedavi eklenecektir: Sükûnet Suları.

Sükûnet Sandalyesi*'nde bağlı halde, çok nazikçe, sıcacık vuran dalgalara indirileceksin. Cildi rahatlatan bir sıcaklıkta tutulan beş ayak boyundaki bakır küvetler. Kazara batmayı önlemek için başında her zaman bir görevli.*

Sözüm ona hidroterapi, *Sükûnet'in bir uzantısı olsa da, Sükûnet'ten daha riskli bir yöntemdir. Bir ceza değildir, fakat isyankâr rahmi bastırmak için gerekebilir.*

Hayır, boğulmayacaksın! Böyle bir sondan korkmak aptalca, saçma, çocukça, nafile! Böyle bir şey olmayacak, Silas Aloysius Weir'in dikkatli gözetimi altında olmaz.

Eğer anonimliğin içinden çekip alınmış sıradan bir deli olsaydınız, endişelenmek için bir sebep olabilirdi ama sen sıradan değilsin, kocan Dr. Weir'e (özel olarak) yüklü bir ücret ödüyor.

Dolayısıyla sen koruma altındasın. Sıradan deliler ise koruma altında değil.

Sen, Sükûnet'in ruhuyla korunacaksın, tıpkı erkek cinsinin Faaliyet'in ruhuyla korunduğu gibi.

Kadının ruhu, edilgenlik & huzurdur; erkeğin ruhu, faaliyet & huzursuzluktur.

Kadının ruhu, en iyi dinlenme halinde vücut bulur; erkeğin ruhu, en iyi hareket halinde ifade bulur.

Kadının eti, yumuşak, itaatkâr, dolgun, kemiksizdir; erkeğin eti, sert kaslı, sağlam kemikli & güçlü reflekslere sahiptir.

Erkeğin durgunlukta neşe bulmasının doğaya aykırı olduğu gibi, kadının kendini hareket yoluyla ifade etmesi doğaya aykırıdır.

Yatakta, yatalak, yatırılmış, yatışmış; yürür, tırmanır, (ata) biner & avlanır.

Sükûnet Sandalyesi*'nde günde sekiz öğün yiyeceksin. Sakin sakin, acele etmeden, yemeklerini Weir yöntemiyle çiğneyeceksin. Bunun gerektirdiği üzere, katı yiyecekleri sıvı haline gelene kadar, en az otuz iki kez çiğneyeceksin.*

"Katı" gıda parçacıklarını asla yutmayacaksın: Yalnızca sıvı yutacaksın.

Sana zengin et suları & kremalı çorbalar getirilecek. Tereyağı, süt, özel hazırlanmış yumurtalar & zengin ekmekler & hamur işleri tüketeceksin. Başlık çıkarılacak, ağzındaki bez çözülecek, bir görevli

tarafından besleneceksin, ellerini kullanman gerekmeyecek.

Zira aşırı derecede zayıf olduğun & doğum yapman riskli olduğu için, en az kırk pound alman reçete edildi.

(Yeniden) rahimde bir bebek olacaksın. Besleneceksin, (kadın) ruhun, etrafında büyüdükçe mutlak hareketsizlikte neşe bulacaksın.

Özel olarak senin için reçete edilmiş & Dr. Weir'in kendi elleriyle, kendi bitkisel ilaçlarından hazırladığı ilaçlar verilecek sana.

Histerinin tedavisinde, günde birkaç kez kalomel yutulması tavsiye edilir.

Kalomel (cıva), granül halinde olacak, ekmek üzerine serpilip ince bir kat tereyağı ya da balla kaplanacaktır.

Kadın cinsel isteksizliğinin & kısırlığının tedavisinde, sarı kantaron, kara yılan kökü, Hint yağı & deve dikeninin dikkatle düzenlenmiş dozlarda verilmesi tavsiye edilir.

Sadece huzursuzluk yaratmak dışında bir amacı olmayan huzursuz uzuv kasılmalarının tedavisinde, günlük bir doz afyon ruhu–huzursuz kasılmalar devam ederse doz arttırılır.

Aldığın ilaçların tadının acı olmasından korkmana hiç gerek yok. Sana verilen tüm ilaçların tatlıya çalan bir tadı olacaktır.

Ayrıcalıklısın. Kutsanmışsın. İlahi takdir seni Silas Aloysius Weir'e getirmiş.

Tekrarla: Altı ila sekiz hafta boyunca hiçbir şey okumayacağım. Altı ila sekiz hafta boyunca yazmayacağım. Kuzenlerime, arkadaşlarıma, anneme, kundaklanıp boğulduğum bu zulümden beni kurtarmaları için yalvardığım mektuplar yazmayı hayal etmeyeceğim.

Altı ila sekiz haftalık bir süre boyunca konuşmayacağım. Yalvarmayacağım, çığlık atmayacağım, merhamet ya da kurtuluş dilenmeyeceğim.

Altı ila sekiz haftalık bir süre boyunca beynimi huzursuz etmeyeceğim.

"Tuvalet ihtiyacımı" kendim gidermem gerekmeyecek–bir çocuk bakıcısı, lazımlığımın gerektiğinde boşaltılmasını & temizlenmesini sağlayacak.

Evet yüzümü tırmıkladığım için çok, çok üzgünüm. Yüzüm benim değil ki onu tırmıklama hakkım olsun.

Evet evlilik yatağının kutsallığında çığlık attığım, güldüğüm, debelendiğim & delilik nöbetlerinde tekme attığım için çok, çok üzgünüm.

Sükûnet içinde kelimelerin ötesinde bir yere süzüleceğim. Sükûnet içinde neşe bulacağım.

Sükûnet içinde gıdıma tıkışan, göbeğimi şişiren, basenlerimden & koca inek memeleri gibi göğsümden sarkan yoğun, beyaz etten oluşan otuz iki pound alacağım.

Yanımda her zaman bir bakıcı olacak. Tüm ihtiyaçlarıma cevap veren bir dadım olacak.

Kendine her zaman tekrar et: Ben eşsizim, ben Silas Aloysius Weir'ın bakımındayım, Jino-Psikiyatri alanında öncü & eşsiz bir hekimin.

Hastalığımdan kurtulduğumda evime, kocamın yanına geri yollanacağım. Ancak o zaman, ilk oğlumuzu & vârisimizi doğurmak üzere evime, kocamın yanına yollanmış olacağım.

Bu gerçekleşene kadar, İlahi Takdir'e & Dr. Silas Aloysius Weir'e olan inancımı koruyorum.

*

Bu pasaj, Trenton'daki Tımarhane'den bir önceki hafta taburcu edilmesinin ardından aniden hayatını kaybeden, 228 Lakeview Drive, Trenton'da yaşamış Bayan Thomas Peele'ın Nisan 1853'te kişisel eşyaları arasında bulunan bir günlüğünden alınmıştır.

Hastanın, hastanede kaldığı süre boyunca kırk dokuz pound alması sonucu karnı, gövdesi, üst kolları & gıdısının–adeta dev bir guatrı andıracak şekilde–şişmesiyle, haftalarca süren hareketsizliğin zaten zayıflatmış olduğu organlarına büyük bir yük binmesi sebebiyle mi öldüğü yoksa talihsiz kadının, Hristiyan, namuslu & erdemli olan her şeye aykırı, sinsi bir kadın yöntemine başvurarak kendi canına mı kıydığı bilinmiyor gibiydi.

Geçmiş Güzel Yıllar
1853-1860

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Bu yıllar boyunca –Amerikan tıp biliminin tarihinde eşi benzeri görülmemiş bu dönemde– ne görülerle dolup taşıyordum! Adeta bir Yanan Çalı misali gelen vahiyler & tıpkı Musa gibi, basit fani gözleri kör edecek parlaklıktaki alevlere huşu içinde bakan ben.

Resmî toplantılarda, mesela New Jersey eyalet meclisinde sık sık dile getirdiğim bir beyanat vardı: *Deliliğe bir çare* bulan ilk kişinin bir Amerikalı, hatta Trenton, New Jersey'nin bir sakini olması bana çok yerinde görünüyordu.

Yerel gazeteler & yerel olmayan bazı gazeteler (*The New York Times* & *Philadelphia Sentinel* bile dâhil), bu tür "iyimser" & "geleceğe dönük" açıklamaları, Avrupa'daki gibi "yaşlı, daha az dinç" ulusların "kasvetli karamsarlığına" tezat teşkil eden, "Amerika'ya özgü Nasıl Yapılır" yaklaşımının memnuniyet verici örnekleri olarak alkışladı; karımın, akrabalarımın & büyük çocuklarımın bile bu başlıkları gururlu gülümsemelerle okuduğunu gördüğümde, heyecan dolu bir tatmin hissi duymadığımı söylemek arsızlık olurdu.

Zira yaptığım her şey & yapacağım her şey bana Tanrı'dan gelir; kendi içinde Silas Weir yalnızca kırılgan bir kaptır.

Trenton'daki New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Müdürü Silas Aloysius Weir'in, bakımındaki hastalara yeni & yoğun bir *ahlak terapisi* uygulaması getirmekte olduğu, tıp camiasında

geniş çapta dikkat çekmiş & büyük takdir toplamıştı; selefinin denediği tedaviler arasında en pratik olanları seçmiş, başarısız olanları ise elemişti.

En önemlisi, Kuzey Binası'ndaki Laboratuvar'ımda geliştirdiğim *Sükûnet Sandalyesi* & ona yardımcı olan *Sükûnet Yatağı*, en başından itibaren son derece başarılı oldu; deli kadınların huzursuzluk düzeyinin yanı sıra kendilerine zarar verme ihtimallerini ki bu, bir akıl hastanesinde daima yüksek bir riskti, derhal azaltıyordu.

Bunlarla bağlantılı olarak, Laboratuvar'da, *Weir-ceketi* olarak bilinen daha pratik bir aygıt geliştirildi: hastanın kollarını göğsü üzerinde çaprazlayıp kayışlarla sabitleyen, kaba kumaştan bir ceket; gerektiğinde *hidroterapi*yle birlikte kullanılabiliyordu. Bir deli, kendini yerden yere atmaya, sayıklamaya & kasılmaya & personele saldırmaya başladığında, derhal *Weir-ceketi*'ne alınır; huzursuzluk devam ederse, ağzı kapatan kalın bir pamuk bandına sahip bir *Weir-kaskı* başına geçirilir, çığlıklar böylece bastırılırdı. Hijyenin korunması adına, bu pamuk bandı öyle yerleştirilmişti ki salya ile fazla ıslanırsa kolayca çıkarılıp yeni bir bantla değiştirilebiliyordu.

(Okuyucu, aslında *Weir-ceketi* olarak adlandırılması gereken bu aygıtın, haksız biçimde üretilip hastanelere & tımarhanelere *deli gömleği* adıyla satıldığını pekâlâ fark edebilir: Buluşum bana kredi vermeden sahiplenilmiştir & bu, Şubat 1853'te *Weir-ceketi*'ni ilk mükemmelleştirdiğimde onu Amerika Birleşik Devletleri Patent Ofisi'ne vakitlice tescil ettirmememin sonucudur. O dönemde hekimlik, cerrahlık & Tımarhane Müdürlüğü görevlerimle o denli meşguldüm ki, kişisel kazancımı gözetmeyi düşünemedim & böylelikle, tıp personelim arasından ismini vermeyeceğim birisi, bu fikri tüm ayrıntılarıyla çalıp, personeline katıldığı Boston Tımarhanesi'nde aynen kopyalamış. Bu nedenle, "deli gömleklerinin" kimin icadı olduğunu gayet iyi bilen hekim & hastane yöneticisi meslektaşlarımın, personelleri tarafından sıkça kullanı-

lan *Weir-ceketi*'ni doğru biçimde anmayı reddetmesi bana vicdanen kabul edilemez gelmektedir.)

Sükûnet rejimiyle bağlantılı olarak, dikkatle ayarlanmış bir *hidroterapi* uygulaması: Medrick Weir'in reçete ettiği gibi, delilerin çığlık çığlığa & kasılarak, zorla sokuldukları kaynar sıcaklıktaki küvetlerde değil; öfkelendirme ya da cezalandırma amacı taşımayan, yatıştırma amaçlı ılıman sıcaklıkta sularda. Bu uyarlanmış *hidroterapi* yönteminde, karalayıcıların bir gün iddia edeceğinden çok daha nadiren olmak üzere, kol & bacakları çarşaflarla sıkıca bağlanmış hastanın gözetimsiz bırakılması durumunda bir boğulma riski söz konusudur; ancak böyle bir risk, terapinin iyileştirici olanaklarıyla kıyaslandığında son derece küçüktür.

Akıl hastalıklarının tedavisinde ilaç kullanımına dair öncü deneylerim, *Journal of the American Association of Medical Research* (Amerikan Tıbbi Araştırmalar Derneği Dergisi) & *Atlantic Journal of Medical Science* (Atlantik Tıp Bilimleri Dergisi) gibi yayınlarda gereğince raporlanmış & geniş çapta tanınmıştır. İlgilenen okur ya da tıp uygulayıcıları için *Günce*'ye bir ek olarak, bibliyografyamın listesini sunacağım.

Zamanı geldiğinde, *deliliğin cerrahi müdahaleyle düzeltilmesi*ne dair yenilikçi yöntemlerimi de ele alacağım–ki bunlar, Medrick Weir'in, deliliğin nedeninin kalıtsal, durumsal, "iblislerin ele geçirmesi" değil, *enfeksiyon* olduğu görüşünün ötesine geçmektedir.

Alçaltılma

1853

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Dr. Weir! Korkarım kötü bir haberim var."

Lanet sözler! Öteki dünyaya da peşim sıra gelmelerinden korkuyorum.

Bir kez daha, mahcup bir sesle hitap ediyordu bana Gretel; sabahın çok erken saatlerinde, Kuzey Binası'nın üçüncü katındaki Laboratuvar'ın eşiğinde; zira personelim arasında Laboratuvar'ın anahtarı, gerekirse gece saatlerinde hastaları yataklarında kontrol edebilsin & onları benim gelişime hazırlayabilsin diye yalnızca Gretel'de vardı.

Bu "kötü haber"in, evvelki hafta gerçekleştirdiğim *deneysel ameliyatlar*dan biriyle ilgili olacağını düşünerek, kırklı yaşlarının sonlarında bir deli kadının, son derece hastalıklı & sefih rahminin alınması & ergenliğin sonlarındaki bir deli kadının aşırı biçimsiz klitorisinin alınması (ikisi de aileleri tarafından Tımarhane'ye yeni yatırılmış hastalardı), bir cerrahın karşılaşabileceği en kötü habere kendimi hazırladım: bir hastanın beklenmedik ölümü.

Fakat: Şaşkınlığım aslında çok daha büyük & yıkıcıydı, zira Gretel'in haberinin Laboratuvar denekleriyle hiçbir ilgisi yoktu; *fistül*ünü tedavi ettiğimi düşündüğüm Brigit Kinealy hakkındaydı.

"Nüks etti, Doktor Bey. İpek iplik kopmuş olmalı."

İpek iplik! Kopmuş! Bir an afallayarak idrak edemedim.

Laboratuvar'da öylesine ilerleme kaydetmiştim ki, aylardır ne-

redeyse hiç aksilik yaşamamıştım; zaten yaşaması beklenmeyen, ölümün eşiğinde bir denek olan Esther C_'nin kaybı & *anoreksiya*ya bağlı aşırı yetersiz beslenmeden kendi kendilerini kurban eden & *Sükûnet tedavisi*nin zorla besleme yöntemleriyle bile kurtarılamayan bir iki diğer hasta hariç. Hatta "Genç Bir Annede Vezikovajinal Fistülün Başarılı Onarımı" başlıklı makalem daha yeni *Atlantic Journal of Medical Science*'ta yayımlanmış, jinekoloji alanına özel ilgi duyan hekimlerin beğenisini toplamıştı.

Brigit Kinealy'nin ilerlemesini yakından takip etmekten özellikle kaçınmıştım; *fistül* damgasından kurtulalı beri kendisine heladaki işlerden hayli iyi ama yine de tıp personeli içinde mütevazı bir pozisyon olan hemşire yardımcılığı için eğitim izni verilmişti; zira kızın hayatına müdahale etmek istememiş, onu yalnızca uzaktan, tesadüf gibi görmekle yetinmeyi ummuştum.

"*Kopmuş mu?* Yani tekrar idrar kaçırmaya mı başlamış?"

"Evet, Doktor Bey. Korkarım öyle."

Yüzümdeki ifadeyi gören Gretel'in geri çekilip yol vermesiyle Laboratuvar'a girdim & yataklarında yatan yarım düzine deli kadına bir an olsun bakmadan, yüksek pencereli özel ofisime doğru ilerledim; kapıyı kapatıp iç çekerek maun masama ağır bir şekilde oturdum. Orada, masamın çekmecesinde tuttuğum bir beherdeki küçük bir doz afyon ruhu & bir kadeh İskoç viskisinde bulduğum teselliyle, Gretel'in bana aktaracağı daha ayrıntılı haberlere kendimi hazırlayacak & hem hüzünlü hem umutlu bir kalple, albino sağır-dilsizle zafer değil, ortak bir hayal kırıklığı içinde yapacağım bir sonraki görüşmeyi beklemeye başlayacaktım.

"Yüce Tanrım! Kudretli ellerinde ben de Eyüp gibiyim–alçaltıldım, küçük düşürüldüm, ama henüz kırılmadım."

*

Hayatımı & kariyerimi bu *Günce*'de açıkça anlatacağıma dair verdiğim söz gereği, şimdi ev yaşantımdaki başka bir türden *alçaltılma*yı da dürüstçe dile getirmeliyim.

Çünkü kader her zaman Silas Aloysius Weir'in yüzüne gülme-

miştir, Trenton'daki Tımarhane'nin Müdürlüğüne terfimin akabindeki mutlu dönemde bile; hele hele ilk taşındığımızda ailemize pek geniş görünen Müdür konağının görkemli odalarında.

Eşimle aramızda, Tımarhane'deki sorumluluklarımın tabiatına dair bir tür uyuşmazlık vardı; zira Theresa, benim çoğu zaman evde olmayışımdan dolayı sıkkın görünüyordu, ancak evde olduğumda & onunla Tımarhane hakkında konuşmak istediğimde, bakışları kısa sürede bulanıklaşıyor & donuklaşıyordu; zira zarif bir hanımefendi olarak, hekim kocasının kadın hastalarla yakın temasta bulunduğunu, hele ki onların kısmen giyinik ya da çıplak bedenlerine baktığını tahayyül etmek, ona çok nahoş geliyordu–bunu tahayyül etmek, kınama & dehşetle titremek demekti. (Evliliğimiz boyunca Theresa ile birbirimize karşı hep kusursuz bir ağırbaşlılıkla davranmışızdır: Onca yıl süren evliliğimizde, birbirimizi çıplak görmemizi gerektirecek tek bir durum dahi yaşanmamıştı & kumtaşı evimizle genişleyen yaşam alanımız, karşılıklı mahremiyete duyulan saygıyı daha da pekiştirmişti.) Personelimle neredeyse her gün yaşadığım çatışmalardan söz edecek olsam, ki bu da Tımarhane kadar büyük bir kurumun idaresinde doğaldır elbette, Theresa küçük burnunu hafifçe kırıştırarak, "Sen 'Müdür'sün, Silas, astlarına ne yapmaları gerektiğini söyle yeter" derdi.

Theresa'ya hakkını vermek gerekirse, Müdürlük lojmanına tahsis edilen kâhyadan hiçbir zaman tam anlamıyla memnun kalmamıştı; aynı şekilde evin arka kısmındaki mütevazı odalarda kalan dört kişilik hizmetli kadrosunun çoğundan da; yine de onun tarafında bir kırgınlık vardı: Benim kölelik karşıtı ilkelerim, çeyizi olarak ona hediye edilmesi planlanan, Vineland, New Jersey'deki ailesine ait bir köle çocuğuna mal olmuştu, ki o çocuk şimdi yetişkinliğe ermiş olacaktı.

Bu yüzden Theresa & Cleff ailesi, benim duyabileceğim zamanlarda bile benden *Senden Üstün Silas* diye bahsetmekten hoşlanırlardı. Kulak misafiri olduğum zamanlarda bunu doğrudan

bir küçümseme değil, sevgi dolu bir takılma olarak yorumlamaktan başka seçeneğim yoktu.

"Senin de Tımarhane'de 'sözleşmeli hizmetkârların' var, Silas: Kölelerden ne farkları var? Bana onları ölesiye çalıştıyormuşsun gibi geliyor, tıpkı köle sahiplerinin *kendi* kölelerini ölesiye çalıştırdığı gibi." Theresa bu abartılı lafı söylerken beni çıldırtırcasına gülerdi; zira eskiden de onun o genç kızlık cazibesinin büyük kısmı, konuşurken eğlendirme & takılma amacıyla tasasızca ortaya attığı abartılı ifadelerden gelirdi.

Ben Tımarhane'deki tüm çalışanların eşit şekilde muamele gördüğünü söyleyerek itiraz ettiğimde, Theresa sözümü keser, şöyle derdi: "Ama hepsine *eşit maaş mı ödeniyor*? Sen sözleşmeli personeline maaş ödemiyorsun, tıpkı kölelere ödenmediği gibi. Onları köleler kadar ağır çalıştırıyorsun & işin bittiğinde kapının önüne koyuyorsun."

"Theresa, bu doğru değil! Personelden kimseye asla kırbaç vurulmuyor, zalimce davranılmıyor. Sözleşmeli hizmetkâr, sözleşme süresinin sonuna geldiğinde ona 'özgürlük ücreti' veriliyor & özgürce yürüyüp gidiyor. Bu konu yetti artık bence."

Gerçekten de, Tımarhane personeli içinde, sözleşmeli Efendi'leri olarak önceki Müdür tarafından işe alınan *sözleşmeli hizmetkârlar* meselesi, son zamanlarda hassas bir konu haline gelmişti & bu konuyu Theresa'yla tartışmaya hiç niyetim yoktu.

Akıl hastalıklarının tedavisinde reformun bir öncüsü olarak *ulusal çapta ün* kazanıp New Jersey'in ötesinde bir kariyer yapma umudumu da Theresa'ya açmak konusunda kendimi rahat hissetmiyordum. Örnek aldığım kişi, bir zamanlar Harvard Tıp Fakültesi Dekanı olan & daha sonra Devlet Başkanı'ın Baş Tıbbi Danışmanı olarak atanıp, Washington D.C.'deki Beyaz Saray'da bir ofis edinen Dr. Francis Brickman'dı; söylentilere göre, Medrick Weir'ın Dr. Brickman'ın halefi olması sıkça tartışılmıştı. Ancak eğer başarılarımın bir gün Beyaz Saray'ın dikkatini çekmesini umduğumu çok aldırışsız şekilde ifade edersem, Theresa'nın bunu

böbürlenerek kız kardeşlerine, onların da ailelerine anlatmayacağına güvenemezdim & eğer Başkan'dan hiçbir çağrı gelmezse, bu durum benim için son derece utanç verici olurdu.

Doğası gereği son derece kadınsı olan & kadınsılığın edeple özdeş sayıldığı bir sınıf & geçmişten gelen Theresa, *fiziksel meselelere* dair açık seçik konuşmalara katlanamazdı–yani *fiziksel varlığa* ilişkin herhangi bir konuya. Dokuz gebeliğin ardından, evlilik yatağının kendi tarafının ağır basmasına sebep olan dolgun bir annelik görkemine ulaşmış olmasına rağmen, kibar topluluklar içinde hoş karşılanmayan bazı konular açıldığında Theresa'nın yüzü kızarırdı. Tıpkı annesinin & büyükannesininkiler gibi, sinirleri öylesine hassastı ki, ilk çocuğumuzu beklediğimizi ancak dolaylı yoldan, kayınbabam Myron Cleff'in üstü kapalı ama şakacı bir üslupla bana bildirmesiyle öğrenmiştim; genç bir koca olduğum o zamanlar bu durum beni hem şaşırtmış hem de rahatsız etmişti.

"Efendim, ne dediğinizi anladığımdan tam emin değilim..." diye kekelemiştim, yüzüm kıpkırmızı kesilerek; o sırada Bay Cleff bana acıyan bir sırıtışla dişlerini gösterip gülmüş & *anlamaya* gerek olmadığını, doğanın yine de dokuz ay içinde yolunu bulacağını söylemişti.

Dokuz ay içinde. Ha! Aptalca bir gecikmeyle de olsa anlamıştım.

Bay Cleff bana arkadaşça bir şekilde gülmüştü. Ama yine de, kalbinde & pamuk ellerini (isteksizce) götürdüğü banka hesabında, kayınpederimin, kızının kocasını umulacağı kadar yüksek bir yere koymadığını hissediyordum.

Farklı koşullarda, Theresa'nın çok sayıdaki kız kardeş & kuzin barındıran ailesinde *fistül* vakalarının olup olmadığını merak edebilirdim ama bu konuyu ağza almaya cesaret edemezdim, çünkü sorularım karşısında sessizce donakalacağı aşikârdı. Muhtemelen Theresa'nın kendisi de bilmezdi; zira böylesi bir durum gizli tutulur, *fistül* gibi nahoş bir kelime bilinmezdi.

Bir keresinde, kayınpederim bana Tımarhane'de geç saatlere kadar beni eve dönmekten alıkoyan ne tür ameliyatlar yaptığımı

sorduğunda olabildiğince edepli bir biçimde *kadın hastalıkları*na atıfta bulunarak yanıt verdim; bunun üzerine Bay Cleff titredi & gözlerini kaçırarak, "Kâfi, Silas. Teşekkür ederim," dedi.

Ama beni daha da alçaltan, büyük oğlum Jonathan'ın tam bir hayal kırıklığı olmasıydı. Bir gün benimle birlikte Tımarhane'de çalışır & (çok uzak bir gelecekteki!) emekliliğimde Müdürlük görevini devralır umuduyla, klinik tıbba olan ilgisini cezbetmek için, onu birkaç kez Tımarhane'ye & özellikle unutulmaz bir sefer Kuzey Binası'ndaki Laboratuvar'ıma getirdim. Ama burada, Jonathan'ın son derece çocuksu bir tepki verişini şaşkınlık & üzüntüyle izledim: Kekeleyerek bir bahane uydurup dehşet dolu bakışlarla, yüzü bembeyaz & hasta bir halde Laboratuvar'dan kaçtı; sonrasında ise yalnızca kokuların bile onu hasta ettiğini & bazıları demir karyola ayaklarına zincirlenmiş olan, yataklardaki pasaklı deli kadınları görmenin kendisini kötü etkilediğini söyledi.

Jonathan, tüm koğuşlardaki parmaklıklı pencerelerden & birçok kapıdaki kilit & sürgülerden & ellerinde coplar taşıyan uzun boylu, iri yapılı çalışanlardan da rahatsız olmuştu; oysaki ona buranın *bir mesire yeri değil, bir akıl hastanesi* olduğu açıklanmıştı.

"Zırdeli bir hastayı *sen* nasıl tedavi ederdin, oğlum? *Senin* elinde başka bir çare var mı?" Ağır bir alaycılıkla çocuğa böyle sordum; ama Jonathan kendini savunmadı bile, yalnızca başını hararetle salladı. *Hayır, hayır! Hayır.*

"Ben bilimin gereklerini izliyorum," dedim Jonathan'a, "titiz deneylerle belirlediğim üzere, 'deliliği' delinin ruhundan söküp atmanın en iyi yolu, *enfeksiyon*a saldırmaktır. En büyük oğlum olarak, babanın hayatını adadığı bu işe senin de biraz ilgi göstereceğini ummuştum..."

Yine de Jonathan benimle konuşmuyordu; sanki sadece üzerine düşünmek bile onu bedenen hasta ediyormuş gibi, konuya dair en ufak bir söz söylemekten kaçındı.

Şımarık oğlan on sekizindeyken vuku bulan bu fiyaskodan sonra, Jonathan huzursuz olmadan tıp okulu konusunu açamaz

oldum; *deneysel cerrahi* yahut *delilerle* herhangi bir şekilde uğraşmak için gereken midenin onda olmadığını söyledi.

Üstüne üstlük, Jonathan'ın bilim alanında eğitim almaktan hepten vazgeçtiğine karar vermesi beni son derece hayal kırıklığına uğrattı.

"Toplum için –insanlık için– en büyük faydayı nasıl sağlayabilirim? Hukuk okuyarak, diye düşünüyorum. Köleliğe son vermek: İşte sizin kuşağınızın hâlâ çözemediği büyük sorun *bu.*"

Çocuk içten konuşuyordu, sanki hiç tanışmadığı New England'daki kölelik karşıtı akrabalarımın o şişine şişine ahlaki üstünlük taslayan vaazlarını yankılıyormuş gibiydi; bir yandan da her iki elinin parmaklarıyla alnına düşen iflah olmaz saç tellerini, kendime karşı bir saygısızlık olarak algılayarak hayli sinir olduğum telaşlı bir hareketle geriye itiyordu.

Yine de, Jonathan benden Lawrenceville Okulu'nun eğitim harcını kabul etmeye razıydı; buradaki eğitiminden sonra ise yakınlardaki New Jersey Koleji'nin harcını ödememi bekliyordu (eskiden bir ilahiyat okulu olan bu cazip kurum, yakın gelecekte Princeton Üniversitesi olarak anılacaktı); oysa her iki okul da en zengin Güneyli köle sahiplerinin oğulları tarafından tercih ediliyor, ayrıcalık & kendine hak görme anlayışının hüküm sürdüğü bu yerlerde kölelik karşıtı harekete hiç de sempatiyle bakılmıyordu. (Gerçekten de, Princeton olarak anılacak bu kolejde lisans öğrencilerinin şahsi kölelerini kampüse getirmeleri & öğrenci yurtlarının yakınındaki köleler için ayrılmış lojmanlarda barındırmaları bir gelenekti.)

Gençliğin ikiyüzlülüğü! Özellikle de *liberal görüşlü gençliğin.* Buna rağmen, Jonathan saygın babasına adeta özel bir küçümseme & bir tür acımayla bakıyordu.

*

İsteğim üzerine, Gretel haftaiçi bir akşamüstü Brigit'i bana getirdi; o saatte çoğu tıbbi personel Tımarhane'den ayrılmış olurdu & kimsenin Laboratuvar'a yaklaşması beklenmezdi.

Aslında Gretel, Brigit'i birkaç gündür bana getirememişti, çünkü *nükslü hasta* ümitsiz & geri dönmeye isteksizdi.

Ah, Brigit ne kadar hasta görünüyordu! Beyaz teni neredeyse hiç ışıldamıyordu, ışığı sönmüş gibiydi; uçuk mavi gözlerindeki ışık da keza, bana o oyma tahta güvercini sunup *hürmet* dolu gözlerle baktığı son karşılaşmamızdan bu yana sönmüş gibiydi.

Şimdi Brigit, bakışlarını bana kaldıramıyordu bile. Gretel'in yardımıyla bedeninin rahatsız edici bölgelerini iyice yıkamış olsa da, pis & acınası bir koku hâlâ, tıpkı bataklıklardan ayrılmayan baygın koku gibi, üzerinde asılı duruyordu.

"Soyunmasına yardım et, Gretel."

"Peki, Dr. Weir."

"Masanın üzerine. Ellerinin & dizlerinin üstünde. Önceki gibi."

"Peki, Dr. Weir."

Gretel'in son zamanlardaki tavırları durgundu. Gözleri daha az odaklı, yanakları daha ince & daha az kırmızı duruyordu. Etli, yuvarlak yüzlü, güzel bir kadındı ama Brigit gibi o da içindeki belli bir *ışıltıyı* kaybetmişti.

Gretel'e bir şey olacak diye yüreğime bir korku çöktü! Tımarhane'deki hemşire amiri & doğru düzgün bir hemşirelik diplomasına sahip diğer çalışanlar da dâhil olmak üzere –ki Gretel'in böyle bir diploması yoktu– tüm kadın personel arasında güvenebildiğim tek kişiydi o; hatta bu ebe kadın, görünüşe göre hiçbir resmi hemşirelik eğitimi almayıp, sadece daha yaşlı ebeler tarafından eğitilmişti.

Amos Heller'dan öğrendiğime göre, Tımarhane'deki çok sayıdaki sözleşmeli hizmetkârımızla ilgili bazı sorunlar yaşanmıştı. Görünüşe göre, niteliği tam olarak anlaşılmayan bir baskı ya da zorlama altında, önceki Tımarhane yönetimi, tatlı dil ya da kandırmaca yoluyla bu işçilerin bazılarının, o sırada tam olarak anlayamadıkları alt sözleşmeler imzalamalarını sağlayarak sözleşme sü-

relerini uzatmıştı. (Sözleşmeli hizmetkârların çoğu okuma yazma bilmiyordu; İngilizce konuşanların da şiveleri çok ağırdı.) Gretel de bu kişilerden biriydi & görünüşe göre Brigit de öyleydi; büyük olasılıkla kendi annesi onu cin almak için para karşılığında hizmetkârlığa satmıştı. (Cin içmek, Tımarhane personelinin mustarip olduğu illetlerden biriydi & Trenton'daki alt sınıflar arasında yaygın olduğu söylenirdi.) Tımarhane'nin bu kadın çalışanlarının, Tımarhane Müdürü olarak bana sözleşmeli olmalarının pratik bir gereklilik olduğunu düşünüyordum; çünkü ben onların yasal çıkarlarını, başka hiç kimsenin korumayacağı kadar korurdum. Gretel gibi yoksul geçmişe sahip biri, Tımarhane'den ayrılıp başka bir yerde çalışmaya kalksa kısa sürede aç kalırdı; Brigit'in ise Tımarhane dışında hayatta kalması düşünülemezdi, zira doğduğundan beri bildiği tek yer burasıydı. Silas Aloysius Weir'den başka kim bakardı ki *ona*! *Fistül* denen korkunç hastalıktan mustarip, albino, sağır-dilsiz bir öksüze.

Eldivenli elimle & Gretel'in yardımıyla, tam bir rahatlıkla olmasa da artık biraz daha ustaca kullandığım kaşık-spekulum sayesinde hastanın iltihaplanmış vajinasına bakmayı başardım.

Ne büyük bir şoktu bu! Hakikaten de, Gretel'in tahmin ettiği gibi, ipek dikiş ipliği çürümüş & kopmuştu; ipliğin bir kısmı, şişmiş & rengini kaybetmiş olan mesanenin içine gömülmüş gibi görünüyordu. Yırtık bu sebeple gözle görülür miktarda büyümüştü.

O sabah aklıma radikal yeni bir fikir gelmişti: Brigit'in mesanesindeki yarayı yeniden ipek iplikle dikmek yerine, ısıtılmış bir forsepsle baskı uygulayarak kapatacaktım. Gretel bu gelişmeye biraz şaşırdı ama itiraz etmemesi veya sorgulamaması gerektiğini bildiğinden, isteksizce de olsa görevi gereği bakır aleti açık alevde ısıtıp bana getirdi; böylece ben de aletin kızgın ucunu, masanın üzerinde titreyerek elleri & dizleri üzerinde duran hastanın içine sokabildim.

"Hareketsiz durmalısın, Brigit. Bu biraz *sıcak* olabilir."

Ne yazık ki, ısıtılmış forsepsi yerleştirmeye çalıştığımda Brigit

bir çığlık atmadan duramadı & boğazından *Aman Tanrım!* gibi bir haykırış çıktı—sağır-dilsizden duyduğum ilk sözlerdi bunlar; ama Brigit'in aslında sağır ya da dilsiz değil, bir çeşit histeriyle malul olduğunu düşündüğüm için bu beni şaşırtmadı.

"Brigit! Çocuk değilsin sen. Tekrar buradaki pozisyonunu al & saçmalamayı kes. Sana söyledim vajinanın iç kısmının, doğum kanalı gibi, hissiz olduğu bilinir. Bu organlarda sinir ucu yoktur. Gretel, onu sabit tut."

Isıtılmış forsepsin biraz soğuması için birkaç saniye bekledikten sonra, hayli güçlükle prosedüre devam ettim; zira metin & cesur olmaya çalışmasına rağmen denek şimdi fena halde titriyordu & Gretel tarafından yatıştırılması gerekti.

Yine de, azimle devam ettikten sonra, ısıtılmış forsepsle yarayı dikmeyi başardım; ardından kan & idrarı emmesi için mesanenin tabanına minicik bir sünger parçası yerleştirdim. Bu, geçici bir önlemdi, kırk sekiz saat sonra çıkarılacaktı.

Buna rağmen, aşırı hassas hastanın, forseps ilk yerleştirildiğinde irkilerek işlemi sabote etmiş olabileceğinden endişelendim. Forseps, amaçladığım üzere *tamamen ısıtılmış* olsaydı, işlemin başarı şansı daha yüksek olabilirdi.

Ameliyat tamamlanana kadar tam bir saat geçmiş olmalıydı. Boynum & sırtım oldukça gerilmişti & gözlerim konsantrasyondan yaşardığı için görüşüm bulanmıştı.

"Eh Brigit! Sanırım ikimiz de bir molayı hak ettik!"

Gretel, Brigit'in masadan inmesine yardım etti. Yaşadığı zorlanma sonucu Brigit'in yüzünün kül gibi solmuş olduğunu, gözlerinin ise yaşlarla parladığını görünce şaşırdım.

Gretel, Brigit'in alt bedenini yıkamasına & temiz kıyafetler giymesine yardım ettikten sonra, Gretel'e yardımları için teşekkür ettim & iyi geceler diledim; ardından Brigit'in, geçirdiği sıkıntılı deneyimin ardından gece huzurlu bir uyku uyuyabilmesi için az miktarda afyon ruhu yutmasında ısrar ettim. Sessiz de olsa kutlama havasındaki bir jestle, kendim için bir bardak İskoç viskisine

kattığım çok az miktarda afyon ruhuyla Brigit'e katıldım.

"Çok cesurdun, Brigit! Umuyorum ki bu sefer İlahi Takdir yüzümüze gülecektir."

Zavallı Brigit o kadar yorgundu ki, buna sessizce bile olsa karşılık verecek gücü kalmamıştı. Göz kapakları sarkıyordu, yüzünün etleri gevşemişti.

Brigit'e geceyi geçirmesi için bir döşek sunmak bana nazikçe bir jest gibi göründü: kötü kokulu hastane koğuşunda değil, özel ofisimin bir köşesinde, maun bir kitaplığın arkasında kendine küçük bir yuva kurabilsin diye yere serdiğim battaniyelerin üstünde; duyduğum kadarıyla mesken ettiği Tımarhane'nin havasız bodrumu yerine.

Belki de tüm enerjisi tükenmiş olduğu için Brigit bu teklifi kabul etti; itiraz ya da tereddüt edecek hali kalmadığı için yere çöktü, boğazının derinliklerinden yalnızca benim duyabileceğim bir mırıltı geldi sanki. *Evet teşekkür ederim, Dr. Weir.*

*

"Silas? Bu saate kadar neredeydin böyle?" Theresa endişeyle sordu; çünkü neredeyse gece yarısı olmuştu& elimde yanan bir mumla ikinci kata çıktığım sırada evin büyük kısmı karanlığa gömülmüştü.

"'Bu saate kadar neredeydim mi?' Tanrı aşkına, neredeydim sence? Cehennem'de mi?"

Bu neşeli yanıtıma rağmen oldukça yorgundum. Dikiş atma çilesi, üstüne hem afyon ruhu hem viski, varlığıma öylesine nüfuz etmişti ki, kabarık geceliğiyle kaşlarını çatmış yatak odamızın kapısında duran karımın yanından neredeyse geçemeyecek haldeydim. Belli belirsiz bir özür mırıldanıp, güçlükle üstümü çıkarmak üzere odanın benim olan köşesine çekildim; oradan da sayvanlı karyolamıza geçip, tıpkı en çalkantılı Atlantik dalgalarının üzerinde taşınan biri gibi, bir iç çekişle uykuya daldım.

İftira

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Koşullarımızı hiç bilmeyen aşağılık zihniyetli kişiler, ortaya şöyle iddialar atacaktı: New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin bir sözleşmeli hizmetkârı olan Brigit Kinealy, Tımarhane Müdürü olan benim tarafımdan istismar edilmişmiş; yalnızca öksüz değil, ayrıca sağlık durumu belirsiz bir albino & onu koruyacak bir aileden yoksun bir sağır-dilsiz olan bu reşit olmayan kız, son derece utanmaz biçimde bir *denek* olarak sömürülmüşmüş; 1850'ler boyunca, Jino-Psikiyatri alanında öncü olarak kariyerimi ilerletmek uğruna, acılarını umursamaksızın onu bir düzineye yakın ameliyat geçirmeye zorlamışmışım.

Daha da beteri, kimileri (kabaca, vicdansızca) şöyle iddialarda bulunacaktı: Brigit Kinealy'yle *yasadışı, gizli, doğaya aykırı* bir ilişki sürdürebilmek için onu ilaçlarla etkisiz hale getirmişmişim, Tımarhane'nin ümitsiz akıl hastalarına ayrılmış münzevi bir bölümünde onu esir tutmuş, yatağa bağlamış, aç bırakmış ya da aşırı beslemişmişim, iğrenç bir suçlama & tamamen yanlış.

Öksüz bir sözleşmeli hizmetkâr, benim kızım olacak yaşta biri!

Aslında, Brigit Kinealy'nin birçok kez dile getirdiği üzere, hayatını bana, Kurtarıcı'sına borçluydu & onun bu iğrenç hastalığına bakan tek doktor olarak ona gösterdiğim ilgi için bana minnettardı–aksi halde sefalet içinde ölmeye mahkûm olacaktı.

Zaman zaman, hastanın korkularını, keza benim de kendi korkularımı yatıştırmak amacıyla, Laboratuvar'da geçen çetin bir günün ardından ikimize de çok küçük bir dozda afyon ruhu, yahut benim deyişimle *Lethe'nin tatlı merhemi*nden reçete ettiğim doğ-

rudur; gerçekten çok mütevazi bir miktardı, hatta doktorların kibar hanımefendi hastalarına yazdıklarından daha azdı.

Ayrıca, mutfak işlerinden sorumlu yöneticiden Brigit'e besleyici yemekler sağlamasını ya da onun kendi yemeğini hazırlamasına izin vermesini istemiş olabileceğim de doğrudur. Tımarhane'nin diğer hizmetkârlarına tanınmayan ayrıcalıklardı bunlar; çünkü kız oldukça narin yapılı & zayıftı, dolayısıyla Tımarhane'deki lanetlenmiş hastaların birçoğu gibi vereme yakalanma tehlikesi altındaydı.

Bunun ötesinde, böyle iftiracı suçlamalara cevap vermek, onları ciddiye almak demektir ki bunu yapmayı reddediyorum.

Gerçek şu ki, bu tür edepsizlikler, tıpkı selefim & akrabam Medrick Weir'in yeminli düşmanları tarafından yayılıp Jino-Psikiyatri'nin bu öncü şehidini erken yaşta mezara gönderen benzeri edepsizlikler gibi, rakiplerim tarafından yayılmıştır (& yayılmaktadır).

Beni karalamaya çalışanların sıkça yaydığı bir diğer suçlama da şuydu: Tımarhane'de bulundurduğum kilitli bir Laboratuvar'da, delilerin üzerinde, iradeleri dışında & anestezi uygulamadan *cehennemî deneyler* gerçekleştiriyormuşum; Tımarhane arazisinde ücra, ıssız bir yerde bulunan bu Laboratuvar'a yalnızca Efendi'leri Silas Aloysius Weir'e bağlı, gizlilik yemini etmiş olan, özenle seçilmiş birkaç hemşire & bakıcının girişine izin veriliyormuş & burada hastalar yataklarına zincirlenmiş, ıslatılmış çarşaflara sarılmış & hayvanlar gibi kafeslerde tutuluyorlarmış; hayatta kalamayanların cesetleri karanlık bastıktan sonra alelacele ortadan kaldırılıp, cenazeleri mezar taşları olmadan Tımarhane arazisine gömülüyormuş.

Hayasız iftira! *Delilik.*

Böylesine saçmalıkların dile getirilmiş olması, hatta gazetelere yansımış olması, hem skandal hem de dava konusu olabilecek bir durumdur; ancak ben dindar bir Hristiyan olarak dava açmaya meyilli biri değilim & bu iftira niteliğindeki sözlere karalama davası açarak onlara daha fazla dikkat çekmek istemem. Ayrıca, ye-

rel dedikodulardan etkisinde kaldığı için bana karşı önyargılı olabilecek bir Mercer ilçe yargıcının keyfine kendimi teslim etmeyi de arzu etmem.

Ameliyatlarımın çoğunun *anestezi* uygulanmaksızın gerçekleştirildiği doğrudur; bunun pratik sebebi de, Müdürlüğümün ilk yıllarında *anestezi*nin henüz neredeyse hiç bilinmiyor oluşudur. Ayrıca, Brigit'e de açıkladığım üzere, kadınlık organlarındaki sinir ucu sayısının vücudun diğer bölgelerine kıyasla daha az olduğu bilimsel bir gerçektir, kuşkusuz, doğumun zorluklarını daha az acı verici kılmak için böyledir bu.

Aslında, zaman zaman, Tımarhane hastalarım üzerinde kloroform & afyon ruhu ile denemeler yaptığım da olmuştur; bu hastalar, böyle bir işlemden telaşlanmayı geçin, farkında bile olmazlardı. "Bir hastayı uyutmak" her zaman güvenilir bir işlem olmadığından, bir daha uyanamazlar korkusuyla özel hastalarımda bu yönteme başvurmaktan çekinirdim.

Sıradan bir insan, en yetenekli & deneyimli deneysel araştırmacıların bile ne kadar sık *başarısız olduğunu* & ne kadar nadiren *başarıya ulaştıklarını* bilmez; bir deneysel cerrahın, herhangi bir ilerleme kaydedebilmesi için aynı denek üzerinde bir düzine ya da daha fazla ameliyat yapması gerektiğini bilmez; bu olasılıklarla karşı karşıya olan araştırmacının ne kadar adanmış, ne kadar yılmaz, ne kadar *inatçı* olması gerekir! Tıbbi bilimi ilerletmek adına bir tek deneğin hayatta kalabilmesi için, yüz denek ölebilir: Bunu anlamak neden bu kadar zordur? Biz bilim insanları, harcanabilir olanları *avlamayız*; kamu masrafıyla barındırılan deliler, mahkûmlar & diğer kurum sakinleri gibi değeri şüpheli olan bireyleri, İlahi Takdir'in bize sunduğu imkânlar olarak *değerlendiririz*.

Değil *iftira* konusu, adil bir dünyada bunlar övgü konusu olmalıdır!

Bu nedenle, bırakın dinsizler öfkelensin: Brigit Kinealy üzerinde gerçekleştirdiğim deneysel ameliyatlar, hastanın korkunç

hastalığından *tamamen iyileşmesi*yle sonuçlanmıştır; & en az bunun kadar önemlisi, onun hekimi olarak benim için *tam bir başarı* olmuş, kariyerimin zirvesinde bana verilecek unvanı garantilemiştir: *Modern Jino-Psikiyatri'nin Babası.*

Hemşire Yardımcısı

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

"Bu sabah kendini nasıl hissediyorsun, Brigit?" Hızla atan kalbime meydan okuyarak sakince sordum, bu durumda yapmayı sevecenlikle öğrendiğim üzere dudaklarımı okunaklı olacak şekilde dikkatle biçimlendirerek.

Brigit gözlerini yere indirerek, küçük, kusursuz dudaklarının bir hareketiyle beni bilgilendirdi: *Sanırım–iyiyim...*

"Brigit, sen az önce *iyiyim* mi dedin?"

Albinonun, işitemediği kelimelerimi *okurcasına* ağzıma odaklanan şeffaf-mavi gözleri ne kadar garipti, ne kadar da bir okşama gibiydi.

Evet. Brigit başını salladı.

Öksüz kız ne kadar nadiren gülümsüyordu & bu gülümseme ne kadar parlaktı!

"O halde belki de Tanrı yüzümüze güldü, Brigit. Dua edeceğiz & umut edeceğiz."

Fistül tedavisinde (eminim ki) ilk kez uygulanan *ısıtılmış dikiş* prosedürünün ardından hastadan her gün bana rapor vermesini rica ettim ki onu özel olarak muayene edip iyileşmesini izleyebileyim.

Geçmişte *fistül*ün "onarımı" konusundaki çabalarımın başarısız olması nedeniyle, bu yeni tedaviye büyük umut bağladığımı itiraf etmeliyim & Brigit'in iyi olduğunu, hastalığın nüksetmediğini söylediği her gün benim için (nihai olmasa da) bir zaferdi, bunun için de Tanrı'ya içten bir iç çekişle şükrederdim.

Yakında, tuttuğum kapsamlı notları "Fistülün Isıyla Bastırma Yoluyla Başarılı Bir 'Onarım'ı" başlıklı bir makaleye çevirmeyi planlıyordum; klinik notları da (*fistül*ün, zarar görmüş mesanenin vs. kurşun kalemle yapılmış çizimlerini) dâhil edecektim, zira belki de bir gün bu deneyimin detayları, başka bilim adamları için çok kıymetli olacaktı, bugün Leonardo da Vinci'nin anatomik çizimlerinin olduğu gibi.

(Bana öyle geliyordu ki, Brigit Kinealy'nin sözüm ona *dilsizliğini & sağırlığını* tedavi etmek de benim elimdeydi. Öncü bir girişim daha!)

Geleneksel olarak, klinik çalışmalarda deneğin kimliği önemsizdir; zira hasta, hekim-cerrahın tıbbi ilerleme uğruna üzerinde çalıştığı malzemeden ibarettir. Profesyonel yayınlarda makalenin yazarı & deneyin ardındaki kişi olarak yalnızca hekim-cerraha bir kimlik tanınması gayet uygundur.

Ne var ki, bu deneyci ile deneği arasında, bilimsel ya da tıbbi terimlerle tarif edilemeyecek tuhaf & anlatılamaz bir yakınlık vardı. Çünkü ben, Brigit Kinealy'yi, dünyada kimseyi tanımadığım kadar iyi tanıya geldiğimden emindim–elbette Theresa & çocuklarım da dâhil.

(Ah, Theresa'yı her geçen yıl daha az tanıyor gibiydim! Dokuz doğumun her birinde, yanında bir ebe ile bazı kadın akrabaları bulunmuştu; baba adayı ise evin başka bir köşesinden gelen boğuk çığlıklara karşı sinirlerini bastırarak, belli bir mesafe uzakta kalmıştı. Yenidoğan nihayet babaya sunulduğunda zaman geçmiş olurdu & baba bu mahrem sahneye sonradan, bir gözlemci olarak dâhil edilirdi.)

Doktor Bey, hayatımı kurtardınız. Doktor Bey, hayatımı SİZE borçluyum.

Brigit Kinealy bana bunu sözsüz olarak belli etti; küçük gülümsemelerle, başını sallayarak; hayranlıkla parlayan gözler & zarif ellerinin sevimli jestleriyle–öyle ki o an ellerine uzanıp onları yakalayarak dudaklarıma götürmek, öpmek istedim... Hayatım-

da hiç yapmadığım, hatta yapmayı hiç istemediğim bir şeydi bu.

Ama *ona dokunmadım! O şekilde dokunmadım.*

İşte bu sıralarda Brigit Kinealy'i, doğrudan *bana* bağlı olarak çalışacak şekilde, Laboratuvar'da hemşire yardımcısı olarak atadım. Sözleşmeli hizmetkârlar Tımarhane'den ücret almaz, onlara yalnızca yiyecek & barınma sağlanırdı; ancak Brigit'in asistanım olarak kendini göstermesi durumunda, kendisine Müdür'ün özel bütçesinden haftalık mütevazı bir ödeme yapabileceğimi söyledim.

Bu cömertliğim karşısında Brigit'in soluk göz kapakları kırpıştı, ağlamamaya çalışıyordu.

Doktor Bey, teşekkür ederim!

"Ama bunu hak etmen gerekiyor, biliyorsun, Brigit. 'İşçi işinin hakkını verir.'"

Brigit'in konaklama koşulları da köklü bir biçimde iyileştirildi: yeraltındaki sefil bir mekândan, Laboratuvar'ın arka tarafında, bir hastane yatağı bulunan özel bir odaya taşındı; bu öksüz kıza hayatında ilk kez bir ölçüde mahremiyet & kapatabileceği bir kapıya sahip olma ayrıcalığı tanınmıştı. (Her ne kadar kapıyı içeriden kilitleyemese de.)

Kolayca etkilenen genç bir kız için en kıymetlisi de, Brigit'e çok çekici bir hemşire üniforması verildi: uzun, soluk gri bir etek, beyaz pamuklu bir önlük, beyaz pamuklu bir işlik & küçük, dik, beyaz, kolalı bir başlık; beyaz pamuklu çoraplar & İrlandalı öksüzün geçmişte hiç sahip olmadığı kalitede, kullanışlı koyu renkli ayakkabılar.

Bütün bunlar yapılmıştı, çünkü Brigit Kinealy'nin yüksek zekâya & olağanüstü bir hassasiyete sahip bir genç olduğunu & son derece güzel bir *ruh*u olduğunu fark etmiştim–özellikle bu sonuncusu, herhangi bir yaştaki herhangi bir hastane personelinde rastlanması pek mümkün olmayan bir özellikti.

Basit bir sözleşmeli hizmetkârın bu şekilde terfi ettiğini öğrenince, soyadı Furst olan hemşire amiri şiddetle karşı çıktı: Bri-

git Kinealy'nin ne bir tıp diploması vardı ne de hemşirelik konusunda asgari bir eğitimi; onun yükseltmem meşrulaştırılamazdı & Furst tarafından meşrulaştırılmayacaktı; Furst'e göre bu hamle, "utanmaz bir dalavereydi", senenin başlarında asistanım Gretel'in benzer şekilde haksız yere terfi ettirilmesinden bile korkunçtu.

Furst ayrıca, Müdür'ün Laboratuvar'ına atanmış "saygın hemşirelerin" bir anda görevden alındığından, bunların arasında kendisinin bizzat tanıdığı & çok değer verdiği kişiler de olduğundan şikâyet etti.

"Dr. Weir, sizi uyarıyorum: Tımarhane'deki idari görevimi & hemşirelik mesleğinin bütünlüğünü savunmak adına, Tımarhane'nin müfettişler kuruluna resmî bir şikâyette bulunmam gerektiğini hissediyorum & bir ihtimal, bu şikâyet dikkate alınmazsa, New Jersey eyalet meclisine de dilekçe verebilirim."

Bu tehdit beni şaşırttı. Çünkü Medrick Weir'in atadığı kişinin istifasından sonra Furst'ü amir pozisyonuna getirerek güçlü & sadık bir destekçi kazandığımı düşünmüştüm; şimdi ise bu sinsi kadının aslında Medrick Weir'in düşmanı olup, o büyük adamın yıkımında parmağı olabileceğini fark ettim.

Soğukkanlılıkla cevap verdim: "Ben Tımarhane'nin Müdürü olduğum, siz ise yalnızca hemşire amiri olduğunuz için, Bayan Furst, sizin muhakemeniz benimkine denk değildir."

Böyle bir püskürtmeden sonra aptal kadının susması beklenirdi; ama cadı dayanamadı:

"Dr. Weir, ben hemşire amiri olduğum için & Pensilvanya Üniversitesi Hemşirelik Okulu mezunu olarak, hemşirelerin değerlendirilmesi & mesleki mükemmeliyet standartlarımız konularındaki muhakememin sizinkinden daha sağlam olduğunu iddia ederim."

Bunun üzerine cevabım şu oldu: "Furst, görevinizden alındınız. Tazminatınızı almak için Amos Heller'a başvurabilirsiniz. Ardından ofisinizi boşaltıp derhal hastane arazisinden ayrılabilirsiniz. *Benim* değerlendirmem budur."

*

Brigit Kinealy sıradan bir işçiden fazlası olduğunu kanıtlamaya öylesine hevesliydi ki, daha fiziksel gücünü tam geri kazanmadan Laboratuvar'da bana yardım etmeye başladı. Bunu teşvik etmedim, çünkü hâlâ *fistül*ün yeniden açılmasından korkuyordum.

Yine de, kısa sürede muhakememin doğru olduğunu fark ettim: Çok az hemşire Brigit kadar yetenekliydi & hiçbiri *bana* onun kadar sadık olamazdı. Ayrıca hemşirelik personelinin çoğunlukla cahil yorumlarına kıyasla Brigit'in sessizliği keyif veriyordu.

Her sabah Brigit'in yüzüme doğru kaldırdığı ufak, utangaç bir gülümsemeyle bana hâlâ *iyi* olduğunu, yani *normal* olduğunu belirtmesi içimi rahatlatıyordu. Ancak *fistül*ün nüks etmesinden hâlâ korkuyor & dikişin tutması için her gün dua ediyordum.

Uhrevi güzellikteki soluk sarı saçlı, gözleri ışıldayan hemşirenin bana fısıldadığını hayal mi etmiştim–*Teşekkür ederim Doktor Bey! Sizi seviyorum, Doktor Bey.*

Bu kelimeler dilsiz ifade bulmuş olsa da, kalbime en güçlü şekilde işledi.

İşte böylece, Brigit her bakımdan iyileşmiş görünüyordu; yine de, her akşam ona az miktarda afyon ruhu veriyordum–*tatlı Lethe merhemimizden*–gün boyu yanımda gösterdiği kahramanca çabanın ardından, Laboratuvar'daki özel odasındaki kendi dar yatağında huzurla uyuyabilsin diye.

Laboratuvar: Deney (1853)

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Toplamda, yıllar boyunca Kuzey Binası'ndaki Laboratuvar'da yetmişten fazla *denek* barındırıldı; en yoğun döneminde, ana koğuşta on bir yataklı hasta, bitişik odalarda ise yarım düzine hasta bulunuyordu, zira bu hastalar özel kısıtlamalara & korumalara ihtiyaç duyan kimselerdi (örneğin, benim icadım olan *Weir-hücresi*–bunun duvarları, hastaların kendilerine zarar vermelerini engellemek üzere ustaca yastıklanmıştı).

Başlangıçta Laboratuvar çok tertipliydi; Tımarhane'nin temizlik personeli tarafından her gün düzenli olarak temizlenir & ovalanır, lazımlıklar dikkatle dezenfekte edilirdi; zamanla, beni düşmanca denetimlerden korumak amacıyla mahremiyete daha çok ihtiyaç duydukça, temizlik personeli görevden alındı & temizlik görevleri, benim kişisel asistanlarım ile yaşam alanlarını temiz tutmaya yardımcı olarak *ahlak terapisi*ne katılabilecek kadar iyileşmiş olan hastalara bırakıldı.

Tımarhane tıbbi kadrosundan seçilmiş küçük bir genç araştırmacı grubu, benim denetimimde Laboratuvar'da kendi deneylerini yapmaya davet edildi; ancak bir noktada bu araştırmacıların Laboratuvar'ı kullanmaları dikkatimi dağıtmaya & benim denetimimi çok fazla gerektirmeye başladığı için, bu tür meslektaşça bir paylaşım uygulanabilir olmaktan çıktı.

Laboratuvar'da tarafımdan gerçekleştirilen çok sayıda ameliyatın yüzde seksen üçü tamamen başarılı olmuş, yüzde on ikisi kıs-

men başarılı olmuştur; kalan küçük bir yüzde ise *belirsiz* ya da *yok hükmünde* olarak kaydedilmiştir.

Sıklıkla tek bir hastaya birden fazla ameliyat yapılmak zorunda kalınıyor, bu ameliyatlardan yalnızca biri (kaçınılmaz olarak sonuncusu) *ölümcül* sonuçlanabiliyordu; bu durum, önceki ameliyatların başarı derecesini gölgelememelidir.

Dolayısıyla, söylentilerin aksine, *hastalarımın neredeyse tamamı iyileşmiştir*; bunların arasında yüksek bir sayı, tam akıl sağlığına kavuşmuş & ailelerine geri dönmek üzere hastaneden taburcu edilmiştir. (Bu rakamlar konusunda bazı görüş ayrılıkları mevcuttur; ancak veriler maalesef Laboratuvar'da çıkan bir yangın sonucu, bu türden bütün kayıtlarla birlikte yok olduğu için kamuoyuna sunulamamaktadır.)

Genel olarak, Trenton'daki Tımarhane kayıtları, Newark'taki New Jersey Eyaleti Erkek Tımarhanesi dâhil benzer kurumlarla karşılaştırıldığında, Trenton'daki Tımarhane'nin en yüksek iyileşme & en yüksek taburcu olma sayılarına sahip olduğu görülmektedir; bu da özellikle dikkat çekicidir, zira delilik kadınlarda erkeklere kıyasla çok daha yaygındır & iyileştirilmesi de bilindiği üzere çok daha zordur.

Chestnut Hill'de, geleneksel görüşlere sıkı sıkıya bağlı yaşlı bir klinisyene çırak olarak başladığım ilk günlerden itibaren, *zihinsel hastalıkların* da *hastalık* olduğuna, *fiziksel hastalıkların* bunlara yol açtığına & bunları depreştirdiğine inanmışımdır. Tımarhane'deki Laboratuvar'da geçirdiğim on yıllık kısa sürede büyük ilerlemeler kaydedilmişti (bizim tarafımızdan); özellikle kadınlara özgü şu tür patolojiler üzerine bilgiler genişletilmişti: "eğik" rahim, süt salgısı yetersizliği, vajinismus/"histerik" vajina, nevrasteni, kısırlık, yumurtalık atrofisi, düzensiz âdet döngüsü, aşırı yoğun âdet kanamaları, erken menopoz, menopoz ateşleri, uzun süreli melankoli & depresyon, mani, cinsel soğukluk, nemfomani, her boyutta & türde pelvik & meme tümörleri, vesaire–hekimlerin büyük çoğunluğunun tiksindiği bu rahatsızlıklar, Silas Aloysius Weir tara-

fından titizlikle incelenmiş & tedavi edilmiştir; zira tümü, *kadınlarda delilik*le doğrudan ilişkilidir.

Ancak, *ahlaki doğruluk*la ilgili, deneysel alana uygulanamayacak türden köhne fikirleri beraberinde getiren, cahil & bilgisiz kişilerin Laboratuvar'ıma müdahale etmemesi hayati öneme sahipti. "Kısıtlanmış" hastalarımızın küçük koğuşuna tepki veren oğlum Jonathan'ın sergilediği çocukça davranışı not etmiştim; hayal gücündeki bu eksiklik beni derinden hayal kırıklığına uğratmıştı. Benzer şekilde, *gözde hastam* Brigit Kinealy de, *kısıtlanarak* hapsedilmiş –yataklarına zincirlenmiş ya da ıslak çarşaflarla sıkıca bağlanmış ya da en tehlikelileri, kendi güvenlikleri için, tavşan kafesini andıran parmaklıklı ahşap dolaplara kapatılmış– deli kadınları ilk gördüğünde, oğlumun tepkisini az biraz andıran bir tepki verdi.

Brigit'i Laboratuvar'ın bu bölümüne bizzat ben götürmüştüm; yarım düzine kadar zavallıyı görünce & o berbat kokuları duyunca hayrete düştü; bir yandan da komada olmayan zavallılar yalvarmaya, inlemeye & bizi lime lime etmek ister gibi bize küfretmeye başlamışlardı.

O vakit artık Brigit'in *dilsiz konuşması* olarak düşündüğüm şeyin çok daha farkındaydım & yumuşak sesini zihnimde apaçık duyabiliyordum.

Soruyordu bana. *Dr. Weir–neden* kafes*teler?*

Ben de onu sakince yanıtladım: "Bunlar *kafes* değil, Brigit; 'kısıtlama.'"

Ama neden?

"Çünkü bu hastalar hem kendileri hem de başkaları için tehlikeli olduklarını kanıtlamışlar."

Nedir, nedir isimleri?

"*İsimleri* mi?"

Bu soruya gülmeden edemedim: Bu zavallıların *isimleri* olduğu düşüncesi, o denli acıklı bir hissiyattı.

Bize en yakın olanları, o dolabımsı kafeslerden birinin içinde, frengili olduğu teşhis edilmiş hayvansı bir yaratık, Brigit'e & bana son derece tehditkâr bir şekilde sırıttı; *fistül*ünü onarmaya çalıştığım & iltihaplı diş etlerinden iki sıra çürük dişini çektiğim bu yaratık, bana karşılığında en ufak bir minnettarlık göstermemişti. Ben Brigit'i itip kafesten uzaklaştırmasaydım, bu deli, saf genç kızın üzerine iğrenç, zehirli tükürüğünü püskürtecekti.

Brigit'e, Laboratuvar'ın bu eklentisinde tutulan hastaların duygusal olarak altüst & kafalarının karışık olduğunu, medeni bir hastane ortamında nasıl davranacaklarını hiç bilmediklerini açıkladım; *kaçma* dürtüsü, görece daha ağır enfeksiyonlara sahip delileri yiyip bitiriyordu.

'Tımarhane'den kaçtıkları takdirde zarar görecekleri kesin. Birçoğu kendini Delaware Nehri'ne atmaya kararlı mesela."

Çok sessiz duran Brigit, kocaman olmuş gözleriyle (penceresiz) odada etrafına bakındı; bu ürpermiş hali, bana oğlum Jonathan'ı anımsattı.

'Tımarhane'den kaçmaya çalışmanın cezası zorla kısıtlanmak olmak zorunda, Brigit," dedim, öksüz kızın beni yanlış anlamaması için kelimelerimi özenle seçerek, "–aksi takdirde aranızdan çok kişi kaçar & hazin bir sonla karşılaşır."

*

İşte, sıradan okuyucunun da anlayabileceği bir kelime dağarcığıyla sunulmuş halde, Laboratuvar'da gerçekleştirdiğim ilk deneylerden biri.

İKİ KADIN AKIL HASTASINDA TEKRARLAYAN SAFRA HUMMASI (OLDUĞUNDAN ŞÜPHELENİLEN DURUMUN) TEDAVİSİ (GÜZ 1853)

Denek #1 "Beulah": 37 yaşında; yüksek ateş, titreme, mide bulantısı, çok zayıf; kronik öksürük, halsiz, aralıklı sayıklama & saldırganlık.

Denek #2 "Mary": 51 yaşında; yüksek ateş, titreme, mide bulantısı, kilo kaybı ama hâlâ "obez", sakinlik/teslimiyet ile heyecan/sayıklama arasında gidip gelen ruh halleri.

Bu nadir fırsat sayesinde (yani birbiriyle neredeyse aynı iki hastada aynı hastalığın görülmesi), bilimsel araştırmacı, değişik ilaçlar denemeye son derece elverişli bir konumda bulunmaktadır.

Denenen ilaçlar: mavi haplar (cıva); kara yılan kökü, ekinezya; gingko yaprağı, kinin damlaları, hardal lapası, rezene yağı; güzelavrat otu.

Tıp çevrelerinde "kinin"in seyreltilmiş formunun safra hummasını azaltmaya yardımcı olabileceği düşünülmeye başlandığından, izlediğim yöntem, kinin damlaları da dâhil olmak üzere bu ilaçların bir kombinasyonunu Denek #1'e vermek, Denek #2'ye de kinin damlaları hariç bu ilaçların hepsini vermekti.

Gözlemlediğim üzere, nispeten kısa bir zaman içinde Denek #1 safra hummasının belirgin semptomlarında iyileşme gösterirken, Denek #2 giderek kötüleşmeye başladı.

İki günün ardından, Denek #1 sıvı yutabilir hale geldi (su, tavuk suyu), gözleri berraktı & ateşli sayıklama halinde değildi; Denek #2 ise hâlâ ağır hastaydı, yüksek ateş, mide bulantısı & sayıklama mevcuttu.

Bu dönemde Brigit Kinealy, Laboratuvar'da bana yardım etmeye yeni başlamıştı & Gretel'in bulunamadığı zamanlarda özellikle değerliydi. (Çünkü Gretel'in eskisi kadar yetkin & güvenilir olmadığı durumlar baş göstermeye başlamıştı; tavrıyla küstahlık & uysallığın tuhaf bir karışımını yansıtıyor, deneysel girişimlerimle ilgili hevesli görünmüyordu.)

Başlangıçta, değişen koşullarının yarattığı hayranlıkla & küçük bir hasta koğuşunu denetlemeye yardım etmenin verdiği sorumluluğun gözünde büyümesiyle Brigit, talimatlarıma sorgulamadan, hatta *minnetle* uyuyordu. Albino kızın uçuk gözleri, tıpkı Efendi'si-

ne güvenini asla yitirmeyen evcil bir köpeğin bakışlarındaki gibi, bana, Kurtarıcı'sına duyduğu apaçık bir hayranlıkla parlıyordu.

Fakat gün geçtikçe, albinonun uçuk gözleri genişlemeye & *görmeye* başladı–bununla birlikte, hemşire yardımcısı, talimatlarımı uygulamakta tereddüt etmeye başladı; özellikle de talimatlarım, iki deneğin tıbbi tedavileri konusunda *radikal bir eşitsizliğe* işaret ettiği için. *Deney yapmanın temellerine* dair tamamen safça bir kavrayış, yahut kavrayış eksikliği.

Brigit benimle, kendisi gibi bir astın bile yapabileceği şekilde normal bir insan gibi konuşamadığı için, iletişim kurmak için başka yollara başvuruyordu: İlaç rafından bir ilacı veya bir başkasını işaret ederek & (nazikçe, ürkekçe) koluma dokunarak, hastaya *bu ilacın* verilmesi gerektiğini işaret etti. Böylesine düşük rütbeli bir astımın bu denli küstahça bir davranışı karşısında o kadar şaşırmıştım ki, ilk anda tepki bile veremedim.

Sabrı tükenen Brigit, bir kâğıt parçası & bir kurşun kalem arayıp buldu & küçük bir çocuk gibi, güçlükle şunları yazdı:

Maryede kiy nin ver

Bu ne biçim bir saçmalıktı! Kâğıdı yere fırlatıp bıkkınlıkla iç geçirdim. Kendi çocuklarım bile kısa sürede öğrenmişti: Babalarının dikkatini böyle numaralarla çekmeye çalışmamalıydılar; çocukça bilmeceler yerine kafa yormam gereken daha iyi/daha yüce şeyler yokmuş gibi!

Gretel orada olsaydı, aceleci genç yardımcının ısrarcı olmasını engellerdi; ama Brigit bütün bunlara körmüş gibi, aynı kâğıdı gözlüğümün hemen birkaç santim önüne kadar cesurca kaldırarak bana yeniden uzattı.

Maryede kiy nin ver

Ona saklamaya yeltenmediğim bir düşmanlıkla bakarken, Brigit dudaklarıyla *Mary'ye de kinin ver* emrini şekillendirme cüretinde bulundu.

"Mary'ye de kinin ver.' Hayırdır, emir mi vermeye kalkıyorsun *bana*?"

Tamamen eğitimsiz bir "hemşirenin" yeni görevine başlamasının daha ilk haftasındaki bu densizliği bana komik gelebilirdi, ama gelmedi; eğer bunu yapan çocuklarımdan biri olsaydı, derhal ciddi bir disiplin cezası uygulanırdı.

Evet, *disiplin* zamanıydı: "Sopayı esirge, çocuğu şımart." John Calvin'in de ilan ettiği üzere bu, bilge İsa Mesih'in bizatihi prensiplerindendir.

"Sana hatırlatmak isterim, Brigit: Bir doktor, kendisine sadakatle itaat edecek bir hemşirenin, onun dediklerini uygulamasına güvenir; tamamen safça & cahilce ona ne uygulaması gerektiğini önermesine değil."

Brigit'in gözleri büyüdü. Ne yani, bu saf genç kız aramızda bir tür *yakınlık* mı hayal etmişti de bana, her yönden kendisinden üstün bir kişiye, hayatını borçlu olduğu bizzat Kurtarıcı'sına, böyle küstah bir samimiyetle yaklaşabileceğini sanmıştı?

Nihayet durumu anlayan Brigit geri çekildi; tekmelenmiş bir köpek gibi kenara süzüldü & Laboratuvar zeminine paspas yapmaya koyuldu, son günlerde iğrenç *fistül* hastalarının yataklarının etrafı mazur görülemeyecek derecede kirlenmişti.

Aslında yakın zamanda Denek #2'ye kinin vermek zaten planım dâhilindeydi; bunu, Denek #1'in tüm ilaçlarının kesilmesi & bunların yerine sarı kantaron verilmesiyle eşzamanlı olarak yapmayı düşünüyordum–sarı kantaronu zamanla çok benimsemiştim, üzerine birkaç makale de yazmıştım. (Geceleyin aldığım *Lethe merhemi*yle birlikte, ben de sıklıkla küçük dozlarda sarı kantaron alıyordum, zira hazmı kolaylaştırdığına, zihni berraklaştırdığına, erkeklik gücünü artırdığına & genel iyiliğe katkı sağladığına inanıyordum.)

Bunun ötesinde, deneyin amacı ilaçları dönüşümlü olarak kullanmaktı. Bir deneğe verip diğerinden keserek, her bir ilacın hasta kadınlar üzerindeki etkilerini izole edebileceğim karmaşık bir

strateji güdüyordum; zira bir hastayı "iyileştirmek" bir şeydir, ama o iyileşmenin tam olarak *neden* gerçekleştiğini bilmek bambaşka bir şeydir.

Tüm bilim, hayallere değil, gerçeklere dayanır. Tekrar edilemeyen bir tıbbi tedavi işe yaramazdır.

Elbette, Laboratuvar'daki risk şuydu: Hastalar ilaçları etraflıca test edebileceğim kadar uzun süre hayatta kalacak mıydı? Durumu yalnızca orta derece kötü görünen bir hastanın, ortada bariz hiçbir sebep olmaksızın birdenbire kötüleştiği Tımarhane'de epey sık görülürdü; çünkü hastalarımız o denli karmaşık seyreden & uzun sürelere yayılan hastalıklara sahipti ki, bir rahatsızlık için yapılan tedavi, bir diğerini şiddetlendirebiliyordu.

Bu durumda, *safra humması, onu neyin iyileştirdiğinin anlaşılmasına yetecek kadar uzun sürecek miydi–gerçekten iyileşmesi durumunda tabii?*

Ancak prensip gereği, hemşire yardımcımın önerisini kendi sağduyulu yargıma tercih etme eğiliminde olmadığımı vurgulamak için, Denek #2'den tüm ilaçları çekmeye karar verdim; bir yandan Denek #1'e sarı kantaron dozlarıyla kinin damlalarını aralıklı olarak vermeye devam ettim.

Sonuç olarak Denek #2 kötüleşmeye devam etti & artık bilinci nadiren açıktı; kül gibi, "yanan" bir ciltten mustaripti; Denek #1'in durumu ise stabildi. İdari toplantılarla dolu uzun bir günün ardından döndüğümde her iki deneği tekrar muayene edip yeni bir doz rejimine başlamak üzere birkaç geçici ilaç (arsenik damlaları, aloe tozu, kalomel) uygulamayı planlıyordum.

Ben yokken Brigit'in "Mary"nin (saçsız & çökük kafalı, gözleri içine göçmüş yaşlı bir kadın) yüzüne soğuk ıslak bezler bastırmasına & ısınmış tenini serinletmek için onu yelpazelemesine izin verilmişti; elbette Brigit'e *herhangi bir ilaç vermesi*nin yasak olduğu açıkça söylenmişti.

Yine de, günün sonunda geri döndüğümde bir şekilde Denek #1'in "Beulah" ani bir nüks yaşadığı, buna karşın Denek #2'nin

"Mary" bir nebze olsun stabilize olduğu ortaya çıktı.

Bekleyeceğim bir şey değildi bu, dolayısıyla stratejimi hızla yeniden gözden geçirdim: Başlangıçtaki düzene geri dönerek "Beulah"a kinin damlaları verecek, "Mary"e ise hiç ilaç vermeyecektim; bunun sonucunda, "Mary" yavaş yavaş yeniden ateşlenerek güçsüzleşmeye başladı, ancak ateşi azalan "Beulah" da güçsüzleşmeye devam ediyordu.

Gerçekten de, "Beulah" sanki bana inat, kasılmalar geçirmeye başladı; gözleri başından içeri doğru dönüyordu.

Bütün bunlar ne kadar beklenmedikti! (Hastalık gerçekten safra humması mıydı? Yoksa başka bir şey mi? *Sarı humma* mıydı?) Gerçekten şaşkına dönmüştüm.

"Bu mümkün görünmüyor, Brigit. Pek *olası* değil."

Brigit yerinden kıpırdamadan duruyordu, ama yüzü yorgunluk & gerilimin etkisiyle her zamankinden daha solgundu. Belli ki, yeni genç hemşire yardımcım, tıpkı ebeveyninin yokluğunda yaramazlık yapmış & yakalanmamayı uman bir çocuk gibi, suçunu gizlemek için kızlara özgü bir "masumiyet" havası takınmıştı.

O anda şu düşünce beliriverdi: *Yahu, Brigit benim hastalarıma kendi başına ilaç veriyordu! Bu "hemşire", benim Laboratuvarı'mda doktorculuk oynuyordu.*

Brigit doğal olarak bu suçlamayı reddetti & söylediklerimi dudaklarımdan işitmekte hiç de zorlanmışa benzemiyordu.

Sakin bir şekilde, herhangi bir ilacın çalınıp çalınmadığını anlamaya çalışarak ilaç stokunu inceledim.

"Brigit, ne yaptığını görüyorum. Elbette görüyorum: Aptal değilim."

Gerçekte sadece blöf yapıyordum; Brigit'in hangi ilaçları çalmış & deneklere vermiş olabileceğine dair en ufak bir fikrim yoktu; hatta herhangi bir ilaca dokunup dokunmadığını bile bilmiyordum.

Laboratuvar'da, uzun vadeli bir projenin parçası olarak dene-

meyi planladığım, işe yarar ilaçlardan oluşan epeyce geniş bir stok vardı. Brigit gibi eğitimsiz birinin gözüyle bakıldığında göz alıcı bir çeşitlilik.

Brigit, titreyen göz kapaklarıyla, sessizce karşımda duruyor, suçlamamı ne reddediyor ne de doğruluyordu; ama kızı bu kadar pişman halde görünce masum olduğunu düşünerek biraz yumuşadım.

"Pekâlâ. Bu terbiyesizliğini şimdilik görmezden geleceğim," dedim sertçe, "ama işte, yerini bilmelisin."

Tereddütle, Brigit soluk gözlerini gözlerime kaldırdı, yalvarır gibiydi. *Kin-nin. Mary'ye verecek misiniz?*

İrlanda kökenli bir sözleşmeli hizmetkârın yarı-okur yazar beyninde *kinin* gibi bir kelime, ne kadar garip!

Kızın inadı hoş olmasa da bence etkileyiciydi. Bütün bunlar çok şaşırtıcıydı.

Bir zamanlar alt sınıf Tımarhane çalışanlarına ait hisseden Brigit Kinealy'nin, Laboratuvar'a taşındığından, kendi yatağı & kendi odası olduğundan beri, tıbbî personelin davranışlarını *taklit ettiğini* görebiliyordum. Önceki gün, ofisime getirdiğim bir tıp dergisine göz gezdirdiğini, okullu bir kız gibi kaşlarını çattığını fark etmiştim. *Böyle bir metni okuyabilecek kapasitede miydi?*

İrlandalı, okuma yazma bilmeyen bu öksüz kıza birinin okuma öğrettiğini hayal bile edemiyor, yazma öğrettiğini hiç hayal edemiyordum; hele ki bir devlet okuluna gitmiş olması mümkün değildi; keskin zekâlı bu kız, çevresindeki en ufak boşluklara burnunu sokup oradan ne öğrenebilirse öğrenen çaresiz bir mahluk gibi, bilgiyi kendi başına öğreniyor olmalıydı.

"'Mary'ye *kin-nin* verecek miyim mi?' Hayır, vermeyeceğim."

Hatırladığım kadarıyla, Beulah'ı kinin damlalarına yeniden başlatmıştım, ama Mary'yi (henüz) başlatmamıştım. Yine de, o öğleden sonra idari personelimle yaptığım toplantılar beni öyle bir sinirlendirmiş & dikkatimi dağıtmıştı ki, hafızamdan tam emin

olamıyordum & bu deneyle ilgili notlarım epey ayrıntılı & bolca açıklamalı olduğu halde, bu konuda bir kayıt içermiyor gibiydi.

Brigit'in huzurunda şaşkın ya da unutkan görünmek olmazdı, bu yüzden sert bir yüz ifadesi takındım & geri adım atmadım. Tıp çevrelerinde kininin "ısınmış kana" bağlı ateşlerin iyileştirilmesinde faydalı olduğundan şüphelenilmeye başlanmışsa da, en büyük kızım Florence Nightingale'in ebatında bir kızdan emir almak hoşuma gitmiyordu. (Bu isim, bir zamanlar kızımın bir gün babasına yardım etme amacıyla hemşirelik eğitimi almak isteyeceği yönündeki şimdi azalmakta olan bir umutla, bir coşku anında verilmişti.)

Şaşırtıcı bir cesaret & inatla Brigit, kinin damlalarını hastalara kendisi vermeyi teklif etti! Ama kararlı bir şekilde *Hayır* dedim.

"Deneylerim belirli bir *plan*a göre ilerliyor. O planı görebilirsin, yazılı olarak var. Dürtüsel önerilerle o *plan*dan sapmayacağım."

Bir an için Brigit itiraz edecek gibiydi–sonra dudaklarını sıkıca büzdü & tek kelime bile anlatmaya çalışmadı.

"Laboratuvar'a yeni olduğun için yakında öğreneceksin: Tımarhane Müdürü, ana planından *katiyen* saptırılmayacaktır."

Ertesi sabah, Laboratuvar'a vardığımda, Denek #1 & #2'nin durumları neredeyse birbiriyle aynıydı: komanın eşiğinde ateşli bir sayıklama hali; ayrıca geceleyin aklıma parlak, radikal bir deney fikri gelmişti: Safra hummasını tedavi etmek için *enfekte dişleri çekecektim.*

Zira Medrick Weir bana *akıl hastalığı*nın *enfeksiyon*dan kaynaklandığını salık vermemiş miydi?

Dolayısıyla çözüm açıkça bu gibi görünüyordu. Halihazırda birkaç kolay heyecanlanan deli kadını, aslında çok daha önce çekilmesi gereken apseli dişlerini çekerek tedavi etmiştim & sonuçlar genel olarak umut verici olmuştu. Gut, histeri & çeşitli ateş türleri gibi rahatsızlıkların çene & diş eti enfeksiyonlarından kaynaklandığına inanılmaya başlanmıştı; çünkü bu gibi enfeksiyonlar

beynin yakınındaydı & diş çekimini takip eden kan kaybı pratik bir flebotomi yöntemiydi.

Böylece, Denek #1 & #2'nin durumları artık neredeyse aynı olduğundan, birinden diş çekip diğerinden çekmeyerek faydalı bir karşılaştırma yapabileceğimi düşündüm.

Diş çekmek mi, Doktor Bey? Şimdi mi? Brigit dilsiz bir hüsranla bana yalvarır gibiydi.

"Evet. Penseyi getir."

Brigit itaat etti, ama dalgın gibiydi; Gretel kadar becerikli bir şekilde olmasa da bana yardım etti, en azından direnmedi.

Biraz çabayla, Denek #2 "Mary"nin diş etlerinden birkaç fena çürümüş, sararmış dişi çıkarıp bir tepsiye attım; Brigit'in kanlı köklere & kesif bir kokuya sahip bu vahşi görünümlü dişlere nasıl baktığını görmek eğlenceliydi.

"Görüyorsun işte, Brigit, bunlar orman hayvanlarının dişleri. Ellerinden gelse bu dişleri *sana* saplarlardı."

Bu diş çekimleri hastanın diş etlerinde ciddi bir kanamaya & hastanın genel olarak zayıf düşmesine yol açtı; öte yandan, yan yatakta bulunan Denek #1, "Beulah", bizi dehşetle büyümüş gözlerle izliyordu.

"Brigit, Tanrı aşkına şimdi ne yaptın!" Bir anda öfkelendim çünkü yüzünü buruşturması, dudaklarını büzmesi & bende bir büyülenme etkisi yaratan mimikleriyle Brigit dikkatimi öylesine dağıtmıştı ki, aptalca bir hata yapmıştım: nöbetlerini hafifletmek amacıyla Beulah'ın dişlerini çekmek isterken, bunun yerine (henüz) nöbet geçirmeyen Mary'nin dişlerini çekmiştim.

"Beni küçük düşürmek için, bile bile!"

Brigit bana öyle pişman bakışlarla baktı ki, onu daha fazla azarlamaya gönlüm elvermedi.

Ayrıca, belli bir yaşı geçmiş, gençliğin çekiciliğini yitirmiş çoğu deli kadın gibi birbirlerine çok benzeyen hastaları birbirine karıştırdığımı asistanıma açıklamak gibi bir niyetim de yoktu.

Bu zamana kadar hastanın üzerine, yatağına & çevresindeki zemine epeyce parlak, ışıltılı kan bulaşmıştı; Brigit'in, gece dinlenmeden önce diğer hastaları beslemeden evvel, burayı iyice temizlemesi gerekecekti; öncelikli görevi, Mary'nin diş etlerinin kanamasını gazlı bez & sargılarla elinden geldiğince durdurmak & Beulah'ın geceyi rahat geçirmesini sağlamaktı. Her iki deneğe de güzelavrat otu, cıva & nikotin özü dozları önerilmişti & bunları Brigit'in uygulamasına güvenebileceğime inanıyordum. (Ama daha fazla kinin yok! En azından şimdilik.)

"Onlarla *sen* ilgileneceksin, Brigit. Madem *sen* ısrarla bu işte parmağın olsun istedin, *doktor*un rolünü gasp ettin. İyi geceler!"

Çünkü gerçekten de birdenbire çok yorgun & aç hissetmeye başlamıştım; aşçımız aile için her türlü garnitürle birlikte bir rosto hazırlamış olmalıydı & bu uzun günün sıkıntılarından sonra bunu fazlasıyla hak ettiğimi düşünüyordum.

*

O akşamın ilerleyen saatlerde, evdeki çalışma odamda *Journal of American Medical Research*'ün (Amerikan Tıp Araştırmaları Dergisi) son sayılarından birini incelerken, kadın hastalarda diş çekiminin *histeri* için önerildiğini, ancak *havaleler* için önerilmediğini keşfettim.

Nasıl da budalalık etmiştim! Birkaç dakika boyunca şüpheye kapılmış halde bu farkındalık üzerine düşündüm; sinirlerimi yatıştırmak için bir bardağa çok az miktarda İskoç viskisi döküp tek yudumda içtim.

Kısa süre sonra İlahi Takdir nazik bir sesle beni teselli etti: *Umutsuzluğa kapılma, Silas. Histeri, kadınlara özgü bir tür havaledir zaten.*

*

Ne yazık ki, ertesi sabahın çok erken saatlerinde, Denek #1 "Beulah" şiddetli bir havale geçirdi & nefes almayı bıraktı; Denek #2 "Mary" ise ilk başta stabilize olmuş gibi görünüyordu, fakat aşırı şişmiş diş etlerinde oluşan iltihaplı kistler en ince sıvıları

bile yutmasını engellediği için, yavaş yavaş komaya girdi & birkaç gün sonra hayatını kaybetti.

Yine de, ertesi yıl *New England Journal of Medicine*'da (New England Tıp Dergisi) yayımlanmak üzere çalışmanın sonuçlarını bir araya getirirken, tekrarlayan safra humması geçiren bir kadın akıl hastasında kinin damlalarının *ateşi önemli ölçüde düşürdüğü* açıkça görülmekteydi; benzer bir hastalığa sahip & diş etlerinde enfeksiyon olduğu düşünülen başka bir kadın hastada ise, kinin tedavisi uygulanmaksızın yapılan diş çekimi, ateşi düşürme yönünde daha sınırlı fakat yine de kayda değer bir etki yaratmıştı. Her iki durumda da, kininle birlikte, ölçülü bir miktar sarı kantaron önerilmekteydi.

"Kadın Akıl Hastalarında İki Tekrarlı Safra Humması Vakası: İki Tedavi & Sonuçları" başlıklı bu öncü makale, en popüler yayınlarımdan biri olacak & Amerikan tıp dergilerinde defalarca yeniden basılacaktı.

Ateş

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

'Ne! Küçük sağır-dilsiz daha şimdiden *hastalık numarası yaparak işten mi kaytarıyor*?" Gretel'e böyle şaka yaptım, çünkü kadın astlarımı rahatlatmak adına onlarla iletişimimde kullandığım üslup böyleydi; oysa gerçekte, bu yeni gelişme karşısında kanım *donmuştu*, hatta korkudan dişlerim takırdıyordu.

Zira görünüşe göre, Brigit Kinealy bir gecede ansızın halden düşmüş & yüksek ateşi çıkmıştı. Neyse ki, ben vardığımda Gretel, Brigit'in küçücük ama özel odasında onunla ilgileniyordu.

*Gözde hasta*mı, iyileşmesiyle iftihar ettiğim Brigit'i daracık karyolasında, ince bir çarşafın altında kıpırtısız yatarken görmek yüreğimi paramparça etti; derisi ateşten yanarken titriyor & yine de korkunç solgun görünüyordu. Gergin bir halde Gretel'e şakayla, *morgda bile ten rengi bundan daha sağlıklı cesetler* gördüğümü söyledim. Ama Gretel, ıstıraplı hastanın durumu karşısında öylesine kaygılıydı ki, iyi niyetli şakamı duymamış gibiydi.

İyi bir hemşireye yaraşır şekilde, Gretel Brigit'in yüzüne & göğsüne ıslatılmış bezler koyarak ateşin ilerlemesini durdurmaya çalışıyordu; bunun bir amacı da Laboratuvar'da & keza genel olarak Tımarhane'de de, tıpkı hamamböcekleri & kemirgenler gibi çok yaygın olan sinekleri uzak tutmaktı.

Çok usulca elimin tersini Brigit Kinealy'nin alnına değdirdim. Hiç tepki vermemesi & mavimsi, kapalı göz kapaklarının neredeyse hiç titrememesi, hastanın durumunun bir göstergesiydi.

Ateş! Aklıma ilk gelen *safra humması* idi. (Cansız bedenleri daha birkaç saat önce, geçtiğimiz gecenin sessizliğinde Laboratu-

var'ın dışına taşınmış olan en son deneklerimden kapmış olacaktı.)

Aslında, 1850'lerde *safra hummasıyla* kast edilenin ne olduğu asla net değildi. Şüphesiz, *sıtma, sarı humma & deng hummasi* dâhil birkaç ateşli hastalık bir arada düşünülüyordu. Bu ateşlerin hepsi bulaşıcı değildi & hepsi öngörülebilir de değildi. Bazıları ölümcüldü, bazıları zararsız; ama başlangıç semptomları hemen hemen birbirinin ayrıydı.

Brigit'in mesanesindeki *fistül*ü (görünüşe göre) iyileştirmiş olduğumdan & ateşler içinde yatan hastamı bir pelvik muayenenin çilesinden, kendimi de o muayeneyi yapan kişi olmanın çilesinden sakınmak isteyerek, o ameliyatı yeniden gözden geçirmek için herhangi bir sebep görmedim. Brigit'e kinin damlası verilmesini emrettim, zira en mantıklı görünen buydu; ateş için çoğu hekim meslektaşımın reçeteleyeceği *kan akıtma* işlemi konusunda ise tereddüt ediyordum. Brigit zaten çok zayıf bir durumdaydı & albino ten rengi kansızlığı o kadar çağrıştırıyordu ki, ateşin fazla miktarda *ısınmış kan*dan kaynaklandığını düşünemiyordum.

"Yakında iyileşeceksin, Brigit! Çare *kinin*–deneyimizden de öğrendiğimiz gibi."

Fakat saatler geçti, bir gün & bir gece geçti & Brigit'in ateşi düşmedi.

Kinine, bir topak sarı kantaron & hastanın (halsiz) nabzını hızlandırmak için toz halinde güzelavrat otu ekledim. Bu ilaçları Gretel, hastaya usulünce uyguladı.

Yine de Brigit iyileşiyor gibi görünmüyordu.

Çarşafın altında hareketsiz yatıyor, neredeyse nefes almıyordu; gözleri öyle titrek bir şekilde kapalıydı ki, sanki o ince göz kapaklarının ardını görebildiğimi hayal ederek bakışımı onunkine diktim.

Ophelia'm benim! Yemin ediyorum, ölmeyeceksin.

Dokunaklı olan bir şey de, Gretel'e başka bir yerde ihtiyaç olunca, Laboratuvar'daki sağlığı elveren diğer hastaların Brigit'e bakmak için gönüllü olmasıydı. (Gerçekten de, Laboratuvar'daki

hastaların eğer sağlıkları elveriyorsa birbirleriyle ilgilendiği burada belirtilmelidir; genel olarak kadın hastaların bir özelliği, içinde bulundukları zor durumlara rağmen, kendileri de mustarip olsalar bile, kendi rahatsızlıklarını bir kenara bırakıp daha muhtaç olanlara bakma eğilimi göstermeleridir. Bu nedenle kadınların *hemşire, ebe & bakıcılığa doğuştan yatkın* oldukları, tıp mesleğince uzun süredir kabul edilmiştir; üstelik bu emeğin çoğu, mali bir karşılık ihtiyacı duymadan, saf hayırsever bir içgüdüyle verilir.)

Bunlardan biri, Laboratuvar'a yeni gelmiş & henüz muayene etmediğim bir hasta olan Nestra'ydı. Kendisinin de bazı ağrıları olmasına rağmen, Gretel'in müsait olmadığı zamanlarda, Brigit'in yüzüne soğuk, ıslak bezler bastırarak günün & gecenin büyük kısmında Brigit'in yanında kalıyordu.

Brigit'in hastalığı dikkatimi öylesine çelmişti ki, Tımarhane'nin başka bölümlerindeki işlerime odaklanmakta zorlanıyordum; zira Müdür olarak sayısız sorumluluğum vardı & sorumlu doktor olarak Laboratuvar'da istediğim kadar kalamıyordum. Onu muayene etmesi için, ateş konusunda benden daha bilgili olan nispeten deneyimli doktor personelimden birini çağırmak henüz–istemiyordum; zira halihazırda Tımarhane çalışanlarının fısıltılarına konu olduğundan şüphelendiğim *sağır-dilsiz sözleşmeli hizmetkâr* ile bağlantım hakkında daha fazla dedikodu çıkmasını istemiyordum.

Habis diller! Tıpkı Medrick Weir'i canice devirdikleri gibi Yeni Müdür'ü de devirmeye kararlıydılar!

Selefimin skandal niteliğindeki sonunun ardından, personelimi Medrick'ten çok daha dikkatli bir şekilde denetleyeceğime yemin etmiştim. Açıkça görülüyordu ki, akrabam güvenilmeyi hak etmeyen kişilere güvenmişti; tiksindirici Pell (ki yerel kolluk kuvvetleri tarafından asla yakalanmamıştı, ancak Medrick Weir'in özel kasasından elde ettiği yasadışı ganimetlerle batı eyaletlerinden birine kaçtığına inanılmaktaydı) & başkaları gibi. Astlarımdan yüksek standartlar talep etmek konusunda epey nam salmış-

tım; personelin akıl hastalarına kötü davranmaya, doktorların da ilgisiz bakım uygulamaya en yatkın olduğu, nispeten sorunlu kapalı koğuşlara habersiz ziyaretlerde bulunurdum. Müdürlüğe ilk atandığımda kamuoyuna yaptığım açıklama, kendimi bütünüyle Tımarhane'ye adayacağım, hiçbir hastanın "ümitsiz" görülmeyeceği *bireysel bir bakım* sağlayacağım & *deliliğe bir çare* arayıp bulacağım, böylece gelecek nesiller için onu kökten yok edeceğim yönündeydi.

Şimdi Brigit'e ilişkin endişemden ötürü dikkatim dağılmış olduğundan, tıbbi personelimin lakırdılarına odaklanamıyordum; hastalara melül melül bakıyor, *Hepsi ölsün, yeter ki* o *yaşasın!* diye düşünüyordum.

Aileme karşı da sabrım kalmamıştı, özellikle de şimdi, Müdür'e tahsis edilmiş ferah evdeki yaşamından, eskiden Ho-Ho-Kus'taki daracık evimizdeyken olduğundan daha az memnun görünen Theresa'ya karşı; zira statüm ne kadar yüksek olursa olsun, bir *deli doktoru*nun eşi olmanın Trenton sosyetesinin en üst kademesinde pek de muteber görülmediğinden endişe ediyordu. Oğullarım & kızlarım da yabancıların çocuklarıymış gibi uzak geliyordu bana; beni biraz mesafeli, tedirgin bakışlarla izliyorlardı, çünkü biliyordum ki onlar da babalarının *deli kadın*larla olan ilişkisini kabullenemiyorlardı. (Benim mesleğim onların özel okul masraflarını & şımarık yaşamlarının diğer nimetlerini karşılıyordu ya neyse!) Özellikle de Laboratuvar'dan çocukça kaçışından sonra, en büyük oğlum Jonathan'ın yanında rahat hissetmeyi başaramamıştım, onun da benimle rahat hissetmediği belliydi.

*

Ölüm'ün sıradan bir şey olduğunu biliriz; mezarlıklar mezar taşlarıyla tıkış tıkıştır & durmadan genişler. Lakin münferit bir ölüm yıkıcıdır: İşte Brigit Kinealy'nin ölümü de benim için öyle olurdu.

"Hâlâ çok hasta, Doktor Bey," dedi Gretel hemen, yüzümdeki ifadeyi görünce, "ama durumu kötüleşmedi. Gözleri..."

Beni görünce, görüşü tam odaklanamasa da Brigit acınası bir şekilde başını kaldırmaya, solgun dudaklarıyla kelimeler oluşturmaya çalıştı; ama çok zayıftı. Gözlerinin rengi artık mavi değil, sarıya çalıyordu–bu *sarılık* olabilir miydi?

O ışıl ışıl tenli albinonun *teni, idrarı andıran sarımsı, hastalıklı bir renge bürünse* ne kadar daha az çekici olurdu.

Elimin tersiyle, temkinli bir biçimde Brigit'nin alnına dokundum. Yanıyordu, ama garip bir şekilde nemliydi.

(Evet, bir hekimin, hemşire gibi *bir hastanın alnına dokunması* elbette alışılmadık bir durumdu; özellikle hasta genç & çekici bir kadınsa.)

Başka bir seçeneğim olmadığından, kinin, güzelavrat otu & sarı kantaron kürüne devam ettim; bunlara hastanın nabzını hızlandırması için az miktarda nikotin özütü ekledim, gerçi önceki deneyimlerimde böyle bir *hızlanma* ateşli bir hastada ölümcül olmuş muydu, hatırlayamıyordum.

"Bunu yut, Brigit. Yakında iyileşeceksin–öngörüm bu yönde."

Ama Brigit'in herhangi bir şeyi yutması güçtü–tıkanıp nefes nefese kalıyor, sıvıyı geri çıkarıyordu.

Kimsenin, özellikle keskin gözlü Nestra'nın göremeyeceği bir şekilde durarak, Brigit'nin aylar önce bana verdiği küçük oyma güvercini ceketimin cebinden yarıya kadar çıkardım; ateşler içindeki hastanın onu görünce yüreğinin biraz olsun hafiflemesini, bu hastalık öncesi zamanı hatırlamasını & yeniden sağlığına kavuşacağı bir zamanı hayal etmesini istedim.

"Görüyor musun, Brigit? Bak, ne var elimde?"

Ama hayır, Brigit'nin soluk gözleri görmüyor gibiydi.

Kendisi gibi yüzlercesinden (uzun süredir Tımarhane'de kalan, aileleri tarafından terk edilmiş hastalardan) ayırt edilemeyecek türden sıradan bir hırpani-deli olan Nestra'nın, Brigit'e bağlanmış olmasına & Gretel tarafından hoş görülmesine canım sıkılıyordu; gerçi ben Laboratuvar'daki hastaların birbirlerine bakma-

larının yanı sıra kendi yatacak yerlerini temiz tutmalarını & ihtiyaç duyulduğunda bana yardım etmelerini teşvik ediyordum. Bütün bunlar, akıl hastalarını hayatın pratik koşullarına dâhil etmeyi & onları normal rutinden koparmamayı öğütleyen *ahlak terapisi*nin mantıklı bir uzantısından ibaretti. Nitekim hastanenin diğer bölümlerinde de temizlik, mutfak & hela işleri vesairenin büyük bir kısmını, gözetimim altında olmak kaydıyla, durumu elverен hastalar yapıyor, böylece hastanenin bütçesi de azalıyordu.

Yalnızca Nestra değil, bir iki başka Laboratuvar hastası da hem Brigit hem de Gretel'le dostane bir çeşit bağ kurmuştu; bu tür durumlarda hemşirelik personelinin hastalarla & hastaların da hemşirelerle, doktorların pek anlayamadığı şekilde bağ kurması sık görülür. Kadınların neredeyse hiçbir açık amacı olmayan bu tür bağlar kurması –tıpkı kendilerinin olmayan çocuklarla kurdukları bağlar gibi– erkekler arasında biraz huzursuzluğun yanı sıra kafa karışıklığı yaratan bir konudur.

Gretel her zaman Brigit'in başucunda bulunamadığı için, Brigit'e Nestra'nın göz kulak olması, gönüllü olarak Brigit'in yatağının yanında, kendi yatağından aldığı bir battaniyenin üstünde yerde uyuması pratik bir çözümdü; kısa süre sonra ona, Bathsheba gibi kulağa inanılmaz gelen bir isme sahip, daha iri yapılı & saldırgan bir başka deli kadın da katıldı. Bu iki kadın sırayla Brigit'i besliyor ya da beslemeye çalışıyor & bir süngerle dudaklarını nemlendiriyorlardı.

Ne kadar itici yaratıklardı şu deli kadınlar! İkisi de *fistül*den mustarip, (kirli) hastane giysileriyle bakımsızdı & yıllardır yıkanmamış & taranmamış saçları sıçan yuvalarına benziyordu.

Sol gözü kör & omurgası eğri olan Nestra, ürkütücü derecede biçimsizdi; yaklaşık kırk yaşında bir kadındı & sanki çok eğleniyormuş gibi kendi kendine mırıldanma & gülme huyu vardı. Ancak Bathsheba daha itici sayılabilirdi–sağ bacağı dizine kadar yoktu & baston yerine kullandığı bir sopayla & garip bir deli enerjisiyle sendeleyerek, yalpalayarak dolaşma alışkanlığı vardı. İki kadı-

nın da o ay içinde benim gerçekleştireceğim deneysel ameliyatlara alınması planlanmıştı; değiştirmeye niyetim olmayan bir plandı bu.

Bu kadınların Brigit Kinealy'ye gösterdiği şefkatli ilginin anaç bir ilgi olup olmadığını merak ettim; zira kayıtlarında yazana göre her iki kadının Tımarhane'de doğurdukları bebekler ellerinden alınıp evlatlık verilmiş, ardından kendilerine *tedavi amaçlı kısırlaştırma* uygulanmıştı.

Medrick Weir döneminde bu tür evlatlık verme işlemleri bana ahlaki açıdan şaibeli görünmüştü; ancak müfettişler kurulum, bebeğin korunması için yenidoğanın deli bir anneden alınması gerektiğini oldukça ikna edici şekilde savunmuşlardı. Tımarhane *bir kreş değildir* sonuçta.

Öyleyse, eğer bebeğin iyi bir Hristiyan ailesine evlatlık verilmesi pratik bir çözümse, evlat edinecek ebeveynlerin çok arzu ettikleri bebeği almak için küçük bir ücret ödemelerine izin vermek de pratikti. Kimse buna makul bir itirazda bulunamazdı.

Bir bebeği zorla elinden alınan deli annede bir miktar öfke birikmesi ise ne yazık ki kaçınılmazdı. Tımarhane personeli bilhassa bu şekilde mahrum edilmiş kadın hastaları birbirinden mümkün olduğunca uzak tutmak için büyük çaba harcar, böylece ortak bir şikâyet ya da isyan havası oluşmasının önüne geçilirdi.

İlkesel olarak, hastalar arasındaki, onları benden –yani hekimlerinden– ayıran *ittifak*ları onaylamazdım.

Laboratuvar'da yalnızca bir Efendi olabilirdi: bu kadar bariz bir gerçeği dile getirmeye gerek bile yoktu.

Ancak bana öyle geliyordu ki, ne Nestra ne de Bathsheba, benim bulunduğum mevkiye layık olan saygıyı bana göstermiyordu. Bunu açık bir şekilde değil, daha ziyade göze batmadan & kurnazca yapıyorlardı; sanki bu beyin hasarlı kişiler, benim misli misli üstün zekâmla onların tavrının farkında olmadığımı düşünüyorlardı!

İkisi arasında daha küstah görünen Bathsheba'ydı. Vahşi kadı-

nın dudaklarında, küçük, alaycı bir gülümseme geziniyordu; dudakları, hastanın histerisini azaltmaya katkıda bulunmuş bir diş çekiminden geriye kalan büyük & renk değiştirmiş ön dişlerinin önünde tuhaf bir şekilde ince & gergindi, ancak bu tedavi onu kesinlikle dizginlememişti. Laboratuvar'a ne zaman gelsem, Bathsheba topallaya topallaya yarım bacağının parlak kesik yerinin giysisinin yırtık eteğinin altından görüneceği bir şekilde konum almayı başarıyordu; görmezden gelmeye çalıştığım bir edepsizlikti bu.

Sanki bu yaratığın bacağının yarısını kaybetmesinden *ben* sorumluymuşum gibi! Sorunlu kadın, Tımarhane'ye yıllar önce, halihazırda zırdeli & dolayısıyla şekli bozulmuş halde getirilmişti. Baltayla yapılmış gibi duran bu kaba ampütasyonun *benimle* hiçbir ilgisi yoktu.

Gerçekten de, uzmanlık alanımı zihinsel hastalıklara kaydırdığımdan beri, artık nadiren herhangi bir uzuv veya parmak kesiyordum; daha ziyade *(kadınlarda) dâhili cerrahi*de uzmanlaşmıştım–histerektomiler, overektomiler & benzerleri.

Yine de, bakımımı bekleyen hasta & engelli hastaların bulunduğu koğuştan geçerken bazen arkamdan *Kasap! Eli Kanlı Kasap!* diye mırıldanıldığını işitir gibi olmam ne kadar garip & endişe vericiydi ama dönüp baktığım zamanlar, deli kadınların bir tanesi bile bana doğru bakmıyor gibi görünürdü.

Brigit'in hastalığından önce, Bathsheba'yı beslenme deneylerimden birine dâhil etmeyi planlıyordum: Bu deneyde denek, birkaç ay boyunca yalnızca yeşillik, tahıl & her gün tek bir bardak sudan oluşan çok sınırlı bir rejim ile beslenecek, "ateşli" kanının bu şekilde kontrol altına alınıp alınamayacağını gözlemlemek içinse sık sık kanı akıtılacaktı; ayrıca, tek bacağı olan Bathsheba'nın bir sopa ile ustaca topallamayı öğrenmiş olduğunu gördükçe, diğer bacağının da dizden kesilmesi durumunda deneğin nasıl uyum sağlayacağı sorusu, bir bilim insanı olarak merakımı cezbediyordu.

(Tek bacaklı bireyler görmek alışılmadık değildi; ancak her iki bacağı olmayan & koltuk değnekleriyle gövdesini öne doğru savurmayı öğrenmiş olabilecek bireyler görmek nadirdi. Dr. Stretcher'ın ameliyathanesinde birçok alt bacak amputasyonu gördüğümü & bunların cerrahi beceriden çok efor & yeterli miktarda sakinleştirici gerektirdiğini hatırlıyordum; bunların hepsi erkek hastalarda yapılmıştı, ama kadın femurunu dizden ayırmanın erkek femuruna göre daha kolay olacağından şüphem yoktu. Bu deneyde, *fiziksel varlığın* değişen duruma *uyumunu* inceliyor olacaktım; teorim, fiziksel uyumdan önce zihinsel bir uyumun gerekeceğiydi. Zira deliliğe çare aramanın bir neticesi olarak *nöroloji* ya da *beyin bilimi*nin gizemleri de son derece ilgimi çekiyordu.)

Ama ne kadar sinir olsam da, şimdilik böyle devrimci deneyler askıya alınmıştı; tek umudum, hırslı rakiplerin önüme geçmemesiydi!

Sinir bozucu başka bir şey de, genellikle sadık olan Gretel'imin son zamanlarda garip davranıyor olmasıydı: Eklemleri ağrıyormuş gibi acı çekerek yüzünü buruşturuyor, sık sık nefes nefese kalıyordu; Brigit'le ilgili kaygılandığını gösteriyor, ancak ona bakmaya gelince biraz yavaş & beceriksizce davranıyordu; Laboratuvar'da & bitişik odalarda bulunan & yataklarına zincirlenmiş ya da *Sükûnet Yatağı*'nda tutulan ya da komada olduğu için kendi bakımlarını yapamayan diğer hastalara karşı ise şaşırtıcı derecede ihmalkârdı.

Gretel'in *Birleşik Devletler'deki yasal statüsü* hakkında bana soru sormaya başlamış olması da canımı sıkıyordu; zira o yalnızca sözleşmeli hizmetkârdı, Alman babası tarafından yıllar önce hizmetkârlığa satılmıştı & *vatandaş* değildi.

"Ama Dr. Weir, benim için bir sözleşmeniz var mı?' Üzerinde adım yazıyor mu?"

"Elbette, Gretel! Sözleşmen bizde, güvende."

"Ama–sözleşmede yazan ismin *ben* olduğumu nereden bilecekler?"

"Nasıl, ne demek istiyorsun, Gretel? Kim olsa görür, sen *sen*sin işte." Gergin kadına şakalaşır bir şekilde yanıt verdim, ama bana bu kadar yaklaşmasından hoşlanmamıştım, zira yıkanmamış kadın teni kokusu gibi mayamsı bir koku yayıyordu.

"Benim sözleşmem–yedi yıllık mıydı o? Kaç yıl kaldı? 'Özgür' olmama?" Gretel bu küstahça soruyu neredeyse utangaç bir şekilde sormuştu; ilk soruşu da değildi.

(*Küstahça*, çünkü hemşire yardımcımın mevcut durumdan bütünüyle memnun olmadığını, işlerin başka türlü olmasını arzuladığını ima ediyordu.)

"E Gretel, şu anda da 'özgür'sün. Bathsheba'nın aksine iki bacağın var & Tımarhane'den istediğin zaman ayrılabilirsin & Trenton'ın varoşlarında uyuyup açlıktan ölebilirsin, kaçak Siyah köleler o zamana kadar boğazını kesmezse tabii."

Gretel kafası karışmış bir şekilde gülümsedi; söylediklerimin sadece bir şaka mı yoksa bir uyarı mı olduğundan emin değil gibiydi.

"Ama ayrılmam durumunda, Dr. Weir, *ben* 'kaçak' olurum. Beni bir köpek gibi avlarlar."

Böylesine buruk bir cevap beni şaşırttı & uzun süredir güvendiğim birinden gelmesini tatsız buldum; tez zamanda Gretel'de baş gösterecek bir akıl hastalığının belirtisi olabilir mi acaba diye düşündüm.

Yeni gelişmekte olan bir teorimdi bu: Delilik enfeksiyonlardan kaynaklandığına & enfeksiyonlar bulaşıcı olduğuna göre, *Tımarhane'de delilik bulaşıcı olabilirdi.*

"Aa, ben kimsenin seni avlamasına izin vermem, Gretel 'bir köpek gibi'. Sen *benim köpeğim* olduğun sürece, ben seni koruyacağım."

Oyunbaz bir kahkahayla söylediğim bu sözlerle kadını rahatlatmak & Laboratuvar'daki sorumluluklarına geri dönmesini teşvik etmek istemiştim; zira orada varlığına büyük ihtiyaç vardı.

*

Bu konuşmanın ardından, Gretel sanki kendine geldi & küstahça sorular sormayı bıraktı. Laboratuvar'daki hasta & düşkünlere yenilenmiş bir özveriyle eğildi; Brigit'e sevgili bir kızına bakar gibi baktı, onun için bitki çayları hazırladı, nemli vücudunu süngerlerle sildi. Gretel'in bu bakıcılık rolüyle Nestra ile Bathsheba'yı bir süreliğine uzaklaştırması benim için memnuniyet vericiydi.

Bitki çayları mı? Ateşli hastanın besleyici sıvılar içmesi şarttı, yoksa giderek güç kaybeder & ölürdü; yine de, Gretel'in bitki çaylarının, benden, sorumlu hekimden izin alınmadan verilen bir tür ilaç olup olmadığını merak etmekten kendimi alamadım; zira kurnaz ebe, benim bilgim dışında, Kuzey Binası'nın arkasında, Tımarhane'nin bahçıvanlar tarafından ihmal edilmiş & dikenli otlar, devedikenleri & yabani güllerle kaplanmış bir alanında bir şifalı bitkiler bahçesi yetiştirmişti. Gretel'in bitkileri arasında adaçayı, papatya, nane & kuşburnu da vardı–tam anlamıyla bir cadı kazanı!

Zaman zaman, Brigit'in yatağında yattığı, dolap boyutundaki odaya yaklaştığımda, tıpkı bir annenin hasta çocuğuna ninni söylediği gibi, Gretel'in ona yumuşak bir sesle şarkı söylediğini duyabiliyordum; sözler ne duyulur ne de anlaşılırdı, fakat tuhaf bir güzellik hissi uyandırır & ben yaklaştıkça kesilirdi; tıpkı parlak bir manzaranın üzerine düşen bir bulut gölgesi gibi.

Wollst endlich sonder Grämen
Aus dieser Welt uns nehmen
Durch einen sanften Tod!
Und, wenn du uns genommen,
Laß uns in Himmel kommen,
*Du unser Herr und unser Gott!**

Acaba bu, bir tür kâfir müziği mi diye merak ettim. Tatlılığıy-

* Sonunda artık kederlenmeden / Bizi bu dünyadan al / Tatlı bir ölümle! / Ve, bizi aldıktan sonra, / Bizi cennete kabul et, / Sen, Rabbimiz ve Tanrımız! (ç.n.)

la baştan çıkarıcı ama şeytani. Ne kadar dikkatle dinlersem, o kadar az *işitebiliyordum.*

Bazen, gecenin sessizliğinde, ebenin sesinin süzülerek, Müdür lojmanının birinci katındaki çalışma odama ulaştığını duyuyor gibi oluyordum; oysa özel lojmanımla Kuzey Binası arasında, bakımsız & otlarla kaplı bir Tımarhane arazisi uzanıyordu. Son zamanlarda sıkça bu odada sabahlıyor, lambanın ışığında çalışarak deneylerimle ilgili notlar alıyor & gelecek için bir dizi deney planlıyordum; tıpkı gamsız askerleri çadırının dışında derin bir hayvanî masumiyet & bilinçsizlik uykusuna dalmışken, bir generalin gece boyunca uykusuz kalıp bir askerî seferi planlaması gibi. Sonunda uykuya yenik düştüğümde, akrabam Medrick Weir'in, düşmanlarının elinde şehit düşmeden önceki görece mutlu günlerinde satın aldığı kocaman deri kanepenin üstünde oluyordu bu.

Bu, huzurlu bir uykuydu; merdivenleri çıkıp ebeveyn yatak odasındaki yüksek sayvanlı karyolada yatan & uykusunu bölmek istemediğim sevgili eşimin yanına uzanmaya yeğdi.

"Dr. Weir?" Gretel, utangaç bir sesle, Brigit'in odasının eşiğinde duran bana seslendi, "bugün aramıza erken katıldınız..."

"Evet, elbette, *burada*yım. Başka nerede olacaktım ki?"

Kadının sığır gibi bakan gözlerinden rahatsız olmuştum & soğuk bir şekilde konuştum.

Metin bir tavırla Brigit'in yatağına yaklaştım. Böyle zamanlarda, doktor hastasından korkar; ama bir doktor asla zayıflık gösteremez.

Beni hayal kırıklığına uğratamazsın, sevgili Brigit, ölemezsin! Tanrı buna izin vermez.

Eğer Tanrı buna izin verirse, Tanrı yok demektir...

Brigit'in solgun gözlerinin kapanıp bir daha asla açılmamasından korkuyordum; Brigit'in o gözlerde parlayan ruhunu bir daha asla görememekten; sağır-dilsizin *bana* duyduğu hayranlığı bir daha asla hissedememekten.

Brigit'i yatıştırıcı, ağırkanlı bir şekilde süngerle yıkamakta olan Gretel, şimdi, beni görünce, kızın narin omuzlarını & göğüslerini hızla örtmeye davrandı. Ben hemen gözümü kaçırmış olsam da, solgun göğüslerin koyu, meyvemsi uçlarının göz kapaklarımın arkasında parlayan görüntüsü başımın dönmesine neden oldu. Zira ahlaklı bir Hristiyan kocaya, karısı dışında herhangi bir kadının çıplaklığı doğal olarak iğrenç gelir.

Ayrıca, Gretel'in parmaklarının arasındaki süngerin görüntüsü gözüme rahatsızlık verdi; çünkü Gretel'in Brigit'la kullanması için bizzat benim Laboratuvar'a yeni & temiz olarak getirdiğim bir süngerdi bu, ama artık, en eski süngerlerden biri kadar lekelenmişti.

Bu görüntünün beni neden bu kadar *rahatsız ettiğini* söyleyemezdim.

"Dr. Weir? Brigit'e yazdığınız ilaçları veriyorum, sıvıları da. Ama görüyorsunuz, hastada pek bir değişiklik yok..."

Pek bir değişiklik yok! Bu, duymak istediğim haber değildi; ama olabileceği kadar da sarsıcı da değildi.

Sonra, benim canımı sıkan bir şekilde, Gretel arsız bir tür çekingenlikle ekledi: "Brigit'e *siz* mi bir şey yaptınız, Dr. Weir? Isıtılmış forsepsle–"

"Gretel! Ne demek istiyorsun Tanrı aşkına, 'Brigit'e ben mi bir şey *yaptım*' elbette, bir cerrah olarak hastama *bir şey yaptım*. Yapmamış olsaydım çok garip olurdu."

İtiraf etmeliyim ki, Gretel'in bu son küstahlığı karşısında biraz afallamıştım. Yalnızca bir ebe olan & eğitimli bir hemşire bile olmayan birinin bir hekimi bu kadar açıkça, başkalarının da duyabileceği bir şekilde sorgulaması–bu gerçekten görülmemiş bir şeydi.

Üstelik, Gretel'in bana sanki Brigit'e burada, Laboratuvar'da, ayrıca da geceleri şarkı söyleyişini dinlediğimi biliyormuşçasına bakmasından hoşlanmamıştım: gece rüzgârında savrulan kocaman, yaralı bulutları andıran çılgın düşünceler beynimde yarışırken gelen bir tür putperest müziği.

Neredeyse aleni bir alaycılıkla, daha önce de açıklamış olduğum gibi, bu aptal kadına Brigit'in *geçirdiği ameliyattan tamamen iyileştiğini* açıkladım. "Ama şimdi, şu lanet olası safra humması iyileşmesini zorlaştırdı..."

Derken, birden fark ettim: *Sünger! Brigit'in mesanesindeki süngeri çıkarmayı unutmuştum.*

Dikilmiş mesanenin tabanında bırakmış olduğum minnacık bir sünger parçası... kırk sekiz saat içinde çıkarılacaktı; ama bir şekilde bunu tamamen unutmuştum & üstünden on dört gün geçmişti.

Fark ettiğim anda öylesine sarsıldım, öylesine yerin dibine geçtim ki, gururumu nasıl muhafaza edebileceğimi düşünmek için duraklamaksızın, Gretel'e ne yaptığımı açıkça söyledim: neyi yapmayı unuttuğumu & nasıl da, büyük ihtimalle safra hummasının değil, Brigit'in içindeki bu yabancı maddenin enfeksiyona yol açtığını!

Gretel'in yüzünde öfkeye, endişeye benzer bir kızarma.

Ama (utanarak itiraf ediyorum ki) tam olarak şaşkınlık değil.

"Bir sünger! Evet! Hemen harekete geçmeliyiz, Doktor Bey! Çok geç olmadan."

Hemen ardından, titreyen ellerimle & Gretel'in yardımıyla, neredeyse komaya girmiş hastayı zar zor elleri & dizleri üzerinde bir pozisyona getirip kaşık-spekulumla muayene ederek parlak güneş ışığında, dehşetle gördüm: Minik sünger gerçekten de hâlâ hastanın içine gömülü halde, mesanesinin tabanındaydı; idrarla kararmış, pislik içinde & iltihaplı...

Tanrım, beni affet! En kıymetli hastamı öldürmeye yaklaşmıştım!

Bu pisliğe doymuş sünger parçasını cımbızla çıkardım ama bunu yaparken mesanenin iç yüzeyindeki küçük bir damarı çizmiş olmalıydım ki Brigit'ten önce damla damla, sonra daha bol bir şekilde kan akmaya başladı.

Ona hiç yakışmayan –hiçbir profesyonel sağlık çalışanına yakışmayan– bir şekilde, yaralı bir papağan gibi küçük, bastırılmış bir çığlık atan Gretel, bana yapabileceksem yarayı hemen dikmemi, kanamayı çabucak durdurmamı emrediyordu.

Bana emir veriyordu! Ama o anın aciliyeti içinde tereddüt etmeden Gretel'in talimatlarını izledim; ancak beceriksiz ellerim zorlandığında, Gretel iğneyi elimden kaparak küçük yarayı kendi dikti.

Keşke kadınlar *cerrah* olabilseydi, hasta için ne kadar daha merhametli olurdu!

Gerçekten de, deneyimli bakışı & becerikli elleriyle Gretel gibi bir kadının böyle görevleri ifa etmesine izin verilseydi! Ama herhangi bir kadının, hele ki okuma yazması olmayan bir göçmen kadının, neşter kullanması asla mümkün olamazdı.

Sonunda Brigit daha düzenli nefes alarak dingin bir şekilde yatarken Gretel yüzünü yelpazeliyor & kulaklarıma anlaşılmaz gelen ninnilerinden biriyle onu sakinleştiriyordu–*Wollst endlich sonder Grämen, Aus dieser Welt...*

Utancımın simgesi olan o pis sünger parçasını derhal hastalıklı atıkların bulunduğu bir kaba attım & ardından ellerimi hiddetle yıkadım.

Zafer Günü

28 NİSAN 1854

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Sessizce, Gretel'a süngeri zaten kısa süre içinde kendiliğimden fark edeceğimi açıkladım. "Çünkü Brigit'in dikişini incelemeyi planlıyordum."

Gretel bunu çıt çıkarmaksızın kabul etmek durumunda kaldı: *Evet, Dr. Weir.*

Hemşire yardımcım & ben, en kıymetli hastamızın nihayet iyileşmeye başlamasından o kadar minnettardık ki küçük anlaşmazlıkları uzatmadık.

*

Brigit'in neredeyse ölümcül olan enfeksiyondan tamamen kurtulması & kaybettiği kiloyu geri alması biraz zaman alacaktı; ayrıca rahatsız edici rüyalar görmeye meyilli olduğu için kolay uyuyamıyordu. Eski *fistül* rahatsızlığı yeniden başlamış, ümidini kırmıştı; bağırsaklarından yavaş bir sızıntı geliyor, bu hem ona acı veriyor hem de onu utandırıyordu.

Hal böyleyken Brigit, Tımarhane Müdürü'nün hemşire yardımcılığına terfi ettirildiği yer olan Laboratuvar'dan uzak durmaya başladı & Tımarhane'nin bodrum katındaki eski çalışma yerine geri döndü. Böylesine aciz durumda olan birinin, ne kadar sık & ne kadar umutsuzca yıkanırsa yıkansın, tıbbi personel olması mümkün değildi.

Kuzey Binası dışında onunla tesadüfen karşılaştığımda, benden de uzak duruyordu. Eski utancıyla bir parya gibi kaçıyordu.

"Brigit?" Yalvarırcasına seslendim arkasından; ama bana hiç aldırmadı, bir hayalet gibi alacakaranlığa karıştı.

*

"Dr. Weir! Dün gece olağanüstü bir rüya gördüm. İsa bana tertemiz beyaz cübbeler içinde göründü & elinde kopmayacak, çürümeyecek bir 'iplik' vardı–*tel.*"

Laboratuvar'ın girişinde beni bekleyen Gretel, yanakları al al, eksik dişli geniş bir gülümsemeyle sırıtıyordu. Bir an için nasıl cevap vereceğimi bilemedim, Tımarhane'de sözleşmeli bir hizmetkâr, *benimle* ilgili rüya görmeye cüret ediyordu!

Yüzümdeki şaşkın ifadeyi görünce, Gretel sözlerini daha ölçülü bir tonda, daha az coşkulu biçimde tekrarladı.

Tel mi? Kadın ne diyordu böyle? Tel ile–*dikmek mi*?

"Eğer *fistül*ü telle onarmaktan bahsediyorsan Gretel–böyle küçük bir yırtık için fazla kalın olurdu. Bir cerrahın teli iğneye geçirmesi, sonra da organı mahvetmeden hastanın mesanesinden geçirmesi mümkün olmazdı."

"Çok ince bir metal türüyle, Doktor Bey," Gretel ısrar etti, "gümüş gibi. Saatçilerin *gümüş tel* kullandıklarını duymuştum."

"*Gümüş tel* diye bir şey olmadığından eminim, Gretel. Rüya görmüşsün işte."

"Ama, Doktor Weir..."

"Hayır. *Saçmalık.*"

Fakat gerçekten de ameliyatlarda dikiş ipliğinin yerini alabilecek, çok ince ama sağlam bir tel olabileceği fikri zihnimin derinliklerine yerleşmişti. Tanıdığım kişiler arasında soruşturduğumda, benim gibi *gümüş tel*in imkânsız olduğunu pek düşünmüyorlar gibiydi; aslında, bana yardımcı olabilecek saygın bir Trenton saatçisini ziyaret etmemi öneren Theresa oldu.

Ah, bir saatçi! Elbette: Saatler çok ince işçilikle yapılır.

Böylece, New Jersey'nin en yetkin saatçisi olduğu söylenen Erasmus Tunney'i ziyaret ederek, ona benim için çok ince bir gü-

müş tel üretip üretemeyeceğini sordum: Meğerse bu o kadar da zor bir şey değilmiş.

Ertesi sabah, şaşırtıcı bir inceliğe sahip olan en kaliteli gümüş telden bir miktar almış halde Laboratuvar'a döndüm & kısa süre içinde, hastamın mesanesinin tabanındaki küçük yırtığı bu telle diktim! Brigit üzerinde gerçekleştirdiğim *on ikinci ameliyat*tı bu: tarihe geçecek olan ameliyat.

Okuyucu, muhaliflerin Brigit Kinealy üzerinde gerçekleştirdiğim ameliyatların sayısına odaklanmasının ne denli cahilce & zalimce olduğunu anlayacaktır: çünkü bu ameliyatların her biri, hasta kızı iyileştirme yönünde samimi birer denemeydi & ancak bu sayısız başarısız girişimden sonra başarılı bir ameliyat mümkün olabilmişti.

Bu noktada Brigit'in kendisinin artık *fistül*den asla kurtulamayacağına kanaat getirmiş olması şaşırtıcı değildi. Gretel'in & benim tüm cesaretlendirmemize rağmen kızcağızın ne kadar üzgün olduğunu görmek yürek burkucuydu, yüzünü duvara dönmüş bir yaratık gibiydi.

"Brigit! İnancını kaybetmemelisin. *Bu* tedavi sonuncusu olacak."

Gretel'in gümüş teli iğneye nasıl geçirdiğini–zorlanmadı diyemem–& Gretel'le birlikte ettiğimiz dualarla, İlahi Takdir'in elimi nasıl yönlendirdiğini hep hatırlayacağım. Bir kez daha, kaşık-spekulumla enfekte bölgeye ulaştım; bir kez daha, Gretel'in yardımıyla mesanedeki ufacık yırtığı onardım, bu sefer, dikiş *kalıcı* olacaktı.

Elbette o sırada bunu bilemezdik, onca başarısızlıktan sonra gümüş telin *gerçek* çare olacağını & Silas Aloysius Weir'in Amerikan tıp öncülerinin panteonunda yerinin garanti edileceğini.

Öyle ki, mesaneden hiçbir sızıntı olmadan, bir damla kanlı idrar dahi görünmeden günler geçiyordu.

(Görünen) hiçbir enfeksiyon olmadan bir hafta geçti.

Dikiş tutuyor gibi görünüyordu! Her gün kaygıyla doluydu ama–her gün bir zaferle sonuçlandı.

Günlüğüme bolca not aldım. Bize merhamet etmesi & sonunda gayretimizi ödüllendirmesi için Tanrı'ya dua ettim. Alçakgönüllülükle yemin ettim: Kendimi deli kadınların yanı sıra bundan mustarip tüm kadınların kurtuluşuna adayacaktım. *İlahi Takdir elimi yönlendirmeye devam ederse, tıbbi bir Kurtarıcı olacaktım.*

*

Dört hafta sonra hastanın kalıcı olarak iyileşmiş olabileceği anlaşıldı, zira boşaltım süreci doğal haline dönmüştü & denek, hemşire-yardımcım olarak Laboratuvar'a dönecek kadar güçlenmişti.

Böylece, bir mucize: nihayet *fistül*e bir çare!

Bu sürecin sonuçları ise, kariyerimin en çok övgü alan makalesi olacak "Genç Bir İrlandalı Annede Vezikovajinal Fistülün Onarımı Üzerine" başlıklı makaleyle, *Journal of American Medical Science*'ın (Amerikan Tıp Bilimi Dergisi) Kasım 1854 sayısında yayımlanacaktı.

Armağan

BRİGİT AGNES KİNEALY'NİN KAYIP KIZ, BULUNDU: BİR ÖKSÜZÜN KENDİ ANLATTIĞI GERÇEK HİKÂYESİ'NDEN

Hayatımı Silas Aloysius Weir'a borçluyum, doğru.

Silas Aloysius Weir kızların & kadınların kasabıydı, bu da doğru.

Bu çelişki, açıklanabilir değildir.

Bu çelişkiyi kabul etmeliyim, tıpkı hayatımı kabul etmem gerektiği gibi–kavranması imkânsız ilahi bir armağan olarak, bu hayatın kendisine şükürle.

IV

Eli Kanlı Kasap

Tanrı'nın Seçilmişi
1854-1861

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Kutsal monomani artık gerçekten tüm benliğimi sarmıştı.

Bu ilk zaferin ardından gelen yıllarda & kaderin beni asla tamamen toparlayamayacağım bir darbeyle vurduğu uğursuz 1861 baharına kadar, hem bana hem de beni tanıyan herkese, Tanrı bana kutsal elini uzatmış, ellerimi şaşmaz bir biçimde yönlendiriyormuş gibi görünüyordu.

Silas, sen Benim oğullarımdan birisin muhakkak; senden razıyım.

İlahi Takdir'in deha sahibi olana verilmesi gereken özgürlüğü, insan bilgisini ilerletmek & insanlığa fayda sağlamak amacıyla istediğim yerde deney yapma özgürlüğünü bana bahşediyor olması gayet doğal görünüyordu.

Kuşkusuz nispeten küçük bir dünyadır–*jinekoloji*. Kaderin beni neden bu yola sürüklediğini bile hatırlamıyordum! Ama bir adamın kaderi, *ona* aittir.

Genel olarak hor görülen & kaçınılan bir ihtisas alanıdır–*jinekoloji*. Ağabeyim Franklin'in, zengin Bostonlular arasında, Beacon Street'teki kalesinde seçtiği daha yüce tıbbi hizmetlerin aksine; bunun sonucu olarak, ağabeyim Franklin, tıp bilimine küçük kardeşi Silas'ın yapacağı katkının k'sini yapmadan, zengin bir klinisyen olarak unutulmaya mahkûm olacaktı.

Çok geçmeden o halde, 1854 yılında, New Jersey Trenton'daki Eyalet Kadın Tımarhane Müdürü Silas Aloysius Weir'in, *fistül-*

den mustarip kadınları tedavi etmek ya da daha genel olarak, her iki cinsiyetten hastaların iç organlarındaki minik yırtıkları onarmak için *şaşmaz bir teknik* keşfettiği bilinegeldi.

En önde gelen tıp dergilerine yazdığım makalelerde, mustarip kadınlar üzerinde uygulanan bu tür onarımlarla *akıl hastalıklarının azaltılması* olgusundan bahsediyordum; davet edilmeye başladığım tıbbi toplantılardaki konuşmalarımda, bu prosedür ülke çapında yaygınlaştıkça, Amerikalı kadınlardaki *akıl hastalıklarının* yüzde seksen oranında azaltılabileceğini öne sürüyordum. "En önemsiz icatların patentini alabilen mucitlerin aksine, hiçbir hekim-cerrah kendi keşfinin patentini alamadığı için, *gümüş tel* nimetini, aramızdaki hastaların hayatlarını kurtarmanız için sizlere miras bırakıyorum."

(Çoğunlukla konuşmalarımı coşkulu alkışlar eşliğinde böyle bitirirdim.)

"Genç İrlandalı anne" olarak tıp tarihine geçecek Brigit Kinealy ile yaşadığım başarının ardından, Laboratuvar'da birkaç ay boyunca, bakımım altındaki bazı deli kadınlardaki *fistül*leri onararak *gümüş tel*le deneylerime devam ettim; çünkü artık bu prosedürü, Gretel hastayı konumlandırmama yardım ettiği & hastanın korkularını yatıştırdığı sürece, belli bir ustalıkla gerçekleştirebiliyordum. Böylece, *fistül* onarımı kısa sürede benim için çekiciliğini yitirmeye başladı; artık, yetenekli herhangi bir cerrahın uygulayabileceği mekanik bir işlem haline gelmişti.

O dönemde bile prosedürüme karşı bir miktar direnç vardı; çünkü devrim niteliğindeki gelişmelere karşı başta kuşkucu & tutucu bir tutum takınmak, hekimlerin & cerrahların doğasında vardır; daha sonra gerçekleştirdiğim deneyler de, sonuçları ne kadar bariz olursa olsun, ara ara bir dirençle karşılaştı & bu direnç genellikle Boston, Philadelphia & New York gibi yerlerdeki, kendilerini *Trenton, New Jersey*'nin halkından üstün gören "elit" meslektaşlarım arasında yoğunlaştı.

Aşağıda, bilim temellerine hâkim olan & bilimsel bilgi biri-

kiminin gelişimiyle ilgilenen sıradan okuyucu için, Trenton'daki Laboratuvar'da gerçekleştirdiğim başlıca deneylerden seçilmiş bir derleme yer almaktadır; Dr. Silas Aloysius Weir bu deneyler sayesinde National Academy of Medicine'a (Ulusal Tıp Akademisi) & American Association of Medical Practitioners'ın (Amerikan Tıp Uygulayıcıları Derneği) yanı sıra National Institute of Science'a (Ulusal Bilim Enstitüsü) seçilmiş; ayrıca Amerika Birleşik Devletleri Sağlık Bakanlığı Müdürlüğü & Başkan'ın Baş Tıbbi Danışmanlığı için sürekli aday gösterilmiştir.

Ayrıca, tıpkı sevgisini esirgediği gibi başarılarıma ilişkin takdirini de çoktandır esirgemiş olan babamın hayatının son yıllarında, Percival Weir'in hayranlığını & takdirini kazandım. *Sevgili oğlum, nihayet seninle gurur duyuyorum. Başkan henüz seni Baş Tıbbi Danışman seçmemiş olsa da.*

VAKA ÇALIŞMASI: OTUZ YEDİ YAŞINDAKİ BİR KADIN DELİDE TAVŞAN DUDAĞI ONARIMI (1854)

Genellikle dikkatsiz ebe kadınlar yüzünden doğumda oluştuğuna inanılan tavşan dudağı, çarpık ayak, yarık damak, şaşılık gibi deformitelerin akıl hastalığının bir işareti mi, yoksa sonucu mu ya da onunla tamamen alakasız mı olduğunu hep merak etmişimdir.

Peki bu deformasyonlar onarılsa, akıl hastalığı da hafifler ya da iyileşir mi, yoksa ikisi de olmaz mı?

Eğer hasta sadece akıl hastası değilse, aynı zamanda zihinsel kapasitesi düşükse, yapılan onarım daha yüksek bir zekânın ortaya çıkmasını sağlar mıydı? Kafatasındaki deformasyonların beynin gelişimini etkileyeceği kesinken, o halde kafatası kemikleri tekrardan düzgün biçimde hizalanırsa, beyin daha normal biçimde genişler miydi? Bunlar kimsenin sormadığı sorulardı–Silas Aloysius Weir hariç.

Tanrı'nın Kendisi bana söz veriyor gibiydi: *Eğer fistülü onarabildiysen, Benim oğlum, basit bir tavşan dudağını da elbette onarabilirsin!*

Yüzeysel olduğu için *kozmetik* olarak adlandırılabilecek bu tür bir ameliyatta, başarılı bir düzeltme prosedürün maddi açıdan da oldukça kârlı olması muhtemel görünüyordu; zira, biçim bozukluğu olan çocuklarının hayatlarını *hilkat garibeleri* olarak yaşayıp bütün ailenin utanç kaynağı olmasındansa *normal*e döndürülmelerini isteyen hayal kırıklığına uğramış ebeveynler, böyle bir işlem için yüksek ücretler ödemeye gönüllü olacaklardı.

"Zenobia D_" son derece umut vadeden bir örnek gibi görünüyordu: Otuz yedi yaşında bir kadın deliydi; üst dudağındaki doğuştan gelen (küçük çaplı) bir bozukluk, konuşmasını bozuk & anlaşılmaz bir hale getiriyordu. Zenobia çoğu kişi tarafından anlaşılan bir şekilde konuşamasa da, ortalama bir zekâ düzeyine sahip gibi duruyordu; fakat belirgin şekilde inatçı & "zor" biriydi.

Zenobia'nın, dokuz yaşından itibaren Trenton'daki bir tahıl ambarında çalışarak kalabalık ailesine destek olmaya çalıştığı, bunun sonucunda, havada uçuşan buğday tozlarından dolayı akciğerlerinin zarar görmüş, solunumunun hırıltılı & zor hale geldiği söyleniyordu. Solunum yolu enfeksiyonlarına yatkındı & pelvik bölgesindeki iltihaplanma, çeşitli biçimlerde zorla maruz kaldığı cinsel saldırılara & çok sayıda hamileliğe işaret ediyor gibiydi; ayrıca kendisine frengi enfeksiyonu teşhisi konmuş, aralıklı olarak cıva tentürüyle tedavi edilmeye çalışılmıştı.

Hayatının büyük kısmında tahıl ambarında güvenilir bir işçi olarak çalışan Zenobia, otuzlarının başında sağ elinin parçalandığı & genel sağlık durumunun kötüleştiği bir kaza sonrası bir tür çöküş yaşamıştı; zaman zaman ağlama, gülme & sayıklama nöbetleri geçiren Zenobia, tahıl ambarından kovulmuş, bunun üzerine, ailesi onu sabırsızlık & yılgınlıkla Trenton Tımarhanesi'ne yatırmıştı.

Uzun zamandır tavşan dudaklarını (& şaşılık, yarık damak, çarpık ayaklar & kafatası şekil bozukluklarını) düzeltmeye yönelik bir cerrahi prosedür geliştirmeyi arzuladığımdan, Zenobia'nın Laboratuvar'a gelişi son derece talihli bir olaydı. Yakın zamanda

bir müzayededen, bir Philadelphia cerrahına ait, yüz ameliyatlarında kullanılmak üzere tasarlanmış bazı cerrahi aletler edinmiştim & bu aletleri denemek için hevesliydim.

Laboratuvar'daki diğer hastalar gibi Zenobia D_ de hastaneye geldiğinde hem sağlık açısından son derece zayıf düşmüştü hem de genel olarak morali bozuk durumdaydı, zira Gretel'in bana aktardığına göre, beş ya da altı çocuğunun hepsi ya ölmüş ya da elinden alınmıştı; dolayısıyla Zenobia cerrahiye direnemeyecek kadar bitkindi & hatta onu Tımarhane'ye kapatan şey her neyse, ondan *kurtulma* arzusu içinde ameliyata razı olmuş bile olabilirdi.

Tıpkı bakımım altındaki birçok kadın akıl hastası gibi, Zenobia da ruh halleri açısından öngörülemezdi: Bazen neredeyse aklı başındaymış gibi görünebilir, ama hemen ardından öfke ya da umutsuzluk nöbetlerine girip bağlanması gerekebilirdi; ardından ağlayabilir, personele yalvarırcasına & anlaşılmaz konuşmasıyla, *doktorlardan biri*nin ona yardım etmesini isteyebilir, çünkü aksi takdirde hiçbir umudu kalmadığını & yaşamak istemediğini söyleyebilirdi. Doğal olarak, bu mutsuz kadın böyle küfürkâr bir düşünce dile getirdiği için azarlanmıştı & kendisine, Tımarhane'nin Müdürü Silas Weir'in, onun Trenton'daki değirmene geri dönebilmesi & vergi mükelleflerinin sadakasına gerek duymadan kendi geçimini sağlayabilmesi adına, onu bir nebze olsun sağlığına kavuşturmak için *elinden geleni yapacağı* sözü verilmişti.

Bunu duyan Zenobia, üzgün & özlem dolu bir şekilde gülmüştü; sanki böyle bir umut, akıl dışı bir şeymiş gibi & bu gülüş, deforme olmuş üst dudağının seğirmesine yol açmıştı.

Tahmin edileceği üzere, genç hemşire yardımcım Brigit, yarık dudaklı Zenobia'ya karşı bir tür sempatinin belirtilerini gösteriyordu; zira kadının anlaşılmaz konuşmaları, onu bir bakıma albino sağır-dilsiz Brigit'in kız kardeşi yapıyordu; sıklıkla koğuşta Brigit'i Zenobia'nın karyolasının yanında oyalanırken, başını hafifçe eğmiş halde hastanın anlamsız sözlerini karşısındakini anlıyormuş gibi yapan, mültefit bir tutumla dinlerken görürdüm. Bri-

git'in Zenobia'yı gerçekten anlayıp anlamadığını, yoksa yalnızca yarık dudaklı kadına *yalnız olmadığını* hissettirmek için mi öyle davrandığını Gretel'e sorduğumda, Gretel yanıtladı: "Bunu Brigit'e sormanız gerekecek, Dr. Weir. Yüreğinde ne olduğunu yalnızca o açığa çıkarabilir."

Yarık dudak ameliyatına hazırlanırken, korkmuş hastayı kendi güvenliği için masaya bağlanmak üzere masanın üzerinde konumlandırdığımızda, Brigit'in huzursuz göründüğünü fark ettim; sanki benden bir şey rica etmek istiyor gibiydi & araya girmeksizin onun bana gelmesini bekledim.

Nihayet bana dönüp soluk gözlerini tereddütle gözlerime kaldırarak; *Doktor Bey, bence...*

Brigit'in sessiz konuşması yalnızca bana yöneltilmiş olduğundan, başka hiç kimse onu duyamazdı. Bu yüzden Gretel ya da başka bir gözlemci, Brigit'e şöyle yanıt verdiğimde şaşırmış olabilirdi: "Brigit, *hayır*. Sen *düşünemezsin.* Bu senin görevin değil."

Hafif bir tonla konuştum Brigit'le, çünkü en küçük kızımın ebatındaki bu ufacık kızın, Gretel'in asla cüret edemeyeceği şekilde, bana *tıbbi tavsiyelerde bulunmaya* cesaret etmesini rahatsız ediciden ziyade eğlenceli buluyordum.

"Düşünmek *benim görevim*, Brigit. *Senin görevin* 'yardımcı olmak.'"

Elbette, bir hekimin & hemşire yardımcısının böyle dar bir mekânda birlikte bulunmasının, artık birkaç ayı bulan uzun bir süre de geçince, Brigit'in bana şimdi olduğu gibi hitap etmesine zemin hazırlaması kaçınılmazdı; Zenobia'nın solunum problemini, kendi göğsüne hafifçe vurarak & öksürerek taklit ediyordu; ardından her iki eliyle yaptığı belli belirsiz hareketlerle, (muhtemelen) (teşhis edilmemiş) bir *fistül* anlamına gelen bir ifadeyle, Zenobia'nın alt bedenindeki iltihabı imliyordu; bu jestlerle bana Zenobia'nın çeşitli hastalıkları arasında ilk olarak tavşan dudağının tedavi edilmesinin o kadar da öncelikli olmadığını düşündüğünü iletmeye çalışıyordu.

Bunun üzerine iki kat gıcık oldum: çünkü tavşan dudak çıplak gözle *görünür* bir kusur olduğu için düzeltilmesinin daha önemli olduğunu düşünüyordum; ayrıca, kaşık-spekulum ile açık bir *fistül*ü olan başka bir kadını muayene etme fikri bana hiç cazip gelmiyordu. (O zamanlar beni bir süre daha kadınların *alt taraflarıy*la uğraşmaktan koruması için bizzat Tanrı'ya bile yakarabilirdim; bu alanda çok fazla yıl emek vermiştim gibi geliyordu. Ayrıca Zenobia da hiç çekici değildi; insanın *mahrem bölgesi*ne bakmak isteyebileceği türden bir kadın değildi.)

Yine de Brigit, kendi ağzını işaret ederek & işitme engelli biriyle konuşur gibi kelimeleri abartılı biçimde şekillendirerek ısrar etti; anladığım kadarıyla Zenobia tüm hayatı boyunca tavşan dudak ile yaşamıştı & bu şekilde yaşamaya devam edebilirdi, çünkü akciğerlerinin & alt bedeninin ölümcül olabilecek olan durumunun aksine, tavşan dudak yaşamını tehdit etmiyordu.

"Sen 'sağır' olduğun ya da 'sağır' olduğunu iddia ettiğin için farkında değilsin galiba, Brigit, ama Zenobia'nın konuşması anlaşılmıyor & bu hem onun için büyük bir sıkıntı kaynağı hem de onun bir babun gibi saçmalamasını dinlemek zorunda kalan etrafındakileri rahatsız ediyor."

Brigit'in alaycılıkla güldüğünü duyar gibiydim: *Babun mu! Dr. Weir, hiç babun sesi duydunuz mu ki?*

"Evet! Babun olan pek çok insan duydum, sevgili kızım. Kakara kikiri."

Biz Zenobia'yı anlayabiliriz, Doktor Bey. Sadece dinlemeniz gerek.

"Saçmalık! Ancak başka bir ucube bu kadının ne dediğini anlamaya yaklaşabilir."

Zenobia kendisine söyleneni anlayabiliyorsa, başkalarıyla konuşamaması ne fark eder? Zaten onların duymak isteyeceği pek bir şey söyleyesi yok. Ama eğer ciğerleri zayıfsa & kanı zehirliyse–

"Eğer kanı 'zehirliyse', Brigit, uzun zamandır zehirli zaten. Biraz daha böyle kalması bir şey fark ettirmez."

Ama, Dr. Weir–

"Yeter, Brigit! Ya Gretel gibi sessiz olursun ya da sürülürsün– malum yere."

Bu söz üzerine Brigit birden mahcup oldu. *Malum yere* gönderilme tehdidi, kızın küstahlığını anında bastırdı.

(Brigit çocukça davrandığında, yargımı sorguladığında, Gretel'e istediğim şekilde yardım etmeyi ihmal ettiğinde, *yerini* unuttuğunda, Laboratuvar'ın arka kısmındaki depo odalarından birine kapatılarak cezalandırılırdı. Personelin *kadavra odası* dediği bu yerde, zararlı atık malzemeler saklanırdı; bazen pratiklik adına, ölen hastaların cesetleri de burada tutulur, huzur içinde gömülmeleri için Tımarhane'nin mezar kazıcısı gelip onları el arabasıyla götürene kadar bekletilirdi. Ceset korkusu olan bir sözleşmeli hizmetkâr için yeterli bir ceza gibi görünüyordu bu bana; zira Tımarhane'deki erkek hizmetkârlar için daha uygun görülen yumruk ya da sopa darbeleri, yahut kırbaçlama gibi fiziksel cezaları, ben bir reformcu olarak tesisimden uzaklaştırmaya çalışıyordum.)

Brigit'in saçma mimikleri susturulunca, Zenobia'nın üst dudağını sakince inceleyebildim. Ameliyat, bir *fistül* onarımı kadar hassas olmak zorundaydı; neyse ki, nispeten çok daha kolay uygulanabilirdi & o tür ameliyatlardaki tiksinçlikten uzak bir işlemdi; yine de hastaya bu kadar yakın çalışmak, panikle karışık kül gibi kokan nefesini solumak & deli kadının bu kadar *yakın*ımda olmasının bende uyandırdığı derin huzursuzluğa dayanmak zorunda kalmak, başka türden bir rahatsızlık veriyordu.

Her ne kadar uzun yıllardır süregelen kariyerim boyunca, kemiğin açığa çıktığı kanlı derin yaralar da dâhil olmak üzere, insan bedeninin çeşitli yerlerindeki kesikleri defalarca dikmiş olsam da, daha hassas gereksinimleri olan *yüz cerrahisi* diyebileceğimiz alanda pek deneyimim yoktu.

Kadromda bu alanda eğitimli kimse olmadığından & başka bir cerraha danışmaktan hoşlanmadığımdan, bunun benim için yeni & zorlu bir cerrahi alan olabileceğini kabul etmeye başlamış-

tım. Gerekli olan şeyi açıkça görebiliyordum: hastanın üst dudağından burnunun tabanına doğru uzanan yarığı, kullanmak için sabırsızlandığım, (yeni edinilmiş, jilet keskinliğindeki) neşterimle kesmek; dokuları (elle) zorlayarak yeniden hizalamak; ardından yarayı, açılmayacak kadar dayanıklı olan ama iz bırakacak kadar kaba olmayan bir iplikle (ipek) dikmek.

Gerçekten de, yarık oldukça dardı, üçüncü bir burun deliğinin iç kısmını andırıyordu; dikiş atıldıktan & yara iyileştikten sonra, dokuların "birleşeceğinden" & neredeyse hiç iz kalmayacağından emindim.

Şimdiden popüler bir yayın olan *Harper's Weekly*'de yayımlamayı planladığım makaleme eşlik etmesi için, ya kendim çizeceğim ya da Brigit'ye çizdireceğim, "Tavşan Dudak Ameliyatı Öncesi/Tavşan Dudak Ameliyatı Sonrası" başlıklı görsel sunumu gözümde canlandırabiliyordum.

Gretel & Brigit'in yardımlarıyla hasta masaya sabitlenmişti; ancak neşteri beklerken titremeye & sarsılmaya başlamıştı. Zenobia'yı sert bir şekilde azarlayarak, biçimsiz yüzünü düzeltmek için bu ameliyatı kendisinin bizzat talep ettiğini hatırlattım & ona bir iyilik yaptığımı, bu işlemin benim için bir getirisi olmayan, diğerkâm bir eylem olduğunu söyledim. Zenobia, bozuk konuşmasıyla, *kıpırdamadan yatacağını* mırıldandı.

"Öyle yapman en iyisi olur, Zenobia! Yoksa, neşter kayabilir & bir tavşan dudak yerine *iki* tavşan dudakla kalırsın."

Bu uyarı, üç kadın üzerinde de susturucu bir etki yarattı, ki bu benim için oldukça memnuniyet vericiydi.

Ancak, şekilsiz üst dudağa daha yakından bakarken, can sıkıcı yarığın sadece yüzeysel bir çatlak olmadığını, grotesk bir biçimde *ağzın içi*ne doğru devam ettiğini görmek rahatsız ediciydi. Şimdiye kadar hastayı detaylı bir biçimde muayene etmemiştim & ağzının tavanında üzüm büyüklüğünde *gerçek bir delik* olduğunu fark ettiğimde canım bir hayli sıkıldı!

Çirkinleştirici olsa da tanıdık bir görüntü olan dıştaki yarığın

aksine, *içteki bu deliğe* bakmak dehşet vericiydi. İçimde bir bayılma hissi yükseldi & bacaklarım zayıfladı; çünkü bu cehennemî manzarada, kadın bedeninin incelemekten kaçındığım *mahrem bölgeleri*ni çağrıştıran bir şey vardı.

Yardımcılarımdan birinin bu yeni gelişme karşısındaki şaşkınlığını & telaşını fark edeceğinden korkarak, kendimi toparlamak için masanın kenarına tutundum & tek kelime etmedim. Genç bir doktor olduğum yıllarda sıkça aklıma gelen bir düşünce gene geldi. *Tanrım, yardım et! Ne yapmam gerektiği hakkında hiçbir fikrim yok. Ama yapmak zorundayım.*

Bir hekimin, kadın astlarının yanında böyle bir bilgisizliği açığa vurması yakışıksız olurdu; onları, Tımarhane'de & başka yerlerde arkamdan fısıldaşırken hayal edebiliyordum.

Bir hekimin en çok içerlediği & öfkelendiği şey, hekimlik onuruna dair asılsız iftira & karalamalardır.

Brigit & Gretel'in yüz ifadelerinde, dehşetle donmuş bir hissizlik görerek, her iki yardımcımın da benden hastaya bir tür ağrı kesici vermemi istemek istediklerini fark ettim; fakat tavsiye vermeyi kesin olarak yasakladığım için bunu dile getirmeye cesaret edememişlerdi.

Bir blöf oyunu, bu öyle bir şey miydi? Tavşan dudak ameliyatını, sakinleştiriciye gerek duyacak kadar ciddi görmemiş, sadece on-on beş dakika süreceğini hesaplamıştım; ama şimdi, deri kayışlara & hastanın manyak gibi çırpınıp çığlık atmak yerine kıpırdamadan yatma sözüne güvenemediğim için, morfin damlaları makul bir fikir olabilir mi, diye düşündüm.

Sağ elimde titreyen neşterim, Zenobia'nın kaskatı yüzünün üzerlerinde gezinirken hastanın inlemesi & ürpermesi üzerine feci sinirlendim, zira *dikkatimin çelinmesine tahammül edemiyordum.*

"Seni uyardım, Zenobia: Kıpırdama!"

Zenobia gözlerini kapattı & neştere kendini hazırladı; o sırada, Brigit onun yanında, son derece gergin bir duruşla duruyor, sanki acilen söylemesi gereken bir şey varmış gibi gözlerini dikmiş

bana bakıyor ama hiçbir şey söylemiyordu.

"Evet, Brigit: Ne var?" Sabırsızlıkla, beyaz tenli kıza döndüm & elinde gördüğüm bir beher dolusu, morfin damlası mıydı bu?

"*Sen*, Brigit: Ne öneriyorsun?"

Yumuşak başlı bir biçimde, sessizce, Brigit beheri kaldırdı; sanki onu bana doğrudan uzatmıyor da sadece ne olduğunu belirtiyordu.

"Demek şimdi *sen* 'anestezi' reçete ediyorsun, öyle mi? *Sen* ha?" Sinirli bir şekilde gülerek Gretel'e döndüm: "Ya *sen*?"

Ama kurnaz Gretel ifadesiz & nötr kaldı. Onun bu kabullenişi öylesine tarafsızdı ki, ne anlama geldiğini belirleyemedim. (Ama o akşam bu sahneyi tekrar düşündüğümde, *elbette, beheri Brigit'e gizlice Gretel'in verdiğini* fark edecektim. Brigit'nin beni ikna etme olasılığının kendisinden daha yüksek olacağını varsaymıştı.)

"Pekâlâ, öyleyse! Zararı dokunmaz herhalde."

Yalnızca kadınların bu budalalığını eğlemekte olduğumu göstermek için yüksek sesle iç geçirerek, beheri Brigit'nin elinden sertçe aldım, hastanın ağzını zorla açtım & içine küçük bir miktar sıvı morfin döktüm; bu da başta yutmakta tereddüt eden Zenobia'nın öksürüp boğulayazmasına neden oldu. Zira Tımarhane'deki batıl inançlı hastalar arasında, bu tür ilaçların kişiyi geri dönüşü olmayacak kadar derin bir uykuya soktuğuna inanılırdı.

"İşte! Saçmalık. Sanki *çok önemsiz* bir ameliyat değilmiş gibi."

Morfin damlalarının Zenobia üzerinde etkisini göstermesini beklerken, ardımdan bakan yardımcılarıma hiçbir açıklama yapmadan ameliyat masasından uzaklaşarak ofisime çekildim & orada, her ne kadar günün biraz erken bir saati olsa da, sinirlerimi güçlendirmek için tedavi niyetine birkaç yudum İskoç viskisi içtim & mırıldanarak Tanrı Baba'ya, yani Yaradan'ıma bir dua ettim; sinirli bir ruh halindeydim, çünkü hemşire yardımcılarımın beni tahammül edemediğim bir davranışa–*şımartma*ya–zorlamasına izin vermiştim.

Geri döndüğümde, hemşire yardımcılarımın her ikisi de mahcup, belki de pişman görünüyordu. Hasta, kabaca bir tür bilinçsizlik haline gömülmüştü. Oldukça huzursuz edici bir manzaraydı bu, zira bu deli kadın hiç de çekici değildi; göz kapakları zar zor kapanmıştı, ağzı açılmış & sarkıyordu, öyle ki eğilip içine baktığımda, üst damağındaki üzüm büyüklüğündeki deliği görebiliyordum. Zavallı kadın, çocukluğundan beri böyle bir şekil bozukluğuyla nasıl yaşamıştı! Eğer böyle bir doğumu Theresa yapmış & bebek cılız & normalden küçük doğmuş olsaydı, Tanrı yardımcım olsun, onu hayatta tutmak için büyük bir çaba sarf etmezdim!

Tıp okulundayken, ders kitaplarımızda resmedilmiş bu tür hilkat garibelerine bakar, hem tiksintiyle ürperir hem de *yarık damak* denilen bu şey karşısında vahşi bir gülme krizine girerdik; bu tür sapmalar, alt sınıfların sefahatinin bir işareti olmalıydı & saygın geçmişe sahip ailelerde nadiren görülse gerekti. Bir gün böyle bir dehşeti "onarmaya" çalışmaya mecbur kalacağım–üstelik pasaklı bir kadın akıl hastasında, tanık olarak yalnızca pasaklı kadınların bulunduğu bir ortamda–doğrusu aklımın ucundan geçmezdi.

Brigit & Gretel dikkat kesilmiş ifadelerle izlerken ameliyata giriştim: İlk kesi, hastanın üst dudağındaydı, tereddütlüydü; ikincisi ise daha kararlı.

Bir anda kan akmaya başladı; hastanın ağzının yan tarafından aşağı doğru, parıldayan kırmızı fil dişleri gibi süzülüyordu, ki bu beni şaşırtmamalıydı ama şaşırttı; zira ağızdan gelen kanı izlemek özellikle rahatsız edicidir. Eskiden kan görünce yaşadığım mide bulantısı içimde kıpırdanadursun, hemşire yardımcılarım kanı bezlerle ustalıkla silip, bana devam etmem için alan açıyordu.

Ah, elim titredi ama birazcık!

Bir an, Zenobia aniden uyanıp acı & öfkeyle çığlık atacak gibi durduğu için panikledim; ama bunun yerine yalnızca titredi, ürperdi, bir hayvan gibi yüksek sesle soludu; fakat başka bir direniş göstermedi.

Üçüncü bir kesi, ardından dördüncüsü. Elimin titremesi azaldı. İçimde teselli edici bir ses belirdi: *Sen Benim oğullarımdan birisin & senden razıyım. Yaptığın her şey, Silas, önceden belirlenmiştir.*

Dıştaki yarığı derinleştirip, hastanın üst diş etini de keserek, iki (yarık) parçanın nasıl bir araya getirilebileceğini hesapladım; bir cerrah olarak bana hep İlahi Takdir gerçekten de elimi yönlendiriyormuş, öyle ki neşteri kullanışım *sezgisel* & *ilham dolu*ymuş gibi gelmişti. Şimdiyse acaba fazla mı derin kestim diye düşünerek, iki elimin (kanlı, kaygan) parmaklarıyla deri parçalarını birbirine yaklaştırmakta zorlanıyordum; ustaca yardımıma koşan Brigit yaranın olduğu bölgeyi güvenceye alınca, ben de hastanın pis nefesini içime çekmemek için nefesimi tutarak, o uyanmadan önce ameliyatı tamamlama umuduyla, iğneyi elimden geldiğince iyi bir şekilde kullanarak çalıştım.

Hayır, hastanın damağındaki deliğe dokunmadım. Mantık yürütmem, bu ucubece özelliğin, görünmediği için dıştaki yarıkla pek ilgili olmadığı şeklindeydi; muhtemelen Zenobia'dan başka kimsenin bu yarıktan haberi yoktu.

Zenobia tüm hayatını bu biçimsizlikle yaşamışsa, şimdi buna neden karışılsındı?

Aceleye gerek yoktu: Brigit hastanın başucunda nöbet tutarken & kanla sırılsıklam olmuş gazlı bezleri değiştirirken, Zenobia görünüşe göre ancak saatler sonra, gecenin bir vakti uyanmıştı.

Ertesi gün, eleştirel gözle baktığımda, hastanın yüzündeki dikişlerin oldukça ustaca yapılmış olduğunu düşündüm & dolayısıyla Brigit'in de Gretel'in de bu işleme dair bana övgüde bulunmaması, aksine asık suratlarla dolaşıp gözlerini benden kaçırmaları tuhafıma gitti.

Ben evvelsi gün hemşire yardımcılarıma konuşmayı mı yasaklamıştım? *Azarlayarak* duygularını mı incitmiştim? Davranışları ne kadar da çocukçaydı şimdi.

Tavşan dudak onarımı bana göre oldukça ustalıkla yapılmış, minimum kanama & morarma ile gerçekleştirilmiş gibi görün-

düğünden, on iki gün sonra dikişler Gretel tarafından alındığında yarığın tam anlamıyla iyileşmemiş, onun yerine tuhaf bir et yarığının oluşmuş olduğu ortaya çıkınca hayli şaşırdım: Önceki gibi mütevazı bir çatlak değil, yaklaşık bir inç yüksekliğinde, kenarları tırtıklı bir çıkıntıydı bu; artık Zenobia bir tavşanı değil, yüzünün bir yanında minyatür bir dişi olan bir yaban domuzu türünü andırıyordu!

On iki gündür Zenobia'nın ameliyat yarasıyla itina ile ilgilenen, yarayı aloe merhemiyle nemli tutan, şişliği azaltmak için Zenobia'nın yüzüne soğuk bezler bastıran & bu sırada etrafındaki pis sinekleri, sivrisinekleri & küçük böcekleri savuşturan Brigit, şimdi bana dönüp ergenlik çağındaki birinin hafif alaycı ifadesiyle yüzünü asmış, sanki şöyle diyordu: *Dr. Weir! İyi iş çıkardınız.*

Ben de, sanki bu şımarık kız yüksek sesle konuşmuş gibi, sinirli bir şekilde yanıtladım: "Evet, *iyi iş çıkardım.* Cerrah *bir şey yaptı*, hiçbir şey yapmamazlık etmedi. Cahil & bilgisiz olanların eleştirmesi çok kolaydır."

Sağır-dilsiz kız, o küstah sessiz diliyle bana şunu diyordu: *Hiç değilse artık Zenobia bir tavşana benzemiyor.*

Bu terbiyesizce yorumu işittiğimi belli etmedim; çünkü küstah bir sağır-dilsizin dinleyicisi için onu susturmanın yolu, işitmeyi reddetmektir.

On iki gündür yaranın dikişlerini meraklı parmaklarıyla durmadan yoklayan hasta, belki de sonuca bu kadar şaşırmamıştı; sanki gerçekten de, doğrudan maniyle değil, Tımarhane mahkûmlarının başlıca duygusu olan melankolik bir kabulleniş edasıyla bundan daha iyisini beklememiş, sonunda da yüzünde başlangıçtaki tavşan dudağından bile daha çirkin, domuz dişi benzeri bir çıkıntıyla kalakalmıştı.

Ne söyleyeceğimi bilemez halde ama insanın hastaları rahatlatmak için yaptığı üzere şen bir ses tonuyla konuşmaya meyilli olarak Zenobia'nın yatağının başında dururken, Zenobia'nın gözlerinin çökmüş & morarmış olmalarına rağmen zekice & dikkatle

baktıklarını gördüm; fakat bana minnete benzer herhangi bir duygu taşıyan bir bakış yöneltmedi.

Bunu görmezden gelmeye karar verdim & neşeli bir şekilde konuşarak hastaya nasıl hissettiğini sordum; eğilip onun mırıldanan, bozuk konuşmasını dinledim–ameliyattan önceki halinden hiçbir farkı yoktu.

"Öyle mi, Zenobia! Bunu duyduğuma sevindim."

Yılmadan, yüksek sesle konuştum ki, koğuştaki diğer hastalar ile hemşire yardımcılarım da duysun.

"Diğer tıbbi sorunlarına gelince, Zenobia, hiç endişelenme. Zamanla onları da iyileştireceğiz–ben ya da kadromuzdaki başka bir doktor. Sana söz veriyorum!"

*

Bu öncü ameliyatı, başlıca makalelerimden olan & 1855 Kışı'nda *Journal of the Association of American Physicians and Surgeons*'da (Amerikan Hekimler ve Cerrahlar Derneği Dergisi) yayımlanıp defalarca yeniden basılan "Olgun Bir Kadında 'Tavşan Dudağı'nın Cerrahi Düzeltimi"nde çok ayrıntılı biçimde anlatacaktım.

VAKA ÇALIŞMASI: OLGUN BİR KADIN DELİDE MANİ, SARA & 'SESLER DUYMA': TEDAVİ & İYİLEŞME (1855)

Adına "Mahala H_" diyelim: Protestan kuzeyin açık tenlilerinden farklı olarak Güney Avrupa'nın bazı ırklarının kaba fizyolojisine özgü biçimde belli bir koyu tenli bayağılığa sahip; yaşı otuzun üzerinde bir yerlerde; bodur yapılı, kısa & kaslı bacaklı & şişmiş bilekli; öne çıkık çene yapısı, geride kalmış domuz gözleri; "seğiren" sinirler; titreme, sarsılma, (ara sıra) nöbet geçirme; ağrılı pelvik bölge/(teşhis edilmemiş) *fistül* şüphesi; zaman zaman mani, histeri & ardından konuşmama, katatoni; tehditkâr mırıltılar & homurtular dışında konuşmayı reddetme; sırtı & kalçaları fena halde yara izleriyle dolu, tam iyileşmemiş & kısmen enfekte, bir ihtimal *kırbaçlanmış* olduğunun kanıtı.

Ender bir tesadüftür ki Mahala daha önce Ho-Ho-Kus'taki Hermitage'a sözleşmeli hizmetkâr olarak bağlıymış; tahminimce orada, muhtemelen oradaki hayvani şeflerden biri tarafından kırbaçlanmıştı; o topluluktan kovulmasının ardından Trenton'da bir değirmen işçisi olarak işe girmiş, ancak bu da felaketle sonuçlanmıştı çünkü bir değirmen şefinden azar işitmesine ya da darbe almasına karşılık olarak Mahala iddia edildiği üzere "çılgına dönüp" adamın kulağının bir parçasını ısırarak koparmıştı; bu olayın cezası olarak dövülmüş, kırbaçlanmış, işinden kovulmuştu; "değersiz", "işe yaramaz" ilan edilip kolluk kuvvetleri tarafından gözaltına alınmış & tahtalıköyden önceki son durak olarak Eyalet Kadın Tımarhanesi'ne sevk edilmişti.

Bu kadar aşağılık bir geçmiş–kadın desen henüz kırk yaşında bile değil!

Yeni atanmış Hemşire Amirim, Laboratuvar'da kullanılmaya uygun olabilecek numuneleri bana düzenli olarak yönlendirdiğinden, Mahala'nın benim sorumluluğuma devredilmesini sorgulamadım & *psikiyatrik açıdan* bu kadar *ilgi çekici* unsuru tek bir kişide birleştiren bu dikkat çekici kadını muayene etmeye koyuldum! Zira Hemşire Amiri Fussell'ın da çok iyi bildiği gibi, önümüzdeki yıl için planlarım alışılmadık derecede iddialıydı.

"Yeryüzünün sefillerinden biri, değil mi, Gretel?" Tombul suratlı asistanımı gülümsetmek için ona böyle sordum; zira Efendisi olarak bana bağlanmış & çok medeni koşullarda çalışan bir sözleşmeli hizmetkâr olarak onun kaderi, Mahala'nınkine kıyasla o kadar da kötü sayılmazdı; Gretel de gözlerini yere indirerek yanıtladı: "Evet, Dr. Weir. Sizinle burada olduğumuz için hepimiz çok şanslıyız."

Ancak, Brigit'in bu yeni Laboratuvar sakinini, belli ki acıma duygusuyla & "dili olmayan" sağır bir kız ile mırıltı & homurtudan öte konuşamayan esmer tenli bir kadın arasında safça bir tür akrabalık varsayımıyla, kendine arkadaş edinmiş olduğunu keşfetmek beni pek memnun etmemişti.

Yine de, Brigit'in koğuşta daha fazla sorumluluk üstlenmesi, sanki Efendisi olan bana, terfisinin yanlış bir karar olmadığını göstermek ister gibi, onun yapacağı türden bir şeydi & bu yüzden Brigit, Mahala'nın bodur, düğümlü, yara izleriyle kaplı bedenini süngerle yıkamak için uğraşıyor, hastanın sırtındaki & kocaman kalçalarındaki, kırbaç izlerinden kalan ülserli yaralarla–ki bunlar iyileşmemiş & iğrenç kurtçuklar için bir yuva haline gelmişti–özellikle ilgileniyordu.

Ancak ertesi gün, Brigit'i başka biri sanarak ya da genç kızın güzelliğine duyduğu bayağı kıskançlık ya da hasetin bir ifadesi olarak (zira Brigit, mesanesinin onarılmasından & gençliğe has bir sağlığa & canlılığa kavuşmasından bu yana adeta ışıldıyordu) Mahala, Brigit'e "İngiliz şeytanı" diye bağırarak küfretti & çürük dişlerini Brigit'in eline geçirerek Brigit'in dehşetle çığlık atmasına & neredeyse bayılmasına neden oldu.

Neyse ki ben bu vahşi saldırıya tanık olmamıştım; o sırada başka bir yerde, Trenton Valisi & yardımcılarıyla bir öğle yemeği toplantısındaydım; ancak olay bana Gretel & koğuştaki diğerleri tarafından, en ince detayına kadar, şehvetli bir hevesle anlatılmıştı. (Deliler, vahşi Mahala'nın Brigit'i İngiliz sanmasını özellikle komik bulmuşlardı.)

"Brigit, çok aptalca davranmışsın. İnsan ısırığı, hayvan ısırığından çok daha tehlikelidir!" diye azarladım hemşire yardımcımı; çünkü her hekimin bildiği üzere, insan ısırıkları hayvan ısırıklarından daha fazla risk taşırdı & bu durumda en *gözde hastam*, masumca mağdur olmuştu.

Enfeksiyonun ya da tetanosun "kan zehirlenmesinin" sebebinin nasıl açıklanabileceği genel olarak bilinmiyordu; ancak önerilen prosedür, yaranın bulunduğu yerden kan akıtılması, ardından da ağız yoluyla sarımsak, güzelavrat otu, kalomel & arsenik tentürü verilmesiydi.

"Görüyorsun ki, Brigit, bu delilerle daha dikkatli olmalısın. Onlar *seninle aynı cinsten* değiller. Hatta bence onların hiç ruhu

yok–tıpkı etrafta vızıldayan sinekler & bu pis süngerler gibi."

Brigit'e saldırmasının ardından, hasta öfkeli bir sayıklama nöbetine girdi. Vahşi bir hayvan gibi, yatağının demir direklerine bağlanmaya katlanamıyordu fakat iri yapılı erkek görevlilerimizi çağırıp onu yastıklanmış & penceresiz *Weir-odası*na atmak dışında başka çare yoktu.

Mahala'nın uzun süre yaşayacağını sanmıyordum & *epilepsi*ye dair belirgin bir işaret olup olmadığının ya da deliliğinin sebebinin, Tımarhane'de yaygın olan frengi olup olmadığının tespit edilebilmesi adına ölümünün ardından yapılacak bir otopsiyle beyninin açılıp incelenmesini umuyordum.

Böylesi bir yaratığı, uzaktan dahi olsa muayene etmeyi umamazdım; zira beni görmek bile Mahala'yı daha da öfkelendiriyordu: O yırtıcı domuz gözleri beni baştan aşağı süzüyor, vahşi dişleri parlıyordu.

Hiç kuşkusuz, kronik idrar kaçırmasından yola çıkarak, Mahala'nın koğuştaki çoğu kadında yaygın olan hastalıktan –mesane *fistül*ünden– mustarip olduğu söylenebilirdi; fakat bu iğrenç hastayı tedavi etmenin bir anlamı olduğunu düşünmüyordum, zira onun asıl işe yarar yönü diğer semptomlarıydı, sara krizlerini tetikliyora benzeyen delilik nöbetleriydi.

Böylesi öfke patlamalarının ardından Mahala çoğunlukla sakinleşiyor, hatta pişmanlık duyuyordu. Ne yaptığını tam olarak hatırlayamasa & yalnızca "kötü bir şey" olduğunu & bu yüzden "affedilmeyi" umduğunu söylese de, bozuk diliyle Brigit'ten özür diliyordu.

Çaba gösterdiğinde Mahala neredeyse normal bir şekilde konuşabiliyor & anlaşılabiliyor gibiydi. Ona bağırarak, "beyaz şeytan doktor suratlarını dişleriyle parçalamasını" söyleyen "kafasının içindeki şeytan seslerine" suçu atıyordu.

Tıp okulunda *histeri*nin özellikle kadınlara özgü bir hastalık olduğunu & bunun bir tane başlıca sebebi olduğunu öğrenmiştik: "eğilmiş" ya da hastalıklı bir rahim. Bu keşfin büyük Yunan filo-

zofu Aristoteles'e dayandığına & yüzyıllar boyunca klinik araştırmalarla doğrulandığına inanılır. Bana öyle görünüyordu ki Mahala'nın durumunda *epilepsi*nin sebebinin böylesi bir *histeri* olması muhtemeldi; yahut belki de *epilepsi*, *histeri*nin sebebiydi.

Rahimle beynin ikisinin birden bozukluğu, sebebi bir ihtimal kafatası kemiklerinin yanlış hizalanması; "ısınmış kandan" ileri gelen ek bir patolojik durum. Hastanın ağzının çürümüş & yozlaşmış hali çok belirgin: Dişlerinin çoğu eksikti, diş etlerinde kalanlar ise hastalıklı bir sarıya çalıyordu, düzensiz görünümlüydü & diş etleri iltihaplıydı.

Hastanın ısınmış kanını soğutmak için ciddi bir *kan akıtması* gerektiği bana açık görünüyordu; bu rutin işlemi, benim gözetimimde yetkin bir flebotomist haline gelmiş olan Gretel'e emanet ettim. Aynı şekilde, hem enfeksiyonu & zehirli kanı azaltmak hem de daha pratik bir sebeple, bu vahşi delinin birinin yüzünü dişleriyle *parçalamasını* önlemek için hastanın dişlerinin de çekilmesi gerekecekti.

Bu tür işlemleri gerçekleştirmek amacıyla, tavşan dudak ameliyatındaki sıkıntılı deneyimin ardından, son zamanlarda, *Weir-tekeri* olarak bilinecek dahiyane bir tahta aygıt tasarlamıştım & marangoz personelden birine yaptırmıştım: Hastanın başı gerçek bir tekerleğin içine yerleştiriliyor & ardından tekerlek mengeneye benzer şekilde sıkıştırılarak hastayı sıkıca sabitliyordu; böylece hasta paniğe kapılıp çırpınarak kendine zarar veremiyordu. (Genellikle ekstra güvenlik için hastanın uzuvlarını sabitlemek adına deri kayışlar da kullanılırdı.)

Böylece Mahala'nın başı *Weir-tekeri*ne sabitlendikten & kendisine hatırı sayılır bir doz afyon ruhu verildikten sonra, hemşire yardımcılarımın yardımıyla Mahala'nın çenesinde kalan çürümüş birkaç dişi sıradan bir kerpetenle çekmeyi başardım.

Sonrasında, hastanın iltihaplı diş etlerini kemiğe kadar ustalıkla kestim ki, içlerindeki irin boşalsın & akan kanla temizlensin.

Bu sapsarı dişleri kana bulanmış bir kaba atarken, solgun gö-

rünmekte olan Brigit'e şöyle dedim: "Ne şanslısın ki, Brigit, yeni arkadaşın bu sivri dişlerini elinin biraz daha derinine geçirmemiş! Küçük narin patini tamamen koparabilirmiş."

Brigit sanki bandajlı elini korurcasına onu yanında tutuyordu. Benim ona bu şekilde takılmam üzerine, dudakları zayıf bir gülümsemeyle kıpırdandı.

Bu tedavinin ardından Mahala büyük ölçüde iyileşti. Laboratuvar'daki herkes de rahat bir nefes almıştı, zira hastanın mani nöbetleri azalmıştı; hastada "nöbet geçirecek" güç kalmamıştı. Epilepsisinin de iyileştiğine, çürümüş dişlerle birlikte ondan kurtulduğumuza kuvvetle inanıyordum.

Gerçekten de Mahala bana, kafasındaki şeytan seslerinin ona hâlâ *beyaz-şeytan-doktor*u incitmesini buyurduklarını ama artık bunu *yapmayacağını* itiraf etti. Aynı sesler ona uzun zaman önce küçük kız kardeşlerine zarar vermesini & kocası olduğunu iddia eden bir adamı "çıplak elleriyle boğmasını"; ayrıca Hermitage'da & Trenton değirmenindeki müfettişlerinin "kulaklarını ısırarak koparmasını" buyurmuşlardı.

Mahala'ya "seslerin" o an da kafasında olup olmadığını sordum.

Başını yana eğerek dikkatle dinliyormuş gibi göründü; sonra *Evet* dedi, çünkü sesler gece gündüz hiç ortadan kaybolmuyordu.

Görünüşe göre bu sesler bazen diğer zamanlara göre daha sessiz oluyordu; ama her zaman orada, kafasının içindeydiler.

Bu pis sesleri çıkarmak ister gibi Mahala, tıpkı bir çocuğun yapacağı gibi, her iki işaret parmağını da kulaklarının içine soktu. Aklıma şu düşünce geldi: *Bu sesler bit olabilir miydi? Ya da pire? Kene? Kafasının içinde miydiler?*

Bu yeni bir fikir miydi? Daha önce herhangi bir klinişyen delilerin duyduğu seslerin *gerçek* olabileceğini düşünmüş müydü?

Kafada sesler duyma yeni bir hastalık sayılmazdı, genellikle "delilik", "akıl hastalığına" atfedilirdi; ama eğer bu sesleri açıklayan gerçek bir neden vardıysa, o halde gerçek bir tedavi de olabilirdi.

İnsanın bazen büyük & öngörülemez bir hayvanın güvenini kazandığı gibi ben de delinin güvenini kazanarak, Mahala'nın kulaklarını muayene etmeye koyuldum; onu en parlak güneş ışığına oturtarak, (ağır kir kaplı & renk değiştirmiş) kulak kanalını bir çay kaşığı-spekulumla açtım. Gretel'i de yardıma çağırdığım bu girişimde ikimiz de aynı sonuca vardık: Hastanın her iki kulağının içine nasıl bakarsak bakalım, olağandışı hiçbir şey bulamadık. Gerçi her iki kulak kanalında da iğrenç, dolaşık, kulak kiri topakları birikmişti, ama ben daha önce hali vakti yerinde olan özel hastalarımda bile –kadın olsun erkek olsun– bu kadar yoğun kulak kiri birikimleri görmüştüm.

(Kulak uzmanı olmadığım için bu kiri çıkarmaya çalışmayı kendime görev edinmedim fakat Gretel'e daha sonra bu işlemi denemesini ya da başka genç bir hemşireyi görevlendirmesini önerdim.)

Sonra, haşeratı ya da sahiden de sesleri andıran bir hışırtı ya da mırıltı duyabiliyor muyum anlamak için stetoskopumla hastanın kulaklarını dinledim. İlk başta, hastanın beynindeki nabız atışından başka hiçbir şey duymuyor gibiydim; sonra, stetoskopu kulağa biraz daha bastırınca, uzaktan gelen seslere benzeyen tuhaf bir mırıltı ya da homurdanma duyduğumu sanmaya başladım.

Ne kadar da tuhaftı bu! Haşeratın koşuşturmasına benzer bir ses beklerken, boğuk & anlaşılmaz da olsa gerçek insan sesleri duyuyor gibiydim.

Brigit o sırada koğuşta yatak çarşaflarını değiştiriyor & hastaların yataklarının altını temizliyor olduğundan, onu yanıma çağırıp stetoskopumu kulaklarına bastırdım, fakat olağandışı hiçbir şey yoktu.

"*Sesleri* dinliyorum, Brigit!"

Bunun üzerine Brigit şaşırmış gibi yaptı; ama bana herhangi bir şey sormadı, çünkü hemşire yardımcılığına özgü görgü kurallarını, yani az konuşmak & hiçbir şeye şaşırmamış gibi görünmek gerektiğini öğrenmekteydi.

Birkaç kez daha denedim: Stetoskopumla Mahala'nın kulaklarını dinledim, Brigit'inkileri, Gretel'inkileri, hatta Nestra'nınkileri bile (çünkü yatağında kalamayacak kadar huzursuz olan ama zincire vurulmayı meşrulaştıracak kadar çılgın olmayan Nestra sık sık Laboratuvar'da gezinirdi). Bütün bu durumlarda hafif bir kan pompalama sesi dışında hiçbir şey duyamadım, ki bu da kulak zarındaki nabız olabilirdi.

Sonra Mahala'nın kalp atışlarını dinledim –sert, meydan okurcasına bir *güm! güm! güm!*– Brigit'nin daha yumuşak, sıvımsı kalp atışına hiç benzemiyordu. Merakımdan stetoskopu Mahala'nın çirkin yaralar & kabuklarla kaplı sırtına bastırdım & şaşkınlıkla yeniden boğuk & anlaşılmaz seslere benzeyen, altında bir öfke ya da tartışma tınısı taşıyan & kalp atışlarının *güm*üyle birleşen bir uğultu duydum.

Kirli bir oyuğun gibi içine bakarcasına Mahala'nın kulaklarının içine tekrar baktığımda, kulak zarlarının gözüme iltihaplı göründüğünü fark ettim; bunun, hastanın kadınlık organlarındaki iltihapla ilişkili olabileceğini fark ettim; Aristoteles'in belirttiği üzere, enfekte bir rahim bozunur & yıkıma yol açа açа kadın bedeninde dolaşır.

Gerekli olan, *hastalıklı kulak zarlarının dağlanması*ydı–böylece bu zarlar iğrenç seslerden ya da şeytan-seslerinden arındırılabilirdi; kulak kanalında bit gibi gerçek haşerat bulunma ihtimali de göz ardı edilmemeliydi.

Bu açıklamayı yaptığımda, Brigit bana inanamazcasına baktı. Küstah sorusunu neredeyse duyar gibiydim. *Dr. Weir–acaba şaka mı yapıyorsunuz?*

"'Şaka' yapmıyorum, Brigit! Hastalıklı kulak zarlarını tedavi etmek için ısıtılmış bakır örgü şişleri kullanacağım."

Bunun üzerine Brigit etrafa bakınıp göz göze gelebilmek için Gretel'i aradı. Ama Gretel geri çekilmişti & onunla ilgilenmiyordu.

Çekingen bir şekilde Brigit, sanki fikrimin iyi bir fikir olma-

dığını ima edercesine başını iki yana salladı; bu da beni, ağır bir alaycılıkla, bu önerinin sınırlı cerrahi aletlerimizle bizim için mi uygulanabilir olmadığını, yoksa genel olarak mı *iyi bir fikir* olmadığını sormaya itti.

Brigit yüzünü buruşturuyordu, iki avcunu kulaklarına bastırmıştı. Dudakları sıkıca kapalı olsa da artık onun ne dediğini oldukça net "işitebiliyordum".

İğne olmasın, Doktor Bey! Kulağına olmasın!

Bu saçmalığı sertçe kestim: "Bak Brigit: Bu bir hastalığı tedavi etme meselesi. Keyfe keder yaptığımız bir şey değil. Hasta, *Şeytan'ın sesini işitiyor*. Şeytan ona kötü şeyler yapmasını buyuruyor. Biz onu iyileştirebiliriz, iyileştireceğiz de."

Ama, iğne beyni delerse Mahala ölür...

Bu (dile getirilmemiş) itiraza, konuyu saptırmak adına –zira bir hekim olarak uzmanlığımı kötü gösterdiği için konu gittikçe canımı sıkmaya başlamıştı– şöyle dedim: "Herhalde iğneden önce morfin damlası önerirsin, Brigit" & bu biraz alaycı öneriye Brigit umut dolu bir bakışla yanıt verdi: *Evet! Teşekkür ederim, Doktor Bey.*

Yine de Brigit'i ilaç deposuna yolladığımda, morfin damlası stoğunun neredeyse tükenmiş olduğunu gördük & böyle bir amaç için harcanabilecek yeterli miktarda afyon ruhu da yoktu.

Isıtılmış örgü şişlerini bir hastanın kulaklarına saplamanın, bir kadın akıl hastası için bile *zalimce & alışılmadık bir ceza* olabileceğini kabul etmem gerektiğinden, bu durumu tıp dergilerinde tartışılan yeni anesteziyle deneme yapmak için kullanabileceğim aklıma geldi: *kloroform*. Bu keskin kokulu sıvının sadece buharlarının bile insan beyni üzerinde, özellikle de kadınlarda, sakinleştirici, uyuşturucu & uyku getirici bir etki yarattığı söyleniyordu. Cerrahi aletlerimi satın aldığım Philadelphia'lı doktordan bir pintlik bir kavanoz kloroform almıştım ya da en azından bana bu sıvının *kloroform* olduğu söylenmişti.

Bir hastayı anesteziyi soluyarak almak zorunda bırakmak,

onun hap şeklinde yutulmasından oldukça farklı & yeni bir uygulamaydı; gerçi genel uyarı, kloroformun tehlikeli olduğu & çoğu hastada (henüz) kullanılmaması gerektiği yönündeydi, ta ki özellikleri daha iyi anlaşılana dek. (Nitekim, Philadelphia'lı doktorun emekli olmasına yol açan esas sebep de buydu: Kloroformu fazla kullanarak birkaç hastanın ölümüne neden olmuştu.)

Daha önce, kendisine güvenle verdiğim bozuk morfin nedeniyle zamanından önce ölen talihsiz Esther C_'yi hatırladım; ama onun üstünden epey zaman geçmişti & orada söz konusu olan elbette kloroform değil, ağız yoluyla alınan morfindi.

"Öyleyse kloroform kullanacağız, Brigit! Yardımcım *sen* olacaksın."

Journal of American Medical Research'e yazacağım makalemde de belirteceğim gibi, İrlandalı hemşire yardımcısına birtakım bezleri sıvı kloroformla ıslatmasını söyledim; bunlar son derece keskin kokuyordu & gözlerimizin yaşarmasına neden oldu; ardından bu bezleri, dehşet içindeki hastanın burun & ağzına sıkıca bastırdım ki buharları soluyup endişelenmeyi kessin. İlk başta dirense de, hasta *Weir-tekeri*nde güvenli bir biçimde kısıtlanmıştı & kendine ya da başkalarına zarar veremezdi & kısa sürede gevşeyerek büyük bir hayvanın yapacağı gibi teslimiyet dolu bir iç çekişle uykuya daldı; bu noktada bezler alındı & asistanım on iki inçlik bir bakır örgü şişinin bir ucunu açık alevde ısıttı; ardından, sonsuz bir özenle, bu şişi hastanın (sağ) kulak kanalının içine yerleştirdim; kulak zarına değmeden evvel şişi ne kadar derine sokabileceğimi & kulak zarını delmek için ne kadar basınç kullanacağımı önceden hesaplamıştım. (Zira astlarımdan birinin bana söylemesine gerek olmaksızın, kulak zarının hemen ardında beynin bulunduğunun gayet farkındaydım!)

Hastanın *uyutulmuş* olduğunu bilsem de, acı dolu çığlıklara & fiziksel bir arbedeye hazırdım–ama tam o anda küçük bir haykırışla paniğe kapılan Brigit oldu & ısıtılmış iğneyi tutan elimi itmeye cüret etti.

"Ne! Ne yaptığını sanıyorsun, Brigit?" Ona sesimin menziline giren herkesin duyacağı şekilde böyle bağırdım; çünkü Laboratuvar'daki hemşire kadrosundan artık tiksinmiştim hem de bu hemşirelerin hepsini bizzat kendim seçmiş olmama, bana sonuna dek sadık olmaları gerekmesine rağmen.

Sıkıntısını pandomimle anlatmaya çalışan Brigit, jestlerle & ürkek mimiklerle, ısıtılmış iğnenin hastanın kulağına sokmamın iyi bir fikir olmadığını düşündüğünü belirtti; bunun üzerine kendisine, derhal Laboratuvar'i terk etmekte & kendini, kırbaçlanmayı hak etmiş olduğu *o yere* götürmekte serbest olduğunu söyledim. (Zira Tımarhane'de eski bir gelenekti: Personel arasında yer alan sözleşmeli hizmetkârlar emirleri yerine getirmediklerinde kırbaçlanabilir ya da sopayla dövülebilirdi; yasalara aykırı değildi bu, çünkü bu hizmetkârlar Amerikan vatandaşı sayılmıyor, dolayısıyla Amerikan yasalarınca korunmuyorlardı.)

Şimdi bile, İrlandalı sağır-dilsiz kız, dilsiz itirazına devam ediyordu–ama onu böldüm: "Ben sözümü söyledim. Bu aptalca jest & 'pandomimlere' bir son ver. Ben senin Efendinim. Sözleşmeni ihlal ediyorsun. *Kadavra odasına sürüldün.*"

Bunun üzerine tekmelenmiş bir kedi gibi büzülen Brigit, Laboratuvar'dan sessizce çıktı. Eğer o günün ilerleyen saatlerde kontrol ettiğimde, asi kızı *kadavra odası*nda bulamasam, eğer Brigit Tımarhane'den kaybolmuş olsa, *iyi ki gitti* diyecektim.

Artık bu albino sağır-dilsiz kızı eğlemekten yorulmuştum; fiziksel cezalar vermeye çoktan başlamalıydım.

Öfke içinde, ellerim titreyerek, Brigit'in yerine geçmesi için Gretel'i çağırdım. Bu deneyimli ebe, bir hekimin emrine karşı gelmeye cüret edemezdi, her ne kadar sığır suratındaki ifadeye bakılırsa Gretel, bu işlem karşısında –ısıtılmış örgü şişinden ötürü müydü, kloroformdan mı, yoksa ikisinden birden mi, bilinmez– dehşete kapılmış olsa da.

Sinirle, daha fazla sıvı kloroformu bir beze döküp, hastanın ifadesiz yüzünün üzerine yerleştirdim; çünkü Mahala'nın aniden

uyanmasını & örgü şişini ikinci kez kulağından çıkarmasını istemiyordum. *Kadınların bana güleceği bir duruma düşersem namerdim.*

Bu sefer Mahala geniş, dişsiz ağzı açık halde daha derin bir uykuya daldı. Soğuk bir terle kaplı, bükülmüş bedeni gevşedi; başı hâlâ *Weir-tekeri*nde sıkıca sabitlenmişti. Sakin bir şekilde, kızgın bakır iğneyi bir kez daha (sağ) kulağa soktum; iğne kulak zarına temas ettiğinde hafif bir direnç hissedip dikkatle ileri ittim. Ardından aynı işlemi sol kulakta tekrarladım; bu kez yanan, cızırdayan etin kokusunu aldım & Gretel'in bunu fark etmediğini umdum.

İnsan kulak zarı kadar narin bir şey yoktur, bunu o sabah bir tıp kitabında okumuştum. Kulak kanalının içinde stratejik bir konumda yer alır, işlevi ise minik bir çeşit *davul* gibi sesleri yükselterek beynin onları algılamasını sağlamaktır. Ne yazık ki, kitabın tahminimce kulakla ilgili kısımlarından, "iç kulak" dâhil sayfalar eksikti; yalnızca tıp okulundaki bir sınava çalışırken bu sayfalara göz gezdirdiğimi hayal meyal hatırlıyordum.

İşlemin sonrasında değerlendirmesini yaparken, iğneyi her iki kulağa da aynı derinlikte sokup sokmadığım konusunda net değildim. İki sefer de kulak zarını *delmiştim*, bundan emindim; fakat bir kulak zarının ne kadar ince ya da kalın olduğunu, iğnenin bu zarın ötesine geçip geçmediğini kesin olarak bilmiyordum.

Bu noktada, Mahala'nın düzgün nefes almadığına dair içimde huzursuz edici bir his belirmişti. Sedasyon altındaki nefesin o tuhaf, yüzeysel & kısa kısa halini hesaba katınca bile, solunumu hem düzensiz hem de hırıltılıydı & uzun saniyeler boyunca tamamen duruyor gibiydi.

Hastanın kafasındaki "seslerin" susup susmadığını merak ettim–ister haşaratın koşuşturması olsun, ister başka bir şey. Stetoskopla hastanın iki kulağını da yeniden dinlemeye çalıştım, ama yalnızca kendi kalbimin hızla atan sesini duydum.

"Mahala! Artık uyanabilirsin."

Sanki bana meydan okurcasına, ameliyat masasına çökmüş yatan pasaklı bedenden hiçbir tepki gelmedi.

"Mahala! Uyanabilirsin. Şimdi."

Sıkıntımı gören Gretel hızla yanıma geldi. Ben kımıldayamadan öylece dikilirken, yanık etin kokusu burnuma ulaştı; hastanın dertlerini iyileştirme hevesiyle beynine kadar nüfuz edip etmediğimi merak ettim.

"Doktor Bey, şunu deneyelim." Gretel, Mahala'nın başını *Weir-tekeri*nin mengene gibi sıkı kavrayışından kurtarmaya çalıştı, sonra onu omuzlarından tutup sertçe salladı. *Uyan!* diye emretti ona, bu sırada Mahala'nın kulaklarından ince bir şerit halinde kan sızmaya başladı.

Hastanın yere düşmemesi için onu beceriksizce desteklemeye çalıştım; fakat çok ağır & hareketsiz olan kadın, elimizden kayarak bir çimento torbası gibi yere yığıldı.

"Mahala! Mahala!" Gretel bilincini yitirmiş kadının yanına çömelip onu uyandırmaya çalışıyor & yanaklarına tokatlar atıyordu; bir nebze işe yarayan bu çabalar, hastanın göz kapaklarının hafifçe kıpırdanmasına sebep oldu.

Mahala'nın bodur bacaklarını kavrayıp yerden biraz kaldırarak kanın başına doğru akıp onu canlandırmasını sağlamak Gretel'in fikriydi; bunun mantığını kavrayarak & çaresizlikle, ben de ağır bedeni kaldırmaya çalışan Gretel'e katıldım. Ayak bilekleri & bacaklarından tutarak onu sertçe salladım.

Dr. Strether'ın ofisindeki bir olay aklıma geliyordu şimdi: Orta yaşlı, iri yapılı bir adam başı dönerek bayılacak gibi olmuştu; Strether ona, oturup başını dizlerine indirmesini tavsiye etmiş, böylece kanın beynine akarak onu canlandıracağını söylemişti–ki bu çok yerinde bir tavsiyeydi.

Ah! Kaygılı geçen on dakikanın ardından Mahala'nın zayıf da olsa düzenli bir şekilde yeniden nefes aldığı anlaşıldı; fakat onu yerden kaldırıp oturur pozisyona getirmeye çalıştığımızda, eski haline geri döndü & nefes almayı kesti.

"Kahrolası! *Ölmek*te kararlısın." Hissettiğim sıkıntıyla birlikte bu sözler ağzımdan dökülüverdi.

Gretel, Mahala'yı başı bedeninden daha alçakta kalacak şekilde, yeniden yere yatırdı; yine homurdanıp zorlanarak ayak bileklerinden çekip onu biraz olsun kaldırmayı başardık; yine, kaygılı geçen birkaç dakikanın ardından, Mahala yeniden nefes almaya başladı & gözleri kırpışarak açıldı ama görmüyordu.

"Mahala! *Nefes al*" diye buyurdu Gretel & "İsa seni seviyor. İsa senin yaşamanı istiyor, Mahala" sözlerini birkaç kez tekrarladı; nitekim sonunda yüzüne yeniden kan & belli bir hareketlilik gelmesiyle Mahala canlanıyor gibiydi. Sanki nerede olduğunu hiç bilmiyormuş gibi, Mahala şaşkınlık içinde etrafına bakındı.

İçimi bir rahatlama duygusu kapladı. Bu mahluk hayatta kalacaktı. Zor anımda İlahi Takdir beni yüzüstü bırakmamıştı.

Kısa süre sonra, Gretel'in bakımıyla birlikte, hasta *stabilize olmuş* gibi görünüyordu; gerçi hâlâ kafası karışık & tereddütlüydü & kulaklarından kan gelmeye devam ediyordu. Bu noktada artık ortalığı Gretel'e emanet edebileceğime emindim; fazlasıyla nahoş geçen bu bir saatlik mücadelede, hastanın hayatını kurtarma çabası içinde, enerjim tükenmişti.

O akşam, müfettişler kurulu başkanının evinde, hem benim hem de Bayan Weir'in katılım gösterdiği özel bir akşam yemeği vardı; ev sahibesinin hemen sağında oturtulmak benim için bir onurdu; keza eşimin ev sahibinin hemen sağında oturtulması da öyle.

Bana Tımarhane'de bu davettekilerin ilgisini çekebilecek bir şey olup olmadığı sorulduğunda, sessiz bir gururla şu yanıtı verdim: "Epilepsiye & hastanın 'sesler' duyduğu delilik türüne çare olabilecek bir şey deniyoruz–kanımca bu çalışma tıp tarihinde bir ilk & burada, Trenton, New Jersey'de yapılıyor."

*

"Olgun Bir Kadın Delide Mani, Epilepsi & 'Sesler Duyma': Tedavi & İyileştirme", *Journal of American Medical Research*'ün 1855 Güz sayısında çıkacak & birçok kez yeniden basılacaktı.

Bu tedaviden sonra, hasta bir daha asla başının içindeki "ses-

lerden" rahatsız olmadı. Artık öfke nöbetlerine kapılmıyor, bütünüyle uysal & dostça bir tavır sergiliyordu; o vahşi domuz gözlerinin yerini daha yumuşak, sığır gibi gözler almıştı; genel bir tutukluk hareketlerini kısıtlıyor, eklemlerini romatizma tutuyordu. Belki de tedavisinde en etkili olan, işitme yetisinin büyük ölçüde azalmasıydı. Bu, onun uysallığını artırmış, Hristiyanlığa yönelik bir eğilim geliştirmesini sağlamıştı; yegâne anomalisi, hayatını kurtaranın Dr. Weir değil de, İsa olduğuna dair sabit bir fikirdi– *onu tıpkı Lazarus gibi ölümden diriltmişti.*

Mahala o kadar yumuşak başlı olmuştu ki, gücünü kısmen toparladığında güvenilir personelimizden biri olarak Laboratuvar'a dâhil edildi; görevleri, eğitilmiş bir hayvanın hevesli itaatkârlığıyla, lazımlıkları boşaltmak, ovmak & fırçalamak & tıbbi atıkları taşımaktı.

Wilhelmina S_: İkizler

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Tanrı şahidim olsun ki, yemin ediyorum, zayıflığımı telafi edeceğim! Şu andan itibaren.

Brigit bir dahaki sefer herkesin önünde Efendi'sine karşı geldiğinde & onu disipline etmek için bana bolca sebep verdiğinde, sağduyuma dayanarak hareket etmekten çekinmeyecektim.

Kırbaç! Zayıf olmamalısın, zorlukların üstesinden gelmelisin.

Tımarhane'deki astlarımın oluşturduğu geniş personel kadrosundan etkileşimde bulunduğum başkaları gibi Brigit de içimdeki bu çelik iradeyi seziyor gibiydi. Medrick Weir'in Tımarhane'deki kariyerinin zirvesindeyken disiplin aşılamak gerektiğinde bundan kaçmadığı bana Hemşire Amiri Fussell tarafından hatırlatılmıştı; buna zaman zaman tereddütlü bir çalışanın elindeki copu alıp yoldan çıkmış bir hastaya kendi eliyle bizzat vurmak da dâhildi; zira Medrick Weir şuna inanıyordu: "Sen onlara Efendi olduğun zaman sana daha çok saygı duyarlar. O zaman kendilerindeki *deliliğe* değil, sana, sende *efendice* olana öykünürler."

Gerçekten de, *psikoloji* denen yeni alanın savunucularının da keşfettiği üzere, bu doğrudur: Kontrol, aklıselim, & kararlılık, *akıl sağlığının* özelliğiyken, kontrol eksikliği, duygusal fazlalık & genel bir irade kaosu *deliliğin* özelliğidir.

İlk sayılanlar belirgin *eril özellikler* iken, ikinci sayılanlar belirgin bir şekilde *dişil*dir.

*Kadavra odası*na sürülmesinin & geceyi orada geçirmeye zorlanmasının ardından, Brigit yakın geçmişte olduğundan çok daha usturuplu bir şekilde davranıyordu. Burnunu buruşturarak ya da

soluk gözlerini devirerek muhakememi sorgulamıyor & sıklıkla art arda birkaç gün boyunca benim fark edebildiğim hiçbir asi düşünce ifade etmediği oluyordu.

Daha sık, başını sallayarak *Evet, Doktor Bey*, der gibiydi.

Ya da, daha yakından baksam *Evet, Efendim*, olduğunu da görebilirdim bunun.

Bir Hekimin Hayat Güncesi'nin okurları arasında, tıpkı güncenin sahibi gibi, fiziksel cezalandırma ilkesiyle hiçbir zaman tam barışamamış olanların bulunabileceğini varsayıyorum; gelgelelim disiplinin mantığını takdir eden bir toplumda, hatta öyle bir dinin içinde, (Protestan, katı bir ahlak) yetişmiş bulunuyoruz. *Sopayı esirge, çocuğu şımart*–bu özlü söz, bizzat demokrasi ilkesi gibi, heterojen Amerika Eyaletleri'nin derinlerine işlemiştir.

Özellikle bedensel yöntemlerle disipline etme konusunda her zaman rahatsızlık duymuşumdur; çünkü babam, Percival Weir, bunu kendi çocuklarına uygulamak konuda asla cimri davranmazdı; gerçi doğrusunu söylemek gerekirse, çocukken aile içinde etkin bir biçimde yaramazlık yapmışlığım pek yoktu; babamın gözünde günahlarım, daha çok yapmadıklarım, yani yetersizliklerimdi. Erkek kardeşlerim *vurdulu kırdılı* etkinliklere katılırlardı ama babam onları sopayla azarlarken bile onlarla gurur duyardı. "Erkek çocuk dediğin böyle olur." Babamın özdeyişiydi.

Zavallı Silas! Annem bana acırdı; çünkü erkek Weir kardeşleri arasında en küçük olmasam da, halim tavrım & davranışlarım itibarıyla en küçük–& babamın eleştirel gözünde, en temkinli, hatta belki en toy olan–bendim.

Bu gibi sebeplerle Tımarhane'deki herhangi bir kimsenin fiziksel yöntemlerle cezalandırılmasını emretmek konusunda tereddüt ettim; açıkça yasaklamamıştım fakat konu gündeme geldiğinde, idarecinin deneyimli bilgeliğiyle "göz yummayı" seçtim.

Akrabam Medrick Weir bana öğütlemişti. *Personeline karışma, Silas: Onları kendi tarafında tutmalısın. Personelinin sana düşman olmasını istemezsin.*

En can sıkıcı olan ise, başkalarının yanında muhakememi sorgulayan kişinin bir başkası değil, Brigit olmasıydı; oysa daha önce, beni Kurtarıcı'sı olarak gördüğünü açıkça belli etmişti, (gerçekten de) birkaç ayrı sefer hayatını kurtarmıştım. Bu çelişkiyi anlamakta & affetmekte zorlanıyordum.

Benim için üzücü olanıysa, Silas Weir'in kararsız bir Müdür olduğunun & bazı (kadın) personelini diğerlerine tercih ettiği söylentisinin dolaşmaya başlamasıydı. *Bazılarımızı cezalandırıyor–ama diğerlerini, gözdesi olanları, değil.*

Neredeyse işitebiliyordum bu fısıltıları. Müstehcen niyetli, çekemeyen bakışlar Brigit'e & bana yönelirken...

Daha da can sıkıcısı, Bayan Weir'in sanki diğer Tımarhane eşlerinden bazı dedikodular işitmiş gibi evimizde üstü kapalı imalarda bulunmaya başlamasıydı; bu hanımlar, ellerinde bolca boş zaman olduğundan, birbirlerinin evlerinde biraz fazla sıklıkla toplanırlardı. Daha kötüsü, şaşmaz şekilde her Pazar günü evimizde ya da onların evinde bir araya geldiğimiz Cleff kayın ailem arasında, bana yönelik genel bir hoşnutsuzluk & küçümsemenin yayılmaya başladığını hissetmeye başlamıştım.

Cleff ailesi, eğer personelim arasındaki sözleşmeli hizmetkârları kontrol edemediğim şüphesi doğarsa yakında küçümseneceğimi & Trenton'daki itibarımın ciddi anlamda zedeleneceğini bana açıkça belli etmişti; kayınpederim Myron, beni bir kenara çekerek, eğer bu kişileri kontrol edemezsem, yakında karımı & kızlarımı da kontrol edemez hale geleceğim konusunda beni uyardı: "Böyle başlar, Silas. Erkekte bir zayıflık gördükleri gibi, pamuğa dadanan pamuk biti gibi içine işlerler."

Baş başa kaldığımızda, Theresa'ya benim hakkında bu tür şeyleri kimin söylediğini sormuştum; Theresa ise alaycı bir şekilde kimsenin bir şey söylemesine gerek olmadığını, çünkü Trenton'da artık gayet bilindik bir şey olduğunu söyledi–Tımarhane'nin yeni Müdürü, kadın personeli söz konusu olduğunda *zayıf bir disiplinci*ydi.

"Sen kendini böyle söylentilere maruz bırakmasaydın, Silas," dedi Theresa, gözlerinden incinmişlik & öfkeyle dolu yaşlar süzülerek, "böyle söylentiler yayılmazdı."

*

Saygın meslektaşım Hemşireler Amiri Fussell tarafından, *deneysel psikoloji*nin belirli bir alanına duyduğum ilgiyi bildiği için Laboratuvar'a yönlendirilen kişi, 1856 kışında Tımarhane'ye yeni gelmiş & bende gerçekten de büyük bir ilgi uyandırmış olan "Wilhelmina S_" idi.

Wilhelmina S_, otuzlarının başında, sıska yapılı, sert hatlara sahip bir kadındı; onu "kontrol edebileceklerine" dair umutlarını kaybeden, New Jersey, Basking Ridge'deki bir çiftçi ailesi tarafından terk edilmişti; "kavgacı", "şiddete meyilli", "davranışları öngörülemez" biri olarak tanımlanıyordu; zekâ açısından eksik & ahlak yoksunu olduğu düşünülüyordu; Tımarhane'ye zorla yatırıldığında öyle grotesk bir şekilde hamileydi ki, yakında ikiz ya da belki üçüz doğuracağına inanılıyordu; saldırgan tavırları öylesine ileri gitmişti ki, doğacak bebeklere zarar vereceğinden korkuluyordu.

Bu durumda şaşırtıcı olan, Wilhelmina'nın dikkat çekici ela gözleri & düzgün bir alnı, kestane yanığı tonlarında parlak, karmakarışık saçları & ilk etapta sayıklıyor ya da delirmiş gibi gelmeyen konuşma tarzıyla, aslında etkileyici bir genç kadın olmasıydı. Doğrusu, yeni hastayı Laboratuvar'da yalnızca göz ucuyla görmüştüm; zira o sırada (beklendiği gibi iyiye gitmekte olmayan) başka denekler dikkatimi dağıtmıştı; fakat hemşire yardımcılarım Wilhelmina S_'in çeşitli rahatsızlıklardan mustarip olduğunu bildirmişlerdi: ilerlemiş hamileliklerde sık görülen mide sıkıntıları, şişmiş ayak bilekleri, nefes darlığı & baş dönmesi; bunun yanı sıra baskın bir *hastalık hali*–ağlama nöbetlerine & derin bir hüzne yatkınlık; bununla dönüşümlü olarak vuku bulan öfke patlamaları, ki bunlar kendisini, at arabasının arkasında, el & ayak bilekleri bağlanmış halde, ağzına da *küfür etmesin* diye tıkılmış bir bezle Basking Rid-

ge'den Trenton'a getirip kuruma yatıran akrabalarına yöneliyordu.

"Kavgacı" doğasının belirtileri kısa sürede ortaya çıktı: Wilhelmina, *deli olmadığını* ısrarla savunarak Tımarhane personeline karşı geldi; muayene edilir & yıkanırken işbirliği yapmayı reddetti; kendisine & başkalarına zarar vermesini önlemek adına görevlilerin onu zincire vurmaktan başka çareleri kalmayana dek onlarla boğuştu. Bu tür bir velvelenin ortasında, hasta bir günü & bir geceyi aşan zorlu bir doğuma girdi; hem Gretel hem de Brigit'in yardımıyla & ciddi miktarda kan kaybının ardından, Wilhelmina, biraz küçük & buruşuk ama görünürde normal, mısır püskülü gibi açık saçlı & anneleri gibi ela gözlü kız tek yumurta ikizleri dünyaya getirdi; Wilhelmina bu bebekleri emzirmesine izin verilmesini talep etse de, bebekler ona verilmeyip Laboratuvar'ın başka bir bölümünde tutuldu.

Meslektaşım Hemşireler Amiri Fussell'in de doğru biçimde öngördüğü üzere, bu şanslı doğum benim *akıl hastalığı*yla malul bir ebeveyne sahip tek yumurta ikizleri üzerine uzun süredir planladığım bir deney için ideal bir fırsattı.

Bu deneyde, ikizler ilk iş birbirinden ayrılacak, biri onun üzerine titremekten keyif alacağı kesin olan annesi & Tımarhane'deki diğer kadınlar tarafından olağan şekilde emzirilip bakım görecekti; diğer bebek ise on iki ay boyunca Laboratuvar'ın penceresiz bir depo odasında, zifiri karanlık bir ortamda tutulacak olan beşiğinde duracak, ne annesi ne başka biri tarafından kucağa alınmayacak, herhangi bir insan sesi duymasına izin verilmeyecek & maskeli bir çalışan tarafından yalnızca yağsız süt içeren bir şişe ile "emzirilecekti".

Bebek #1'in annesinin memesini emmesine & bebeklere verilen olağan yumuşak, lapamsı yiyeceklerden yemesine izin verilecekken, Bebek #2'ye ezilmiş otlar, nane & sarı kantarondan oluşan *Weir-diyeti* verilecekti; bu şekilde, yemek yemenin bebeklerde kemik, diş & kafatasının yanı sıra diğer organların da gelişimini nasıl desteklediğini saptayabilecektim. Bebek #1'in "oyun oy-

namasına" izin verilecekti. Bebek #2 atıl bir şekilde beşiğinde yatacaktı. Bu şekilde bilime bebeklerde *duyusal yoksunluğun* etkilerine dair paha biçilemez değerde veriler sunabilecektim: Böyle bir bebek nihayet aydınlığa getirildiğinde görebilecek miydi? Yoksa böyle bir bebek kör mü olurdu? Nihayet konuşma duymasına izi verildiğinde, normal konuşmayı öğrenme kapasitesi gösterebilir miydi? Böyle bir bebeğin tam boyutta bir beyni mi olurdu, yoksa büzüşmüş bir beyni mi? Böyle bir bebek nihayet ikizini görmesine izin verildiğinde onu "tanıyabilir" miydi? *Böyle bir bebek "insan" olur muydu, yoksa dik yürüyemeyen & elleriyle ayakları üzerinde sürünüp hırıldayan bir "hayvan"a daha mı çok benzerdi?*

En önemlisi, akıl hastası bir anne tarafından emzirilen Bebek #1, tüm diğer koşullar "normal" olsa bile, zihinsel hastalık belirtileri göstermeye başlar mıydı?

Jino-Psikiyatri alanındaki böylesi öncü gelişmelerin Trenton'daki Tımarhane'nin adıyla anılacağını & onların gözetimi altında yapılacağını yineleyerek, müfettişler kuruluma bu deneyi kaba hatlarıyla anlattığımda, çok saygı & heyecanla karşılanmıştı, her ne kadar tam olarak kavranamasa da; zira sıradan insanın zihninde bilimsel araştırmaların kavranışı sınırlıdır.

Brigit'e ilk talimatları verdiğimde, yani Bebek #2'nin annesinden alınıp (karartılmış) bir depoda bir beşiğe konulmasını söylediğimde, Brigit tamamen şaşkın bir bakışla cevap verdi: Talimatlarımı duymamış & onları tekrar etmemi ister gibiydi.

Ardından Brigit bana öylece bakarak, dehşete kapıldığını sözcükler hariç her şekilde bana aktardı. *Dr. Weir! Ciddi olamazsınız, değil mi?*

"Elbette, Brigit. *Fazlasıyla ciddiyim.*"

Brigit, beş fitten kısa olan küçücük boyuyla bana yalnızca baktı; albino gözleri dilsiz bir inanmazlıkla parlıyordu.

Annesinden ayrılan bir bebek ağlar da ağlar–sadece ağlar. Eğer annesi onu emziremez ya da kucağına alamazsa, bebek günden güne zayıf düşer & ölür–bunda şaşılacak bir şey olamaz ki!

"İşte Brigit. Deneyin bizim için belirleyeceği şey de bu olacak."

Şaşılacak bir şey olamaz, Doktor Bey. Bebek ölecek.

"Eğer bebek hayatta tutulursa –ki bu senin görevin olacak, Brigit– o zaman hayır, ölmeyecek. On iki ay sonra, gün ışığına çıkarıldığında onu öteki bebekle karşılaştıracağız; tartıp ölçerek kafatasının nasıl geliştiğini göreceğiz & çok şey öğreneceğiz. Trenton menşeli, tarihsel ölçülerde bir deney olacak bu: Göreceksin."

Ama son derece inatçı olan Brigit görmüyordu. Büzülmüş dudakları, buruşturduğu burnu & öfkeyle bakan soluk gözleriyle, görmeye nasıl direndiğini bana açıkça belli ediyordu.

Bu kadar zalim olamazsınız, Doktor Bey, değil mi? Bir bebeği böyle bir amaç uğruna annesinden ayıracak kadar?

"Yeter, Brigit. Beni kışkırtma."

Bir bebeği annesinden ayırmak çok yanlış...

Brigit'in yüzündeki o şok ifadesini görünce, *onun* bebeğinin de bir zamanlar elinden alındığını hatırladım; benim için acı verici & iğrenç bir hatıraydı.

...zulümlerin en büyüğü; Tanrı bunu karşılıksız bırakmaz.

"Brigit: *yeter* dedim. Duygusallaşıyorsun–bir hemşireye yakışmıyor. Koğuşa git, orada seni bekliyorlar. Derhal."

Ama, Doktor–

"*Git.* Bu 'sağır-dilsiz' saçmalığından bıktım artık."

Brigit'e yumruğumu kaldırıp öfkeyle salladım; eğer kurnaz kız bu güç gösterisi karşısında içgüdüsel olarak geri çekilmeseydi, muhtemelen ona vurmuş olurdum–ağır bir darbe değil, ama onu sendeletecek & yüzünden o küstah İrlandalı sırıtışını silip atacak kadar kuvvetli bir darbe.

Dürtüsel olarak kalkıştığım bu *erkeksi hareket* beni hayli şaşırtmıştı & Brigit'i de kuşkusuz.

Şimdilik yeterliydi; Brigit yerin dibine girerek oradan uzaklaştı. Koğuşta başkalarının da konuşmamıza kulak misafiri olduğu düşünülürse, onun için ne kadar utanç verici olmalıydı.

*

İrlandalıların tuhaf & kör bir gurura sahip oluşlarının bir göstergesidir ki, bu ırktan bazı bireyler –hepsi hizmetkâr sınıfından göçmenler olmalarına rağmen– alımlı bir yüz ya da vücutları varsa, kendilerini diğerlerinden üstün sanar & böylelikle saf saf toplumsal konumlarını unutuverirler; sanki kulağa hem saçma hem anlaşılmaz gelen, son derece bozuk bir İngilizce konuşmuyorlarmış, o da konuşabiliyorlarsa tabii. Diğer zamanlarda ise, hiç konuşmayarak bir inatçılık havası yaymıyorlarmış gibi. Ve kendilerine statüleri hatırlatıldığında, bu bir çocuğun balonunun patlatılması gibi olur–bir anda küçülüp kendi boyutlarına geri dönerler.

*

Brigit'in tatsız ahlaki itirazlarını kısa sürede aşıp Bebek #2'ye bakmayı kabul edeceğine olan inancımla planlarımı sürdürdüm; zira Brigit'in bebeği mümkün olduğunca uzun süre hayatta tutmak isteyeceğini biliyordum, onun doğasında bu yumuşaklık vardı. Onun varlığı olmaksızın, bebek kısa sürede ölecek, deney de boşa çıkacaktı.

Elbette bu deneye Gretel'i ya da bana gülümseyerek yardım etmeye hevesli genç kadın personelden başka birini dâhil edebilirdim, ama işte! En tercih ettiğim yardımcı hâlâ o İrlandalı albino öksüzdü.

(Hatta Brigit Kinealy'yi New Brunswick'teki hemşirelik okuluna göndermeyi düşünüyordum; ondan sonra Trenton'a dönüp bana yardım edecekti.)

(Gerçi zihnimin daha çılgın kıyılarında gezinirken, kızın gözetimim dışında başını belaya sokma ihtimalini göze alamıyordum; onu ilk gördüğümdeki son derece cehennemî sahne, kanlar içinde açılmış bacakları & cılız bedeninin maruz kaldığı muazzam zorlanma içinde *piç bir çocuk doğurması* gözlerimin önüne geliyordu.)

Gretel de deneyin uygulanabilirliği konusunda bazı şüphelerini dile getirdi; çünkü Wilhelmina'nın sağlığı, zorlayıcı hamilelikten sonra kötülemişti; kadınlık organlarının bir kısmı ciddi bi-

çimde zorlanmıştı & günler sonra dahi kanaması devam ediyordu. Yine de perişan anne, bebekleri için gözyaşı döküyor, onları Tanrı'nın istediği gibi emzirebilmenin, ruhunu Şeytan'dan kurtarmaya yeteceğine inanıyordu.

Gretel'in savı, Wilhelmina'nın bebeklerini emzirmesine izin verilmesi gerektiği, bunun hem anneye hem de bebeklere teselli olacağıydı; buna cevabı yapıştırdım: "Biliyorsun, Gretel, burası bir laboratuvar, *kreş* değil."

Yaşıtı pek çok kadın gibi, Gretel de giderek *can sıkıcı bir varlığa* dönüşüyordu. Koyu Alman aksanı, tombul, mahzun yüzü & istenmeyen durumlardaki meraklı soruları, gençliklerinin alımlı kıyafetlerine sığmaz hale geldikçe cazibelerini de yitiren kendi sevgili karımı & başka kadın akrabalarımı anımsatıyordu bana.

Lakin, *fistül* için bir tedavinin keşfinden tamamen bağımsız olarak, Silas Aloysius Weir'in modern tıbbın panteonundaki yerini garantileyecek olan bu devrim niteliğindeki deney, daha başlamadan sabote edildi: Hayretler içinde kaldım; zira Theresa bir şekilde deneyden haberdar olmuştu & *beyaz Hristiyan bebekler üzerinde hiçbir "deney" yapılmasına izin vermeyeceğini* bana ilan etti.

Kendisine böyle bir dedikoduyu nereden duyduğunu sorduğumda, bana Tımarhane'nin arazisinde yaşayan komşularımız & arkadaşlarımızın başka bir şey konuşmadığını söyledi: "melez ırka" mensup deli bir anne, açık tenli "meleksi" kız bebekler doğurmuştu–derhal düzeltilmesi gereken vahim bir durumdu bu.

Çok geçmeden bu dedikodu, müfettişler kurulu üyelerinin eşlerine kadar yayılmıştı; onlar da büyük bir yaygara koparıp, hem Anglikan başpiskoposunun hem de Trenton Belediye Başkanı'nın yardımını devreye soktular; sonuç olarak, bebekler Laboratuvar'dan alınıp Trenton'un prestijli Riverside mahallesinde yaşayan, yaşlı & çocuksuz bir Hristiyan çifte teslim edildi; bu çift de, minnettarlıklarını göstermek için, Silas Aloysius Weir'e özellikle teşekkür ederek, Tımarhane'ye hatırı sayılır bir miktar para bağışladı.

"Sopayı esirge, çocuğu şımart..."

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Bundan sonraki kısmı kaydetmekten gurur duymuyorum. Ama utanç da duymuyorum, zira ben yapılması gerekeni yaptım; Kader'in beni nasıl zalimce, en büyük oğlum & varisimin ihanetiyle ödüllendireceğini bilmiyordum.

Çünkü nihayet mesele Laboratuvar'da doruğa ulaşmıştı: İrlandalı albino sağır-dilsiz kızın itaatsizliği & onunla yüzleşmek için lazım gelen disiplin.

*

Trenton'daki Tımarhane'de yalnızca ruhsal hastalıkların değil, başka dertlerin de *mucizevi bir şekilde iyileştirildiği* haberleri yayıldıkça, giderek artan bir sıklıkla, kurum dışı şahıslar da, çoğu kadın olmak üzere hasta akrabalarını bana getirmeye başladılar; tıpkı Ho-Ho-Kus'ta olduğu gibi, kısa sürede Trenton bölgesinde & ötesinde de, Silas Weir *jinekolojik becerilere* sahip bir hekim-cerrah olarak kendine özgü bir ün kazanıyordu.

Zira şu gayet netti: Kadınlarda *akıl hastalığı*, enfeksiyonun, özellikle de kadın cinsel organların enfeksiyonunun bir sonucuydu; bunlar türlü türlü ruh halleri, nöbetler, tuhaflıklar, "hevesler" & benzerlerinin yanı sıra *delilik* addedilen şeyin nispeten ciddi tezahürlerini açıklıyordu.

Hakikaten de ben New Jersey'de *vajinismus*u tedavi edecek eğitime sahip tek cerrah olabilirdim: Bana histerik biçimde "frijit" olan karılarını tedavi etmem için getiren sabrı tükenmiş kocaların ricaları üzerine, bu kadınlar üzerinde vajinanın ağzını genişletmeye yönelik hassas bir ameliyat gerçekleştirir, bir yandan vajinayı çevreleyen etlerdeki sinirleri koparark oradaki tüm hissiyatı

yok ederdim; bu ameliyat çoğu zaman başka bir tedaviyle, kadın hastanın haberi olmadan yapılan bir klitorektomiyle & belirtildiği yerlerde bir ovariektomiyle birleştirilirdi. (Bakınız aslen *The American Journal of Medical Sciences*'da (Amerikan Tıp Bilimleri Dergisi) yayımlanmış olan makalem, "Düzeltici Vajinal Ameliyat üzerine Klinik Notlar".)

Kimi zaman, mutsuz bir koca, (hiçbir şeyden şüphelenmeyen &) muhtemelen birden çok kez doğum yapmış karısını, aynı ameliyatın tersi için getirir, bu sefer de gevşek & sarkık bir vajina, kocanın belirlediği şartlara göre sıkılaştırılırdı. (Bakınız "Düzeltici Vajinal Ameliyat üzerine Daha Fazla Klinik Notlar".)

Bu ameliyatlarda anestezi dikkatli bir şekilde kullanılırdı; çünkü kibar bir kadın hasta, Tımarhane'deki hastaların dayandığı acının onda birine bile dayanamazdı & ben ne onları ne de ailelerini böyle çetin sınavlara maruz bırakmak istemezdim.

O kadar popüler oldum ki, özel kaynaklardan elde ettiğim gelirleri, Tımarhane Müdürü olarak aldığım maaştan ayrı bir hesaba yatırmanın akıllıca olacağını düşündüm; bu hesap için takma bir isim kullandım: *Dr. Adam Percival.*

Cerrahi becerilerimi geliştirmek için Laboratuvar denekleri üzerinde denemeler yapmam gerekiyordu; bunu yaparken de enfekte organları çıkarmak suretiyle bu deneklerin enfeksiyon düzeylerini & dolayısıyla akıl hastalıklarının şiddetini düşürerek onlara yardım etmiş oluyordum.

Yine de, en ağır enfekte olanlarda, tıpkı bir işçinin tırnaklarının altındaki kir gibi, akıl hastalığı nodülleri kalıyordu–*görünür bir enfeksiyon* olmasa (ya da öyle dursa) bile, *eli kulağında bir enfeksiyon*un varlığı çıkarsanabiliyordu.

Eğer bir organ hastalıklı değilse, Dr. Weir, onu neden çıkarasınız? Anladığım kadarıyla Brigit Kinealy, sevimli İrlandalı burnunu buruşturup onaylamayan asık bir suratla bunu soruyordu.

"Hastalıklı olmasını önlemek için elbette! Ne kadar cahilce bir soru."

Wilhelmina'nın alt vücudunun sürekli ağrıdığı & bebeklerini kaybetmenin yasıyla perişan olduğu göz önünde bulundurulursa, kadınlık organlarının tümüyle, tek bir maratonvari ameliyatla alınması gerekli görünüyordu; bu müdahalenin faydalı bir sonucu olarak, Wilhelmina bir anda Hristiyan dindarlığına & işbirlikçi davranışa yatkın, daha az sorun çıkaran bir hale geldi.

Laboratuvar'daki diğerleri de, akıl hastalıkları iyileştiğinde Tımarhane'den salıverilme ihtimali kendilerine sunulduğunda, kloroform & eterle yapılan testleri de içeren deneylerime rıza göstermeye hevesli oluyorlardı. Bundan istifade ederek, kısa sürede kanserli ya da kanser öncesi evredeki göğüslerin, rahimlerin, yumurtalıkların & benzer organların alınmasında uzmanlaştım; bu da özel hastalarımın daha da artmasına yol açtı. (Bu tür hizmetler gizli tutulurdu, zira kadınların böyle ameliyatlara ihtiyaç duyabileceği iması dahi utanç vericiydi; nitekim *kanser* kelimesi, kadınlı erkekli topluluklarda yüksek sesle söylenemezdi.)

Doğrudur, kanser hastalarının çok azı hayatta kaldı; fakat kanserli organlar alınmamış olsaydı, hiçbiri kurtulamazdı.

Belki de hastalarımın artık yalnızca *kadınlar*dan oluşmasından tam anlamıyla memnun değildim; kariyerimin rotasını belirleyen, seçimler değil, İlahi Takdir'di. Bu durumu ne babama ne de ailemin diğer üyelerine, örneğin her daim başarılarımı küçümsere benzeyen kayınvalidem & kayınpederime açıklayabilmiştim. *Ama Silas bir kadın doktoru! Deli kadın doktoru.*

Gelgelelim, artan itibarım & birtakım önde gelen hekim meslektaşlarıma sunduğum hizmetler sayesinde, 1856 kışının sonlarında, abim Franklin'in benden daha az hak etmiş olsa da halihazırda üyesi olduğu seçkin New England Association of Physicians & Surgeons'a (New England Hekimler & Cerrahlar Derneği) katılmam için bir davet aldım.

O yılların hazineleri arasında, biraz kısa & öz ifade edilmiş olsa da uzun süren babasal cimriliğin ardından bana büyük memnuniyet veren bir telgraf vardı:

Sevgili Oğlum,

Bu onur için tebrikler. İkinizle de gurur duyuyorum.

Seni seven Baban,

Percival

*

Ameliyatlarının ardından, Laboratuvar'ımdaki deneklerden iki tanesi çok şiddetli bir tür *kanlı ishal* geliştirdi & şaşkın, büyümüş gözlerle, konuşmaktan aciz bir şekilde yatakta yatıyorlardı; hastaların yataklarının birbirine çok yakın olması & Lucy'nin pis nefesinin Juel'in pis nefesiyle karışması, basit bir tesadüf olamaz gibi geliyordu bana.

(Planlanmamış) bir deney fırsatı! İlahi Takdir bunu önerir gibiydi.

Hızla bir plan hazırladım: Her denek birbirinden farklı bir yöntemle tedavi edilecek & günlük sonuçlar hemşire yardımcım Brigit tarafından kaydedilecekti.

Bir deneğe belirli bir ilaç verildi, diğerine başka. Bir denek her gün kanatıldı, diğeri ise hiç. Bir deneğin dişleri çekildi, diğerininki bırakıldı. (Her iki durumda da, iltihaplı dişlerin yanı sıra iltihaplı vulvalar önceki ameliyatlarda halihazırda alınmıştı.) Bir denek açık bir pencerenin yanındaki bir yatağa alındı, diğeri ise ışıksız, penceresiz bir odadaki bir yatağa taşındı. Birinin beslenmesi ciddi şekilde kısıtlandı & neredeyse hiç sıvı ya da katı gıda almadı; öteki ise mutfaktan çıkan sıradan Tımarhane yemekleriyle beslendi.

İshali yalnızca sıvıları kısıtlayarak tedavi etmek ne kadar da basit bir fikirdi! Sıvıdan yoksun bırakılan denekte ishal hemen azalırken, diğerinde devam etti.

Birkaç gün sonra, Denek #1'de (Lucy) *kanlı ishal* tamamen sona erdi, oysa Denek #2'de (Juel) durum hâlâ devam etmekteydi; her ne kadar günden güne, öngörülemez dalgalanmalar arz etse de. Koşullar o kadar değişkendi ki, örneğin sarı kantaronun ishal tedavisinde faydalı mı yoksa zararlı mı olduğu ya da hiçbir etkisinin mi olmadı-

ğı konusunda bir sonuca varmak çok zordu. Elimizdeki ilaçlar arasında, ishalin durdurulmasında en faydalı görünen afyon ruhuydu; ancak bu ilacın uzun süreli kullanımının şiddetli kabızlık, bunama & ölüme yol açtığı biliniyordu. Benzer biçimde, açık bir pencere yanında yoğun güneş ışığına maruz kalmak da hastada ateşin yükselmesine & ishalin geçici olarak durmasına neden olmuştu; ama güneş çarpması & onu müteakip olarak sayıklama & ölüm ihtimalini de beraberinde getirmişti. Diş çekiminin de deneklerdeki belli değişimlerle bağlantısı kurulamıyordu; ancak diş çekiminin hiçbir etkisi *olmadığını* kesin olarak kanıtlamak da mümkün değildi.

Tüm bunları Brigit sessizce gözlemliyor, müdahale etmiyordu; ama öksüz kızın yüz ifadesindeki donukluk, bana yöntemlerimi onaylamadığını, talimatlarıma sadece başka çaresi olmadığı için uyduğunu açıkça gösteriyordu.

Gerçekten de bana öyle geliyordu ki Brigit *sessizce dua ediyordu*. Benim onun ne yaptığını anlayacağımdan korktuğu için dudaklarını oynatmaya bile cesaret etmiyordu. (Daha da sinir bozucu olanı, dua ettiği Tanrı kesin Katolik Tanrısıydı, Protestan değil!)

Sonunda Lucy zayıf düşmeye, Juel ise güçlenmeye başladığında Brigit acı dolu bir yüz ifadesi & telaşlı bir el hareketiyle itiraz etti: Lucy'e su verilmezse *susuzluktan ölecekti* & Brigit benden, bunu yapabilmek için izin istiyordu.

Ah, işte bunu bekliyordum! Brigit'in planlarıma her zamanki gibi karşı çıkacağını biliyordum; tıpkı duygularını bilimin önüne koyan dikbaşlı bir çocuk gibi. Sertçe payladım onu: "Burası öncü bir tıp laboratuvarı & dünyanın gözleri bizim üzerimizde. Biz kendimizi tıp bilgisini ilerletmeye adamışız, çocuksu hastaları şımartmaya değil."

Brigit irkildi; ama elleriyle süngeri kavrayan bir hareket yaparak, nemini emebilsin diye süngeri Lucy'nin dudaklarına kaldırmak için izin istemekten kendini alamadı; ben de bunun, sıvı alımının & mahrumiyetinin denekler üzerindeki etkilerini araştıran bu deneyi baltalayacağı cevabını yapıştırdım.

Uçuk mavi gözlerde yaşlar belirdi. Gülünç!

Ancak, Doktor Weir–

"Ancak yok, Brigit. 'Ancak' *kadavra odası*na giden bilettir ancak."

–insanca değil, Dr. Weir. Lucy susuzluktan ölecek–

"Beni işitmiyor musun, Brigit? Gerçekten hem *sağır* hem *dilsiz* misin?"

Sanki ona yumruğumu kaldırmışım gibi (aslında kaldırmamıştım). Brigit korkmuş bir köpek gibi geri çekildi & birkaç gün boyunca bana bir daha rahatsızlık vermedi.

Ama bir baba nasıl ki küçük çocuğunun şık bir kelimeyi öğrendiğini görünce hem hayret eder hem de gururlanırsa, küçük İrlandalı öksüzün bir yerlerden *insanca* kelimesini öğrenmiş olmasına kendi kendime gülümsemeden edemedim (ki sanıyorum bu kelimenin kökeni Fransızca).

Altı gün boyunca sıkıya sıkı takip edilen bu rejimin ardından, Denek #2 (Juel) hâlâ ishalden mustaripti, fakat artık kanlı değildi; Denek #1 (Lucy) ise ishalden tamamen kurtulmuş, günlerdir herhangi bir nöbet geçirmemişti.

Böylelikle, büyük deneylerimden biri tamamlanmış oldu; *The American Journal of Medical Sciences*'da (1857) "Kronik İshal İçin Bir Tedavi: Klinik Notlar" başlığıyla yayımlanacaktı.

*

Bunun ardından Brigit Laboratuvar'da somurtarak dolaşıyor & sabahları ona selam verdiğimde gözlerime bakmıyordu.

Gretel'e Brigit'in de duyabileceği bir mesafedeyken sorunun ne olduğunu sorduğumda, Gretel bana nötr bir sesle cevap verdi: "Brigit, Lucy'nin ölmesine izin verdiğiniz için çok kızgın & üzgün, Doktor Bey."

"Ne! Ben 'Lucy'nin ölmesine izin' vermedim. Deney ishalin nasıl tedavi edilebileceğini belirlemek içindi & ben çok memnunum, zira deney bize bunu gösterdi."

Gretel buna cevap vermedi; ama dudaklarımı okumuşa benze-

yen Brigit beni işaretlerle küstahça yanıtladı, *Evet, verdiniz. LUCY'NİN ÖLMESİNE İZİN VERDİNİZ.*

Şimdi bu, gerçekten hayret verici & rahatsız ediciydi. Brigit'in beni bu şekilde, koğuştaki diğerlerinin gözü önünde karşısına almaya cüret etmesi; sağır dilsiz kız yüksek sesle konuşmuyor olsa da, manası çok barizdi.

Brigit'i katı bir şekilde payladım, ama özür dilemeyi reddediyordu. Hastaların başına sıkça geldiği üzere Lucy'nin şu veya bu hastalıktan hayatını kaybetmiş olması, *Lucy'nin ishalinin iyileştiği* gerçeğini değiştirmiyordu.

Brigit şimdi en aşağılayıcı bir biçimde, benim en dikbaşlı kızlarımdan biri gibi, beni işitemiyormuş ya da anlayamıyormuş gibi davranıyordu; koğuştaki hastalar da bir yandan merakla izliyordu, en çok da Nestra & Bathsheba adlı baş belaları.

"Bu sefer fazla ileri gittin, Brigit. Kırbaçlanacaksın."

Şaşırtıcı bir biçimde, Brigit güldü! İşaretleriyle açıkça şunu söylüyordu–*Kırbaçlanmak ha! Korkmuyorum.*

Yetişkin hayatımda kimse bana bu şekilde karşı çıkmamıştı. Şaşkın bir an boyunca hakareti idrak edemedim.

Afallamış halde sendeleyerek Laboratuvar'dan koridora çıktım & Tımarhane görevlilerinden birini çağırarak ona Brigit Kinealy'nin derhal alınmasını & Kuzey Binası'nın arka kısmında, girişe yakın olan *kadavra odası*na kapatılmasını emrettim.

"Onu kırbaçlamamı istiyor musunuz, bayım?"

"Hayır! Onu kırbaçlamanı istemiyorum."

"Onu copumla dövmemi istiyor musunuz, bayım?"

"Hayır! İstemiyorum. Sadece, kapat onu."

"*Weir-ceketi*yle kısıtlanmasını istiyor musunuz?"

"Hayır! *Weir-ceketi*yle kısıtlanmasını istemiyorum. Sadece, dediğimi yap."

Sesim bıkkınlıkla yükselmişti. Yarım akıllı bir personel kadrosu tarafından çevrelenmiş halde, nasıl eziyet çekiyordum!

Yalnızca birkaç saat önce, merhum Lucy'nin cesedi, muşambaya düzgünce sarılı halde, mezarlığa taşınmak üzere bu alana konmuştu. Sırf bunun bile asi İrlandalı öksüzü kendine getirmeye yeteceğine inanıyordum; ama o ikindinin ilerleyen saatlerinde, *kadavra odası*nda Brigit'le yüzleştiğimde, meydan okuyan tavrı devam ediyordu–kan & kire bulanmış beyaz hemşire üniformasının içinde isyankâr bir figürdü.

"Özür dileyip nedamet getireceksin, Brigit! Bana galiz hakaretler ettin." Bu kelimeleri soğuk bir öfkeyle, ellerim & kollarımla işaretler yaparak aktarmıştım.

Buna cevaben, dilsiz sözcüklerini anlayabilmem için dudaklarını oynatmaya neredeyse tenezzül etmeden: *Doktor Bey, yapmayacağım. Ben yanlış hiçbir şey yapmadım.*

"Kırbaçlanmak mı istiyorsun o halde? Bunu mu diyorsun?"

Diyorum ki–Ben yanlış hiçbir şey yapmadım.

Diyorum ki–Lucy ÖLMEMELİYDİ.

Benim için böylesi bir muhalefet ne kadar hayret vericiydi! Bir yandan da kızın ağlamış olduğunun belirtileri aşikârdı, zira çarpıcı beyazlıktaki yüzü, gözyaşlarıyla lekelenmişti.

Kapıyı arkamdan sıkıca kapatıp kilitleyerek tekrar çıkıp gittim; şu ana kadar Tımarhane Müdürü'yle hiç konuşmadığı için bana şaşkınlıkla bakan iri yarı genç çalışanlardan birinden bir kırbaç istedim.

"Bir kırbaç mı, bayım? İstediğiniz şey, kırbaç mı?"

"Bir kırbaç! Evet."

Derken elimde kırbaçla, halihazırda çok kötü kokan & içine girmesi mide bulandıran *kadavra odası*na, ayaklarımın üzerinde dengemi zor bularak geri döndüm. Kırbacın beklediğimden daha küçük olması şaşırtıcıydı; plantasyonda Siyah bir köleyi kırbaçlamak için kullanılacak *boğa kamçıları*ndan değildi; dört fit kadar bir boyu vardı.

Bu noktada artık kafam dumanlanmış gibiydi; nefes alabilmek için yakamı boynumdan çekiştirmiştim.

"Brigit, özür diliyor musun? *Nedamet getiriyor* musun?"

Ben dilemiyorum, Doktor Bey.

"Elimde ne var görüyor musun, Brigit? Bu bir kırbaç."

Görüyorum, bayım. Bir kırbaç.

İnatçı kızı cesurca üst kolundan kavrayıp, haylaz bir çocuğu sallar gibi salladım & kızın ne kadar minyon olduğu, kolalı üniformanın içindeki kolunun ne kadar küçük kemikli olduğu karşısında biraz afalladım. Brigit'in koğuştaki ağır hastaları kaldırmaya yardımcı olmak ya da kaldırmak için gösterdiği kuvvete rağmendi bu.

"Brigit, giysilerini çıkaracaksın. Şimdi."

Çıkarmayacağım.

"Çıkaracaksın. Zira sırtından kırbaçlanacaksın."

Çıkarmayacağım.

"Çıkaracaksın."

Neredeyse konuşamıyordum; sesim boğuk & çatlaktı, zira bu benim gibi bir beyefendi için o kadar utanç verici bir durumdu ki, başka kimsenin duymasını isteyemezdim.

"Sen bir 'sözleşmeli hizmetkârsın.' Ben senin Efendi'nim."

Siz benim–Efendim değilsiniz...

Solgun mavi gözler, bana isyankârlığın şiddetli ateşi gibi gelen bir şeyle parıldadı. İşte *İngiliz* Efendilerine başkaldıran *İrlandalı*lardı bunlar.

Brigit onun tertipli hemşire üniformasını çıkarmam için bana meydan mı okuyordu? Kıyafetlerini yırtmam için? Hermitage'da hayvansı ustabaşının elinden birden fazla kırbaçlamaya isteksizce şahit olmuştum; kırbacın kesileri, etinin derinine kadar inebilsin diye kurban her seferinde yarı çıplak, gövdesi açıkta olurdu. Gözlemlediğim kadarıyla kırbaçlananların hepsi sözleşmeli hizmetkârdı ama hiçbiri kadın değildi.

Bir hekim olarak, bu gösteriyi çok itici bulurdum; zira ben özümde barışçıl bir insandım. Gelgelelim erkek olduğum için bir

miktar heyecanlanır & etkilenirdim de; çünkü böylesi isyankârlıkların cezalandırılması lazımdı & erkeksi bir erkek, astlarının yerlerini bildiğinden emin olmak için kırbacı nasıl kullanacağını bilirdi.

Brigit'le durum, aydınlatılması zor olan açılardan ötürü farklıydı. Hemşire yardımcım adeta beni alaya alıyor & ona vurmam için bana meydan okuyordu–tıpkı (hatırladığım kadarıyla) en büyük oğlumun da kelimeleriyle değilse de gözlerinde & ağzında belli bir küstahlıkla bazen yaptığı gibi; zira Jonathan çocuklardan en dikbaşlı olanıydı, fena halde şımartılmıştı, babasının seçkin kariyerini izlemek yönünde en ufak bir ilgi göstermemişti & sürekli *kölelik karşıtı harekete katılma* imalarında bulunuyordu.

Bir hekim olarak *zarar vermeme* yönündeki Hipokrat yeminine uymaya yemin etmiş olduğum aklıma geldi; ancak böylesi etik kısıtlamaların pek tabii astlara uygulanmayacağı, yalnızca benim gibi yönetici sınıfa mensup kişiler için uygulanacağına kanaat getirdim.

Brigit önümde sindiği sırada kırbacı titreyen bir elle kaldırdım: "Beni buna sen mecbur ettin! *Sen*, İsa'nın çocuğuymuş gibi yapan *sen putperest bir Roma şeytanısın.*"

Hayatımda daha önce hiç deneyimlememiş olduğum türden bir sayıklama aldı beni. Hemşire yardımcısı irkildi & dua edecekmiş gibi dizlerinin üzerine çöktü, ancak besbelli nedamet getirmediğini görmek insanı çileden çıkarıyordu. Kör bir hiddetle kırbacı daha da yukarı kaldırdım –ancak– kızın gerektiği üzere çıplak değil, giyinik olan sırtına indirmeye elim varmadı...

Dizlerim zayıftı, gözlerimdeki nemden zar zor görüyordum & normalde uyuşuk bir uzvu andıran kasıklarımda çok nahoş bir his vardı–öfke & faziletle cehennemî bir hal almış, zonkluyor & şişiyordu... Benim için o kadar sıkıntı vericiydi ki kırbaç parmaklarımdan yere düşüp tangırdadı.

Ardından bir baktım, şafak vakti Kuzey Binası'nın arkasından sendeleyerek çıkmış, açık havada gözlerimi kırpıştırıyordum & nefesim tıkanıyordu; yabani otlar & böğürtlen çalılarıyla kaplı

bir toprak parçasından geçerek uzakta ancak görünen Müdür lojmanına doğru yöneldim. Mahremiyetimin olacağı bir yer bulma, yüzüme soğuk su çarpma & kendimi sakinleştirme derdindeydim. Zira kalbim göğsümde güm güm atıyordu & tansiyonum o kadar yüksekti ki yüzümün pancar kırmızısına döndüğünü & gözlüklerimin tamamen buğuyla kaplandığını biliyordum.

Derken, cehennemden çıkma bir hayaletmiş gibi gördüğüm en büyük oğlum, sanki benim kim olduğuma dair en ufak bir fikri yokmuşçasına yüzünde tam bir şaşkınlık ifadesiyle yürüyüş yolunda önümde belirdi.

"Sen! Neye bakıyorsun öyle?" Sesim öfkeyle çatallaştı & genç çocuğun toy yüzündeki ifadeyi silebilecek kırbacın hâlâ elimde olmadığının farkındalığıyla parmaklarım istemsizce seğirdi.

"Baba? Sen misin? Sorun ne?"

"*Sorun* mu ne! *Sorun* birçok şey!"

Utanç gözyaşları yanaklarımdan süzülürken Jonathan'ın bakışları ayaklarıma indi, sonra yukarı kayarak darmadağın halime & ısınmış tenime yöneldi. Kendi gözümde tümden başarısızlığa uğramışken, saygısını bir an evvel elde etmeyi arzulamış olduğum en büyük oğlumun gözünde de başarısız olma gerçeğiyle yüzleşmek zorundaydım şimdi.

Çocuklarımın–özellikle büyük oğullarımın–babam Percival'a karşı, benim *erkekler arasında bir erkek* olduğumun, hatta oğullarım olduğu için *Weir'ler arasında bir Weir* olduğumun bir tür kanıtı olmasını istemiştim. Ben nasıl ki babamın nispeten az kıymetli mirasçılarından olsam da saygın ailemizin bir varisiydim, benim oğullarım da Weir'lerin varisi olacak & onların itibarına katkıda bulunacaktı.

Genç, saf bir baba olduğum zamanlarda, bebek oğlumun yüzüne, onda kendi suretimi ararcasına bakışımın hatırası bana acı veriyordu; ama onu bulduğuma hiçbir zaman ikna olamamıştım. Şimdi ise, Jonathan'ı kısa bir mesafe uzakta gördüğümde bir gurur kıpırtısı hissetmeden edememiştim. Oğlum uzun boyluydu, benden

daha uzun; güçlü kemiklere sahip bir profili & açık kahverengi, gür & dalgalı saçları vardı; gözleri ise şaşırtıcı derecede koyu kobalt mavisiydi, öyle ki ışığın bazı açılarında irisleri siyaha çalıyor, bu da ona temkinli, hatta belki ikiyüzlü bir hava veriyordu.

İşte şimdi Jonathan bana öyle bakarken, ben titreyen bir sesle ona hemen Kuzey Binası'nın arka tarafına gitmesini emrettim –karşısına çıkan ilk odaya girecekti; kapısı aralıktı zaten– *kadavra odası* olarak bilinen ama aynı zamanda bir disiplin mekânı olan bu oda, itaatsizlik eden Tımarhane personelinin cezalandırılmak üzere gönderildiği yerdi.

"Git oraya, oğlum, bulmaman imkânsız! & benim düşürdüğüm kırbacı eline al & içerideki sinmiş İrlandalı kıza *en az on iki darbe* vur; aşırı sert vurma ama biraz acıtacak kadar sert vur. Bu kişiyi hemen tanıyacaksın: Kirletmiş olduğu bir hemşire üniforması var üzerinde. Bizim sözleşmeli hizmetkârlarımızdan bir tanesi o & sözleşmesini ihlal etmiş durumda. Onları kırbaçlayabiliriz ya da işten çıkarabiliriz; ama onları ülkelerine geri gönderemeyiz çünkü sözleşme böyle. İnlemeye, ağlamaya ya da merhamet dilenmeye başlarsa–kırbaçlamayı durdurmaya iznin var; ama eğer meydan okumaya & isyankârlığa devam ederse, ki eminim edecektir, onu aklı başına gelene kadar kırbaçlanmalısın."

"Baba? *Ne?*"

Jonathan gözlerini bana dikmişti, zira evde içine kapanık değilse bile durgun olmaya meyleden babasının ağzından bir seferde bu kadar çok söz çıktığını hiç duymamıştı.

Söylediğimi daha sakin bir sesle tekrar ettim. Jonathan yine de inanmaz halde bana bakmaya devam ediyordu.

Kimseyi kırbaçlamak istemediğini, hele bir kızı hiç istemediğini, geveleyip duruyordu...

Bunun üzerine ona belirsizliğe mahal vermeyen bir şekilde *bana karşı gelmeye cüret etmemesini* söyledim.

"Ama, Baba–"

"*Sana söylediğimi* yapacaksın."

Neredeyse korku dolu bir bakışla Jonathan benden uzaklaşacak şekilde bir adım geri gitti. Yüzümde nasıl bir yabaniliğin ışıldadığını merak etmiştim doğrusu.

Toy genç, dönüp benden kaçıp kaçmamanın hesabını yapıyordu şüphesiz; annesine sığınmak için eve koşsa şaşırmazdım, çünkü Theresa tüm çocukları şımartmış & babalarına karşı doldurmuştu.

Yalnızca iki üç yıl önce Jonathan'a hekim & bilim insanının idealizmini aşılamayı ummuştum; benim çabalarımı boşa çıkarmış olmasını affetmekte ise çok zorlanmıştım.

"Jonathan: Sana bir komut verdim. Kuzey Binası'na git, kapıyı görüyorsun, işaret ediyorum. Bana bakma, kapıya bak. İçeride kız bekliyor. *Kırbaçlanması* gerek. Kırbaç yerde duruyor. Bana karşı geldi–benim otoriteme. *Ait olduğumuz bütün ırka* karşı geldi."

"'Bütün ırka' mı?"

"Evet! *Sen* o ırktansın bence, değil misin? Bana öyle kımıl zararlısı gibi bakma! Sen saygın İngiliz soyundansın, ataların bu ülkeye Birleşik Devletler olmasından çok önce geldiler! *Onlar* ise haşere gibi, üremek & bizim otoritemizi ayaklar altına almak için bizim kıyılarımıza geliyorlar. Siyah kölelerle işbirliği içindeler! Ona en az on iki darbe vur."

"*O-on iki* mi?"

"Sen papağan mısın, Jonathan? Git işte! *Git!* Çok geç olmadan, ben seni evlatlıktan reddetmeden git."

Bu vahşi tehdidin nereden geldiğine dair hiçbir fikrim yoktu; kıyafetim darmadağındı, kolalı yakam boynumda gevşemişti; yüzüm kesinlikle alev alev yanıyor & ter fışkırıyordu & babasının felç geçirmeye yakın bir halde olması; zira beni daha önce hiç böyle görmemiş ya da duymamıştı, oğlumu korkutmuş olabilirdi.

Bu sav, delikanlıyı ikna etmişe benziyordu ki yutkundu & "Peki baba. Madem ısrar ediyorsun," dedi.

"Evet! Beni işitmişsin, *ısrar ediyorum.*"

Bu sözlerle Jonathan'ın yanından hızla geçtim; sinirlerim öyle gergindi ki onun yanında bir an daha kalmaya tahammül edemedim.

Eve arka kapıdan, soluk soluğa & çalkantılı bir halde girdim; ama mutfakta aşçımızla görüşmekte olan & şimdi dönüp bana delirmişim gibi bakan karım Theresa ile karşılaşmaktan kurtulamadım.

"Silas! Ne oldu böyle? Yakana bak, ne oldu sana?"

"Hiçbir şey! Hiçbir şey olmadı *bana.*"

"Silas, neyin var? Hasta mısın?"

"Sakın *dokunma bana*, Theresa! Seni uyarıyorum *dokunma.*"

Çalışma odama gidip kapıyı arkamdan kapadım; masama çökercesine oturdum, ellerimle kulaklarıma bastırıyordum; sanki bir kâbustan uyanıp kendini bir başka kâbusun içinde bulmuş biri gibi, etrafımın pek farkında değildim.

Masanın çekmecesini güçlükle açarak, tıp dergilerinin altında duran bir pintlik viskiden aceleyle içtim.

Birkaç dakika boyunca sadece oturdum–beynim, bir fırtınada savrulan kuru yapraklar gibi tepetaklaktı.

Kapımın ardındaki karıma ya da çocuklardan birine ait fısıltıların tek birini dahi duymak istemiyordum. Ne kadar sinir bozucuydu! Theresa onlara öyle bir *sessiz olun* diyordu ki işitmemem mümkün değildi.

"Tanrım bana yardım et. Tanrım *ona* da yardım et–kızı sağlam bir şekilde kırbaçlasın."

Bu duayı, kapının arkasından dinleyebilecek kimse duymasın diye alçak sesle mırıldanmıştım.

Brigit'in bana daha mutlu bir zamanda hediye ettiği oyma tahta güvercini, çekmeceli yazı masamın içe gömülü bir rafına, göz hizama koymuştum & şimdi, kalbim sertçe atarken ona bakıyordum.

"Ve Tanrım *ona* da yardım et–nedamet getirsin."

Viskiye bir yemek kaşığı afyon ruhu ekledim. Birkaç dakika sonra, yuttuğum birkaç ağız dolusu sıcak, yatıştırıcı, kehribar renkli viski, donuk göğsümde küçük, ışıl ışıl bir alev yakmıştı & daha ferah, daha az çaresiz hissediyordum: Zihnimde cömert bir düşünce belirmişti. Brigit Kinealy'nin New Brunswick'te hemşirelik eğitimi alması için eğitim & konaklama masraflarını ödeyecektim; ardından Laboratuvar'a dönecek, benimle yakın çalışacaktı.

Derken, hem beklediğim hem de korktuğum an geldi, kapı temkinli bir biçimde tıklatıldı.

"Bayım?" Jonathan'dı bu.

Aceleyle viskiyi masamın çekmecelerinden birine kaldırdım. Oyma güvercini gözden kaybolacak şekilde rafın gerisine ittim.

Masamın başka bir kısmında, özel hastalarımın bana ödemiş olduğu & eski hesap defterlerinin arasına gizlenmiş bir miktar Amerikan doları saklıydı; hayatımın türlü karmaşası içinde bu parayı, Theresa'nın hiç bilmediği *Dr. Adam Percival* adına açılmış hesaba yatırmayı ihmal etmiştim.

Bu çekmece her zaman kapalı tutulurdu & kilitlenmiş olması gerekirdi, ama ne yazık ki bir kilidi yoktu.

Jonathan tekrar kapıyı çaldığında, içeri girmesini söyledim. Ne kadar solgunlaşmıştı–duruşu gergin, gözleri nemli, suratı asık! Elindeki, *kadavra odası*nın zemininde onun için bıraktığım & sanki hâlâ bir yılanın karanlık enerjisiyle titreşiyormuş gibi duran kırbacı, açıklama yapmaksızın sert bir hareketle masama bıraktı.

"Ee, oğlum, yaptın mı? Kırbaçladın mı onu?"

Kaslı, dinç yapılı bu genç adamın sanki koşmuş gibi nefes nefese kalmış olması hayret vericiydi. Babasının gözlerinin içine bakamaması, bu deneyimin onu ne denli sınadığını gösteriyordu; zira şimdiye dek şımartılmış oğullarımdan hiçbiri kimseye kırbaç kaldırmamıştı.

"Evet, Baba. Onu kırbaçladım."

Tövbekâr

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Dr. Weir, beni affedin! Yalvarıyorum size.

Brigit Kinealy'nin dilsiz sesiyle anlatım bulan bu tövbekâr sözler, yaşadığımız fiyaskonun ardından geçen saatlerdeki (huzursuz, kesintili) uykumda & ertesi günün büyük bir kısmında bana adeta yaşayan birinin peşine düşen bir hayalet gibi musallat oldu; oysa gerçekte, küstah İrlandalı kızı bir sonraki sabah Laboratuvar'daki olağan yerinde yeniden gördüğümde benimle hiçbir şekilde iletişim kurmadı; üstünde hemşire üniformasıyla, (en azından yeni yıkanmış & düzgünce kolalanmıştı) benden ya da Gretel'den talimat bekler halde kısa bir mesafe uzakta duruyordu: Ne itaatsiz, ne tam anlamıyla itaatkâr, bir astın olması gerektiği gibi beklemedeydi; yüzü ifadesiz & sanki acı çekiyormuş gibi biraz katı & bitkin görünüyordu.

(Gizlice izledim Brigit Kinealy'yi: Bir diz ya da bel sakatlanmasında olduğu gibi *sahiden de* acı çekiyormuş gibi hareket ediyordu; ama ona tam olarak bakmayı reddettim & kırmızı izlerle kaplı *çıplak, kırbaçlanmış sırtı*nın nasıl göründüğüne dair yalnızca hayal meyal bir fikir vardı zihnimde; sırf bu hayal bile dizlerimin bağının çözülmesine & kendimi bayılacak gibi hissetmeme sebep oluyordu.)

Yine de, içimdeki öfkenin yangısıyla, Brigit'le konuşmak bir yana, onu fark ettiğimi belli etmeyi bile reddettim; talimatlarımı her zamanki haliyle davranıyor gibi görünen & sanki Brigit ile aramızda dün yaşananlardan habersizmiş gibi duran Gretel'e yönelttim.

(Ama tüm Tımarhane bunun dedikodusunu yapıyor muydu?

Zira Brigit'i *kadavra odası*na kapatması & bana bir kırbaç getirmesi için bir çalışan çağırmakla hata yaptığımdan emindim–üstelik bu bakıcıya, olanları kimseye anlatmaması gerektiğini tembihlemeyi de unutmuştum.)

Hal böyleyken, Brigit koğuştaki görevleriyle meşgul oldu, ben ise başka yerlerdeki yükümlülüklerime döndüm. Kalbimi taşlaştırmıştım; yalvaracak bile olsa onu affetmemeye kararlıydım.

O haftanın büyük kısmında idari işlerle ilgilenmek üzere Laboratuvar'dan uzak kalmam gerekiyordu & deneklerimi yataklarında kontrol etmek & Gretel'le istişare etmek için geri döndüğümde Brigit'ten uzak durmaya özen gösterdim; Brigit de, benim varlığımda sessizce ortalıkta dolanıyor, kendine dikkat çekmemeye özen gösteriyordu.

(Evet, gerçekten de şimdi Brigit hareket ederken acıyla irkiliyordu; yumuşak tenli sırtı hiç şüphesiz kırbaç izleriyle kaplıydı.)

(İçimde, Brigit'in kırbaçlanmış sırtını inceleme dürtüsü uyandı, ama cüret edemedim. Zira böyle bir şey yaparsam, ona zarar verdiğimi hissettiğimi kabul etmiş olurdum, oysa hissetmem gereken tek şey, adaleti sağladığımdı; küstah kız, zararı kendi kendine vermişti.)

(Jonathan'ın masama bırakmış olduğu kırbacı incelemiştim; kan olabileceğini düşündüğüm, pis kokulu bir sıvıyla kaplanmış gibi görünüyordu & görmeye dayanamadığım için gözümün önünden kaldırmıştım.)

(Gretel Brigit'in yaralarını temizleyip sarmış mıydı, merak ettim; ama sormaya cesaret edemedim.)

(Bana öyle gelmiyordu: Zira öyle olsaydı, Gretel bana karşı bu kadar kayıtsız davranmaz, sanki ben onun Efendisi değil, bir canavarmışım gibi bana şaşkınlıkla & kınayarak bakıyor olurdu.)

(Bu da, Brigit'in yaralarına belki de başkasının pansuman yaptığı anlamına geliyordu; zaten Laboratuvar'daki hastalar sıklıkla birbirlerinin bakımını üstlenirdi. Ama bunu bilmemin bir yolu ya da bilme yönünde bir dileğim yoktu.)

(Çünkü bir Tımarhane Müdürü'nün en alt düzeydeki hemşire yardımcılarıyla ilgili sorular sorması ne kadar da uygunsuz olurdu!)

Beş günün ardından, Brigit Kinealy cezasından tamamen iyileşmiş & işine eski şevkiyle dönmüş gibi görünüyordu; hastalarımıza ancak *şefkatli & etkili* diye tanımlanabilecek bir biçimde bakıyordu. Gerçekten de adımlarında yeni bir tereddüt seziliyordu; bu da yalnızca, yeni bir olgunluk kazandığına işaret edebilirdi, keza kaşlarının arasında beliren incecik çizgiler de. Bu, kelimelere dökülmeyen, genç kızlara özgü bir *kefaret*ti.

Benim konumum her anlamda onunkinden üstün olduğundan, Trenton Tımarhane Müdürü Silas Aloysius Weir için en akıllıca yolun, hemşire yardımcısı Brigit Kinealy'nin ondan af dilemiş olduğunu varsayıp, kendisinin de bu affı büyüklükle bağışladığını göstermesi olduğunu görüyordum: çünkü Hristiyanlığın yolu budur.

*

Ah! Eğer İlahi Takdir beni insanlara biraz daha az güvenmeye & İrlandalı kızın sırtını çıplakken incelemeye yöneltmiş olsaydı, işler bambaşka gelişir, hayatımın o eşsiz felaketi önlenmiş olurdu.

Tanrı'nın Lütfu. Tanrı'nın Gazabı.

DR. SILAS ALOYSIUS WEIR'İN BİR HEKİMİN HAYAT GÜNCESİ'NDEN

Yıkımımın, zaferimin içinde geleceğini asla tahmin etmemiştim. Kuzey Amerika'da benzeri olmayan deneysel Laboratuvar'ımı kurarken & çalışanlarını her şeyden çok *bana* sadık olduklarına inandığım kişilerden seçerken, sinesinde engerek besleyen biri gibi, farkında olmadan kendi ihanetime zemin hazırlamıştım.

Amerikan tıp tarihçisinin dikkatini çekecek ne büyük bir ironi: Öncü bir araştırma bilimcisinin, bilimsel keşfin en yüce mertebesine yükselip, aynı dar zaman aralığında, en aşağılayıcı rezaleti & fiziksel acıyı yaşamak zorunda bırakılması!

Tanrı'nın lütfu & *Tanrı'nın gazabı:* trajik bir biçimde iç içe.

*

İlkin, zafer! Çünkü çağımızın tıbbi araştırmalarında önde gelen bir isim olarak şöhretim gitgide artıyor, bu da daha önce sözünü ettiğim New England Association of Physicians & Surgeons'a seçilmem gibi bazı onurları beraberinde getiriyordu & daha da prestijlisi: akıl hastalığının önlenmesi adına *fistül*ün tedavisi üzerine yaptığım öncü çalışmalar nedeniyle Ulusal Bilim Enstitüsü'nden bir takdir ödülü & bununla birlikte *Dr. Silas Aloysius Weir, kadın genital organlarının Macellan'ıdır* gibi bir beyan içeren, oldukça koltuk kabartıcı bir atıf.

O baş döndürücü yıllarda, her zamankinden daha büyük bir tutkuyla kendimi işime adadım! Bir zamanlar beni pek nadiren görebildiğinden ötürü sıkça yakınan sevgili eşim Theresa, Tımarhane'deki cömert maaşımın yanı sıra özel kazancımın da gitgide artmasıyla birlikte, nihayet bu duruma razı olmuştu. Çocuklarım olgunlaştıkça, babalarının çalışmalarının dış dünyadaki önemini daha

iyi ölçebiliyorlardı; varlıklı akranlarının arasında babalarının *kadın-deli doktoru* olmasından ötürü utandırılmalarından şikâyet ettikleri günler giderek seyrelmiş & bitmişti. Theresa'nın ailesi, Cleff'ler bile nihayet talihimin döndüğünü kabul etmek zorunda kalmışlardı–sevgili Theresa'ları meğerse korkunç bir hata yapmamıştı!

Yöntemlerime bir zamanlar şüpheyle yaklaşan & jino-psikiyatri gibi az bilinen bir alana küçümsemeyle bakan yaşça büyük hekim & cerrahlar bile, artık bana saygıyla kulak vermek zorunda kalıyor, hatta birçoğu, tıpkı bir ustanın karşısındaki çırak doktorlar gibi, benim ameliyatlarıma gözlemci olarak katılıp katılamayacaklarını soruyorlardı.

Her *fistül* onarımı ameliyatıyla birlikte, daha da tecrübeli & becerikli hale geliyordum. Başlangıçta bir hastanın pelvik muayenesini gerçekleştirmekte dahi zorlanırken, artık *Weir-spekulumu* sayesinde vajinanın karanlık içi gözle görülebiliyordu; vücudun iç kısmına dikiş atmak eskiden mümkün değilken gümüş telin kullanımıyla artık mümkün hale gelmişti. Bunlara ek olarak, kadın bedeninin enfekte bölümlerinin alınmasını içeren, delilik –ya da artık giderek daha yaygın biçimde denildiği üzere, akıl hastalığı– tedavisine yönelik deneysel ameliyatlarım, dönemin önde gelen hekimleri tarafından, en saygın hastanelerde taklit edilmeye başlanmıştı.

Davet üzerine Boston, New York, Baltimore & Cleveland'da; Chicago, Philadelphia, Buffalo & Cambridge'de ameliyatlar gerçekleştirdim; her yere en lüks tren vagonlarında seyahat ettiğim & en lüks otellerde kaldığım güney eyaletlerini kapsayan bir turda ise Montgomery, Atlanta, Charleston, Richmond & New Orleans'ta ameliyatlar yaptım. Güneydeki en büyük pamuk plantasyonlarının sahipleri benim hizmetlerime başvuruyorlardı; zira Siyah kadın kölelerinin neredeyse tamamı *fistül*den mustaripti–normalde pek çok kölenin erken yaşta açlıktan ölmesi anlamına gelen bir durumdu bu, çünkü köle sahipleri artık işe yaramayan bir işçiyi hayatta tutmanın mantığını göremiyordu.

Dolayısıyla, güney eyaletlerinde, plantasyon doktorları gümüş

tel ile *fistül* onarma tekniğini öğrenmek için can atıyor, bu tekniği tıp okullarında gösterdiğimde, ameliyat yöntemlerimi izleyebilmek için adeta yarışıyorlardı.

Ah, böyle zamanlarda Gretel'in yanımda olmasını özlemiyor değildim! Ama elimdeki hemşireler & yardımcı personelle yetinmek durumundaydım–ki genelde oldukça yeterli çıkıyorlardı.

Saygın bir hastanede başarılı bir ameliyattan sonra, minnettar bir hastanın ellerimi öpmesi & aralarında tanınmış isimlerin de bulunduğu başka hekimlerin kendisine yardım etmeyi reddedip vaziyetini umutsuz addettiği bir durumda, benden yüce bir deyişle *Kurtarıcı*sı olarak bahsetmesi ender değildi.

İşte burada leziz bir ironi vardı: Normalde mesafeli & soğuk olan kayınbabam Myron Cleff, hastalanan eşini, Trenton Genel Tımarhanesi'nde, gümüş tel ile yapılan bir rahim sarkması onarımı için bana getirmek zorunda kaldı; dikkatle ayarlanmış bir doz kloroformla gerçekleştirdiğim bu ameliyat, büyük bir başarıyla sonuçlandı.

Bir kayınpederin kendini alçaltarak, *Teşekkür ederim, Silas!* diye mırıldanmasından daha tatmin edici bir şey olamaz.

Eşimin büyük bir rahatlama duymasına vesile olan gelişme ise, en büyük kızımız Florence'ın yirmi bir gibi tehlikeli derecede geç bir yaşta, Baltimore'da ofisi bulunan saygın bir pamuk komisyoncusuyla nişanlanmasıydı. İkinci büyük oğlumuz Solomon, Delaware Üniversitesi'nde işletme okuyordu. En büyük oğlumuz Jonathan, işe yaramaz bir felsefe & tarih diplomasıyla New Jersey Koleji'nden mezun olmayı başarmıştı, ama bir iki yıl içinde Yale'de hukuk okumaya dair iddialı planları vardı; bu aralıkta, Jonathan Philadelphia'da bir hukuk bürosunda ancak mütevazı bir ücretle genç bir yardımcı avukat olarak çalışıyordu.

Aramızdaki gerginlik, tıpkı doğudan esen rüzgârın, Delaware Nehri kıyısındaki fabrikalardan duman taşıdığı zamanlarda Trenton şehrinin üzerine çöken sis kadar hissedilirdi. Gerçekten de, Jonathan'ın benimle karşılaşmaktan mümkün olduğunca kaçındığından şüphelenmeye başlamıştım.

Bir miktar bağımsızlık arayışında olan Jonathan, Philadelphia'daki hukuk bürosuna yürüme mesafesinde bir pansiyonda tek başına yaşıyordu; ne var ki, sonradan fark ettiğim üzere, Jonathan sık sık dönüp evi ziyaret ediyor, bu dönüşler de ne hikmetse benim evde olmadığım zamanlara denk geliyordu.

Jonathan'ın Trenton'a sık sık dönmesinin *sebebi*, o sıralar ne annesi ne de babası tarafından tam olarak anlaşılmıyordu.

"Jonathan bizi özlüyor," dedi Theresa, iç çekerek, "hâlâ çok *genç*. Keşke ona bu kadar sert davranmasan, Silas."

"Sert mi! Ben Jonathan'a sert davranmıyorum," dedim, şaşkınlıkla, "asıl Jonathan bana sert davranıyor."

Jonathan'ın, İrlandalı kızın yanmış teninin kokusunu taşıyormuş gibi duran o kırbacı masama bırakışını hatırladım–geriye dönüp bakınca bana hem pişmanlık hem de küçümseme taşıyormuş gibi gelen bir ifadeyle yapmıştı bunu.

Büyük oğlumuz hakkında ne kadar saf olduğumun bir göstergesiydi bu; Jonathan'ın Brigit Kinealy ile gizli bir ilişki sürdürdüğünden & eve yaptığı ziyaretlerde, Theresa'nın bilgisi olmadan onunla buluştuğundan habersizdim. Bütün bunlar zamanla, skandal yaratacak bir biçimde ortaya çıkacaktı.

Şüphelenmediğim başka bir şey de şuydu: Loş, kuytu bir atmosfer zehirli mantarların üremesine nasıl ortam sağlıyorsa, benim Tımarhane'den sık sık uzak kalışım da Laboratuvar'da giderek artan bir başıbozukluk & hoşnutsuzluk ortamının oluşmasına neden oluyordu; Tımarhane'yi ben yokken idare edeceklerine dair hemşire yardımcılarım Gretel & Brigit'a olan güvenim, acımasızca boşa çıkacaktı.

Ve böylece, 1861 yılının ılıman bir Mart gününde, *'Tanrı'nın gazabı* durup dururken kasırga gibi vurdu.

*

Fistül konusundaki başarımın rüzgârını arkama almış halde şimdi de, yıllardır Laboratuvar'da araştırmasını yürüttüğüm bir yön-

tem olan, akıl hastalıklarının tedavisinde enfekte kadınlık organlarının alınmasını yaygınlaştırmaya yönelik bir girişime yelken açmayı planlıyordum. Amerika Birleşik Devletleri'nde, özellikle kibar sınıflardan beyaz kadınlar arasında *histeri* giderek bir salgına dönüşüyordu–muhtemelen bu durum, manşetleri başka hiçbir şeye yer bırakmayasıya işgal eden meseleye, Kuzey ile Güney arasındaki gerilimin tırmanmasına bağlıydı. Kadın genital bölgesi konusundaki bilgi birikimim eşi benzeri olmayan düzeydeydi; keza, genel anlamda kadın anatomisi & fizyolojisine dair bilgim de öyle; bu da kadınlarda üreme organları ile beyin arasındaki yaşamsal bağlantıyı gözler önüne seriyordu. Yakın tarihli bazı çalışmaların gösterdiği üzere, beyaz kadınlar arasında sözüm ona "yüksek" eğitimin peşinden koşmak, rahimden beyine giden kan akışını tehlikeye atarak on kat artırmaktadır; bunun da kadının yumurtalıklarını kurutup annelik görevlerini yerine getirememesine yol açması olasıdır; hal böyleyken, kadın fizyolojisinin bu alanında sıkıca denetlenen deneyler yürütülmesi elzemdi.

Niyetim düzenli bir plan izleyerek Laboratuvar'ımdaki bir dizi deneğin kadınlık organlarını –yumurtalıklar, rahim, klitoris, vulva & vajinanın kalan kısımları– cerrahi ameliyatla teker teker çıkarmaktı; böylelikle bunlardan herhangi biri histeriye sebep oluyorsa bunu görecek, histerinin kadın genital bölgesinin geneline mi yayıldığı, yoksa Aristoteles & Galen'ın öne sürdüğü gibi, yerinden gevşemiş rahmin kadın bedeni içinde yer mi değiştirdiği, akciğer ya da kalbe temas etmesi durumunda ciddi sonuçlara yol açarak örneğin gövdeye mi kaydığı belli olacaktı.

Mesela Denek #1'in yumurtalıklarını alacaktım; Denek #2'nin rahmini alacaktım; Denek #3'ün klitorisini, gibi. (Hamile bir denek olması durumunda doğum kanalı & rahme güzelavrat otu, amonyak & cıva enjeksiyonu: *ölü doğum* denen şeyi indüklemek mümkün mü görmek için.) Gevezelik seviyesine bağlı olarak bir ya da iki deneğin dillerini alabilirdim, zira akıl hastalığının en başta konuşmayla ifade bulduğundan uzun süredir şüpheleniliyordu: Eğer bir denek dilinden mahrum bırakılır, söylenemez & sa-

yıklayamaz hale gelirse, hastalığı azalır mıydı? *İyileşir* miydi veya?

Ameliyatların aralıkları pek tabii dikkatle, sonrasında hastaları yakinen gözlemleyebileceğim şekilde ayarlanacaktı–*histeri* ne kadar azalmış ya da kötüleşmiş ya da aynı kalmış gibi görünüyordu, görülecekti.

Ayrıca ameliyatların bazılarını morfin, kloroform & eterle yürüteceğim pratik deneylerle birleştirmeyi amaçlıyordum; *anestezi* uygulamaya başlayalı yıllar olmuşsa da, bu güçlü kimyasalları en iyi nasıl kullanmak gerektiğini bildiğimden emin değildim, zira kullanmanın sonuçları, tecrübe ettiğim kadarıyla, çoğunlukla gelişigüzel & öngörülemez oluyordu.

Laboratuvar'ımdaki kadın denekler genellikle daha kibar kadınları elden ayaktan kesecek acılara duyarsız, sağlam numuneler teşkil ettiği & geri zekâları gereği daha az meraklı olduğu için, koşullar böyle deneyler için idealdi; zira manalı başka hiçbir benzerlikleri olmasa bile, *jinekolojik* bakımdan her sınıftan kadının genital bölgesi birbirinin *tıpatıp aynı* gibiydi.

Asabiyeti & sinsi halleri histerinin açık belirtileri sayılabilecek Bathsheba ile başlamaya niyet ederek, Gretel'e ameliyatın arifesinde Bathsheba'nın yemeğine kuvvetli bir doz morfin karıştırması talimatını verdim, ki Bathsheba gece derin bir uyku çekip sabah uyanmasın, bilinçsiz & dirençsiz kalmaya devam etsin. Gerçekten de Bathsheba o gece derin bir uykuya gömüldükten sonra, Gretel & Brigit onu haberi olmaksızın hastane koğuşundan sessizce ameliyathaneye taşıyacaktı; zira benim ameliyatlarımdan birinin kendisi için programlandığını bilmesi durumunda Bathsheba'nın çetin bir direnç göstereceğinden korkuyordum.

Bana hem komik hem sinir bozucu gelen endişeli ifadesine bakılırsa, Brigit bana sormak istiyordu: *Bathsheba'nın nesi vardı?*

"Bathsheba'nın acil bir ameliyata ciddi anlamda ihtiyacı var; *rahim sarkması* belirtileri gösteriyor." Bir hekim meslektaşımla konuşuyormuş gibi ciddi bir şekilde böyle cevap verdim.

(Bu patolojik durum, rahmin doğum kanalına çökerek kimi

durumlarda vajinadan kadının bedeninin dışına sarkması, Dr. Cleff'in eşinin mustarip olduğu & benim başarıyla tedavi ettiğim, son derece tiksinç hastalıktı.)

Sırf ismi bile *–rahim sarkması–* yeterince ciddiydi; eğer küçük sağır-dilsiz dudaklarımı okuyabilseydi, daha fazla sorgulaması gerekmezdi.

Gretel & Brigit'e dikkatli talimatlar verdim: "Bathsheba'yı ameliyathaneye taşır taşımaz onu ameliyat masasına deri kayışlarla bağlayın. *Sıkı* olduklarından emin olun. Erken uyanmasını beklemesem de tedbir almak yararımıza olur."

Bunun üzerine asistanlarımın ikisi de çok sessiz kaldı. Görünüşe göre küçük sağır-dilsizin daha fazla soru sormasına gerek yoktu. Ciddi, sığırımsı edasıyla Gretel, *Evet, Doktor Bey*, diye mırıldandı.

Yakın zamanda bir başkaldırı olabileceğinden şüphelenmek için hiçbir sebebim yoktu elbette!

Üstelik, Yaradan ile benim aramdaki akit bunu gerektirirmiş gibi görünse de, İlahi Takdir de beni buna hazırlamamıştı.

*

13 Mart 1861'in arifesi. Saat akşam dokuza geliyor. Müdür lojmanındaki ev ofisimde, gaz lambasının ışığında bir tıbbi metni incelerken, yarı açık bir pencereden yakaran bir ses duydum ya da duyduğuma inandım. *Dr. Weir! Ah, Dr. Weir! Laboratuvar'da size çok ihtiyaç var...* Başta doğru duyduğumdan emin olamadım & başımı kaldırıp daha dikkatli dinledim. *Dr. Weir! Lütfen gelin, size çok ihtiyaç var...*

İrlandalı kızın (dilsiz, melodik) sesi, erken ilkbaharın bir esintisiyle kulaklarıma ulaşıyordu! Kanıma yapılan bu çağrı kalbimi hoplattı; zira zaten uyarılmış & beklentiyle dolu bir ruh haliyle, sabah yapılacak ameliyata hazırlanıyordum.

O akşam, Theresa'nın kız kardeşleri & onların çocukları dâhil kayın ailemden birkaç kişi, akşam yemeği için misafirimizdi, derken ağır bir yemekten sonra, ben sabah çok erken kalkmam gerek-

tiği bahanesiyle ofisime çekilirken, diğer herkes salonda toplandı; normalde benim dikkatimi dağıtacak, hatta fazlasıyla sinirlendirecek bir şekilde konuşup neşeyle gülüşüyorlardı; ancak bu gece bana adeta bir tesadüf armağanı gibi gelmişti, zira o curcuna esnasında Brigit'in *Dr. Weir*'e yönelik siren çağrısını kimse işitmedi.

Çağrıyı duyar duymaz ayağa fırladım; zira ev hizmetçilerimizden birinin araya girip kapımı çalmasını istemiyordum. Aceleyle dışarı çıkmak üzere yanan bir fener hazırladım & heyecanla hekim çantamı kaptım.

Dr. Weir–çabuk gelin!

Evin arka kapısından çıktığımda, şaşkınlık içinde her iki hemşire yardımcımın, Gretel ile Brigit'in, gölgeler içinde, üzerlerinde tertemiz hemşire üniformaları & başlarında kolalanmış beyaz başlıklarla, her biri ellerinde rüzgârda hafiften cilveli bir biçimde titreyen birer mum tutmuş beni beklediğini gördüm. Gretel'in yüzü tombul & ciddi, Brigit'inki ise yansıyan mum ışığıyla ışıl ışıldı; açık renk gözleri de bir kedinin gözleri gibi parlıyordu.

Telaştan dili zar zor dönen Gretel, deney hastalarından birinin acil yardıma ihtiyacı olduğunu söyledi: "Çok fena kanaması var, Dr. Weir!"

"*Kanaması*? Gretel, kimden bahsediyorsun?"

"Juel."

Juel! Umurumda mıydı *Juel*! Bahsettikleri deneğin Bathsheba olmasını & ertelenmiş bir ameliyatın can sıkıntısını göğüslemeyi beklemiştim.

Juel hastaların en sefiliydi–birkaç ameliyattan sağ çıkmış, sanki sırf beni sinir etmek için zavallı hayatına inatla tutunuyordu; o kadar harap, o kadar beslenmemiş, o kadar buruşmuştu ki, insandan çok büyükçe bir yarasaya benziyordu; artık onu önümüzdeki deneylerde denek olarak kullanmam mümkün değildi & hep bana meydan okuyordu, zira hangi enfekte organını alırsam alayım, görebildiğim kadarıyla deliliğini iyileştirmiyordu. Yine de, Hristiyan bir hekim olarak kayıtsızlığımı belli edemezdim. Ayrıca, Labora-

tuvar'ımda, acil durumlarda bile oraya ben hariç hiçbir hekimin çağrılmayacağına dair katı bir kural vardı; çünkü tıbbi personelden kimsenin benim kısıtlı alanıma adım atmasını, özel araştırmalarıma burnunu sokmasını istemiyordum.

Gretel & Brigit'e onların aşırı dikkatinin beni rahatsız ettiğini belli etmek için ağır ağır iç çektim; ama sorumlu bir hekim olarak onları eğleyecektim.

Gretel & Brigit, uzun otlar & dikenlerle kaplı yürüyüş yolundan beni Kuzey Binası'nın heybetli yapısına doğru götürürken, sadece Gretel değil, iki ses birden benimle konuşuyor gibiydi:

Birdenbire oldu, Dr. Weir–

–çok fazla kan–

–h-hem-or–

–hemoraji–

Çabuk olun, Dr. Weir! Onu ancak siz kurtarabilirsiniz.

Kalbim, beklentinin heyecanıyla hızlı hızlı atıyordu. Hemşire yardımcılarıma gösterdiğim yüz, kendi evimde rahatsız edilmenin verdiği bir bıkkınlığı yansıtsa da, gerçekte, evimde hakim olan o sinir bozucu neşeden dışlanmışken, böyle beklenmedik bir şekilde çağrılmış olmaktan büyük bir heyecan duyuyordum.

Kuvvetli rüzgârlar, heykel gibi şekil verilmişe benzer tuhaf bulutları gökyüzünün bir tarafından diğerine sürüklüyordu–koca yelkenliler & kalyonlar, birçok direği & yelkeni olan gemiler, önce öfkeli bir ay ışığıyla aydınlanıyor, sonra üzerlerine gölge düşüyor, sonra yine aydınlanıyordu. Kuzey Binası'na gün batımından sonra adım atmışlığım nadirdi, ama şimdi merdivenlerde tökezlemeyeyim diye elimdeki feneri yüksekte tutarak yürüyordum; bir yandan hemşire yardımcıları önümde koşar adım gidiyor, mumlarını havaya kaldırmış, beni *Acele edin!* diyerek çağırıyorlardı.

Gece vakti, kırmızı tuğlalı binanın içi bir cenaze havası yayıyordu. Deliler hastanesine özgü doğal kokular –kafur, bozulmuş yemek, keçeleşmiş saç, umutsuzluk & öfke– gündüze kıyasla daha

yoğundu şimdi. Biz üçüncü & en üst kata doğru çıkarken merdiven de normalde olduğundan çok daha dik görünüyordu. Koridorlar birkaç yöne ayrılıyordu, çünkü mimar, ışığın yaralı ruha nüfuz etmesi adına bir akıl hastanesinde mümkün olduğunca çok pencere olmasının isteneceğini öne sürmüştü.

Fakat geceleyin pencereler ışık yaymaz & daha ziyade, mum ışığıyla çarpıtılmış bir halde parıldayan bir iç mekânı yansıtırlar.

Kendi Laboratuvar'ım geceleyin ne kadar değişikti–hastane koğuşu gündüzleyin o kadar tanıdıkken, geceleyin oldukça farklıydı! İçeri neredeyse tereddütle adım attığım sırada, hastaların gölgeli silüetlerini zar zor seçebiliyordum. Kalkamayacak kadar zayıf olan bazıları yataklarındaydı; diğerleri ise, tuhaf bir nedenden ötürü yataklarının yanında dikiliyor, paçavradan gecelikleri bileklerine geliyordu. Görünüşe göre hepsi, sanki gelişimi beklercesine ya da bir kutlama için, ellerinde yanan mumlar tutuyorlardı; odaya dağılmış bir şekilde duruyor & hayaletimsi bir aydınlık yayıyorlardı.

Ne kadar da sessizlerdi, halbuki gündüzleri, bu deli kadınlar koğuşta bitmek bilmeyen bir gürültü çıkarır, kendi kendilerine ya da başkalarıyla durmaksızın konuşur, bağırır, böğürür, ağlar, dua ederlerdi. Ve ne tuhaftır ki, gündüz vakti tanıdık gelen bir düzine ya da daha fazla hasta, gece olunca neredeyse tanınmaz hale gelmişti. Şurada, Mahala mıydı o? Zenobia? Nestra? Daha önce hiç görmediğime yemin edeceğim başkaları da. Beni sessizce izliyorlardı. Afrika maskeleri gibi gölgelerle birleşen harap olmuş yüzlerinden tehditkâr bakışlar atan gözleri, cam kırıkları gibi donuk bir ışığı yansıtıyordu.

–buradan gelin, Dr. Weir–

–Juel burada–

Acele edin!

Şimdi hatırlıyordum: Ameliyatından sonra huysuz Juel'in koğuştan alınmasını & kendine ya da başkalarına zarar vermesin diye, *kısıtlama altına* alınarak bitişikteki bir odaya yerleştirilmesini emretmiştim. Yarasa benzeri yaratığın, kafasında kalan birkaç dişiyle beni ısırmaya kalkıştığını da hatırlıyordum.

–işte burada, Dr. Weir–

–Juel, Dr. Weir geldi!–

–seni kurtaracak...

Laboratuvar koğuşu, çift sıra hastane karyolaları & birbirine karışmış sayısız kadın bedeninin kokusuyla havasız & boğucu olsa da, Laboratuvar'ın ön tarafında yer alan *kısıtlama odaları* koridoru daha tiksindiriciydi. Burada yalnızca zavallılar barındırılırdı– umutsuz akıl hastalığı vakaları, cinayet eğilimli delilik, pis alışkanlıklar. Burada yalnızca *akıllar* değil, *beyinler* de hastaydı. İşe yaramaz hale gelmelerine rağmen yaşamaya devam eden denekler, zorunluluktan burada tutulurlardı; zira ameliyat sonrası değişmiş halleriyle Tımarhane'deki eski koğuşlarına geri gönderilmeleri durumunda hemşireler arasında sorulara yol açar, bu sorulara verilebilecek bir yanıt olmazdı.

Doğal olarak, Laboratuvar'ın bu kısmındaki ölüm oranı yüksekti. Bu bölüme giren hastalar büyük olasılıkla sağ çıkmazdı.

Yok hükmünde kategorisindeki bu deliler. Tımarhane tarafından her yıl yayımlanan istatistikleri etkilemesinler diye.

Şu anda ayrı hücrelerde bu yaratıklardan üç tane vardı; bunlardan ikisi bize baykuş gözü gibi cinai gözlerle bakıyordu; üçüncüsü, buruşmuş Juel, hücresinin zemininde, kirli samanlardan yapılma bir yatağın üzerinde, yüzü bizden gizli olacak şekilde tıpkı yılan gibi kendi içine kıvrılmış yatıyordu.

Juel! Dr. Weir geldi, sana yardım edecek.

Bu kadar net bir şekilde konuşan Brigit miydi? Karanlıkta, o narin dudaklarının hareket ettiğini göremiyordum, ama Gretel'inkinden bambaşka olan bu çan gibi tınlayan sesin, İrlandalı kızın sesi olduğundan emindim.

"Juel? Sen misin? Bak bakayım, neyin var?" Soruyu hastaya, elimden geldiğince nazik bir ses tonuyla yönelttim.

Tüm bu süre boyunca fenerimi omuz hizasında, hücrenin parmaklıklarına bastırıyordum; ancak içeriyi pek iyi göremiyordum

& hasta da işbirliği yapmayıp o buruşmuş yarasa yüzünü bana döndürmüyordu. Gerçekten de, kıvrılmış figürün altındaki samanlar koyu renkli lekelerle kaplıydı–kan ya da başka bir pis sıvıydı, seçemiyordum.

Valizimdeki ağır anahtarlık halkasındaki bir anahtarla hücre kapısının kilidini açmaktan başka çarem olmadığı için, hemşire yardımcılarım bana yardım etmek üzere öne çıktılar.

Dr. Weir? İzninizle feneri ben alayım. Görünüşe göre Brigit konuşuyordu.

Dr. Weir? İzninizle anahtarı ben alayım. Görünüşe göre Gretel konuşuyordu.

Böyle bir hücrenin kapısını bir bakıcının açıp, doktor gelmeden önce bazı hazırlık işlemlerini yapması olağan bir şeydi; şaşkınlıkla fark ettim ki, burada, sorumlu hekim içeri girmeden önce, örneğin kirli samanların süpürülüp tazeleriyle değiştirilmesi gibi ön hazırlıklardan neredeyse hiçbirisi yapılmamıştı.

O aynı şaşkınlık anında keskin bir nefes alış sesi duydum. Birden çok nefes. Ardımda, bekleyeceğimden daha ağır bir ayak sesi. Sonra bir tane daha, yine ağır. Ve bir diğeri.

"Ne? Ne olu–"

Kafam karışmış bir halde döndüm & hemşire yardımcılarımın tanıdık yüzlerinin ötesinde, bana sırıtkan maskelere benzeyen yüzler & bal rengi parlayan gözlerin baktığını gördüm & kapıya yığılmış daha fazlası da vardı; tam o anda başımın yan tarafına çarpan tokmak kadar yıkıcı bir şey, beni, sersemlemiş & hiçbir şey anlamayan kurbanlık bir sığır gibi, bir anda o pis zemine, yere serdi.

Ruhum bir alev kadar narin & iğne deliği kadar küçük bir bilince dönüşürken, üzerime akın eden yırtıcı kuşlara aitmişe benzeyen cinai çığlıklar, dört bir yandan yükseldi–

Kasap! Kasap! Eli Kanlı Kasap!

V

İsyan

Kayıp Kız, Bulundu: Bir Öksüzün Kendi Anlattığı Gerçek Hikâyesi

1868

BRIGIT AGNES KINEALY

1.

...Eli Kanlı Kasap'ı öldürmeye başlamadan her şey bitmişti bile. O, Tanrı'nın gazap dolu eliyle yere serilmiş hayvanın teki gibi birden pis zemine yığılmış, kendi kanı içinde kayarak acınası bir şekilde debelenmişti. Ağlıyordu–kırbaçlanmış bir çocuk gibi umudunu yitirmiş, aşağılanmış, kıyafetleri yırtılmış & bedeninden koparılıp alınmıştı; çıplak haline bakıyor, yaşlı adamlara özgü o sararmış uylukları arasındaki ezilmiş cinsel organının kanamasını çığlık çığlığa gülerek izliyorduk. *Haleluya!* İsrailoğulları'nın öfkeli Yehova Tanrısı'nın haykırışı gibi, nehir taşkınları misali coşkun bir sevinçle ilerliyorduk. En cesurlarımız cinayet işlemeye kararlıydı, öldürmenin sevinciyle yanıp tutuşuyordu; bıçaklarımız açtı, bizi tutsak eden Eli Kanlı Kasap'ın yumuşak-etli göğsüne saplanmaya aç, bize işkence eden Eli Kanlı Kasap'ın kalbini delmeye aç, bizimle zorla ilişkiye giren Eli Kanlı Kasap'ın karnını parçalamaya aç; en bilge olanlarımızın feryatları yankılanırken–*Hayır! Hayır, yapmamalıyız! Kasap-doktor'u öldürürsek bu bizim sonumuz olur!*

Gözlerimi sakladım zira bakamadım. Yaptığımız şeye bakamadım.

2.

...her gece, benim için özel olarak tebeşirimsi pekmeze benzeyen bir şurup hazırlardı, *Lethe'nin tatlı merhemi* derdi ona, hekim olan

kendisi & *onun* hemşiresi olan benim için; çünkü kadın eti neşterle deşildiğinde duyduğu heyecandan titrerdi hekim-eller, parlak kanın tiz bir çığlık gibi patlarcasına fışkırışı, adını çoktan unutmuş, asla hatırlayamayacak olduğu bir kadının inatçı etine sokulan neşter; çünkü o bıçağı kuşanan biri için ameliyat ettiği kadın *deliler*in *adları* hiçbir anlam taşımazdı; ama benim adımı bilirdi, o heyecanlı, kısık sesiyle mırıldanırdı: *Brigit! Ne kadar güzelsin, baksana kendine! Çok güzelsin, diğerleri gibi değilsin, onlar çok çirkin, Tanrı'nın gözünde iğrenç yaratıklar.* Ve karşı koymak isterdim ama yapamazdım. Kasap-boğazına seri & hatasız bir ustura çekmek isterdim ama yapamazdım. Onun yerine uyuşmuş olmak hoşuma giderdi, Tanrı beni affetsin. Annemin hatırası beni affetsin. Zarar vermeye yardım ettiğim herkes, kız kardeşlerim, beni affedin. Kederli halimle bu içimde yükselen uyuşmuşluğa, *Lethe'nin tatlı merhemi*ne minnettardım.

Benim kadar hastalıktan sefil olmuş, benim kadar teninden utandırılmış biri için, uyuşukluktan daha haz verici bir şey yoktur; bacaklarımın arasındaki haşlarcasına –sıcak acı hafifledikçe, içine batabileceğim şefkatli bir karanlık gelirdi üzerime– binlerce, binlerce örümcek ağı gibi yumuşak. Böylece içimdeki bütün o korkmuş, zavallı, umutsuz şeyler silinip giderdi: annemin çok uzun zaman önce benden alınmış olması gibi; onun *korkunç bir kazada öldüğü, kendi suçu içkili olması yüzünden haşlanarak öldüğü söylenmişti Tanrı onu affetsin.* O kadar zaman geçti ki, yüzünü sadece rüyalarımda hatırlayabiliyorum öyle tatlı rüyalar ki yanaklarımdan yaşlar süzülüyor & uyuyor olsam da (biliyorum) *tenimde ıslaklığı hissedebiliyorum* & rüyada konuşabiliyorum, boğazım sımsıkı kapalı değil, açık, rahatça nefes alabiliyorum, konuşabiliyorum, ama sadece rüyada. Çünkü uyanıkken artık konuşamıyorum. Onların korkunç sözlerini işitemiyorum. Onlardan korunmuş gibiyim çünkü *sağır & dilsiz*im. Onların gözünde ben bir embesilim. Beynimde hasar var. İrlandalı olan atalarım, İngiltere doğumlu & bazıları İskoç doğumlu olan onlara göre çöp. Biz Katoliğiz, onlar Protestan. Onların zulmü bizimle Yeni Dünya'ya kadar gelmiş: Onların zulmü bana, ya-

rım kalmış hikâyelerle anlatıldı. Biz köle değiliz, hizmetkârız, diye açıklandı. Biz *taşınabilir mal gibi satılan köleler* değiliz, *sözleşmeli hizmetkâr*larız. Biz Afrikalılar gibi kaçırılıp işkenceyle köleleştirilenler gibi Siyah değiliz, biz beyazız, ama biz *beyaz çöp*üz.

Neden konuşamıyorum, konuşmaktan dehşete düşüyorum. Eli Kanlı Kasap'a bana dokunmamasını haykırmaktan dehşete düşüyorum. Çünkü o benim Efendim, bana dokunmaya hakkı var. Beni kırbaçlamaya hakkı var. Beni zorlamaya, bedenim üzerinde hâkimiyet kurmaya hakkı var. Bebeğimin benden nasıl alındığını, acıdan uluyan yırtılmış bedenimden nasıl koparıldığını haykıracak hiçbir yol yok, babasının yüksek & geniş alnına sahip büyük kafalı bebeği çıkarmak için karnımı kesen bir bıçak, bebeğimin bana geri verilmesi için ağladım ama vermediler, süt veremeyecek durumda olduğumu söylediler. Çünkü çok gençmişim & göğüslerim çok küçükmüş. Çünkü çok beyaz tenliymişim & bir ucubeymişim & şimdi de sağır & dilsizmişim. Ve içimde, yırtıldığım yerde, bir delik vardı, bir yırtık, bacaklarımdan aşağı bir dışkı sızıntısı, kemiklerimden eriyen et. Ve ondan sonra hep, bana böyle şeyler yapıldığı & ben hayır diyemediğim için & birden fazlasına –erkek personel & doktorlar & Müdür– hiçbirine *Hayır* diyemediğim için utancın işkencesi. Çünkü ben bir hizmetkârım, hizmetkârların en aşağısıyım, sözleşmeliyim. Çünkü sözleşmem uzatılabilir. Çünkü eğer *sözleşmeyi ihlal* edersem, uzatılabilir. Çünkü hastalanırsam, çalışamazsam, uzatılabilir. Çünkü ben İrlandalı Katolik bir çöpüm. Çünkü bebeğim değerliydi çünkü babasının bebeğiydi & o yüzden benden alınıp bebeğin babasının tanıdığı, zengin, Protestan, İngilizce konuşan bir çifte evlatlık verildi, elbette bana yalan söyleyecekti diyecekti ki, *Bebeğin öldü, Brigit. Bu bir lütuf.* Ama eğer bebeğim öldüyse, ismi bile anılmayan babasının utancından öldü. *Medrick Weir*–kendi bebeğini asla görmeyecekti, Şeytan'ın evladına bakmak istememişti. Acı bir hatıra: Medrick Weir'in, annem öldükten kısa süre sonra, ben daha bir kız çocuğuyken, beni güzelliğim için övmesi, elleriyle yüzümü kavrayıp gözlerimin içine,

annem öldükten hemen sonra sevilmeyi, değer görmeyi, korunmayı arzulayan ruhumun derinliklerine bakması, hepsi beni över, okşardı, kadınlar da erkekler de, çocuğun öksüz olması ne acıklı, annesinin hiç kocası olmamış, ne acıklı, annesinin öyle ölmüş olması ne acıklı, son anına kadar çamaşırcı, parıldayan haşlanmış et sicimleri halinde kemiklerinden sıyrılan derisi. Beyaz saçıma, beyaz tenime, cam gibi uçuk mavi gözlerime hayranlıkla bakıp, nasıl da melek gibi diyorlar, ama sonra, nasıl da bir şeytan, karnım büyümeye başladığında, kâfir bir küçük şeytan diye aşağılıyorlar. Beni doğumun utancı yüzünden & doğumdan sonra bedenimden yayılan koku yüzünden aşağılıyorlar. Çünkü bir yüzün güzelliği, ikiye ayrılmış bir kadın bedeninin kokusunu telafi edemez. Benim elimde olmayan pis kokumdan tiksinerek, çamaşırhaneye, bodrumun sert sıcağına girmemi bile yasaklıyorlar. Beni yerin üstünden men edip, helalarda çalışmam için yer altına gönderiyorlar.

Çünkü bedenimden pislik sızması, Tanrı'nın bir lanetiydi. Çünkü inkâr edemezdim, bu bir lanetti. Çünkü böyle bir lanetin utancından ötürü konuşamıyordum bile.

Geniş, coşkun nehre–nehir kıyısındaki kara çamura–dalmış olan kız kardeşlerimi, nehir kıyısındaki o zengin, siyah bataklığa batıp ölenleri kıskanmak. Cesaretim olsaydı. Gücüm olsaydı. Buradan kaçıp kara bataklığa koşar, hayatımı söndürmek için o çürümüş, pis suyu ciğerlerime çekerdim, ama bunu yapmaya kendimde kuvvet bulamamıştım. Zaten anneme sormayı da bilememiştim, *Benim babam kim? Efendilerden biri mi?* Çünkü bu, gururdu, diğerlerinden yukarıya yükselmekti. Acımasızca yere çalınmadan önce, en azından bir süreliğine diğerlerinden yukarıya yükseltilmiş olmak & sahte bir umutla sarhoş edilmekti.

Eriyen buz sarkıtı, eriyor & yok olacak diye güzelliği daha az gerçek değildir.

Yine de, Müdür'ün bir öksüz olarak bana duyduğu sözde ilgi kisvesi altında bana özel bir ilgi gösterdiği biliniyordu. Sahipsiz öksüz-yetim, ailesiz, içkiden ölmüş bir anne (öyle iddia edilirdi)

& babasız (kendini açık eden bir baba yoktu). Üstelik kadın *iyi bir Katolik* bile değildi, *dinden sapmış bir Katolik*ti & Cehennem yolcusuydu.

Ama bir yetim soramaz, *Babam kim?* Zira cevabı kırbaçtır. Bir yetim soramaz, *Sen benim babam mısın?* Zira cevabı kırbaçtır. Bir yetim soramaz, *İsa neden beni kurtarmıyor?* Zira cevabı kırbaçtır. Okula gönderilmeyen, kimsenin okula gönderecek kadar önemsemediği yetimler olarak, İrlandalı kızlar doğuştan hizmetkârdır, çamaşırcıdır, helada çalışırlar, hemşire olmalarına izin verilmez, hemşire yardımcısı olmayı istemek onlara yeter & yine de hor görülürler. Onlar için okul harcamaya gerek yok! Okumayı bu kadar önemsiyorsan kendi kendine öğret–böyle gülmüşlerdi bana. Çünkü çok azı okuma bilir. Kurtarıcımız İsa'dan müjdeler getiren İncilleri bilen çok azdır. Yoksullar, hor görülmüşler, yumuşak huylular. Öksüz veya yetim çocuklar *onun*, Efendi'nin yanına köpekler gibi çağrılırdı. Bir parmak şıklatmasıyla, korkmuş öksüz-yetim kız Müdür'ün lojmanına çağrılır. Gizli bir yol vardır, arkadan bir giriş. Tüm hizmetkârlar bilir bunu & bazıları İrlandalıdır & dillerini tutmayı öğrenmiştir. Bağırışlar, çığlıklar duyarlarsa. Sabahları çarşaflarda kanıt görürlerse. Dillerini tutarlar, vatandaş değildir onlar, yönetici sınıfın haklarına sahip değildirler.

Kirlenmiş çarşafları sök, leğenler haşlayıcı-sıcaktır, ama yine de soluk lekeler kalır, onları hiçbir şey çıkaramaz.

Bebeğin öldü, Brigit. Tanrı böyle buyurdu.

*Senin bebeğin*di o, onun değil. Bizim değil. Ve o bebek ölmemişti, çok iyi biliyordum. Benden alınmıştı, çünkü ben çöptüm & yetersizdim.

3.

Kaçacak yer yok, saklanacak yer yok, Tımarhane arazisinden nehrin kıyısındaki bataklığa doğru umutsuzca koşmak. On bir yaşında, neredeyse on iki olacak öksüz bir kız, erkek gözlerinin üzerinde gezinmesi için tehlikeli bir yaşa gelmiş, *onun* gözü de bu kıza kaymış hem de yeni bir şekilde.

Nefes nefese kalmış, (çıplak, kanayan) ayakları kara çamura gömülürken, çamur tıpkı büyük bir balığın onu merhametle yutması gibi, onu tümden yutmak üzere bir delilik içinde ayaklarını, bileklerini, bacaklarını içine çekerken. Sivrisinekler heyecanlı sürüler halinde, kanını tümden emmek istercesine üzerine konuyor, sonu olmayan bataklıkta koşuyor ta ki kız-kalbi patlayana kadar, ta ki parıltılı böceklerle, yusufçuklarla, arılarla, parlak tüylü ötücü kuşlarla, kara tüylü leşçillerle dolu bir bataklıkta yere yığılıp kalana kadar, saklanacak hiçbir yer yok, yalnızca bataklığın derinlikleri, orada sarı-beyaz saçları bataklık ağaçlarının köklerine büyüyor, parmakları & ayak parmakları bataklık ağaçlarının o düğüm düğüm köklerinin içine büyüyor, orada, bir adamın ön kolu kalınlığında pürüzsüz, pırıltılı yılanlar, karanlık, pis suda ağır ağır yüzüyor, o suda onun kız-ruhu da küçük, sert bir yemiş gibi, büyüyüp küçük, sert bir ağaç olacak, büyüyüp küçük, sert, sarsılmaz bir ağaç olacak, ışık saçmayacak da ışığı içine çekecek, her ışıktan daha güzel bir ruh, ama böyle bir şey hiç olmayacak, çünkü saatler içinde kaba eller onu buluyor, Tımarhane'nin bir mil uzağında çalışanlar onu bulacak, saçından yakalayacaklar, kemiklerini çatlatacak güce sahip, haşin parmaklar göğüs kafesini saracak, onu sanki on iki yaşında bir kız değilmiş de çok küçük bir çocukmuş gibi havaya kaldıracaklar.

Medrick Weir gönderdi bizi–bulun onu, o küçük İrlandalı sürtüğü.

Canlı geri getirin.

4.

Dayanılmazı dayanılır kılan, *Lethe'nin tatlı merhemi*. Ama bedeli şu, bizden çok şey alınır, kulluk boyunduruğu taşıyanlar unutmuştur, çünkü ancak böyle yaşayabiliriz.

5.

Sonra genç olan geldi, akrabalarından biri–*Silas Weir*.

Medrick Weir'dan daha yumuşak, doğumhanede beni gören yüzü, panik & tiksinti ile solgun.

Doğurmak için kasılan, açılmış, kanlı, yırtılmış kadın bede-

ni, (erkek) kulaklarının katlanamadığı çiğ çığlıklar, ama eğer kaçmak istiyorduysa da kaçmamıştı; doğum sancısı çeken öksüz kızın ölüp gitmesine göz yummak istiyorduysa da yummamıştı; onunla & ebe Gretel'le birlikte kalmış, kanlı bıçağın sapını kavrayarak karnımı yarmış, hem bebeğimin hayatını hem de benimkini kurtarmıştı; çünkü aksi halde ikimiz de ölecektik.

Ve sonra, kendi isteğiyle beni arayıp buluyor. Çünkü beni hatırlıyordu & şimdi içinde bulunduğum sıkıntıyı görüyordu, bebeğini kaybetmiş bir anne, bedeni parçalanmış, yırtılmış & iğrenç hale gelmiş bir kadın & bana acımıştı. Çünkü o zamanlar (henüz) Kasap değildi, söylendiğine göre Müdür'ün genç akrabasıydı: Dönüşeceği kötülüğe (henüz) evrilmemişti.

İşte o zaman başlayan muayeneler, ameliyatlar zinciri. Sıkıca kapanmış bedenimi teneke bir kaşıkla açması! Dayanılmaz bir acı, çığlık atacak nefesi bile alamıyordum.

Tımarhane'deki başka hiçbir doktor bana dokunmak istemezdi. Yaklaşmak istemezdi. Çünkü ben bir hasta değil, sözleşmeli hizmetkâr bir kızdım, o halimle hiçbir değerim yoktu. Beslenmesi yük, görünmesi rahatsızlık. Fakat: *O kız, Brigit mi? Yemin ederim, ona yardım etmenin bir yolunu bulacağım. Onun yaşında kızlarım var. Ona & onun gibi fistülden mustarip olanlara yardım edeceğim. Bu benim vaadimdir; çünkü İlahi Takdir böyle buyurmuştur, kaderim budur.*

Şimdi duyduğum utanç, Silas Weir tarafından böyle özel bir ilgiye mazhar olmaktan ne kadar minnet duymuştum.

Ona, sonunda Efendim olacak adama karşı dalkavukluğumda ne kadar alçakçaydım. Minnetten ötürü hayvanlar gibi sürünürüz. *Yaşamana* izin verilip verilmeyeceğini bilmediğinde & sonra o sana verildiğinde, en küçük *yaşamı* el üstünde tutarsın. Silas Weir hariç, dünyada beni iyileştirecek kadar umursayacak kimse yoktu.

Bu konuda Silas Weir kandırmacaya başvurmadı. Zaman içinde sözüne sadık kaldı. Bir düzine ameliyat & nihayet başarı.

Onun diğerlerine verdiği zarara fazla uzun süre gözlerimi kapa-

dım. Çünkü parlak bir ışıkta gözlerini kaparsın. Yüzünün önündeki kör edici şeyi *görmeyi reddedersin.*

Çok uzun zaman önce değildi ama o zamanlar çok gençtim. Bir kızdım–doğum yapmaya zorlanmış & bebeğini kaybetmeye zorlanmış bir kız; öksüz bir kız, İrlandalı, albino, sağır-dilsiz bir kız, en alt tabakadan biri.

O zamanlar zar zor okuyabiliyordum & hiç yazamıyordum. Ben bu anıları kaleme alırken artık o kişi değilim. Ama Silas Weir'in Kuzey Binası'ndaki Laboratuvar'ına dair 1850'lerin son yıllarından hatırladıklarımı kayda geçirirken dürüst olmak istiyorum.

Burası senin özel odan, Brigit! Bu oda, bu karyola.

Bu kapının anahtarı kimsede yok, Brigit. Sadece bende var.

Laboratuvar'da, koğuşun hemen yakınında bir depo odası. Penceresiz. Deli kadınların parmaklıklı hücrelerde hapsedildiği, her gece inledikleri, feryat ettikleri, çaresizlikle gözyaşı döktükleri kısıtlama odalarına yakın.

Yine de burası *benim yerim*di–özel & gizli. Çünkü hayatımda daha önce hiç böyle bir şeyim olmamıştı.

Gretel'in bana öğütlediği gibi–*Sen öksüzsün, sözleşmeli hizmetkârsın, seni koruyacak bir ailen yok, hayatını kurtarmak için onlardan ne alabiliyorsan al. Hepimiz öyle yapıyoruz.*

İşte böylece, bana Tımarhane mutfağında verilen yemekler, Tımarhane nüfusunun çoğunluğuna verilen yemekler değil, Silas Weir'in bakımındaki özel hastalara sunulan yemeklerdi.

Diğerlerinin mecburen yemek zorunda kaldığı yetersiz, tatsız & çoğu zaman bozulmuş yemekler değil, besleyici yemekler, taze hazırlanmış–lapalar, pudingler, mısır ekmeği & çavdar ekmeği, domuz eti, sığır eti, tavuk –patates, yeşillikler & irmik, hatta turtalar– yaban mersinli, vişneli, raventli!

Müdür beni böyle ödüllendirmekten zevk alıyordu. *Hemşire yardımcısı*nı.

Sağır & dilsiz olduğum & onunla konuşamadığım için, Mü-

dür benimle konuşmaktan, ağzından çıkan böbürlenici & heyecan verici her şeyi benimle paylaşmaktan zevk alıyordu. *Bu bizim sırrımız, Brigit. Kimse bilmemeli!*

Bahsetmeyi sevdiği bir plana göre, beni Jino-Psikiyatrik hemşirelik eğitimi almam için New Brunswick'teki hemşirelik okuluna gönderecekti, sonra ben Trenton'a dönüp hayatımın geri kalanında onunla yakın çalışacaktım.

Diğer herkesten gizli tutulacak sırlar. Ama tabii ki biliyorlardı.

Çalkantılı bir nehrin akışı gibi her hafta Tımarhane'ye yeni *deli kadınların* yatışı yapılıyor, bunlardan seçilmiş birkaç tanesi, Dr. Weir'in *deneysel ameliyatlarının* deliliklerini iyileştirip onları özgür bırakacağını umarak (en azından başlangıçta), Silas Weir'in Kuzey Binası'ndaki Laboratuvar'ına getiriliyordu; zamanla benim geçmişimi –annemin ölümü, zorla hamile bırakılmam, acınası haldeki *sağır & dilsiz İrlandalı öksüz* olduğum bilgisi– bilen hastaların sayısı azaldı. Bir bebek doğurduğuma & bebeğin elimden alındığına dair hikâyeler işitince, en cesur hastalardan bazıları Silas Weir'in bebeğin babası olup olmadığını sorgulamaya başladı; Eli Kanlı Kasap (zira Dr. Weir artık bu adla anılmaya başlıyordu) kendi bebeğini doğurtmuş, bebeğin çarpık ya da şekilsiz olduğunu görerek ondan iğrenmiş & biraz olsun acımaksızın bebeği elinin tersiyle itmiş olabilir miydi?

Hayır! Hayır! O değildi, Silas Weir değildi...

Bu tür itirazları, yüzümü şekilden şekle sokarak & el hareketlerimle sessizce canlandırıyordum; ama Laboratuvar'da öyleleri vardı ki, Brigit Kinealy onlara ne kadar nazik davranırsa davransın, bakımlarını ne kadar şefkatle üstlenirse üstlensin, aksine inanmak istemiyor, bana güvenmiyordu, çünkü ben, Eli Kanlı Kasap'ın gözde *hemşire yardımcısı*ydım & bu yüzden benden nefret ediliyordu.

6.

Gecenin bir yarısında saklanma yerimde, elimde sadece bir mumun dibi & *okuma*ya yetecek kadar ışık veren titrek bir alev.

Sayfadan gözlerime sıçrayan basılı kelimelere göre dudaklarıma şekil vermek. Nasıl bir sevinç, bir sevinç akını, çünkü bası-

lı materyal sözleşmeli hizmetlilere yasaktı, *okuma*ya dair herhangi bir çaba yasaktı, zira sözleşmelilerin uyanık olduğu saatler kendilerine değil, Efendi'lerine aitti.

Güney'de köleleştirilmiş zavallı Siyahların *okuma*ya çalışmak için basılı bir metin çalmaları durumunda ölümüne kırbaçlanabilecekleri söylenirdi & hatta bir beyaz insan bile bir köleye *okuma* öğretirse ağır şekilde cezalandırılırdı.

Zira hor görülenleri çaresiz & güçsüz tutmak için *okumak* yasaklanmalıydı.

Sözleşmeli hizmetkârlar olarak bizim hayatlarımız Kuzey'de ne kadar zalimce olsa da, Güney'deki köleleştirilmiş Siyah Afrikalılar için hayat çok daha kötüydü.

Ben *beyaz tenli* olduğumdan, kendimi tamamen lanetlenmiş saymıyordum. Zira durumumdan kaçabilsem, özgür bir yurttaş sanılabilirdim. (Gerçi İrlandalı olduğum için, İngilizlerin gözünde mümkün olabilecek en lanetli konumdaydım.)

Basılı materyalleri –eski gazeteleri, dergileri, kenara attığı & bir daha asla aramayacağı bir tıp ders kitabını– nasıl biriktirdiğimi *o* bilmezdi yahut umurunda değil gibiydi.

Okuma yazma bilmeyen çocuğunun, *okuma*yla oynamasına aldırmayan bir ebeveyn gibi; zira taklitten ibaret *okuma* ne zarar verebilirdi ki?

Fakat: çok heyecan verici–bir kitabı elimde tutmak.

Çok heyecan verici–bir kitabın sayfalarını çevirmek.

Ve çok yavaş da olsa, tanıyabildiğim kelimeler gözüme sıçramaya başlamış gibiydi.

Bazı sayfaları fena halde lekelenmiş olan yıpranmış eski tıp kitabından büyülenmiş.

Anatomi denen şeylerin çizimleri. İnsan vücutlarının iç kısımları, *organlar* ortaya serilmiş.

Dr. Weir'in şakayla karışık önerisiydi, ameliyatlarında daha iyi yardım edebilmem için anatomik çizimleri inceleyebilirdim.

Bu benim için sevinçti. Onca acı & aşağılanmanın içinde, bu mutluluktu!

Annem okuma yazma bilmezdi; İrlanda'nın Limerick kentindeki ailesinin tamamının da okuma yazma bilmediğine inanılırdı. Tımarhane'de çalışanların çoğu da okuma yazma bilmezdi.

Ya da zavallı beyinleri o kadar harap olmuştu ki, *kelimeler* içlerinden süzgeçten geçer gibi geçip giderdi.

Dr. Weir fark etmezdi, çünkü Dr. Weir çevresindekilerin çoğunu *görmezdi.* Hemşire yardımcısının broşürlere, kitaplara ilgi duyduğunu, başkalarının umursamadan çöpe attığı şeyleri çöpten aldığını pek fark etmezdi.

Dr. Weir, diğerleri –kendisi gibi erkekler– gibiydi; *okuma*ya, *düşünme*ye çabalayan kızlara & kadınlara gülmeden edemezdi. Kendi kızlarının sekizinci sınıfın ötesinde bir eğitime ihtiyacı yoktu ona göre. *Bu sadece beyinlerini yorar. Beyinlerinden kan çeker. Eş & anne olma yolunda onlara kadınlık içgüdüleri kılavuzluk edecektir, kitaplardan alma fikirler değil!*

Tıp metnindeki çizimler beni nasıl da büyülüyordu. İnsan vücudunun içi: *kalp, akciğerler, yemek borusu, karaciğer, dalak, böbrekler, pankreas, safra kesesi, mide, ince bağırsak, kalın bağırsak, mesane, rahim.*

Kalem & kâğıtla bunları kopyaladım.

Çok heyecanlı! Dr. Weir gibi erkeklerin sahip olduğu basılı bir şeyi kopyalamaya cesaret etmek.

Şurada insanın (beyaz, erkek) kafasının ortadan ikiye kesilmiş bir çizimi vardı; kafatasının içinde davranış türlerinin yer aldığı küçük odacıkları görebiliyordunuz: *doğru sözlülük, tutumluluk, sezgi, akıl yürütme, dirayet, cesaret, yardımseverlik, öngörü, hayırseverlik, ibadet, saygı, anlayış, adalet duygusu, dürüstlük, umut (gelecek), umut (şimdi), inatçılık, yalancılık.*

(Ne garipti bu! Çünkü hayvanların parçalanmış beyinlerini defalarca görmüştüm: Kanlı iç yağı & et parçalarının bir karışı-

mıydı & insan beyinlerinin *The Science of Phrenology*'deki [Frenoloji Bilimi] çizim gibi değil, böyle olduğundan emindim.)

Daha da garip olan, kadınlık organlarının tekli çizimleriydi: *rahim, doğum kanalı, vulva, vajina.* İşte burada, rahmin içinde, doğacak pozisyonda bir bebek, halihazırda kafatasını kavrayan bir forsepsle gösteriliyordu, ne çirkin! (Erkek) eli, bebeği çekmek için forsepsi kavramamış olsa, bebeğin doğamayacağına inanmanız isteniyordu.

Bir başka çok çirkin çizim de, balık yüzgecini andıran küçük bir çıkıntı & merkezinde kara bir delik bulunan, derisi yüzülmüş bir tavşan yavrusuna benzeyen bir şeydi, *vajina.*

Bunu tanıdığımı düşünüyordum. Kelimeyi okuyamıyordum, *vajina*, ama mantığını kavradım.

Çünkü ancak bir erkek bu kadar çirkin bir şey çizerdi! Kendimi tutamayıp güldüm, çünkü çok komikti.

Dr. Weir bana sert bir bakış atarak kitabı elimden aldı & gördüğü şey üzerine kaşlarını çattı & yüzü kaba bir biçimde kızardı.

Onun tıp kitaplarına baktığımı kimseye söylemeyeceğimi umduğunu söylüyor.

İşaretlerle çabucak, *Hayır Doktor Bey.*

"Zira sözleşmeli hizmetkârların kitaplardan bir şeyler öğrenmeye kalkışması tavsiye edilmez. Bu çok kötü bir emsal teşkil ederdi, biliyorsun."

Evet Doktor Bey.

"Gerçekten 'okuyamıyorsun,' değil mi, Brigit? Sadece numara yapıyorsun, oynuyorsun."

Bu bir sorudan çok bir önermeydi ama erdemli bir şekilde mırıldanmam gerekeni biliyordum, *Evet Doktor Bey.*

Ondan saklamak istediğim, bana yasak olan & hayatımı kurtaracak her şeyi, parlak gözlüklerinin arkasındaki gözlerinden saklayarak.

7.

...bir gece *Lethe'nin merhemi*nden uyanıp kendimi çıplak, ateş gibi yanan bir ciltle, ter içinde, sırtüstü çaresiz yatarken buldum.

Zira uzuvlarımdaki tüm irade çekilmişti, kıl payı uyanıktım. Gizli mekânın içinde, kapısını kilitleyemediğim odada, kapısını yalnızca *onun* kilitleyip açabildiği odada havasız. Sırtüstü, çaresiz. Titreyen mum ışığının gölgeleri & üstümde homurdanan & inleyen o hem tanıdık hem dehşet verici biçimde değişmiş yüz. Daha önce cerrahın parmaklarının & cerrahın aletinin dayanılmaz bir acı vererek itip deldiği yerde içimi dürtüp aralayan sert parmaklar. Şimdi ise homurtular, inlemeler. Zira *Lethe'nin merhemi*nin üzerimdeki etkisini kaybetmiş olması beklenmiyordu. Zira uyanmam & ay kadar kocaman o yüzü görmem beklenmiyordu. Ve açılmış pantolonun içinde, küçük derisiz bir yaratık gibi pörtlemiş bodur bir et parçası, öyle ki, hayretle haykırdım: *Dr. Weir? Ne yapıyorsunuz?*

*

Ama o ben değildim, Brigit. Bunu biliyorsun.

Evet, Dr. Weir. Yani–hayır.

Bu senin rüyandı, bir afyon ruhu rüyasıydı. Zira bunlar, afyon ruhu verilen tüm kadınların gördüğü rüyalardır. Zira böyle müstehcen düşler, kadının zayıf tabiatında ortaya çıkar.

Evet, Dr. Weir.

Gördüğüne inandığın bu kişiler–onlar gerçek değil. Bizim bilgimizin dışındalar.

Evet, Dr. Weir. "Bizim bilgimizin dışında."

8.

Kollar & bacaklar açılmış, bilekler & ayak bilekleri sıkıca bağlanmış. Bu, Dr. Weir'in Laboratuvar'da test etmekte olduğu *Sükûnet Yatağı*'ydı.

Üzerime sıkıca sarılmış ıslak çarşaflar, sonradan kurumaya & sıkılaşmaya bırakılmış. Boğulmaya bu kadar yakın, alınması gereken bir risk, öyle ki *kadının sapkın iradesi* doktor eliyle kırılabilsin.

Bu hangi gündü, bilmiyorum. Zaman kırık, tıpkı bir ayna gibi kırık. Çoktan uyuşmuş dudaklarıma *Lethe'nin merhemi*nden bir kaşık. Ama o delici acıyı bastırmaya yetmeyecekti bu.

Ama bu gündüz. Öğle vakti. Cerrah, aletlerinin ne yaptığını görebilsin diye pencereden giren gün ışığı.

O aylar, yıllar. *Fistül*ü tedavi etmeye kararlı.

Hareketsiz yat, Brigit! Hareketsiz yatarsan acımaz, sen ne olduğunu anlayana kadar biter, gözlerini kapat.

Zira seni sağaltacağım, Brigit–benim yeminim bu. Seni iyileştireceğim, İlahi Takdir seni iyileştirmem için gönderdi beni & Amerikan tıbbının panteonuna girmem için–ikimize de vadedildi bu.

9.

Kasaplık ne zaman başladı?

Hatırlaması zor. Çünkü takvim görmezdik, zamanın pek farkında değildik.

Tımarhane'de saatler vardı & saatlere harfiyen uyulması gerekirdi. Ama takvim yoktu. Tımarhane'de, sonsuz bir nehirdeymiş gibi zamandan azade yüzerdik.

Başlangıçta niyetleri iyiyken, *kasaplık* ne zaman başlar. Niyetleri *yardım etmek, kurtarmak*ken.

Deliliği iyileştirecekti, kararlıydı. Kadın bedenini *enfeksiyon*dan, *hastalık*tan arındıracaktı.

Bu konuda Tanrı'nın iradesini yerine getirdiğine inanıyordu. İsa Mesih Kurtarıcı. John Calvin, O'nun elçisi.

*Fistül*leri onarmak, dişleri çekmek. Organlar. Kan akıtma.

Boğazın parçalanana kadar bağır, işitmek istemeyen kimse işitmez.

Tımarhane'deki tıbbi personel, Silas Weir'in emrinde. İşitmek istemediklerini işitmiyorlardı; yalnızca birkaç hemşire, belki, devam etmeyi reddetmiş, Tımarhane'den ayrılmış & onlardan bir daha haber alınamamıştı.

Ama doğruydu, bazılarımızı kurtarmıştı. *Beni* kesinlikle kurtarmıştı.

Ama neşter, etini kestiği kişilere her zaman korkunç bir acı, ıstırap & dehşet taşımıştı.

Çünkü o bunu *hissetmiyordu.* Görüyordu, duyuyordu, anlıyordu; ama başkasının acısını *hissetmiyordu.*

Bana emrediyor, *Ağzına bir bez tık da sussun.*

Bağlı olduğundan emin ol–sımsıkı.

Saçmalık! Acı hissetmiyor, *seni temin ederim.*

Acı içinde kıvranıyor, alnının gözeneklerinden ter damlacıkları sızıyor, tıpkı dev yuvalarında devrilen at gözleri gibi, panik beyazı gözler devriliyor.

Sonrasında kanı, idrarı & dışkıyı yıkayıp temizliyorum. Sersemlemiş hastayı koğuşa geri taşımaya yardım ediyorum, onu yatağına sabitliyorum.

Gretel'in kasvetli yüzü, gözleri yere dönük. Çünkü Gretel de, tıpkı benim gibi, *onun* safında yer almıştı. Hayatlarımızı kurtarmak için.

Gece boyunca hasta ölmesin diye dua etmek.

Buna afyon ruhu yok. Umutsuz vakalara harcamak için fazla pahalı.

Uzun gün boyunca, uzun gece boyunca, *histerektomi* sonrası komadaki hastayla ilgilenmek. Çünkü cerrahın pratiğe ihtiyacı vardır, becerileri yalnızca pratikle gelişir. Özel hastalarına hazır olmalıdır cerrah.

Gretel çabucak kana bulanan sargıları ustalıkla değiştiriyordu. Benimle konuşmasına gerek yoktu, ama Dr. Weir'in aceleyle attığı kaba siyah dikişlerin gevşemeye başladığını, kanlı etin parçalanmış vajinadan sarktığını görerek, sabırsızca el kol hareketleriyle yardım etmemi istiyordu. Acı içinde inleyen ateşli hastanın yüzüne ıslak bezler bastırıyoruz & sonunda, merhametle, neredeyse nefes almadığı bir komaya giriyor.

Her yandan vızıldayan sinekleri kovuyoruz.

Sabahın erken saatlerinde görevimiz, (katılaşmış) bedeni mezarcıya hazırlamaktı; cesedi katır arabasına alıp mezarlığın şık beyaz ahşap haçlarla işaretli bölümüne götürmesi için çağrılmıştı.

10.

Düşünmek benim görevim, Brigit. Yardım etmek senin görevin. Benim kaderimde, senin de oynayacağın bir rol var.

11.

... New Jersey'de yaz sonunun havasız sıcağında. İlk uçan böcekler belirdi. Hiç yoktan ortaya çıktılar. Ve sonra her yerdeydiler, onlardan kaçamıyorduk.

Parlak, küçücük gözler & şeffaf kanatlar terleyen yüzlerimize çarparken, biz çığlık atıyor & onları tokatlıyorduk ama yine de üzerimize saldırıyorlardı & bazıları(mız) bu böceklerin minik çığlıklarını duyabiliyordu; şeytanın çığlıklarıydı onlar–*Öldür! Isır! Kasap-suratı yırt!*

Çok korkmuştun. Yumruklarını ağzına bastırarak gülmüştün.

Stetoskopunu Mahala'nın kulaklarına sıkıca bastırmakta olan Kasap-doktor, Şeytan'ın seslerini işitmiyordu, çünkü seslerin muhatabı *o* değildi. Stetoskopunu Brigit'in mum gibi beyaz, ince kıvrımlı kulaklarına bastırdı ama şeytanın seslerini işitmiyordu, çünkü seslerin muhatabı *o* değildi.

İradesini kırdığı, ruhunu yozlaştırdığı Brigit'e bakır örgü şişlerini alevde ısıtmasını emrediyor ki Mahala'nın kulaklarına girip, onu Şeytan'ın seslerinden kurtarabilsin; gerçi bu sesleri kendisi (henüz) işitmemiş & gerçekten *ses* değil Mahala'nın başında yuvalanmış bit, pire, kene ya da başka haşereler olduğuna ihtimal veriyor.

Mahala'nın başını, övünerek *Weir-tekeri* adını vereceği tahta cihaza sabitliyor.

Gözleri panikle devrilen Mahala kaskatı kesilip karşı koymaya başlarken.

Kloroform mu? Panikli ağza, burna bastırılacak ıslak bir bez.

Bakır şişi açık alevde ısıtıyor. Mümkün mü bu, Kasap-doktor gerçekten Mahala'nın kulak zarlarını delmeyi düşünüyor...

Hemşire-yardımcısının (küçük) eli, Kasap-doktor'un (daha

büyük) eline dokunmaya cesaret ediyor! Sanki onun için arz ettiği riske rağmen Tanrı onu buna itmiş gibi.

Kasap-doktor'un şaşkınlığı, öfkesi. Çünkü *bu ne cüret*, onun hemşire-yardımcısı!

Sonra o gece için *malum yere* gönderilmek.

*Kadavra odası*nın kokularından asla kaçamayacaktı Brigit. Ölümün, can çekişmenin & ihanet ettiği tutsak kız kardeşlerinin çürüyen bedenlerinin kokusu.

Yıllar içinde o kadar çok kişi. Onu affedebilirler miydi?

Laboratuvar'da, cerrahın günlüğünde kaydedilmemiş sayısız ameliyat vardı. Tımarhane'nin kayıtlarında kaydedilmemiş. Sayısız ölüm, gece vakti isimsiz mezarlara taşınan cesetler.

Her birinde, ışıltılı minicik gözleri & şeffaf kanatlarıyla uçan böcekler musallat oluyordu bize. *O* hiç görmedi, zira *onun* hiçbir fikri yoktu.

Sadece bizim işitebildiğimiz küçücük bağırışlar–*Öldür! Isır! Kasap-yüzünü parçala!*

12.

Senin Efendin kim, kızım?

Sizsiniz, Dr. Weir. Benim Efendim sizsiniz.

İkna edici gelmiyor kulağa, Brigit. Benimle dalga mı geçiyorsun, Brigit?

Efendim, beni affedin: Dalga geçmiyorum.

Benimle çelişiyorsun, Brigit: Dalga geçmediğini *beyan etmek mi?*

Efendim, ben–ben o anlamda değil...

O kadar da küstah değilsin, değil mi, Brigit? Ait olduğun bu utanç verici yerde.

Çok özür dilerim, Efendim...

Tabii ki özür dilersin, şimdi malum yerde*sin ya. Kimsenin duymayacağı & kimsenin görmeyeceği gizli yerimizde.*

... amacım bu değildi, Efendim, "küstah" olmak.

Bana kendi kızlarımdan biri gibi davranabileceğini mi sanıyorsun? Sırıtıp gözlerini devirmeceler. Bana tafra mı yapmaya cüret mi ediyorsun?

Size "tafra" yapmak istemedim, Efendim.

Kollarından birini ya da bacaklarından birini ampüte etmemi tercih mi edersin?

Y-yok h-hayır...

Şey gibi, söyle adını, "Nester" sadece bir bacak & diğerinin yarısıyla çok iyi idare ediyor–& dişsiz...

O Nestra değil, Efendim. O–

Saçmalık! Bu zavallıların onlara verilenlerden başka ismi yoktur.

Evet, Efendim...

Söylemedin, Brigit: Bacak mı kol mu?

B-B-ben... Ben bir bacağımı ya da kolumu kaybetmek istemezdim, Efendim.

Ama sana soruyorum, Brigit: Hangisini kaybetmeyi tercih ederdin?

K-kolumu, Efendim.

O zaman bana yardımcı olamazdın! Tek kolla hiçbir işe yaramazdın & tembel olurdun, Laboratuvar'a hiçbir getirin olmazdı.

D-denerdim...

Seni helalara geri göndermem gerekirdi. İrlandalı bir sağır dilsiz & tek kollu! Saçmalık.

H-hayır, Efendim...

Dilini ampüte etsem bana tafra yapma isteği uyandıracak bir şey kalmazdı o zaman.

B-ben size "tafra" yapmıyorum, Efendim...

Ah ama gayet yapıyorsun, Brigit! Bana her gün "tafra" yapıyorsun, kelimelerle olmasa da–düşüncelerle.

H-hayır, Efendim...

Şu an bile, dilsiz*miş numarası yaparken. Gözlerinde görüyorum,*

benim için açık seçik ortadasın. Tabii, Kurtarıcı'na tafra yapmaya cüret ediyorsun ama benim farkında olmadığımı sanıyorsan çok yanılıyorsun.

Efendim, hayır.

Benim dil ampütasyonu planlarıma itiraz etmeye cüret mi ettin?

Çok zalimce olurdu, Efendim. Siz zalim değilsiniz...

Sana söyledim, Brigit! Konu bilimsel deney olunca zalimlik olmaz, iyi kalplilik de olmaz. Amaç, bir deneğin dili olmadan "konuşmayı" öğrenip öğrenemeyeceğini tespit etmek olacak–herhangi türden bir konuşma, anlamsızsa anlamsız. Tek gereksinim, zaten çoğunlukla anlamsız anlamsız konuşan insanlardan birkaç dilin alınması.

E-evet, Efendim...

Ama söyledikleri & benim de kulak misafiri olduğum bu anlamsız sözler "anlamlı" geliyor onlara–sana; benim teorim şu ki, dil olmadığında kendi anlamsız konuşmanızı icat edersiniz & birbirinizi anlarsınız–topunuz.

B-bilmiyorum, Efendim. Lütfen dilimi ampüte etmeyin...

Ama başkalarının dillerini ampüte edebilir miyim?

Efendim, hayır, lütfen.

"Lütfen" ne?

B-bilmiyorum, Efendim. Çok korkuyorum...

Ama benden değil herhalde, Brigit? Zira ben senin iyi kalpli Efendi'nim, senin hayatını kurtarmış olan Efendi'nim.

Evet, Efendim.

Senin hayatını birden fazla kez kurtarmış & Tanrı'nın adıyla, seni iyileştirmeye kararlı olan.

Evet, Efendim.

Benden korkmuyorsun o zaman, değil mi?

H-hayır...

Benden *asla korkmamalısın, Brigit.*

E-evet, Efendim...

Çünkü bu doğru. Ben iyi bir adamım–selefimin rezaletlerinin ardından Tımarhane'yi reforme *etmiş olan Müdür'üm.*

Herkes biliyor, Trenton'da ün saldım. Tüm New Jersey'de & Manhattan & Philadelphia'da ün saldım. Ben yükseldikçe, sen de, aşağıların en aşağısı, benimle birlikte yükseliyorsun: benim hemşire-yardımcım.

Çünkü beni sana Tanrı gönderdi, senin ırkında sadece sana. Sinsi ırkının ötesine yüceltildin.

Çünkü İlahi Takdir böyle öngörmüş, seni sağaltacağım –seni iyileştireceğim– senin içindeki o minnacık küçük kusuru. Seni bulunduğun konumun üstüne yükselteceğim. İkimizi de yükselteceğim. Göreceksin.

Bir gün, İlahi Takdir öngördüğünde. Hemen şimdi değil, zira henüz vakti gelmedi.

Uzun günü şimdi Lethe'nin merhemi*yle bitirelim, Brigit, ikimiz de hak ettik. Çünkü Tanrı'nın hizmetinde çok sıkı çalıştık.*

Göz kapaklarım ağırlaştıkça & uyuşuk bir zayıflık vücuduma nüfuz ettikçe. Başkalarının görüşünden gizli, odamın mahremiyetinde. Günün sonları, günbatımına gelirken.

Benden başka pek az kişinin gördüğü şen halinde Dr. Weir çenemi zorla açar, dilimi parmaklarının arasına alırdı. Oyun niyetine yapardı böyle şeyleri, Dr. Weir, oyun niyetine, ama ben öğürüp ondan kurtulmaya çalıştığımda, başım kolunun kıvrımına sıkışmış halde beni sımsıkı tutardı.

Karşı koymaya kararlıysan, *Weir-tekeri*ni uygulamamı ister misin?

En derin & en uysal uykulara dalman için bir bezi kloroformla ıslatmamı ister misin?

Lethe'nin merhemi yayılır, bedenimde dolaşırken, direnecek gücüm kalmazdı.

Ne tuhaftı & ne korkunç, Dr. Weir parmaklarıyla dilimle oynardı. Gücüm, uzuvlarımdan su gibi çekilirdi & sanki hekimin bedenine akarak, onu normalde onda bulunmayan bir er-

keklik enerjisiyle & şehvetin hızlanmış nefesiyle doldururdu. Ondan uzaklaşmaya çalışırdım, ama onu incitmeden; çünkü bize baskı uygulayanları asla gücendirmemeliyiz, yoksa bizi ağır bir şekilde cezalandırabilirler. Bu şekilde hızlı-soluyarak, Kasap beni sıkıca tutardı; soluk renkli saçlarım şelale gibi düz & omzunun baskısıyla ezilir halde, sahte bir yakınlığın cehennemî kucaklaşmasında.

Çok geçmeden, direnmeyi tamamen bıraktım. Göz kapaklarım o kadar ağırdı ki açık tutamıyordum.

Ne büyük bir rahatlıktı uykuya gömülmek –sıcak, nemli bir uykuya; kuş cıvıltılarının beni saatler sonra, şafak vakti uyandırdığı ana dek kesintisiz bir uykuya; o anda ne büyük minnettarlık–penceresiz depoda, lekeli çarşaflar arasında, tümsekli karyolada yalnız başıma olmak, ağzımda Kasap'ın parmaklarının tadı & zihnimde rüya gibi bir hatıra– neyin hatırasıydı, bilmiyordum.

Çünkü ben senin iyi kalpli Efendinim, ben senin hayatını kurtaran Efendinim, Brigit.

13.

Lucy'nin ölmesi gerekmiyordu.

İşte! Dudaklarımı apaçık şekillendirerek, ona dik dik bakarak, onu suçlayarak bunu Dr. Weir'e cesaretle söyledim; işitmemesi mümkün değildi.

Aç susuz bırakılan Lucy, ateş & kasılmalarla seyreden on iki günlük bir sürecin ardından, çok sefil şekilde can verdi. Çünkü Kasap, deneyinin bir gereği olarak ona sıvı vermemişti. Kendisine bunun *insanca bir deney olmadığını* söylemiştim.

Sadece bir hemşire yardımcısı olan bana hayretle bakışı, sanki bir köpek arka ayakları üzerinde doğrulup insan diliyle itiraz etmiş gibi. *İnsancaymış! Ne diyorsun sen!* Bilim *bu,* bilim; duygusallık *değil.*

(Gerçekte, ben Lucy'e gizlice su götürmüştüm & yutamayacak kadar zayıf düştüğünde emmesi için soğuk suya batırılmış bir sünger de; ama Lucy, ishalin pençesinde o kadar çok kilo kaybetmişti ki bu çabam onun için hem yetersiz hem de çok geç kalmıştı.)

Bu kez çok ileri gittin, Brigit. Kırbaçlanacaksın.

"Kırbaçlanmak!" Korkmuyorum.

Çünkü bir bakmıştım ki hiç korkmuyordum artık; Lucy korkunun nasıl ötesindeyse, ben de öyleydim.

Sürgün edildiğim o pislik içindeki, iğrenç *kadavra odası*ndan bile korkmuyordum. Dr. Weir'in elinde bir kırbaçla soluk soluğa, kekeleyerek peşimden geldiği oda.

Bir kırbaç! Tımarhane Müdürü, bakıcılardan birinden bir *kırbaç* temin etmişti.

Sana emrediyorum, Brigit: Soyun.

Soyunmayacağım.

Bana itaatsizlik mi ediyorsun, Brigit?

Kesin bir kararlılıkla başımı salladım. Kasap kendisi çıkarmak zorunda kalacaktı giysilerimi, çünkü ben *çıkarmayacaktım.*

İçimde bir alev yükseliyor gibiydi; saf İrlanda inadının & isyanının alevi.

Yıllar boyunca Tımarhane'de bir kez olsun kırbaçlanmamıştım; çünkü Medrick Weir'in benim Efendim olduğu zamanlarda bana zaafı vardı & diğer personel de beni ya severdi ya da acırdı halime–sakatlıklarıma olduğu kadar, beyaz *melek yüzü*me & içindeki narin mavi damarların görülebildiği & kırılgan bir porselen bebeğinkine benzer cildimin şeffaflığına.

Ama ben, nice korkunç kırbaçlamalara, dayaklara, tekmelere, yumruklara tanık olmuştum; çünkü ellerinde kırbaçlar, sopalar & direnişi bastırmak için onlara sağlanan her türlü aletle, hademelerin, *deliler* üstünde bir hakimiyeti vardı.

Hademelerinin aksine, Silas Weir'in böyle bir disiplin eylemine hazır olmadığı kanısıydaydım. Onun barbarlığı başka türdendi: Neşterin & küretin, *terapi*nin barbarlığıydı bu; o, böylesi zulümleri onun için mümkün kılan böyle bir maskesi olmadan – kendisini üstün gören bir centilmen pozuna bürünmeden– gaddar olamazdı.

Dolayısıyla, Dr. Weir kırbacı bana doğru titreyen bir elle kaldırdı. Hademelerin en kötülerinin kullandığı türden bir boğa kırbacı değil, bir at ya da katıra kullanılacak türden daha küçük bir kırbaçtı bu; benim *İrlandalı bir şeytan* olduğumu itham ederek bana vurmakla tehdit etti beni; ben ise, sinmemeye kararlı bir şekilde karşısında dimdik duruyordum.

Bir an için, öfkesine kapılarak, Dr. Weir gerçekten kırbacı üzerime, sırtıma değil (çünkü kararlı bir edayla ona yüzüm dönük duruyordum) ama başıma & omuzlarıma indirecek gibiydi; bunu yapabilmek için gözlerini bile kapattı & yüzünü burdu.

Ama sonra, ne dediği belli olmayan bir çığlıkla, kırbacı *kadavra odası*nın zeminine fırlatıp döndü & temiz hava almak için can atan biri gibi sendeleyerek dışarı çıktı.

Ne gülünçtü –centilmen- hekim, sanki ona dokunmak yakıyormuşçasına kırbacını yere *fırlatmıştı*–daha önce hiçbir İrlandalı hizmetkârın görmediği bir sahne olduğundan emindim bunun.

Teşekkür ederim, İsa! Fena halde titreyerek pis zeminin üstünde dizlerimin üstüne çökerken, sessizce bu kelimeler geçmişti içimden.

Yüzümü ellerime gizliyorum. Kırbaçlanmaya ne kadar yaklaştığımın ayırdıyla başım dönmüş, sersemlemiştim. Ama endişeliydim de: çünkü Kasap'ın beni bağışlamayacağını & cezamın yolda olduğunu biliyordum.

Gerçi doğruyu söylemek gerekirse, sorgusuzca inanan nicelerinin aksine, İsa'ya pek de inancım yoktu; çünkü İsa *bana* o anda yardım etmiş olsa bile, kız kardeşlerime etmemişti. Lucy'nin korkunç bir şekilde ölmesine izin vermişti & Dr. Weir'in yıllardır üzerinde deney yaptığı kadınları korumamıştı.

İsa, yumuşak başlılar & savunmasızlar –vadedildiği üzere yeryüzünü miras alacak & Cennet'te ayrıcalıklı olacak bizler– için çok az şey yapmıştı. İsa, Siyah köleleştirilmiş Afrikalılar için hiçbir şey yapmamıştı, bu kesindi. Yine de, O'na & Göklerin & Yerin Yaratıcısı Tanrı Baba'ya bolca şükreder, iyilikleri & merhametleri için öv-

güler yağdırırsanız & bunun yerine pes edip onları lanetlemezseniz, eninde sonunda size bir iyilik yapacaklarına dair bir umut hâlâ vardı.

Kasap-doktor'un Cehennem'e kadar yolu var, diye güldü Nestra. *İsa ayağını Kasap-doktor'un boynuna basıp onu toz edecek.*

Gülebildiğimiz zamanlar gülerdik. Hücrelere kilitlenmiş ya da yataklara zincirlenmiş olanlarımız bile.

Kahkaha çığlıkları, öksürük & hırıltı spazmları.

"'İrlandalı kız' sen misin?"

Görmek için ellerimi yüzümden indirip bakınca, hayretler içinde gördüm ki, *kadavra odası*nın kapı aralığında benim yaşlarımda ya da biraz daha büyük, (görünüşe göre) hademe olmayan –zira üzerinde hademe üniforması yoktu– yabancı biri duruyordu: yüzü bana tuhaf biçimde tanıdık gelen ama daha önce hiç görmediğimden emin olduğum, epey afallamış duran genç bir adam.

Ben dudaklarına dikkatle bakarken yüzü kızarmış bir halde bana şu beyanda bulundu: *Ben Jonathan Weir'im, onun oğlu. Ama* onun *değilim.*

14.

Bu şekilde hayatıma giriyor.

Bu şekilde hayatımı değiştiriyor–bir nehrin rotasının, görünüşte rastlantısal ama belki de kader tarafından ta Zaman'ın başlangıcında belirlenmiş bir müdahaleyle değişmesi gibi.

Jonathan Weir! Silas Weir'in en büyük oğlu.

Oysa baba ile oğul birbirine benzemiyordu, sayılır.

Altüst halde olduğumdan, Jonathan'ın söylediklerinin çoğunu yorumlayamıyordum. Elimi kulağıma götürerek & çocukça taklitlerin dışavurumuyla onu *işitemediğimi* anlattım ona.

Jonathan kafası karışmış bir halde bana baktı. Yorumlayamadığım bir şeyler söylüyordu–kuşkusuz bir özürdü bu.

Ne yapacağını bilemez halde Jonathan *kadavra odası*nın kapı aralığından hemen içeride duruyordu. Burun delikleri, kokuyu algılayarak kıpırdadı; tedirginlikle, lekeli zemine & duvarlara göz

gezdirdi. Bu odanın ne olduğu hakkında hiçbir fikri yoktu, biliyordum. Babasının ne olduğu hakkında da muhtemelen yoktu.

Açık, kumral saçları, soluk bir alev gibi alnından yukarı doğru kalkıyordu.

Öyle bir zekâ, anlayış & yoğunlukla bakan gözler–kararsızlıkla benimkilere tutunmuş.

Sanki düşünüyor: *Kalmalı mı, gitmeli mi?*

Sonra, kibarlıktan topuklarının üzerinde çömeliyor. Ben yerde olduğum için; çünkü bacaklarımda kuvvet kalmamış. Üzerimde dikilmek, beni korkutmak istememiş.

Yerde, yakınında duran kırbacı görüyor. Anladım, onu babası göndermişti–beni kırbaçlaması için mi?

Kasap'ın oğlu. Adı neydi, *Jonathan.*

Aşağı yukarı yirmi iki yaşında bir gençti. Uzun uzuvlu & babasından daha uzun boyluydu. Babasının kasvetli tavrı onda yoktu, ama alnı, üzerine çatalla basılmış hamur gibi çizgilerle doluydu. Gözlerindeyse, evlat olmanın utancına dair bir acı olduğunu (henüz) anlayamadığım, delici bir acı.

Birkaç adım mesafeden, birbirimize sinsi hayvanlar gibi bakıyor, ikimiz de ilk hareketi diğerinin yapmasını bekliyordu.

Ama *o* Müdür'ün oğluydu. *Ona* talimat verilmişti.

Ne demeli? Nasıl demeli? Hangi konuşma? Hangi kelimeler? Elinde kısa, kör uçlu kırbaç.

Bir görevin ağırlığı gibi ağırlık yapıyordu elinde. *Utanç, hüsran.*

Her kelimeyi anlayabileyim diye dudaklarını şekillendirerek söylüyor. *Beni seni kırbaçlamam için gönderdi. Bütün İngiliz ırkına hakaret ettiğini söyledi.*

Bu, onun gülmesine yol açtı. İkimiz de gülüyorduk, nefessiz.

Bana açıkladı, *kimseyi kırbaçlamayacaktı.* Kimsenin *bir başkasını kırbaçlamaya hakkı olduğuna* inanmıyordu.

Ama, dedi, kendisini *kırbaçlamaya cüret eden biri olsa,* onu *kırbaçlardı.* Ya da *beni* kırbaçlamaya cüret eden birini.

Jonathan Weir bütün bunları, belli bir zorlukla da olsa, bana aktarmayı başardı.

Ama çok tuhaf bir şekilde, o kadar da zor değildi. Çünkü en başından itibaren, Jonathan Weir beni anlayabiliyordu, ben de onu anlayabiliyordum ya da neredeyse.

Yavaşça, kelimeleri açık açık telaffuz ederek soruyordu: Yaralandın mı? Babam sana zarar verdi mi? & başımı *Hayır* anlamında salladım.

Bana hasta olup olmadığımı, babasının Laboratuvar'daki hastalarından biri olup olmadığımı soruyordu & yine başımı *Hayır* anlamında salladım.

Ben hastalarla ilgilenen biriyim. Babanın yaraladığı kadınlarla.

Yüzüme tutkuyla bakıyordu. Dudaklarıma. İşaretler yapan ellerime.

Aç mısın? Susadın mı? diye sordu. *Hayır* demek istedim ama tereddüt ettim.

Çünkü onun dünyasından biri daha önce beni hiç bu şekilde muhatap almamıştı. Küçümsemeden, acımadan. Daha ziyade, şefkatle. Kardeşçe bir ilgiyle. Ve bu yüzden cevap vermekte zorlandım, ağlayarak kendimi ele vermek istemedim.

Gitti & bir bardak, bir sürahi su & üstü örtülü bir tabak yemekle geri döndü; yemeğin evinden geldiğini düşündüm, çünkü Müdür lojmanının uzak olmadığını biliyordum.

Bunu ne kadar kolayca halletmişti, harekete geçmeye karar verdi mi Jonathan Weir ne kadar açık sözlü & kararlıydı!

Yine de, hâlâ bir nezaket ya da utangaçlık havası vardı. Kapının hemen içinde, topuklarının üstüne çömelmiş, aramızda belli bir mesafeyi koruyor.

Çok susamıştım & açlıktan gözüm dönmüştü. Gözlerim yaşlarla doluyordu, en son ne zaman yemek yediğimi hatırlamıyordum. Lucy'nin ölümüyle başlamış gibi gelen o uzun günü hatırlamıyordum.

Bir hayvan gibi yiyorum. Gözyaşlarım yanaklarımdan dam-

lıyordu. Düşündüm. *Şimdi bana acıyacak. Benden nefret edecek.*

Ama Jonathan Weir, onu güldüren bir şey düşünüyordu. Gülümseyerek & kelimeleri tane tane söyleyerek. *Bütün İngiliz ırkına hakaret etmek için epey küçük bir kızmışsın.*

Bunu ona Dr. Weir mi söylemişti, merak ettim. Evet, komikti!

Birdenbire birlikte, gülüyoruz. *Biz, ona* karşı.

O ana kadar hakkında hiçbir şey bilinmeyen bir şeye karar verildiğinde bizi ele geçiren o yabanıllık duygusu.

*

Gitti, ama biliyordum–*Seni tekrar göreceğim, Brigit.*

Çirkin küçük kırbacı eline alıp yere vuruyor.

Dişlerini sıkmış, öfkeli bir sırıtış.

Bir gün onu kırbaçlayacağım–hepsini.

15.

Bize söylenen yalanlar, çocukken söylenen yalanlar, biz siz değiliz & siz biz değilsiniz. İşte yalan bu, Brigit: "Tanrı tarafından kutsanmış" olanların her şeyi hak ettiği & yoksul, mülksüz, rahatsız ya da engelli olanların kaderlerini hak ettiği & merhametimizi hak etmediği.

Babam bunun yalan olduğunu biliyor çünkü o bir doktor; tüm insanların, derilerinin altında kardeş olduklarını biliyor.

Tanrı'nın gözünde Efendi'ler & hizmetkârlar yoktur. Efendi'ler & köleler yoktur. Fetheden İngilizler, İrlandalılardan üstün değildir.

Ben buna inanıyorum & bu inancıma ihanet etmeyeceğim.

Bil ki seni kız kardeşim gibi seviyorum, Brigit. Ve yemin ederim, seni Tımarhane'den azat edeceğim. Seni hizmetkârlıktan azat edeceğim. Babalara karşı geleceğim.

16.

Coşkunca akan ama neşeli köpüğü, yüzeyin altında kayaları, koca taşları gizleyen bir derenin geçtiği haftalar & aylar; Jonathan Weir, Tımarhane arazisinin dikenler & yabani güllerle kaplanmış kıyısında benimle buluşmak için kaç kere sözleşmişti; çoğu zaman sessizlik

içinde, gülümseyerek, bakışarak, dokunarak–hafifçe, ürkekçe.

Öyle güzelsin ki, Brigit.

Ruhun gözlerinde parlıyor. Ne büyük bir güzellik.

Yüzümü elleriyle sarıyor. Güçlü eller, ama yumuşak.

Oysa babasının elleri zayıftı & gücünü yalnızca hakimiyetten & bıçağın dehşetinden alırdı.

Şakağındaki şu narin mavi damar, Brigit! Ne büyük bir güzellik.

Bana verilmiş bir armağan, bir vahiy. Kasap'ın oğlu. *Onun gözleri*nde ben iğrenç değildim, İrlandalı çöp & aşağılık değildim.

Ben konuşmaya çalışırken boğazıma dokunuyor. Ben kelimelere ses vermeye çalışırken dinliyor–nefes meselesi, nefesle itmek.

... evet, işte öyle, Brigit. Evet!

Bana (yeniden) konuşmayı öğretecekti. Şimdiden (yeniden) işitebiliyordum–*onun kelimelerini.*

Güven olan yerde, konuşabiliriz. İşitebiliriz.

Belki senin sözleşmeni satın alabilirim. Seni kurtarabilirim, ondan.

Ve sanki birlikte küçük çocuklarmışız gibi, kardeşmişiz gibi, gözleri zevk & başkaldırı vaadiyle ışıl ışıl, bana okumayı öğretecekti.

İlkbaharda, doğada kendiliğinden büyüyen & kokuları bizi sersemleten, başımızı döndüren mor salkımlar. Dokunmaya, okşamaya cesaret etmek.

Evinden bana çocuk kitapları getiriyor. Elbette okuyabiliyordum bunları–çoğunu.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z diye iki üç santim büyüklüğünde harfleri rüya gibi bir dizi halinde yazabileceğim sayfalarca kâğıt & renkli kalemler, uykuda & Laboratuvar'da (yeniden başlamış olduğum) işin bitkin düşüren sersemliğinde ezberliyorum. (Kasap'ın burada, aramızda hiçbir şey değişmemiş gibi davranmaktan memnuniyet duyması: & *beni* affetmesini kendi Hristiyan merhameti sayması.)

Jonathan şaşkındı, Jonathan hayretler içindeydi & hayatımda bir gün bile okula gitmemiş olan benim, renkli kalemle

YEMEK BORUSU, KARACİĞER, DALAK, BÖBREKLER, PANKREAS, SAFRA KESESİ, MİDE, İNCE BAĞIRSAK, KALIN BAĞIRSAK, MESANE, RAHİM, VAJİNA, OMURGA, OMURLAR, BEYİN

gibi dil harikalarını, çoğunun ne anlama geldiğini ya da nasıl telaffuz edildiğini pek bilmeden heceleyebilmem karşısında hayranlıkla gülüyordu.

Canlı renklerle yazdığım daha sıradan kelimeler–

AĞAÇ, EL, MASA, KEDİ, ATEŞ, GÖKYÜZÜ, AYAK

–ikimizi de çok güldürürdü, nedenini hiç bilemedik.

Arkadaşımın bana fenerin yumuşak ışığında okuduğu şiirler. Bir derede bir çakıl taşı gibi telaffuz edilen her bir kelime. Yumuşak, ıslıksı, yatıştırıcı kelimeler; gececi böceklerinin & kuşların, gece şahinlerinin, baykuşların, en yüksek ağaçlarda & Tımarhane'nin ek binalarının saçaklarında çıkardığı çığlıklarla iç içe geçen okşamalar gibi kelimeler.

Zira *işitme* yetim bana yavaş yavaş geri dönüyordu. *İşitme*nin bana zarar vermeyeceğini, *işitme*nin beni korkutmayacağını, *işitme*yi tekrar kabul edebileceğimi hissedebilmek.

Annem öleli beri *işitme* zayıflamıştı. Ölümünün ertesi sabahı, *işitme* boğuklaşmıştı. Ve konuşmaya çalıştığımda boğazım sıkıca kapanıyordu.

Konuşma bir bilmecedir; gücü buradan gelir. Her şeyden çok da şiir. Lamba ışığına çekilerek güzel, tozsu kanatlarını cam fenerin yüzeyine usulca çarpan güveler kadar ele avuca sığmaz.

Şiir ruhun konuşmasıdır. Kalbimde bir umut uyandırıyor. Bir gün, iyileştiğimde, kalem kâğıt alıp *yazabileceğime* dair bir umut, içimde bir kıvılcıma dönüşüyor. Sadece çocuk gibi kelimeleri hecelemek için değil, *yazmak* için–yetişkinlerin yaptığı gibi.

Jonathan'ın hararetli sesiyle:

Sakin ve dingin kayıp geçiyor anların,

Ve perinin ilhamıyla şekillensin her yeni şarkın!

Durgun, düşünmenin tatlılığıyla kutsanmışsın,

Şifalı kanatlarıyla huzur, ruhunu sarıp sarmalasın!

Uyaklı kelimeler beni büyülüyordu. Anlamlarından tam emin olmasam bile.

Bu şair, Phillis Wheatley. Afrika'da doğmuş, geçtiğimiz yüzyılda köle olarak Amerika'ya getirilmiş. Jonathan'ın dediğine göre, onu doğurmaya zorlayacak & ölümüne çalıştıracak Güneyli bir plantasyon sahibi tarafından değil, eğitimli bir Bostonlu & karısı tarafından satın alınmış olması itibarıyla çok talihliydi; zekâsı nedeniyle cezalandırılmak yerine değer görmüş olması itibarıyla da çok talihliydi. Sahipleri ona okuma yazma öğretmekle kalmamış, şiirleri için bir yayınevi bulmuşlar & onu yirmi yaşında özgür bırakmışlardı.

Özgür bırakılmış! Siyah bir köle kızı, ama özgür mü bırakılmış? Bunun nasıl mümkün olabileceğine hayret ettim. Güney'de Afrikalılara yapılan korkunç şeylerle ilgili birçok hikâye vardı–ölesiye kırbaçlananlar, timsahlar tarafından yenmeleri için bataklıklara atılanlar. Kan tazıları tarafından lime lime edilenler.

Sözleşmeli hizmetkârlara yönelik bu söylentiler. Bizi yatıştırmak için. *Siz beyazsınız, siz böyle cezalardan muafsınız. Tanrı'ya şükredin, halinize razı olun.*

Jonathan, Phillis Wheatley'in çok ünlü bir şair & üstün yetenekli biri olduğunu açıkladı. Onun deneyimi, çoğu Afrikalı kölenin deneyiminden çok farklıydı.

Çünkü o Güney'e değil, Kuzey'e getirilmişti. Zira Güney, köleleştirilmişler için tam anlamıyla Cehennem'di.

Böyle şeylerin bu denli açıkça dile getirildiğini işitmek, kalbimi durdurayazdı.

Tımarhane'de kimse Tımarhane'nin dışındaki şeylerden söz etmezdi. Kuzey'e, Güney'e dair bilgimiz varla yok arasıydı. Yalnızca birkaçımız Trenton'da Afrika kökenli yüzlere rastlamıştı.

Jonathan'ın Siyah şair hakkında söylediklerinin hepsini tam olarak takip edememiştim. Dudaklarına kilitlenmiş & sözcükle-

rinin çoğunu "işitebiliyor" olsam da her zaman anlayamıyordum. Çünkü konuşma hızlı akar, anlamak ise geriden gelir.

İçimde bir şey caydı; işitmek istemiyordum. *Özgürleşmek!* Böylesi bir olasılığın benim için de var olabileceğini düşünmek ürkütücüydü benim için...

Ama Jonathan bu tür meseleleri hafife alarak konuşmazdı. Sözleşmeli hizmetkârlık, kölelik, esaret, "özgürleşmek" ile ilgili herhangi bir konuda.

(Bildiğim bir kelimeydi–*özgürleşmek.*)

Gözlerim yaşla doldu, nedenini söyleyemezdim. Phillis Wheatley adında Siyah bir kızın yazdığı şiirlerin, şimdi bana okuyan Jonathan gibi beyaz insanlar tarafından okunduğunu düşünüyorum yalnızca. Ve Phillis'in örneğinin, onunkine kıyasla çok daha kolay bir hayatım varken bana verdiği cesareti.

Jonathan elimi tuttu, beni kendine çekmek için değil (bir an için bundan korkmuştum), teselli etmek için.

Yakında bir gün, Brigit. Senin de günün doğacak.

17.

... *Senin de günün doğacak* tıpkı kuşların, Kuzey Binası'nın yukarısındaki meşe ağaçlarından sabahın erken saatlerinde duyulan cılız çığlıkları gibi–yıllar süren sessizlikten sonra işitmek, bana geri verilmiş bir armağandı şimdi.

18.

Hiçbir şeyin olmadığında, eline geçen her şeyi açgözlülükle biriktirirsin. Başkalarının atılmış & terk edilmiş döküntüleri de olsa fark etmez.

Tımarhane gibi bütün kurumlarda, ölenlerin kayıp eşyaları, yaşayanlar tarafından hevesle bulunur & değer görür.

Çalışanların en alt tabakası olan bizler gibi yaşayınca. Elimize geçen şeylerin, parmaklarımızın arasından kayıp gitmesine izin vermezdik.

Hırsızlık değil, değer verme. Zulalarımız.

Kasap-doktor bana söz vermişti, bana ödeme yapmaya başlayacaktı, cüzi bir miktar da olsa söz verdiği üzere bana ücret ödeyecekti. Çünkü ben onun gözde *hemşire yardımcısı*ydım. Çünkü benim emeğimin bir sonu yoktu onun için; her an, her an çağrılabilirdim. Her saatte. Çünkü o benim Efendim'di, kanuni bir gerçekti bu.

Çünkü göz odamın kapısını içeriden kilitleyebileceğim bir anahtar yoktu elimde.

Haftalar, aylar geçti & başka hiçbir şey söylemedi. Beni soğuk ya da zalim bir ifadeyle süzüyor. Beni nemli gözlerle & kasvetli bir ağızla süzüyor. *Let he merhemi*–karşı koymaya cesaret edemiyordum.

İtiraf etmesi benim için utanç verici ama öfkesini alevlendirmekten korktuğum için Kasap-doktor'a bundan söz etmeye cesaret edemedim; Jonathan'a da söylemedim, zira aramızda açığa vuramayacağım sırlar vardı.

(Bir bebeğim olduğu & elimden alındığı. Medrick Weir'le–& yıllar boyunca bana zorla sahip olan başkalarıyla–amiyane tabirle, *ilişkiye* girdiğim.)

(Eğer bilseydi, benden tiksinirdi. Başlangıcında ne kadar genç olduğumu bilseydi –henüz on üçüme bile basmamıştım. Beyefendi-doktor'un oğlu olduğunu düşünürsek, nasıl dayanabilirdi buna?– bedenimin nasıl geri dönülmez biçimde hırpalanıp kirletildiğinin bilgisine.)

Biz birlikteyken, konuşan çoğunlukla Jonathan olurdu.

Kelimeleri, avuç içinde çevirdiği pürüzsüz çakıl taşları kadar kolayca manevra eden, bir gün avukat olacak Jonathan Weir.

Benim görevim dinlemekti, *işitmek* için kendimi zorlamak.

Ve parmaklarını boğazıma, "sesimin" titreştiği yere koyup parmak uçlarıyla hissedebilmek (dediğine göre) bir sevinçti onun için.

Bu şekilde bana konuşmayı öğretiyordu, eskiden yapabildiğim gibi. Bana örnek olarak öğretiyordu, asla zorlamadan.

Böylece Tımarhane'nin döküntüleri arasında bulabildiğim her şeyi biriktiriyorum. Nasıl ki bir su kütlesinde tortular dibe doğ-

ru süzülüp en alttaki tabakada birikirse. Kuzey Binası'nda her birimizin acınası bir eşya zulası vardı. Hücrelerde & tavşan kulübelerinde kalanlar bile (bunlar öyle alçaktı ki içinde doğrulamaz, pis samanlar içinde hayvanlar gibi kalçalarının üzerine çömelmek zorunda kalırlardı) samanların içinde hazinelerini saklayabilecekleri küçük oyuklar açabiliyorlardı.

Benim en değerli eşyalarım, başkalarınınki gibi giysi, çorap, toka ya da taraklar değil, dergi, broşür, gazete & takvimlerdi. Böylesi hazineler genelde çöp kutularından elime geçer, Kuzey Binası'nın dışındaki bakımsız arazide yürüyüş yollarına savrulmuş olurdu.

Kıymetli eşyalarımdan biri olan, Nuh'un tufanından kalmış gibi görünen, epey hırpalanmış eski bir İncil, Jonathan onu gördüğünde hüzünlü bir şekilde gülmüştü. *Ah Brigit!* Bilseydi, bana kendi İncil'imi getirirdi.

Şayet onu bana kimin verdiğini kimseye söylemeyeceğime söz verirsem. Ben de hevesle cevaplamıştım: *Evet. Söz veriyorum.*

Zira, diyordu Jonathan, onun beni ziyaret ettiğini & bizim *arkadaş* olduğumuzu kimse bilemezdi.

Zira babası çok kızar & aramıza nifak sokardı. Ve benim başıma, Jonathan'ın engel olamayacağı bir zarar gelebilirdi.

Henüz engel olamayacağı. Ama bir gün, yakında.

Jonathan, babasının kendisine karşı kızgınlığını kabul edebilirdi, ama babasının bana karşı kızgınlığını kabul edemezdi.

"Bir daha sana asla zarar vermeyecek, Brigit. Yemin ederim."

Jonathan'ın bana getirdiği, Kutsal Kitap değil, Yeni Ahit'ti– yumuşak siyah kapaklı & çocuklar için yapılmış resimlerle dolu bir cilt & Jonathan, bu armağandan bana İsa'nın mucizelerini öyle hararetle okudu ki, merak etmeden duramadım. *İnanıyor mu? İsa'ya? Mucizelere?*

Ben Hristiyan İsa'ya güvenmiyordum, ama eğer İsa gerçekten varsa & benim farkımdaysa, *bana* acıyacağını umuyordum.

Ben gözlerimle takip edebileyim diye Jonathan işaret parmağı-

nı sevgi dolu bir sabırla, basılı satırların altında gezdiriyordu. Öğrenmemi sağlamak için tekrarlıyordu bunu.

Gerçekten, sanki çocukmuşum gibiydi. Tüm günahlardan arınmış, ruhumda yeniden bir çocuk & Jonathan'ın hayatıma getirdiği her şey için minnettar.

Yavaş yavaş, okumayı öğrendiğim gibi tekrar konuşmayı öğreniyordum.

Fısıltıdan hallice çıkan kısık, boğuk kız sesimle & yalnızca sevgili arkadaşımın yanında.

Zira Jonathan'la birlikteyken kabaca da olsa *işitebildiğim* & *konuşabildiğim* halde, başkalarının yanında bunu yapmaya henüz hazır değildim.

Jonathan işaret parmağını satırların altında gezdirirken yavaşça bu kelimeleri telaffuz ediyordum.

Ne mutlu ruhta yoksul olanlara! Çünkü Göklerin Egemenliği onlarındır.

Ne mutlu yaslı olanlara! Çünkü onlar teselli edilecekler.

Ne mutlu yumuşak huylu olanlara! Çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar.

Ne mutlu doğruluğa acıkıp susayanlara...

Duraklıyor & şaşırıyordum. Jonathan gereken yerlerde sufle veriyordu. Jonathan hiçbir zaman bana sabırsızlık göstermedi. Hevesim kırıldığında Jonathan asla bana gülmedi.

"Okumak pratik meselesidir, Brigit. Öğrendiğimizi fark etmeden öğreniriz okumayı."

Bu doğru değildi, değil mi? Bazı günler, öğrendiğim her şeyi unutuyordum. Yuvadan erken düşmüş yavru kuşlar gibi, bildiğim kelimeler benden uzaklaşıyordu.

Ama başka bir zaman, Jonathan'ın bana öğrettiklerini okumaya döndüğümde, bu kelimeler birden dudaklarıma atlıyordu–onları hiç duraksamadan yüksek sesle "söyleyebiliyordum"!

Jonathan büyük bir sabırla bana aritmetik de öğretiyordu.

Bunların çoğunu zaten biliyordum, anlatılmasına gerek yoktu ama anlatılması teselli ediciydi de. Sayıları dikkatlice yazıyorum: 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12.

Toplama, çıkarma. Sayıların *ne* olduğunu sorgulama, sayıları şeyler gibi düşün; bozuk paralar, ayakkabılar, ağaçlar gibi.

Bir problem kafamı karıştırdığında, içgüdüm gözlerimi kapatıp karanlığa dalar gibi uçuk bir tahminde bulunmaktı, ama Jonathan beni temin ediyordu. *Hayır, hayır! Bir müddet düşün, Brigit.*

Her zaman yeterince zaman vardır.

Bana kurşun kalem & kâğıt kullanmamı öğütlüyor. Kendime karşı sabırsız olmamamı söylüyor. Matematiğin bir hilesi yoktur, yalnızca tek bir cevap vardır, o da doğru cevaptır.

Her sorunun yalnızca bir çözümü.

Hizmetkârıyla, kölesiyle, çoğu azın esiri kılan dünyanın adaletsizliğinin de yalnızca bir çözümü.

Kitâb-ı Mukaddes'te *Cennet* vardı. Onun aşağısındaki dünyamızda ise *Özgürlük.*

Jonathan, *kaçışımız* hakkında gitgide büyüyen bir heyecanla konuşuyordu. Eline bir miktar para geçeceğini, *benim sözleşmemi satın alacağını* söylüyordu.

Babası buna yanaşmazsa, *birlikte kaçacaktık.*

Jonathan'a kalbimdekilerin çoğunu açmıyordum. Bana dostluk göstermiş olan Gretel gibi kişilere de o zamanlar konuşma yetim & birine açılma isteğim olmadığı için pek içimi açmamıştım.

Jonathan coşkuyla konuşurken, ben çok sessizdim. Çünkü Kasap-doktor'un oğlunun *benim arkadaşım* olması & beni asla kendi başına düşünebilecek, kendini ondan bağımsız bir şekilde düşünebilecek biri olarak görmemesi benim için acil önem taşıyordu. Jonathan'ın hayatımın koşullarından ötürü bana acımasına aldırmıyordum; çünkü eğer *acıma* bir *kaçış* yolu olabilirse, o zaman *acıma* iyi bir şeydi.

Jonathan kendini *benim arkadaşım* olarak görmesi, benim

onun *arkadaşı* olduğum anlamına gelmiyordu. Bunu içgüdüsel olarak anlıyordum.

Ona göre ben bir çocuk gibiydim, hatta bir çocuktum esasen. Ondan yaşça çok daha küçük olmasam da cüssece küçüktüm & onun Tımarhane'nin dışındaki dünyanın işleyişine, bilgeliğe, bilgiye, eğitime, kitaplara, bana başka bir türe aitlermiş kadar yabancı olan *insanların normal yaşamları*na dair bildiği pek çok şeyi bilmiyordum. Bu yüzden onun yanında, hem ona karşı bir hayranlıkla hem de temkinle dolu, sessizdim.

Jonathan bendeki en yumuşak şeyleri koruma ihtiyacı hissediyordu. Gözleri, kendi duygularının yumuşaklığıyla nemli, güzel gözlerdi. Beni rahatlatmak & sakinleştirmek için, benim (üşümüş) elimi kendi (sıcak, güçlü) eliyle kavrayışı.

İçini saran belli belirsiz bir suçluluk vardı: Tımarhane'nin Müdür'ünün, yani bizim Efendimiz & baskıcımızın oğlu olması. Jonathan hiçbir zaman yoksunluk çekmemişti, umutsuzlukla yerde göbek üstü sürünmemişti, pislik içinde yaşamamış, yaşamın nefesinin içinde birkaç saat daha dayanabilmek uğruna pisliğe bile minnet duymamıştı.

Hiç kurtlu yiyecekleri mideye indirecek kadar aç kalmamıştı. Hiç lağım tadında rengi bozuk suları içecek kadar susamamıştı.

Babanın makamının suçluluğu oğula işlemiş & yarı haz verici, enfes bir nevi yara haline gelmişti. Çünkü kötü Efendi *o* değildi. Kötü Efendi hiçbir zaman *o* olmayacaktı.

Yine de, o Efendi'nin oğluydu & Efendi'nin konumundan fayda sağlamıştı. Hiç aç kalmamıştı, hiç kıyafetsiz ya da eğitimsiz kalmamıştı; beyni keskin & hızlıydı, çünkü iyi beslenmişti; başkaları göz ardı edilip yok olurken, o serpilenlerdendi.

Bütün bunları biliyordu Jonathan. Bildiğinin farkındaydı & bu bilgisine karşı bir parça ironikti. Çünkü babasından & akrabalarından eleştirel biçimde söz etmek, bana onlardan farklı olduğunu göstermek Jonathan'ı çok heyecanlandırıyordu. Yüzeysel

bakıldığında onlardan pek farklıymış gibi görünmese de, *kalbinde onlar gibi değildi.*

Benimle, İrlandalı öksüz kızla gizlice buluşmak çok heyecan vericiydi Jonathan için. Babası Silas Weir, gerçek mesafe olarak pek o kadar uzakta değilken. Babasıyla (Jonathan'ın bana söylediğine göre) neredeyse hiç konuşmazlar & *Brigit Kinealy*'den hiç söz etmezlerken.

Beni sanki onun *ruh eşi* olmuşum kadar sık düşündüğünü iddia etmek çok heyecan vericiydi Jonathan için.

Böyle bir iddia karşısında şaşkınlıkla & inanmazlıkla güldüm. Yanaklarımda bir sıcaklık yükseldi, ellerim ansızın bastıran bir utançla yüzümü gizlemeye kalktı.

Aynı şekilde, Jonathan babasının benim üzerimde gerçekleştirmiş olduğu ameliyatları, (dediğine göre) duymuştu bunları sormaya cüret ettiğinde sessizce sarsıldım. *Kadınlık meselelerin*e dair herhangi bir şeye değinmek bile acı vericiydi. Aramızda bir uçurum açıldı.

Böyle meseleleri kimseyle konuşmak istemiyordum gerçekten. Olan olmuş, bana yapılan yapılmıştı; bunlar artık geçmişte kalmış & unutulmuştu.

Bedenim neye katlandıysa, *pekâlâ* katlanmıştı. Ve artık bu tür anıların ötesindeydi.

Jonathan, babasının onu bir kez Kuzey Binası'na, Laboratuvar'a götürdüğünü söyledi. Orada öyle manzaralar görmüştü ki, yere yığılacak gibi olmuş, hızla kaçmak zorunda kalmıştı.

Alçak bir sesle bana, babasının, tıpkı Laboratuvar'daki diğerlerinin üzerinde yaptığı gibi, benim üzerimde de "deneyler" yaptığını işittiğini söyledi.

Çabucak başımı iki yana salladım, *Hayır*. Bu konuda konuşmak istemiyordum. *Hayır.*

İşitmişti–*Savunmasız insanlara korkunç şeyler yapılıyormuş.*

Bu sözleri işitemedim. Kulaklarımda bir uğultuyla yüzümü çevirdim. *Hayır.*

Babam varlıklı özel hastalara ameliyat yapmaya hazırlanmak için becerilerini yoksullar üzerinde pekiştiriyormuş.

Bir gün hesap verecek! Bir şekilde.

İşitmedim ben bunların hiçbirini.

Doğruydu: Kasap-doktor Laboratuvar'ında tutsak edilmiş sayısız kadın akıl hastası üzerinde "deneyler" yapmıştı. Bu deneylerde benim yardımlarıma başvurmuştu, zira ben onun gözde *hemşire-yardımcısı*ydım.

Ama Dr. Weir *benim* üzerimde hiç deney yapmamıştı. Bana yaptığı tek şey, *fistül*ümü iyileştirmekti.

Çünkü ben onun için, Kasap-doktor için özel biriydim. Bundan küçük, hastalıklı bir gurur duyuyordum.

Bunların hiçbirini Jonathan Weir'a anlatmayacaktım, elbette. Utancımı, benimle ilgili iyi düşünceler besleyen birine açmayacaktım.

Böyle şeylerden konuştuğunda duymazdan geliyorum. Tıpkı geçmişteki gibi, *işitmemek* benim tesellimdi.

19.

Bilmemeli. Bilmeyecek, asla.

Çok geçmeden, Jonathan Weir'dan başkasını ya da başka bir şeyi düşünmez olmuştum.

Jonathan'ın hayatıma girip onu büsbütün değiştirmesinden önce başımdan geçen her şeyi saklı tutmak benim için hayati bir ihtiyaç haline gelmişti.

Beni bir kardeş gibi sevdiğini söylüyordu. Ama gerçekte kirletilmiş bir insan olduğumu *bilse*, bana karşı böylesi bir duyguyu sürdürebileceğine inanmam mümkün değildi.

New Jersey Koleji'ndeki eğitimini tamamlamıştı–oradaki hocalarının ona öğretebileceği her şeyi öğrenmişti; şimdi *hayata* kaydolacaktı–Rittenhouse Meydanı'ndaki Philadelphia Abolitionist Society'de (Philadelphia Kölelik Karşıtlığı Topluluğu) yarı zamanlı çalışacak & üniversitede hukuk dersleri alacaktı.

Bu kararını ebeveynlerine bildirmemişti–henüz.

Yeni, bağımsız yaşamında Jonathan düzgün bir maaş kazanmayı umuyordu. Masrafları az olacaktı & bir gün Tımarhane'deki sözleşmemin kalan kısmını satın alabilmek için elinden geldiğince her kuruşu biriktirecekti.

Jonathan bu kararını bana öyle sessizce anlattı ki, neredeyse işittiklerime inanamadım.

Çünkü *işitmek*, benim için çok kırılgan bir durumdu; konuşana güvenemiyorsam, *işitemiyordum.*

Jonathan, kendisini İrlandalı göçmen çocuklarının iyiliğini gözeten & "bu işte herhangi bir çıkarı olmayan" bir taraf gibi göstererek, sözleşmemle ilgili biraz sorup soruşturduğunu açıkladı; ancak kendisine dikkat çekerek konunun babasının kulağına gitmesinden korktuğu için bu işi fazla kurcalamak da istememişti; çünkü babasının, bu çabalarına karşı çıkacağını & benim için işleri daha da kötüleştirmek üzere harekete geçebileceğini biliyordu.

Yasa uyarınca, sözleşmeli hizmetkârlık süresi dolanlara "özgürlük ücreti" verilirdi–bazen bir ya da iki dönüm toprak da. Bu, büyük ölçüde yerel hâkimin insafına bağlıydı; zira hâkim, "bir neden" bulunması halinde, Efendi lehine sözleşmenin uzatılmasına da hükmedebilirdi.

Haklarım için ısrarcı olacağını ilan ediyordu Jonathan. Kimsenin beni sömürmesine izin vermeyecekti. Hukukta uzmanlaştığı alan, *özgürleşme hukuku* olacaktı.

Ben özgür kaldığımda, birlikte seyahat edeceğimizi umuyordu. *Karı-koca olarak.*

Karı mı? Bu kelime, uçarken yakalanmış çok güzel bir güve gibi, ikimizin arasında havada asılı kaldı.

Jonathan'ın benden "kız kardeşi" olarak bahsetmesi beni derinden etkilemişti. Her ne kadar ona gerçekten inanamasam da.

Ama şimdi–*karı!*

Verdiği sözün teminatı olarak bana bir yüzük getirmişti. Çok

zarif gümüş bir yuva, içinde de küçük bir opal taşı–bu taşın ne olduğunu Jonathan kendisi söylemişti, zira ne olduğuna dair benim hiçbir fikrim yoktu. Bu taş, yalnızca *yarı değerli bir taş* olsa da, onu yanımda, belki bir zincire takarak boynumda taşımamı umuyordu; çünkü açıkça takamayacağımı biliyordu.

Küçük taş gösterişli değildi, güzelliği çok göze çarpmıyordu–uçuk mavi, sedefli yeşil & çok silik bir altın renklerinde dalgalanan tonlar.

Elbette, bu yüzüğü kimseyle paylaşmayacaktım. Kimseye göstermeyecektim, Gretel'e bile.

Bu yüzüğü, tıpkı kendi türüne güvenmeyen bir sıçan gibi, büyük bir gizlilikle, en güvenli zulaya saklayacaktım.

Doğru düzgün teşekkür edemedim Jonathan'a–Kasap'ın oğluna. Söyleyebileceğim hiçbir kelime yoktu. Yapabildiğim tek şey, çiğ umutla dolu yüzümü sevgili dostumun arayan gözlerinden gizlemekti.

*

Bir yanım Jonathan Weir'in *karısı* olmanın mümkün olabileceğine inanmak istiyordu; ama bir başka yanım, Jonathan'ın ne söylediğine dair net bir fikri olup olmadığından kuşkuluydu.

Kasap-baba'sını karşısına alıyor. Bunun seninle pek ilgisi yok.

Gece vakti, kulağıma böyle sesler geliyordu. En budalaca umutlarımı tersleyen, ama aynı zamanda teselli eden sesler.

20.

Lucy & diğerleri için artık çok geç. Bathsheba'yı kurtarmalıyız. Bu gece! Çünkü yarın çok geç olacak.

Gülerek & nefesi cin kokarak. Kollarıma sendeleyerek düşerken Gretel kulağıma sıcak sıcak soluyarak fısıldadı. "Kimse bilmiyor! Kimse hiç bilmedi."

Hiç, neyi bilmedi?

"Onu kimin öldürdüğünü–yatağında. Bundan öncekini."

Öldürülen, kim?

"Medrick Weir" adını ağır Alman aksanıyla, sanki bundan daha komik bir şey olamazmış gibi telaffuz ediyor.

Bir at gülebilseydi, işte öyle yüksek, edepsiz bir kahkaha. Büyük, sararmış at dişlerinden geri çekilen dudaklarla, yarı düşerek, yarı oturarak merdivene çöküyor.

Gretel'e hayretle bakıyordum. Dudaklarının bu sözleri umursamazca şekillendirişini izlerken, belki de benim *işitemediğimi* sanıyordu.

"Evet! Ben yaptım. *Senden* dolayı–*sana* yaptıklarından."

Tükürükle parlayan ağzını siliyor. Gülüyor & titriyor.

Biliyordum, Medrick Weir başkalarına da zorla sahip olmuştu. Şüphesiz, gençliğinde Gretel'e de.

"Boğazını kestim, domuz gibi–hoş, domuzdu ya zaten. O pis yatağında."

Kalplerimizin atışları birlikte hızlanırken, beni kucaklıyor.

Bathsheba'nın ameliyatının arifesiydi. Kasap-doktor'un, Eli Kanlı Kasap'ın, sabaha ne planladıysa onu yapmasına hazırlık olarak, yiyeceğine morfin katarak Bathsheba'yı uyutacak, ameliyathaneye taşıyıp masaya zincirleyecektik.

Rahim sarkması *belirtileri gösteren Bathsheba acil ameliyata muhtaç*. Tiksinti dolu bir bakışla Kasap bunu ilan etmişti.

Gretel'in neden bana bu şekilde sarıldığı, benim neden şaşkınlıkla onu itmediğim–bunlar bilinmiyor, asla da bilinmeyecek. Ama şunu bilin: *Brigit cinden sarhoş olmamıştı.*

Genç kızların gıdıklandıklarında güldüğü gibi gülüyorduk beraber. Gretel'in hemşire önlüğünün içinde serbestçe sallanan iri göğüsleri, hızlı soluğunun sıcaklığı, çılgınca dönen gözleri.

Gülüyor, konuşmaya çalışıyoruz. Gretel'in yılların hizmetkârlığıyla nasır tutmuş elini alıp, salıverilmeye çalışan kelimelerin titreşimlerinden doğan heyecanı hissedebilsin diye parmaklarını boğazıma bastırıyorum.

Reddedeceğiz. Bathsheba'ya ihanet etmeyeceğiz.

Bathsheba'yı uyuşturmayacağız. Bathsheba'yı ameliyathaneye taşımayacak & masaya zincirlemeyeceğiz.

Bathsheba'yı Kasap tarafından kurban edilmeye hazırlamayacağız.

Yapmayacağız, bunu yapmayacağız! Bunu asla yapmayacağız.

Lucy için & neşteriyle ölüme gönderdiği herkes için çok geç artık.

Ama artık vakti geldi, Eli Kanlı Kasap ölmeli.

21. TANIKLIK ETMEK

Bundan sonra bu sözleri artık Brigit Kinealy olarak değil, Brigit Kinealy'nin eli & kalemi aracılığıyla kaydediyorum.

Hor görülen bir ırkın öksüzü olsa da, kendini kurtarmak için gösterdiği çabayla, Tımarhane'ye deli *diye kapatılan kız kardeşlerine tanınmayan bir ayrıcalık elde etmişti. Bunların çok azı, çok küçük bir çocuğun seviyesini aşan şekilde okuyup yazabilirdi.*

Çünkü o, bu anlatıda ortaya koyduğum üzere, Kasap-doktor'un gözdesiydi. Bunun yanı sıra, Kasap-doktor'un oğluyla dostluk kurmuştu.

Doğrudur, Brigit Kinealy Kasap-doktor tarafından "kurtarılmıştı", bu inkâr edilmeyecek.

Kendisi bunun için minnettardır. Ancak bağlılığı kız kardeşlerinedir, kaderini onlarla paylaşmalıdır.

Gretel'in söylediği gibi. Zar atıldığında, sonuna kadar kardeşlerimizin yanında dururuz.

22. İSYAN–13 MART 1861

Haleluya! Eli Kanlı Kasap'ın Kuzey Binası'nın en üst katındaki ininden alevler yükselirken, deli kadınların zafer çığlıkları.

Haleluya! Alevler hızla Laboratuvar'a, aşağıya doğru alt katlara, bitişikteki ek binalara yayılıp kuru ot gibi tutuşarak geceleyin Trenton, New Jersey semalarını aydınlatan bir yangına dönüşüyor.

Trenton'ın tamamı bu arındırıcı alevlerde yok olmaz mı ya! *Bizi deli diye tutsak eden & sefaletimizden nemalanan herkes Cehennem'e!*

Aramızda hararetli bir tartışma vardı: Eli Kanlı Kasap'ı pis-

lik içinde öldürülüp düştüğü yerde yatarken mi bırakalım; yoksa kanlı bedenini Kuzey Binası'nın en üst katından aşağı sürükleyip, parçalanmış Kasap-bedenini dünyaya mı gösterelim?

Oyalanmaya vakit yok! İlk itfaiyeciler gelmeden önce, erkek kılığında, Delaware Nehri kıyısından bizi Pennsylvania'ya götürecek bir köprüye ulaşmak üzere kaçacaktık. Bazılarımız bir iki gün içinde Bucks İlçesi'nin ıssızlıklarında yakalanacak, bazılarımızsa bir daha hiç görülmeyecekti–*sırra kadem basacaktı*!

Sanki yer yarılmış da bizi yutmuş gibi.

Eli Kanlı Kasap'ın hapishanesinden sonsuza dek kurtulmuş. Her ne kadar hepimiz, Eli Kanlı Kasap tarafından ömür boyu damgalanmış olsak da.

Yıllarca Eli Kanlı Kasap'ın Laboratuvar'ında tutsak. Birimiz bu satırları yazarak tanıklık etmese, çektiğimiz acıları, üzerimizde işlenen dehşetleri kimse bilmeyecekti.

Mucize eseri kurtulan birimiz. Hayatın & *okuma & yazma* ayrıcalığının bahşedildiği çok azımızdan biri–hepimiz adına tanıklık etmek üzere.

Hepimiz, ailelerimiz tarafından terk edilmişiz. Aşağılanmış, yaralanmış, yatak başlarına zincirlenmişiz. Hücrelere kilitlenmişiz & bazılarımız, *en dikbaşlı* olanlarımız, tavşanlara bile dar gelecek, ayakta durmayı geçin, oturmamız için bile fazla küçük kafeslerde tutsak edilmiş. Belki de bu, kemiklerin zorla dayatılan bir duruşa nasıl boyun eğdiğini, beslenmenin kemikleri nasıl kırılganlaştırıp, yay gibi bükülmesine sebep olduğunu görmek için yapılmış bir *deney*di. Üzerinde uyumamız, rüya görmemiz için sağlanan pis samanlar. Bedenlerimizde kurtların dadandığı açık yaralar.

İsa yardım et bana! İsa yardım et bana! Geceleri, haykırışlarımız gece kuşlarının hüzünlü çığlıklarına karışır, rüzgârla savrulup kaybolur, işitilmezdi.

Birer birer onun huzuruna çağrıldık. Parlayan gözlük camlarının ardından incelendik. Bizi, Eli Kanlı Kasap'ın gözlerine *açmaya* yarayan kaba bir alet.

Koyu renkli, ciddi beyefendi giysileri, kolalı beyaz pamuk gömlek, kolalı beyaz yakalık & boyunbağı; bunların üzerinde kısa sürede kanımızla bulanıp lekelenen beyaz bir cerrah önlüğü.

Kız kardeşlerimizin acısıyla kararmış bir masaya bağladı bizi. Neşterini içimize daldırdı, küretiyle içimizi kazıyıp kanattı, makasla hayatımızı kesti, acımızı ise morfinle, kloroformla nadiren uyuşturdu. Zira *anestezi* pahalıydı, sadece özel hastalara ayrılmıştı.

Ayak parmaklarının, el parmaklarının, ayakların, bacakların ampütasyonu–tedavi etmeyi çok geç olana dek kasten ertelediği *kangren*in yayılmasını önlemek için.

Dilleri ampüte etme planı–dilsiz halde konuşmayı öğrenecek miyiz görmek için.

*Deli kadınlar*ın zırvalaması, kim anlar bunu? Hiçbir değeri yok, hiç.

Övünüyor: Esas numara *ampütasyon* yapmak değil, *sonrasında hastayı hayatta tutmak*mış.

Toplardamarları & atardamarları bağlıyor, kalan kesimler ısıyla dağlanmış. "Şok" tedavileri. Çünkü "şoktan" ölüm oranı, kan kaybından ölüm oranı kadar yüksek.

Ameliyat sonrası. Hasta bakımı. Çok az şey biliniyor, demişti Eli Kanlı Kasap. Keşfetmesi için emrine amade olan koca bir bilim dalı.

Fethetmesi için *emrine amade* & onu şöhretin zirvesine taşıyacak bir bilim dalı.

En zalimcesi, (aramızdan) bazıları ameliyatlarında Kasap'a yardım etmeye zorlanmıştı. Çok geçmeden bizim de bağlanacağımızı, ıstırap çığlıklarımızı bastırmak için ağzımıza bezlerin tıkılacağını bile bile.

Kırbaçlanmak ya da *kısıtlanma*ya gönderilmek istiyorsak, o ayrı.

Sükûnet Sandalyesi, Sükûnet Yatağı. Weir-odası, Weir-tekeri. Weir-ölümü.

Yalnızca en gözdelerine merhamet ederdi Eli Kanlı Kasap. Ama o da her zaman değil.

Gretel & sonra genç, albino, sağır-dilsiz *Brigit.* Biri duvar gibi & kırmızı suratlı, süt ineği gibi güvenilir; öteki, tuhaf beyaz albino tenli, camsı uçuk mavi gözlü, *melek-yüzün* ardında bir *Şeytan ruhu.*

Ayrıca, Mart 1861'deki o gece, bizler *Nestra, Bathsheba, Wilhelmina, Zenobia, Mahala, Juel* idik.

Tanrı'nın gazabı & Tanrı'nın gazabının sevinci, lanetli şehrin üstünde gece göğünü aydınlatıyordu.

Eli Kanlı Kasap seni asla bırakmaz, seni kendi isteğiyle salıvermez. Ona karşı ayaklanmalısın. Özgürlüğünü kendin almalısın.

*

Eli Kanlı Kasap'ın meslektaşları onun zulmünü bilirlerdi & kendi yaptıkları zulümler & hainlikler de görmezden gelinsin diye yıllarca gözlerini yumdular, kulaklarını tıkadılar.

Hemşireler, hemşire yardımcıları & hademeler, idari personel, hizmet personeli, denetim kurulu üyeleri–hepsi biliyordu ya da bilmeliydi.

Tıbbi personelin Tımarhane arazisinde yaşayan aileleri, bilmek için yeterince sebebe sahipti. Kuzey Binası'nın en üst katından gelen çığlıklarımızı mutlaka duymuş, dehşetimizin kokusunu almışlardı. Yabani güllerden & mis kokulu mor salkımlardan oluşan yoğun çitlerin büyümesi teşvik edilmişti; Kuzey Binası'nın tuğla cephesini kaplayan dolaşık İngiliz sarmaşıkları da *kadavra odası*nın kokularını bastırıyordu.

Genç yaşta ölüyorduk. Çünkü gerçekte hepimiz, yorgun & yıpranmış yüzlerimizin gösterdiğinden daha gençtik.

Ağzımıza & burnumuza bastırılan, kloroformla gelişigüzel ıslatılmış bezin altında. *Enfekte bir organı*mız Eli Kanlı Kasap tarafından bizden koparılır, zaferle bir pislik kovasına atılırken, kan kaybından ölürdük.

Eli Kanlı Kasap köle sahibi olmadığını, köleliğe inanmadığını & köleliğin kaldırılması ilkesine bağlı olduğunu övünerek söylediği halde. Buna rağmen hayattaki gücü, en garibanlarımızın ölesiye çalıştırılmasını, itaat etmezsek de kırbaçlanmamızı, coplanmamızı emretmekti.

En garibanlarımızın çığlıklar içinde ameliyathaneye taşınmasını, ameliyat masasına zincirlenip kafalarımızın *Weir-tekeri*ne sabitlenmesini emrediyor.

Öldüğümüzde, geceleri gizlice götürülür, Tımarhane arazisinin en ücra köşesine, kimse bizi fark etmesin & yasımızı tutmasın diye yalnızca küçük tahta haçlarla işaretlenmiş umumi mezarlara gömülürdük.

Mezar kazıcısı Langhorne'un taşıyıp gömmekle yükümlü olduğu parçalanmış & hırpalanmış bedenlerimize *kadavra odası*nda yakından bakmaya cesaret edemediği söylenirdi. Gözlerinden acıma yaşları süzülebilirdi yoksa. Bir ömür boyunca, bir mezar kazıcı insanoğluna sırt çevirtecek & Tanrı'nın merhametini sorgulatacak çok şey görür, fakat Abraham Langhorne, Kuzey Binası'nın arka girişinden taşımak zorunda kaldığı bu *kasıtlı kıyım* gibisini daha önce görmediğine şaşıp kalırmış.

Eli Kanlı Kasap son derece titiz & temiz bir adam olmasına rağmen, Tımarhane'nin çok az ziyaretçinin uğradığı kilitli koğuşlarında & Kuzey Binası'nın hiç kimsenin ziyaret etmediği en üst katında sinekler, hamamböcekleri & başka haşereler özgürce ürerdi.

Tımarhane'nin ana binasındaki ortak alanların –karşılama bölümü, ziyaretçi salonu, özel yemek odaları & bir bahçeye bakan küçük bir balo salonu dâhil– zarif mobilyalarla döşendiği & çok temiz tutulduğu bilinirdi; keza *akıl hastalığı* daha hafif olan hastaların kaldığı koğuşlar & özel süitler de öyleydi, zira buralara ziyaretçiler sıkça gelir, her zaman nezaketle & bilgili tıbbi personel tarafından karşılanırlardı.

Eli Kanlı Kasap'ın bu ortak alanların olduğu gibi korunmasına büyük özen gösterdiği bilinirdi; böylece Tımarhane'nin geri kala-

nında bunca ihmalden şüphelenilmezdi.

Yıllar geçtikçe, Eli Kanlı Kasap'ın geceleri aldığı *Lethe merhemi*ne –afyon ruhu, viski, kokain damlaları– olan bağımlılığının arttığı söylenirdi.

Yıllar geçtikçe, iştahlarında daha umursamaz & daha vahşi olduğu da.

Eli Kanlı Kasap'ın zaafı kibriydi, tıpkı akrabası Medrick Weir'in de olduğu gibi: Hastalarının onu bir Kurtarıcı olarak hayranlıkla gördüklerini, büyük itibara sahip bir hekim-cerrah olarak kendisine saygı & hayretle baktıklarını hayal etmek istemesiydi.

Medrick Weir: Ölümü de tıpkı hayatı gibi gizemle örtülmüştü, zira böylesine önemli bir kişinin pislik içindeki bir yatakta, bir domuzun boğazının kesilebileceği gibi boğazı kesilmiş halde, kanıyla koca bir yatağı baştan başa sırılsıklam edip, büyük yatak odasının zeminine damlalar saçarak öldüğünü kimsecikler bilmemeliydi.

Bizi heyecanlandıran şey, o boğazı aramızdan birinin kesmiş & kasap bıçağını tiksintiyle, domuzun yağlı, çıplak gövdesinin üzerine bırakmış olmasıydı.

Ne büyük kibir–onları nasıl tiksintiyle andığımızı, onlara karşı ayaklanmak üzere birlikte nasıl gizlice planlar yaptığımızı tahmin edemezlerdi, tıpkı (bu tür şeyleri bilen Gretel'in bize anlattığına göre) Nat Turner adında Siyah bir kölenin Virginia'daki beyaz zalimlere karşı bir isyana öncülük ederek bir gecede elliden fazlasını öldürmesi gibi.

Böyle hikâyeler duyunca gözlerimiz fal taşı gibi açılırdı. Zira Gretel, aramızda okuma bilenlerden biriydi, tıbbi personelin attığı gazeteleri okurdu.

(Siyah) kölelerin ellerinde kesilmiş (beyaz) boğazların heyecanı.

En şaşırtıcısı, genç Nat Turner'ın, bir Gazap Meleği gibi, ona iyi davranan, okuma yazma öğreten beyaz kadınları bile öldürdüğü anlatılmıştı. Hatta *beyaz* doğmaları dışında kendisine hiçbir kötülük etmemiş olan beyaz çocukları bile.

Ama isyan iyi sonuçlanmamış, demişti Gretel. Çünkü Nat Turner diğer köleleri kendisine katılmaya ikna edememişti.

Adalet onun yanında & Tanrı da muhakkak onu teşvik etmekte olsa da, Nat Turner'ın hatası, sadece *kaçarak canını kurtarıp halkını özgürlüğe götürmek* yerine zalimleri vahşice öldürmek olmuştu.

Bu yüzden Gretel bizi uyardı: *ÖLDÜRMEMELİSİNİZ. BOĞAZ KESMEK YOK.*

Boğaz kesmeyi feci istiyorduk. Yalnızca Eli Kanlı Kasap'ı değil, ona yardım eden diğerlerini, onun diğer doktor meslektaşlarını, idarecileri, kaba kuvvetli hademeleri & hatta bizlere hiçbir merhamet göstermeyen bazı hemşireleri bile ne kadar çok öldürmek istediğimizi şimdiye dek fark etmemiştik. Bütün Weir ailesinin boğazlarını kesmeyi çok istiyorduk, çünkü Müdür'ün nerede yaşadığını, bir malikâne kadar büyük & gösterişli hangi konakta oturduğunu biliyorduk. İçimizden bazıları Weir çocuklarını uzaktan görmüştü; isimlerini veya kaç tanesinin hâlâ evde yaşadığını bilmiyorduk, ama bunların hepsini öldürmek isterdik, genç kızları bile, Weir soyadını bir lanet gibi taşıyan masum genç kızlarını bile, o sırada Eli Kanlı Kasap & karısının dehşet içinde seyretmesini sağlayacak, sonra onların da boğazını kesecek, onları domuz gibi yaracaktık! Baş aşağı asacak, tırmalayan çıplak parmaklarımızla bağırsaklarını karınlarından dışarı çekecektik.

Sesimizdeki heyecanı duyan Gretel telaşlandı. *Hayır.*

Duvar gibi biri olan Gretel'in o sıcak kahverengi inek gözleri telaşla büyüdü. *Hayır!*

Bize çıkış yolunun *kaçış*, varış noktasının ise *özgürlük* olduğunu söylüyor.

Sadece Laboratuvar'dan kurtulmak, Pennsylvania Eyaleti'ne kaçmak, kırsalda sığınacak yer aramak. Artık New Jersey Eyaleti'nin bakımı altındaki *deliler* olmadığımızı ilan etmek.

Nat Turner'ın yaptığını yapmak büyük bir hata olurdu: öldürmek.

Çünkü öldürmek öldürmeyi doğurur. Bütün kılıçlar iki tarafı da keser.

Ebenin bize uyarısı buydu. Zira Gretel, Kuzey Binası'ndaki yaşça büyük hemşirelerden biriydi, orada kırk yaşını geçen pek az hemşire görevde kalırdı.

Kibrinin kör ettiği Eli Kanlı Kasap'ın bilmediği şuydu: *İsyanı*, *başkaldırıyı* dile getiren ilk kişi, herkesten çok güvendiği, uzun zamandır hemşire yardımcılığını yapan Gretel'di.

Eli Kanlı Kasap'ın bilmediği, ama bizim bildiğimiz şuydu: Medrick Weir'in bizzat kendi yatağında durdurulması gerektiğini daha yıllar önce anlayan, Gretel'di.

Çünkü bizi avlayan, kemiklerimizin iliğini emip işi bitince bizi bir kenara atan o açgözlü doktor-cerrahları başka kimsenin durduracağı yoktu.

Biz çokuz, o ise tek kişi. Gretel tutsaklığımızda bize böyle fısıldamıştı.

Gretel bu sözleri edene kadar fark etmemiştik. Zira çoğumuz hastaydık, zayıftık, yenilmiştik, kırılmıştık. Bedenlerimiz kan & kadınlara has pislikler sızdırıyordu. Bedenlerimiz başkalarının hakimiyetinde bulunan et çuvallarından ibaretti. Kanımız çekilmiş, organlarımız *enfeksiyon* mahalli sayılarak alınmıştı. *Akıl sağlığı yerinde* olanların dünyasında yaşamak için uygun görülmeyip, bu yüzden bir kenara atılmış & Eli Kanlı Kasap'ın cehennem-hastanesinde ölüme terk edilmiştik.

Temiz hava girebilsin diye kırılmış olan kirli, parmaklıklı bir pencere gibi, *isyan*ın, *başkaldırı*nın fikri bile bizleri galeyana getirmeye yetmişti. Bağımsızlığın çılgınca dalgalanan bayraklarına kalplerimiz coşkuyla selam duruyordu.

Boğaz kesme, yangın çıkarma gibi imgeler, içimize durup durup kuvvet aşılıyordu.

Çabucak gerçekleşti–sarı humma gibi bulaşıcı bir şeydi bu isyan humması. Uzun süredir kapatılmış, kısıtlanmış olanlarımız

bile, hasta & can çekişen Juel ile birkaç ameliyattan sonra isyancı ruhunu yitirmiş Mahala bile isyanın o keskin coşkusunu hissetmeye başlamış, şimdi artık yaşamak & zalim efendimizden intikam almak için yanıp tutuşuyorlardı.

Yaz kuraklığından sonra kurumuş otların üstüne atılan yanan bir kibrit. Çok geçmeden, *isyan* düşleri uykularımıza girer oldu.

Oysa Gretel uyarıyordu–*Kendi hızımızda hareket edeceğiz. Acele etmeyeceğiz. Bir planımız olacak.*

Gretel'in kilisesi üzerinden irtibatta olduğu Pennsylvania, Morrisville'deki bazı kişiler, kaçışımızda bize yardım edecek & tıpkı özgürleşmeye çalışan Afrikalı kölelere sağlandığı gibi bize de *güvenli evler* sağlayacaklardı; ama aceleyle hareket etmemeli, ne kadar suçlu olursa olsun kimseye düşüncesizce zarar vermemeliydik, çünkü bunu yapmamız durumunda, ağır şekilde cezalandırılırdık.

Bize planlarımızı Tımarhane'deki diğer hastaların hiçbirinin bilmemesi gerektiğini söyleyen Gretel'di. Kilitli koğuşlarda, bizimkine benzer bir pisliğin içinde yaşayıp ölen kız kardeşlerimiz bile bilmemeliydi. Çünkü bilirlerse, heyecanları tedbirin önüne geçerdi & kısa sürede açığa çıkar & feci şekilde cezalandırılırdık.

Hemşire yardımcılarına & hademelere de güvenemezdik– en aşağılık konumlardakilere bile. Çünkü size katılmazlar, Efendi'nin gözüne girmek için sizi ele verirler.

Ama Gretel, Tımarhane'deki en eski dostlarından birini gizlice yanına çekmişti; sırrımızı tutacaktı çünkü on yıllardır Efendilere karşı içinde bir kan nefreti besliyordu. Bu kadın, sivil kıyafetlerin bulunduğu depolara erişimi olan & bizim için özellikle erkek kıyafetleri temin edebilecek bir ebeydi.

Yalnızca *akıl sağlığı yerinde insanlar* kılığına değil, *erkek* kılığına da girmeliyiz. *Kadın* olduğumuz anlaşılırsa, anında yakalanırız.

Kentsel bölgelerden uzak durarak Pennsylvania Eyaleti'ne doğru ilerlemeliyiz. Şanslıysak, *sırra kadem basarız.*

Tüm bunlar boyunca Gretel kararlılığını korumuş & hiçbir

boğazın kesilmesine razı gelmemişti, bu Eli Kanlı Kasap'ın boğazı bile olsa.

Gretel'in planı şuydu: Kasap etkisiz hale getirilecek, anahtarları ondan alınarak kafese kapatılan tutsaklar serbest bırakılacak & hepimiz Laboratuvar'dan kurtulacaktık; ama Kasap'ın yaralanmaması ya da en azından ağır yaralanmaması çok önemliydi. Çünkü akıl kârı hiçbir faydaya hizmet etmezdi bu–ağır yaralanma ya da ölüm.

En akıl kârı olan, Kasap'ı bizi zincire vurduğu gibi zincire vurmak & ağzına, onun bizim ağzımıza tıkadığı gibi paçavralar tıkamaktı; bu da gece boyunca her birimizin (farklı) bir rotadan Tımarhane'den kaçması için bize saatler kazandıracaktı.

İntikam değil, kaçış. İsyan & kaçış. Özgürlüğe.

Yangın çıkarmaya gerek yoktu. Hatta yangın yok!

Weir ailesinin evine yaklaşmaya gerek yoktu. Gretel bunda ısrarcıydı.

Ama *hayır*. Çünkü en mağdur olanlarımızdan bazıları, Müdür'ün kumtaşı konağına girip yatağında hazırlıksız yakalanan herkesin *boğazlarını kesmekten* & evi ateşe vermekten şevkle söz ediyordu–bundan aşağısı kesmezdi! Çünkü böyle bir adaletin hayalini bütün hayatımız boyunca kurmuşuz gibi geliyordu bize.

Buna cevaben Gretel sanki bir ebe olduğu, uzun süre Tımarhane'de sözleşmeli hizmetkâr olarak çalıştığı, hatta Eli Kanlı Kasap'ın en çok güvendiği *hemşire yardımcıları*ndan biri olduğu için bir şekilde bizlerden, yani Tımarhane'deki sıradan *deli kadınlar*dan üstünmüş gibi, bizi azarlarcasına daha sert konuşurken, bu tavrı bize hakaret gibi geliyordu, çünkü kibriti atıp, kıvılcımı çakmış olan Gretel'in, payımıza düşen intikamı & kana susamışlığı bizden esirgemeye (bizce) hakkı yoktu & Kasap'ın *hemşire yardımcısı*nın bize, tıbbi personelden biri ya da bir başhemşire edasıyla ne yapıp ne yapmamamız gerektiğini söylemesini hoş karşılamıyorduk.

Şimdi de küçük İrlandalı albino sağır-dilsiz kız protesto etmeye başlamış, o acılı taklit tarzında, konuşmaya zar zor yeten, fi-

sıltımsı & boğuk sesiyle ancak duyulan bir şekilde yalvarıyordu: *Kimseyi yaralamamalıyız. Özellikle de Weir ailesini, onun suçlarından sorumlu değiller onlar.*

Hâlâ evde oturan kızları olduğu düşünülüyordu. Ve elbette karısı da.

Bize dair hiçbir şey bilmiyorlardı & bize hiçbir zararları dokunmamıştı.

Ama *onun çocukları* onlar, diye belirtiyordu Bathsheba. Ve o kadın, *onun* karısı.

Juel'a göre de Kasap'ın boğazını kesmek zorundaydık; nasıl ki İsrailoğulları zalimlerine karşı ayaklanıp onları ezip geçtilerse, biz de ailesinden elimize geçen herkesi öldürmeliydik. Kuzey Binası & Müdür lojmanı ateşe verilmeliydi–yerle bir olmalıydı & içeride mahsur kalıp kurtulamayan şanssızlar, alevler içinde ölmeye bırakılmalıydı.

Aslında İlahi Takdir'in bir emri vardı: Tutsaklar onları tutsak edenlere başkaldırmalı & (aramızdan) onca kişinin acı çektiği & öldüğü hastane yakılıp yok edilmeliydi.

Bu sesler korosuna (aramızdan) herkes hararetle katıldı –sakinliği & tedbiri elden bırakmamaktan dem vurmalarıyla, tıpkı çıplak elleriyle bir orman yangınını söndürmeye çalışan insanlara benzeyen Gretel & Brigit hariç– ama artık çok geçti.

Gretel yineliyordu, düşüncesizce davranmamaya & kimseye gereksiz zarar vermemeye söz vermeliydik, aksi takdirde nehrin öbür yakasındaki Morrisville'deki kilise dostları bizimle ilişki kurmak istemeyecekti & fena şekilde cezalandırılacaktık.

Peşimize düşerler, bizi zincire vurulmuş halde geri sürüklerler. Cinayet eğilimli deli kadınlar olarak yine bir yere kapatılırız. İsyanımızın hikâyesi bize karşı döndürülür, davamıza verilen destek baltalanır, sonunda şu andakinden de beter duruma düşeriz & bütün "kadın deliler" bizim yaptıklarımız yüzümüzden "cinayet eğilimli" damgası yer.

Fakat eğer Gretel'in planı başarılı olursa, Tımarhane'den kaçan bizler sadece hastaneden firar etmiş kaçaklar sayılacak, cezalandırılması gereken suçlular olarak görülmeyecektik; Kasap Weir için pek az kişi sempati duyacaktı, onun adaletsizlikleri belki Trenton gazetelerinde ortaya dökülecekti. Tımarhane'de Kasap'ın dehşet estiren hükümranlık dönemini bilen herkes, ondan kurtuldukları için rahat bir nefes alacaktı.

Onun utanç & rezillik içinde yaşamasına izin verilmeliydi. Çıplak, saldırıya uğramış bedeni herkes tarafından görülmeliydi.

Böyle olması durumunda, görevinden çekilirdi. Artık Tımarhane'deki hiçbir kadın hastaya bir daha asla tehdit oluşturmazdı.

Her şeyden önemlisi, *yangın çıkmamalıydı. Çünkü herhangi bir yangında, masumlar da ölebilirdi.*

Bu mantığa (istemeye istemeye) katıldık. Gretel'in haklı olduğunu anladık. Sadece kaçaklar olarak önemsiz sayılacaktık, bizi yakalamak için kimse büyük bir çaba göstermeyecekti, başımıza ödül konmayacaktı.

İntikam değil, kız kardeşlerim! İsyan, özgürlük & kaçış.

*

Dr. Weir! Dr. Weir! Size ihtiyaç var...

Bathsheba'nın planlanmış ameliyatının arifesinde, Mart ayının bu gününde alacakaranlığın peşinden gelen karanlıkta, küçük İrlandalı sağır-dilsiz kızın yalvaran seslenişi, bir mesafe uzakta, kumtaşı konaktaki gösterişli döşenmiş çalışma odasında bulunan Eli Kanlı Kasap'ın kulağına ulaşır gibiydi.

Eli Kanlı Kasap, İrlandalı kızın durgun havada (karanlık, parıltılı) bir tüy gibi süzülen titrek sesini gerçekten işitmiş miydi, yoksa yalnızca işittiğini mi sanmıştı?

Kasap böyle bir siren çağrısına nasıl direnebilirdi? Elbette *Dr. Silas Aloysius Weir gibi yaşlı ahmaklar direnemezdi.*

Çalışma odasındaki devasa maun masasının başında, yarı aydınlıkta afyon ruhu & viski içiyor. Kasap-cerrah, sabah tek bacak-

lı deliye yapacağı *histerektomi* üzerine notlar alıyor olmalıydı–neydi kadının adı, kızgın kızgın bakan, saldırgan derecede çirkin, görmesi bile iğrenç olan parlak, kesik bacaklı.

Histerektomi anestezi olmadan yapılacaktı, morfin damlası bile kullanılmayacaktı, zira böylesi önemsiz bir ameliyatın pek acı vermeyeceği düşünülüyordu, hele ki bu kadar hissiz biri için, kaba saba bir yaratık, zehir gibi bir dili olan biri–hatta şartlar bunu gerektirirse *cerrah, onun (iltihaplı) dilini de kesip alabilirdi.*

Böyle düşünceler düşünür, zihni oradan oraya sürüklenirken, yıllar önce Brigit Kinealy'nin ona minnetten kırılarak verdiği küçük oyma güvercini şehvetle okşuyor.

Silas Weir için, neredeyse hiç tanımadığı öz kızlarından da kıymetliydi bu küçük İrlandalı öksüz. Ya da cüssesiyle içini sıkan karısından. O iyi Hristiyan eşten! Silas Weir, Theresa'dan birkaç yıl fazla yaşasa da bu küçük İrlandalı hemşire-yardımcısı gelip tam da bu eve yerleşse diye bir kereden çok dua etmişti.

İrlandalı öksüze duyduğu arzunun bu kadar derin olmasına, durgun bir bataklığın zehir üretmesi gibi ruhunda bir zehir gibi birikmiş olmasına gururu elvermiyordu. Toplumda mevki sahibi bir beyefendi olarak, bu denli aşağı konumdaki birine ancak bir Efendi olarak yaklaşabilirdi; o durumda da zulüm, şefkatten önce gelmeliydi.

Gece bastırdıkça, bu arzu Eli Kanlı Kasap'ın içinde bir sis gibi yükseliyor, o sisin içinden şu çağrı beliriyordu: *Dr. Weir! Dr. Weir!*

Elini kulağına götürüp büyük bir iştiyakla dinledi.

Feneri, dışarıda yanında bulundurmak için, heyecandan eli ayağına dolaşarak kaldırıyor.

Kıymetli anahtarlık halkasını içeren valizini alıyor. Laboratuvar'ın anahtarı & diğer özel odaların anahtarları.

Boğuk bir sesle sesleniyor. *Evet? Şimdi benden ne istiyorsunuz?*

Dışarıdaki karanlıkta Silas Weir'in iki *hemşire-yardımcısı.* Nişastayla kolalanmış hemşire üniformaları üzerlerinde, dimdik du-

ran beyaz kolalı başlıkları başlarında. Ah, güvenilir köle-kızları! Ebe ile buruşuk kalbini çalan küçük İrlandalı kız.

Hastalarınızdan biri, Dr. Weir. Fena kanıyor.

Titrek mum ışığında, bir erkeğin nefesini kesecek kadar güzel bir yüz. Ve hemen yanı başında, her zaman sağduyu, pratik bilgelik & onun iyiliğine yönelik bitmek bilmez bir ilgiyle özdeşleştirdiği, asık suratlı Gretel. Ve böylece Eli Kanlı Kasap, bir elde fenerini tutup, diğer elinde valizini kavrayarak, hiçbir şeyin farkında olmadan, tereddüt etmeksizin peşinden gitti *hemşire-yardımcıları*nın.

Sanrının tatlılığı içinde, çok yukarılarda, ince, yaprak gibi bulutların parlayan beyaz bir ay yüzünün önünden sürüklenip durduğunun, o ay yüzünün, geçmişe, geçmekte olana & çok yakında Trenton, New Jersey'de olacaklara hayretle baktığının farkında olmadan.

İki mum taşıyıcısının önderliğinde, rüzgârlı yürüyüş yolundan Kuzey Binası'nın arka girişine doğru & tanıdık kapıdan içeri; dar merdivenlerden nefessiz yukarı & binanın en üstünde, üçüncü katındaki Laboratuvar'dan içeri, orada, Eli Kanlı Kasap yanlarından geçerken yataklarının yanında hazır ola geçmiş gibi, ellerinde yanan mumlarla duran deli-hastalar & nihayet, Laboratuvar'ın bu bölümdeki hastalar genellikle çok geçmeden *yok hükmünde* ilan edileceği için Müdür'ün nadiren uğradığı *kısıtlama* koridoruna.

Ayağa kalkmalarına izin vermeyecek kadar küçük hücrelere kapatılmış üç zavallı tutsaktı orada. Eli Kanlı Kasap, bu delileri hatırlamıyordu –yalnızca birinin adının *Juel* olduğunu anımsıyordu; *hemşire– yardımcıları*nın çağrısının sebebi de oydu: Juel yere yığılmıştı, Juel kanamaya başlamıştı, lütfen Juel'i muayene eder miydi? Çünkü Juel'i Silas Weir'den başka kimse kurtaramazdı!

Yükünü hafifletmek için, *hemşire yardımcıları*ndan genç olanı, feneri parmaklarından almayı teklif etti; işini hafifletmek için, yaşça büyük *hemşire yardımcısı* anahtar halkasını parmaklarından almayı & kafesi kendi açmayı teklif etti & işte o anda, gökyüzünü yaran bir yıldırım gibi, soluk soluğa bir sürü halinde biz, Eli Kanlı

Kasap'ın arkasına üşüşüp, Gretel'in bize yalvardığı üzere karşı koyacağımıza söz vermiş olduğumuz bir intikam ateşiyle üstüne çullandık; ama çok uzun süredir avımıza ulaşmaktan alıkonulmuş aç yırtıcı kuşlar gibi, kanımız o anda öyle sıcak & öyle güçlü atıyordu ki, Kasap'ın buna itiraz etmek için nefes almasına fırsat kalmadan üzerindeydik, yardım çığlığı atmak için nefes almasına fırsat kalmadan, onu tırmalıyor, ona vuruyor, yumruklarımızla demir gibi darbeler indiriyor, çığlık çığlığa sunak taşına sürüklenen bir keçi gibi yere yıkıyorduk onu. O kadar uzun süredir yoksun bırakılmış bizler için büyük bir heyecandı Kasap'ın kanının ilk parıltısını görmek–o ki bizim kanımızı binlerce kez görmüştü, ama biz onun kanını hiç görmemiştik; büyük bir heyecandı kanının ilk kokusunu içimize çekmek, ömrümüzde hiç bilmediğimiz arzuları uyandırıyordu içimizde. Parmaklarımız, onun grileşmiş, seyrelmiş, kalay rengi saçlarını hevesle yoldu; tırnaklarımız ince saç derisini & koca kulak memelerini yırttı; kolalı yakasını kavrayıp yırttık & çıkık kemikli ayak bileklerine inmiş ince koyu pantolonunu, neşe içinde yırtıp, adamın çıplaklığını, sarkık solgunluğuyla gözler önüne serdik; yumuşamış, büzüşmüş cinsel organlarını & titrek beyaz kalçalarını alayla & küçümsemeyle tırmaladık; bu esnada Kasap bir dilenci gibi hayatı için yalvarıyor, elleri & dizleri üzerinde donakalmış, ağlayarak inliyor, beli kırılmış bir yılanın sürünmeye çalışacağı gibi güvenli bir yere doğru sürünmeye çalışıyordu; nasıl da kahkahalarla gülüyorduk ona; aptalın, bizim için tasarladığı bu cehennemî yerde hâlâ *güvenli bir yer* olabileceğini hayal etmesine.

Pis paçavralar tıktık ağzına, kirle kaplı saman demetleri tıktık ağzına, sevinçten kendimizden geçmiş bir halde, çıplaklığının zavallılığı içinde Kasap merhamet dilenirken, kanayan yüzünü parmaklarıyla korumaya çalışır & parmakları hoyratça bizimkiler tarafından itilirken, biz sevinçten deliye dönmüş halde, Kasap ise yalvarır, ağlar, İsa Mesih'e, Tanrı Baba'ya onu esirgemeleri için dua ederken; her birimiz Laboratuvar'dan aldığımız bir aleti onun üzerinde "tedavi" amaçlı kullanmak üzere kuşanırken –

neşter, küret, kaşık– spekulum, forseps, kateter, hipodermik iğneler, diş çekme kerpeteni, kan akıtma bıçağı, ampütasyon testeresi & korkudan büzülmüş penisiyle testislerini çevreleyen dahiyane tel halkası yavaşça sıkılaştırılarak yumuşak dokuyu, ince beyaz-adam uyluklarının altında biriken kanlı sıvı-jöleye çevirene & adamı acıdan sersemletip, ölçülemez bir ıstırabın içine gömene dek acımasızca bastırılan *écraseur*.

Haleluya! Şu noktada artık hücrelere & kafeslere kilitlenmiş olanlarımız azat edilmiş & uyuşukluktan eyleme geçmişti; aylardır ilk kez dik durabiliyor, coşkunun verdiği güçle başımızı kaldırabiliyorduk; buruşmuş bir yarasayı andıran, taş çatlasa yetmiş pound ağırlığında ama yırtıcı olan Juel geliyor, kemirgen pençeleri gibi uzamış & keskinleşmiş tırnaklarını Kasap'ın solgun etli göğsüne saplayıp, kalbini oymaya çalışıyor; parçalanmış üst dudağı domuz kılı gibi tırtıklı Zenobia geliyor, homurdanarak & hırlayarak bağırsaklarına saldırıyor; eksik bacağıyla sekerek yürüyen, ışıl ışıl & yırtıcı Bathsheba, elinde testereyle Kasap'ın (iltihaplı) ayak parmaklarını kesmeye geliyor; elinde kaşık-spektrumla Nestra, Kasap'ın sımsıkı kapanmış anüsünü zorla açmaya & anüse hipodermik bir iğneyle kara yılan kökü, amonyak, kırmızı biber, güzelavrat otu & cıvadan oluşan yakıcı bir karışım enjekte etmeye geliyor; harap bedeninden Kasap'ın ikiz kız bebekleri forsepsle çekip çıkardığı Wilhelmina, şimdi o aynı forsepsle geliyor, kafası koparılmış bir tavuğun içini boşaltır gibi Kasap'ın yırtılmış bağırsaklarını kavrayıp sertçe çekiyor & elinde toplardamarları & atardamarları kesmek için keskin bir bıçak & sımsıkı turnikeler yapmak için beyaz sargı rulolarıyla bize geri getirilmiş intikam dolu Lucy & hayret verici biçimde aramızda beliren, daha önce hiç görmediğimiz öfkeli, kızıl saçlı, solgun, çilli yüzlü bir kız, Kasap'ın kasıklarını ustura ile biçiyor. *Beni unuttun mu, Doktor Bey? Ben Ho-Ho-Kus'ta katlettiğin Bettina'yım* & Kasap, aramızdan kimlerin dişlerini uyuşturmadan çenesinden çekip çıkardıysa, şimdi sırayla penseyi alıp onun çirkin, sararmış dişlerini oyuk oyuk, kan revan için-

deki diş etlerinden sökerken, kahkahalar atıyorduk, bir yandan Kasap'ın ağzı kanla doluyordu, boğazı kanla doluyordu, kanında boğulan Kasap'ın artık daha fazla merhamet dileyecek hali kalmamıştı çünkü artık ona en sadık *hemşire-yardımcıları* bile onu terk etmişti, vahşi ellerimizi durdurma çabasından vazgeçmişlerdi, zira sahiden hem Gretel hem Brigit, avın coşkusuyla kuduran sırtlanlar gibi, tertipli hemşire önlükleriyle bize katılmıştı, Eli Kanlı Kasap bu en kirli zeminde cansız yatarken, dillerimizle onun kanlı kalıntılarını yalıyorduk, çünkü merhamet olamazdı, bağışlanma olamazdı, tıpkı yeryüzünün geçirdiği bir nöbet sonucu fışkıran asit sıcaklığındaki lavın önüne çıkan her şeyi yakıp yıkarken bağışlayıcı olamayacağı gibi.

VI

Sondeyiş: Ahiret Hayatı

Söz

JONATHAN WEIR'İN TANIKLIĞI

Bir yangın çıktı, baban ağır yaralı. Derhal eve dön!

Hayatımda aldığım ilk telgraf bana 14 Mart 1861 sabahı, Philadelphia'daki pansiyonuma ulaştı & hiç tereddüt etmeden bir sonraki trenle Trenton'a döndüm.

Tımarhane'deki hastalar arasında bir tür *isyan*ın yanı sıra bazı hastaların hayatını kaybettiği "felaket boyutunda bir yangın" çıktığı haberi, bu dehşet verici gelişmeyi yeni duymaya başlayan herkes gibi beni de yerime çivilemişti.

En büyük korkum, babamın aldığı yaralardan ötürü ölmesiydi. Eve vardığımda çoktan ölmüş olmasıydı. Korkum babam için olduğu kadar, isyankâr hastaların başına gelecekler içindi.

Çünkü Brigit Kinealy'yi düşünüyordum: O da yangında yaralanmış mıydı? *Ölmüş* müydü?

Koruyamamış olduğum sevgili Brigit'imin bir şey gelmiş olabileceğini düşünmek beni sarsıyordu.

Brigit'i bir süredir görmemiş olmak, yüreğime batan bir diken gibiydi. Son birlikte olduğumuzda, ona Philadelphia'ya taşınmak zorunda olduğumu söylemek zorunda kalmıştım; çünkü artık o zamana dek tüm hayatım boyunca yaptığım üzere babamın çatısı altında yaşayamaz, onun cömertliğini kabul edemezdim; Brigit'e ona yazacağıma & fırsat buldukça ziyarete geleceğime dair söz verdim, ama yüzünde öyle bir şaşkınlık & incinmişlik vardı ki, hatırladıkça gözyaşlarına boğuluyorum...

Brigit'e söz verdiğim gibi yazdım, elimde yalnızca Tımarha-

ne'nin adresi vardı, fakat ondan hiçbir haber alamadım; mektubumun eline ulaştığına dair de hiçbir güvence yoktu.

Brigit'e üç kez daha yazıp mektupları Tımarhane'ye yolladım, ama ne yazık ki ondan bir ses çıkmadı.

Yine de planım bakiydi: Yeterli miktarda parayla Trenton'a dönecek, Brigit'i sözleşmesinden kurtararak özgürlüğünü satın alacaktım. Babamla sözümü sakınmadan, korkusuzca konuşacaktım. Beni *mirastan mahrum bırakmak*la tehdit etmesine ya da zorbalamasına izin vermeyecektim.

Açıkça söyleyecektim, *babamın mirası umurumda değildi.* Hayattaki yolumu kendim çizecektim. Kariyerimi ilerletmek uğruna büyüklerime karşı kendimden ödün vermeyecektim.

Brigit Kinealy'den hayat arkadaşım olmasını isteyecektim–ister *kız kardeşim*, ister *karım* olarak. Ailem ne kadar çıngar çıkarırsa çıkarsın.

Eğer Brigit *evet* derse, onu Philadelphia'ya getirecek, eğitimine devam etmesini sağlayacaktım. Köleliğe karşı yürüttüğümüz davada onu benim yoldaşım yapacaktım.

Boston'a taşınabilirdik belki; çünkü William Lloyd Garrison'ın Anti-Slavery Society'sinin (Kölelik Karşıtı Topluluk) cesur yayınlarından çok etkilenmiştim. Kölelik karşıtlığı davasını ilerletmek adına kadınların erkeklerin yanında, onların eşiti olarak çalıştığı Anti-Slavery Society bana çekici geliyordu. Böyle çevrelerde, *Efendisi tarafından kötü muamele görmüş* & sonra özgürleştirilmiş bir beyaz İrlandalı *sözleşmeli hizmetkâr*ın varlığı memnuniyetle karşılanırdı.

Ama şimdi, bu şok edici haber! Telgrafı annemin ağabeyi yollamıştı; siyasi duyarlılıklarımı & kölelik karşıtlarının "yuva"larından olan Philadelphia'ya taşınmamı onaylamayan anne tarafı akrabalarımdan bana gönderilen çoğu mesaj gibi, kısa & pek bilgi vermeyen bir mesajdı.

Trenton yolunda, *The Philadelphia Inquirer* gazetesinde New Jersey Kadın Tımarhanesi'nde çıkan yangını okuyorum: Kilitli

koğuşlarda bulunan, sayısı bilinmeyen bazı hastalar, alevler ya da duman zehirlenmesi sonucu hayatlarını kaybetmişlerdi. Bir "araştırma laboratuvarında" tutuşturulan paçavralarla başladığı söylenen yangından, bir hasta isyanı sorumlu tutuluyordu.

Tımarhane Müdürü Silas Aloysius Weir, Kuzey Binası'nın dışında, yerde baygın yatarken bulunmuştu; yaralarının ciddiyeti "bilinmiyordu".

*

1861 ilkbaharının başlarında havada öylesine çok şey vardı ki– Güney'de *köle isyanları*na dair her türden tehdit ya da söylenti & baskıcılar arasında büyük bir korku. Neredeyse her gün, *bastırılmış* bir köle ayaklanmasına dair korkunç bir hikâye anlatılıyordu. Yine de, közlerin arasından fışkıran alevler gibi, bu hikâyeler durmadan patlak veriyordu.

Tımarhane'ye kapatılmış zavallı kadın hastaların, Afrikalı kölelerin isyankâr ruhundan ilham alarak zalimlerine karşı ayaklandıklarını duymak, benim için pek de sürpriz olmazdı.

Öyle görünüyordu ki, Silas Weir'in Kuzey Binası'ndaki tutsak hastaları ona karşı ayaklanmış & onu yaralamayı başarmıştı; ama yine de böyle bir ayaklanmanın trajik bir sonla bitmeyeceğini hayal edemiyor & Brigit'in tutuklandığını ya da daha kötüsünü duymaktan korkuyordum.

"Tanrım, ikisini de esirge. Brigit'i de, Babamı da!" Sessizce böyle dua ettim.

Çünkü babam Silas Weir'in inandığı sert Kalvinist Tanrı'ya inanmasam da, adalet, merhamet & affedicilikle dolu daha iyicil bir Tanrı'ya inanıyordum.

Başlangıçta, kaçak "kadın deliler" (basında böyle adlandırılmışlardı) kendi elleriyle çıkardıkları yangından gerçekten kaçmayı başarabilmişler miydi ya da yangın kazara mı çıkmış & hepsi, Kuzey Binası'nı & yakındaki bir iki ek binayı saran bu yangında ölmüş müydü, bilinmiyordu.

Müdür lojmanının yangına maruz kalmamış & annemle hâlâ evde yaşayan altı kardeşim dâhil evdeki herkesin yaralanmadan kurtulmuş olduğunu öğrenmek beni rahatlatmıştı; şimdilik annemin ailesiyle birlikte Vineland'da kalıyorlardı.

Yetkililer, babamın hastalarının çoğunun hem zihinsel hem de fiziksel açıdan ağır hasta kategorisinde yer alması nedeniyle, böyle bir felaketten sağ çıkmalarının pek olası olmadığını & büyük ihtimalle diğerleriyle birlikte alevlerin arasında can verdiklerini varsaymıştı.

Birkaç gün içinde gizemin bir kısmı çözüldü: Biri yalnızca tek bacaklı & hepsi dişsiz olan, bakımsız & altüst haldeki birkaç kadın, birkaç mil ötedeki Bucks ilçesi kırsalında, yırtık pırtık erkek giysileri giymiş & yollarını kaybetmiş halde dolaşırken yakalanmıştı; tek bacaklı kadın, çılgınca & bir Eski Ahit peygamberinin sesiyle, *Tanrı'nın Kasap'ın başına ateş indirdiğini* & onlara hayatlarını kurtarmak için kaçmalarını emrettiğini söylüyordu; bir diğeri, yalnızca boğuk bir fısıltıyla konuşabilen buruşmuş, yarasaya benzeyen bir yaratık, *Kasap Weir'in günahlarından pişmanlık duyduğu için yangını kendi çıkarttığını* iddia etti.

Akıbeti belli olmayan diğer hastaların ise *sırra kadem bastıkları* bildirilecekti.

*

Babamın (özel) kayıtlarının yangında kaybolmasıyla, ki kendisi bunu iddia edecekti & babamın yetkililerle konuşabilecek durumda olmamasıyla birlikte, yangından önceki koşulların tam olarak ne olduğu ya da fail ya da çaresiz kurban olarak kimin olaya dâhil olduğu bilinmiyordu, hiçbir zaman da bilinmeyecekti.

Açık olan tek şey, *bazı kişilerin kayıp olduğuydu, ölü ya da diri.*

Yeniden, sözleşmeyle Tımarhane'ye bağlı olduğu söylenen hizmetkâr Brigit Kinealy'nin durumunu öğrenmeye çalıştım; ama bu kez de işgüzar bir idari asistan tarafından terslendim; Hemşire Amiri'yle görüşmekte ısrar ettiğimde, bana doğrudan bu isimde kimsenin şimdiye kadar Tımarhane'nin hemşire kadrosunda bulunmadığı söylendi.

"Ama bu mümkün değil," diye itiraz ettim, "Brigit Kinealy, Dr. Weir'in Laboratuvar'ına atanmıştı, eminim."

"Ben de *eminim* ki atanmadı."

Amir Fussell beni bu şekilde, çenesinde öyle bir öfke ifadesiyle tersledi ki, sanki koruyucusu Silas Weir'i daha da yaralamak için nasıl plan yaptığımı biliyormuş gibiydi.

Aile içinde tüm dikkat, hayatta kalmış, en kötü yaralarını atlatmış olmasına rağmen, onu tanıyan herkesin söylediğine göre, *ruhen de bedenen de ciddi biçimde değişmiş* olan Babama yönelmişti.

Babamın ölmemiş olmasından duyduğum bu rahatlama, onu gerçekten de sevdiğimi fark etmemi sağladı–seviyor *olmalıydım*: onu şiddetle onaylamıyor olmama rağmen.

Acaba geçmişteki saygısız davranışlarım için, kırbaçlamam için gönderdiği "İrlandalı kızla" olan ilişkilerimdeki aldatmacadan dolayı & bir süre onun çatısı altında yaşarken zor bir oğul olduğum için Babamdan af mı dilemeliyim diye düşündüm.

Şimdilik temkinli davranıp, Babamın biraz daha iyileşmesini beklemenin daha nazikçe olacağına karar verdim.

İtfaiyeciler olay yerine gelirken alelacele yangına koşup, babamızın yerde yatan hareketsiz bedenini Kuzey Binası ile aile lojmanımız arasında bulan, erkek kardeşim Solomon olmuştu.

İlk başta, eğilip çıplak & harap olmuş bedene bakan Solomon, Babam ölmüş olmalı, diye düşünmüştü: Ne bir soluk alışverişi ne de bir kalp atışı hissedebiliyordu. Babama seslenerek onu uyandırmaya çalışmış, ona yalvarmıştı, ama nafile. Babamın gözlerinden biri şiş & mosmordu, diğeri ise görmeksizin boşluğa bakıyordu. Burnu kırılmış, kan sızdırıyordu. Saçlarının büyük kısmı sanki tutam tutam koparılmışçasına eksikti. Kanayan alt çenesinden birkaç diş eksik görünüyordu. Her iki elinin parmakları da paramparçaydı.

Genel olarak, Babamın vücudu kesiklerle & kanayan onlarca yüzeysel yarayla kaplıydı. En ağır yaraları kasık bölgesindeydi; cinsel organlardan geriye sadece ezilmiş, küçülmüş, kanlı doku parça-

ları kalmıştı—penis & testisler neredeyse tanınmayacak haldeydi; görünüşe göre o kadar sıkıştırılmışlardı ki içleri jel kıvamında dışarı sızmıştı. Büzüşmüş kalçaları, adeta vahşi bir hayvan saldırmış gibi, pençe izleri, bıçak darbeleri & kazınmış yerlerle kaplıydı; anüs tahriş olmuş, iltihaplı & kanla birlikte bağırsakları sızdırır durumdaydı. Buna karşın, tuhaf bir şekilde, babamın bedeninde çok az yanık vardı & saçlarının kalan kısmında neredeyse hiç yanık izi yoktu.

Babamı canlandırmayı başaramayan Solomon, çaresizce yardım çağırmaya koşmuştu.

Solomon'un anlatımına göre, babam yangını fark ettiğinde Kuzey Binası'na koşarak hastaları yangından kurtarmaya çalışmış, ancak geri çekilmek zorunda kalmıştı; yere düşmüş, yaralanmış & sürünerek güvenli bir yere ulaşmaya çalışırken bu çaba içinde bilincini kaybetmişti.

Kısacası, babam yangın & dumana yenik düşüp çimlerin üzerinde yığılıp kalana dek kahramanca davranmıştı.

Bu, Weir ailesi & akrabaları tarafından dile getirilen & ardından gazetelerde yeniden üretilen anlatım olacaktı: Mesai saatleri dışında araştırma Laboratuvar'ında bir yangın fark eden Silas Weir, hastaları kurtarmak amacıyla cesurca Kuzey Binası'na koşmuş, ancak alevlere & dumana yenik düşerek, kendini güvenliğe sürükleyebilmeyi zar zor başarmıştı.

Gerçekten de, Silas Weir'in 13 Mart 1861 gecesindeki kahramanca davranışına dair bu anlatı, yerel yorumcular, haber kaynakları & tarihçiler tarafından dile getirilen resmî anlatı haline gelecekti; o sırada, Silas Weir'in Kuzey Binası'nı, kendisini reddeden *güzel bir kadın akıl hastası*ndan intikam almak gibi *çılgınca, kindar* bir amaçla kendi yaktığına dair söylentiler de dolaşmaya başlamıştı.

Benim özel tahminimse, birisinin Babamı güvenli bir yere sürüklediği yönündeydi, Silas Weir'in ölmesini istememişti besbelli. Babamın yaraları çoktu, bazıları da son derece zalimceydi; fakat hiçbiri ölümcül değildi.

Saygıdeğer hekimi barbarca cezalandırıp onun *erkekliğini tamamen elinden aldıktan* sonra, işkencecileri onun *ölmemesi için* özel bir özen göstermişti.

Bu şekilde, (öyle tahmin ediyordum) Dr. Weir hayatının geri kalanını hem aldığı yaraları hem de bu yaraları açan kişileri düşünerek geçirmek zorunda kalacaktı; daha da önemlisi, bu (kimliği bilinmeyen) saldırganlar idamlık bir suç işlemiş olmayacak, dolayısıyla yetkililer tarafından o kadar canhıraş biçimde aranmayacaklardı.

Söylemeye ne hacet, bu gözlemimi kendime sakladım. Hem Weirler hem Cleffler arasında sorumsuz, güvenilmez & terbiyesiz olarak ün yapmış olabilirim, ama kimse beni aptal addetmeyecektir, eminim.

Bu sıralarda, Babam izolasyon altında, Müdür lojmanının üst katındaki bir odada iyileşmeye çalışıyor & Tımarhane'den hemşireler tarafından bakılıyorken, tüm Amerika Birleşik Devletleri komplo teorileriyle & isyan, ayaklanma hayalleriyle kaynamaya yüz tutmuştu. Her gün gazetelerde kölelik yanlısı eyaletlerin birlikten ayrılma taleplerine dair haberler yer alıyor, her gün, köleliğin sınır eyaletlere yayılmasını engelleme yönünde kölelik karşıtı talepler gündeme geliyordu. Nat Turner'ın talihsiz isyanının üzerinden otuz yıl geçmişti, (benim doğumumdan çok önce!) ama Nat Turner'ın ruhu hâlâ yaşıyordu & köle sahiplerinin uykularına musallat oluyordu. Gelmiş geçmiş tüm isyanların en cüretkârı, West Virginia'daki Harpers Ferry'de Hristiyan şehit John Brown tarafından düzenlenmiş, üzerinden henüz iki yıl bile geçmemişti; ardında burun deliklerine barut gibi işleyen kesif bir pişmanlık kokusu bırakmış bir fiyasko.

Tüm bu isyanlar arasında, bana en zekice geleni buydu: Tutsaklar, onları tutsak edeni alt etmiş, onu son derece aşağılayıcı bir biçimde cezalandırmış ama öldürmekten geri durmuşlardı; böylece tutsak eden, hayatının geri kalanını onların aşağılamasının damgasıyla geçirmek zorunda kalacaktı; isyanlarını da büyük bir

yangının gölgesinde gizlemişlerdi; öyle ki hayatta kalmışlarsa bile, rollerini tespit etmek imkânsızdı.

Hem Brigit hem de Gretel'in bu isyana bir şekilde karışmış olduklarından hiç şüphem yoktu; zira onlar babamın en güvendiği hemşire-yardımcılarıydı. Ama her ikisi de geçimleri için Silas Weir'e bu kadar bağlı & onun bu denli güvenini kazanmışken, babama gerçekten bedensel bir zarar vermek istemiş olabileceklerine inanamıyordum.

"Brigit yapmaz. Benim melek sevgilim yapmaz" Kolay kolay aksine ikna edilemeyeceğim bir kesinlik gibi geliyordu bu bana.

*

Bundan sonra gelenler, ancak *Dr. Silas Aloysius Weir'in Ahiret Hayatı* olarak adlandırılabilir.

Babam, Kasım 1888'de, yetmiş yedinci yaşında ölene dek yirmi yedi yıl daha yaşadı; bütün bu süre boyunca New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'nin Müdürü olarak kalacak, ancak daha genç asistanı Amos Heller, Vekil Müdür rolüne yükseltilirken, babamın idari sorumlulukları giderek azalacaktı; en önemlisi, Kuzey Bina'nın & (adı çıkmış) Laboratuvar'ın yok edilmesinden sonra babamın özgün tıbbi araştırmaları ciddi ölçüde sekteye uğramıştı.

Babamın daha az faal olduğu bu dönemde, ona önce gönülsüzce gösterilen mesleki takdir, daha sonraları coşkulu bir akın halinde gelir olmuştu; prestijli American Association of Physicians & Surgeons (Amerikan Hekim & Cerrahlar Derneği), Silas Weir'i "tıbbi araştırmanın sınırlarında gezinen öncü dehası" nedeniyle üyeliğe kabul etti & daha da prestijli olan National Society of Medical Science, ona *Modern Jino-Psikiyatri'nin Babası* unvanını verdi–tıbbi bilimlerin tarihinde bu şekilde onurlandırılan ilk kişiydi.

Babamın Trenton, New Jersey'deki ölümünün ardından, en kapsamlıları Trenton, Newark & New Brunswick gazetelerinin ön sayfalarında olmak üzere, mesleki dergiler de dâhil çok çeşitli yayınlarda ölüm ilanları yer alacaktı; babamın Cleff ailesinden olan kayınları bile *The New York Times*'ın Dr. Silas Aloysius We-

ir'i *öncü-reformcu, korkusuz bir vizyon sahibi & hümanist* olarak öven iki sütunluk ölüm ilanından etkilenmişti.

Zamanla, Tımarhane arazisinin ön girişine yakın bir noktaya babamı anan bir heykel dikilerek, selefi Medrick Weir'in heykelinin yerini alacaktı; gerçek boyuttan biraz büyük & bronz dökümden yapılmış her iki heykelde, oturur pozisyonda, erkekçe bir vakar & ciddiyet içinde, geleceğe bakan figürler tasvir edilmişti.

Topladığı tüm bu takdirin ışığında, 1861'deki yıkıcı yangının ardından Silas Weir'in, onu tanıyan herkesin söyleyeceği üzere, fiziksel & zihinsel yaralarından hiçbir zaman tam anlamıyla iyileşememesi, ne kadar da ironikti. *Adeta kalbinde bir ışık sönmüş gibiydi.*

İnsan arasında Babam daha da ketumlaşır & içine kapanırdı; bir zamanlar gençliğin övüngenliğiyle davrandığı profesyonel ortamlarda bile ruhu sanki büzüşmüş gibiydi. Tanımlanamayan bir mide-bağırsak rahatsızlığı nedeniyle Babamın her daim bir tuvaletin yakınında olması gerekiyordu; bu engel onun için büyük bir rahatsızlık & utanç kaynağıydı & seyahat etme umutlarını önemli ölçüde sınırlıyordu. Örneğin *fistül*ün cerrahi tedavisini göstermek üzere davet edildiği, Kuzey Amerika'daki belli başlı hastanelere.

Tıbbi meslektaşları, Silas Weir'in zamanının büyük kısmını ailesinin koynunda geçirmeyi tercih ettiğini varsayarken, ailesiyse zamanının büyük kısmını Tımarhane'deki ofisinde geçirmeyi tercih ettiğini varsayıyordu!

Kardeşlerimin her birinden, Babamızla ilişkilerinde benim kadar rahatsız hissettiklerini & onu evin içinde hiçbir zaman Tımarhane'deki görevlerinin koşuşturması & dalgınlığıyla onların isimlerini karıştırmaya meyleden uzak bir figürden fazlası olarak bilmediklerini duymak, suçluluk duyan kalbime merhem olmuştu.

Ama *benim* adımı karıştırmazdı! İlk doğan oğlu olarak, Babam için ben hep "Jonathan"dım–aramızdaki tüm farklılıklara rağmen, Babamın en çok beni sevdiğine inanırdım.

(Çocuklarıyla bu tür mahrem konular hakkında asla konuşmayacak olan) annemden değil, akrabalardan öğreneceğim kada-

rıyla, o felaket gecesi aldığı yaraların ardından Babam artık Annemle aynı yatak bir yana, aynı yatak odasında dahi uyumaktan kaçınmaya başlamıştı; çıplak bedenine ne Annemin ne de herhangi bir başkasının –başka bir hekimin bile– bakmasına izin vermez olmuştu. Şiddetli baş ağrılarına, nefes darlığına, omurga & eklem ağrılarına, kronik kabızlık, aralıklı ishal & birçok başka sıkıntıya meyilli olmasına rağmen, Babam herhangi bir uzmana danışılmasını asla kabul etmiyordu; rahatsızlığını öğrenen büyük ağabeyi Franklin kendisini muayene etmek üzere Boston'dan gelmeyi teklif ettiğinde, Babam soğuk bir karşılık vermişti: "İlahi Takdir'in bana bahşettiğini korumak, İlahi Takdir'e düşer. Ben İlahi Takdir'in iradesine müdahale etmem."

Annemin inancına göre, genç bir doktor olduğu zamanlarda eşi mutlu olacak vakti bulamamıştı, çünkü fazlasıyla meşguldü; yaşlı bir doktor olarak ise, mutluluğun ne olabileceğini unutmuştu.

Öncü çalışmalar tartışmalı bulunduğunda & genç bir araştırmacının keşifleri yaygın bir dirençle karşılaştığında genelde olduğu üzere, Babamın tıp bilimine katkılarının başkaları tarafından sınanması için birkaç yıl geçmesi gerekmişti. *Weir-spekulumu* gibi pratik buluşlar hızla benimsenmiş & günümüzde tüm jinekologlar tarafından kullanılmaktadır (haksızlık yapılmış, bu alete Babamın adı verilmemiştir); *fistül*lerin gümüş telle tedavisi & ateşle mücadelede kinin kullanımı gibi bazı uygulamalar; *Sükûnet terapileri* & histeri, epilepsi, obezite, nimfomani, delilik vb. durumların tedavisi için kadınlık organlarının alınması gibi daha tartışmalı yöntemlerin yanı sıra diş çekimleri klinisyenler arasında hâlâ ihtilaflı konulardır. (Gerçekten de, Trenton'daki tıp çevrelerinde, şehrin yarısının *dişsiz* olmasının sıkça şakası yapılırdı: Eski bir Tımarhane hastasını, yüzünün çökmüş & sarkmış alt kısmından tanıyabilirdiniz, zira Tımarhane hastalarının pek azı takma diş alacak maddi güce sahipti.)

Benzer şekilde, Babamın ilaçlar, beslenme rejimleri & oruca dair deneyleri, kimi araştırmacılar tarafından oldukça değerli görülürken, diğerleri tarafından esefle karşılanmaktadır; Babamın

akıl hastalarını denek olarak kullanması kimilerince hararetle savunulurken, kimilerince de şiddetle kınanmaktadır.

Tımarhane'deki sorumlulukları azalmış da olsa, Babam haftada kırk saate kadar özel hastalar da dâhil hastalara vakit ayırmaya devam etti; hayli zarar görmüş olan ellerine rağmen, kadın hastaların vasileri tarafından en sık talep edilen türden pratik jinekolojik ameliyatları yapmayı sürdürdü. Bununla uyumlu olarak, tıp dergileri için düzenli olarak makaleler kaleme aldı; ayrıca onlarca yıl boyunca baskıda kalacak *Rahim Cerrahisine Dair Klinik Notlar* (1871) & *Jinekoloğun El Kitabı* (1876) eserlerini yayımladı.

Yine de, tüm bu çalışkanlığına rağmen, Babam bir daha asla tamamen "sağlıklı" biri olamayacaktı. Eski dinçliği sonsuza dek yitmişti; yerini, eklem ya da bel ağrısını öngörerek kendini zorlamaktan çekinen birine has, yeni bir ürkeklik almıştı. Cilalı bastonuyla yürüyüşü yavaş & dikkatliydi; yüzünün solgun teni, üzerine sivri uçlu bir kalemle karalanmış gibi, izlerle kaplıydı sanki. Tüy gibi, griye dönen saçları ince teller halinde çıkıyor, yara izleriyle dolu saç derisini açığa vuruyordu. Ağzı ise küçülmüş, bir salyangoz büyüklüğüne gelmiş gibiydi.

Babamın bir tuhaflığı haline gelmişti; *Nasılsınız?* diye sorulduğunda, tel çerçeveli gözlüklerinin ardından gözlerini kısarak, genizden gelen bir ezgiyle "Çok iyiyim. Ya *siz*?" diye cevap verir, bu da bir çeşit alaycı taklit gibi anlaşılırdı.

Hekimlerini etkilemeye alışkın varlıklı kadınlar, onlara bir nebze olsun beyefendi nezaketi göstermekten aciz görünen Babamda çözülemeyen bir bilmeceyle karşılaşırlardı. Babam sosyal etkinlik davetlerini kibarca geri çevirir, cilveli çağrılarına nadiren gülümserdi–tıpkı ergenlik öncesi bir çocuk ya da bir keşiş gibi tepkisizdi; özel muayenelerde Dr. Weir'in kadınlara doğrudan bakmaktan kaçındığı, gerekirse yalnızca belirgin kumaş katmanlarının arkasından temas ettiği söylenirdi. Muayene sırasında odada her zaman en az bir hemşire bulunur, hasta incelenirken oldukça yakın dururdu.

Dr. Weir eski usül bir beyefendi! Bu ifade, hem hayranlık hem de eğlenceyle, yaygın bir biçimde dile getirilirdi.

*

Avukatlık kariyerimde bana bir ölçüde yardımcı olan gözü pek & küstah tavrıma & kolay kolay pes etmeme huyuma uyan bir biçimde, yıllar içinde babamla özel & açık bir konuşma yapabilmek için birkaç girişimde bulunacaktım.

Annem, babamın benim yanımda rahat olmasını & siyaset konusundan kaçınmasını sağlamak için elinden geleni yapardı ama babam hep mesafesini korur ya da havadan sudan muhabbet etmeye dönerdi; ona nasıl olduğunu sorsam, kısa & ezgili bir sesle "Çok iyiyim Jonathan, ya *sen*?" derdi.

Bunda şunu görebiliyordum: Babam, hayatının bu daha geçkin, durulmuş evresinde, insanlar arası ilişkilerde birbirimize yalnızca maskelenmiş benliklerimizi sunduğumuzu kabul ediyordu, o kadar; başkalarının haline hatırına gerçekten pek az ilgi duyarız & kendi halimizi onlardan gizlemeyi umarız.

Doğrusu, ben de babamla & hatta annemle de hiçbir zaman samimi bir biçimde konuşmamış, aklımdan geçenlerle ilgili hakiki bir şey açık etmemiştim; ne kadar sıkıntılı olursam olayım, cevabım hiç değişmezdi: "İyiyim, teşekkür ederim!"

Şimdiyse, bu adabımuaşeret ortamını sürdürebileceğime dair babamın bana güvenmediği oldukça açık gibiydi; çocuklarından hiçbirinin, yüzleşemediği meselelerle ilgili onunla açık açık konuşmasını istemiyordu.

*

Ona Brigit Kinealy'den söz etmeye bir kez olsun cesaret edemedim. O korkunç yangından da, bir kez olsun.

Silas Weir'in 1861'deki meşhur Tımarhane yangınından ya da o dönemdeki hastalarından asla söz etmediği bilinen bir şeydi; biri bu konulara gönderme yapacak olsa, kaskatı kesilip hiç kıpırdamaz, asık yüzü tek kelime etmez, dudaklarını emerek sanki on-

ları küçük salyangoz ağzının içine geri çekmeye çalışır gibi yapardı; ardından ciddi bir tavırla özür diler & topallayarak uzaklaşırdı.

Babam, yaraları bir nebze iyileştikten sonra, Trenton yetkililerinin onunla kısaca röportaj yapmasına izin vermişti. İfadesinde, Yangın, Tanrı'nın işiydi: kundaklama değildi, diyecekti.

Büyük ihtimalle, diye ısrar ediyordu babam, yangın ek binalardan birindeki bir fenerden sıçrayan bir kıvılcımın, yağlı paçavraların üstüne düşmesiyle başlamıştı.

Ya da, babamın o akşam *kalın bulutlarla kaplı* olduğunu hatırladığı gece göğünde çakan bir şimşek başlatmıştı yangını.

İddia edeceğine göre, o sırada lojmanındaki çalışma odasında lambanın ışığında çalışıyor, sabahki acil ameliyatına hazırlanmak için cerrahi üzerine bir metni inceliyorken Kuzey Binası'ndan gelen çığlıkları duymuş, duman kokusu almış & dışarı fırlamıştı; büyük bir şaşkınlıkla Kuzey Binası'nın alevler içinde olduğunu görmüş & tehlikeyi düşünmeksizin aceleyle hastaların binayı tahliye etmesine yardımcı olmaya çalışarak, beş ya da altı *kadın deliyi* kurtarmış, derken yanan tahtaların üstüne düşmesi & tüten dumanla boğulması sonucu yere yığılmış olmalıymış...

Uyandığında, zaman ilerlemiş gibi görünüyormuş & Solomon onun üzerine eğilmişmiş. Kendisine *neredeyse öldüğü* söylenecekmiş, ancak bu deneyime dair hiçbir anısı yokmuş.

Dedektifler sormuştu: Kuzey Binası civarında şüpheli davranışlar sergileyen birini görmüş müydü? Tımarhane hastalarından ya da personelden biri?

Babam başını sallamıştı, *Hayır*. Şüpheli hiçbir şey görmemişti–hiç kimse.

Yangına kapılmıştı, hiçbir şey görecek zamanı olmamıştı, diye ısrar etti.

"İlahi Takdir'in bize bahşettiğini korumak, gene İlahi Takdir'e düşer. Aksi bir şey dilememiz nafiledir."

Yetkililer onu ne şekilde sorgulasa da, Silas Weir *yangını her-*

hangi bir insanın başlatmadığı, yangının Tanrı'nın işi olduğu konusundaki kanaatini sürdürdü.

Yerel yetkililerin, Kuzey Binası'ndaki yangının kasıtlı olarak çıkarılmış olabileceğinden şüphelenmeye eğilimli olduğu anlaşılıyordu ama ellerinde kanıt ya da tanık ifadesi yoktu. Silas Weir'in *yangını kimsenin çıkarmadığına, yangının Tanrı'nın işi olduğuna* dair ısrarı, onların şüphelerine karşı güçlü bir karşı argümandı.

Sıkça olan bir şey de, insanların kimliğimi öğrendikleri zaman, öylesine bir merakla bana Tımarhane yangını hakkında sorular yöneltmeleriydi: Kundaklama mıydı, değil miydi, mesela. Cevabım her zaman kısa & özdü: "Tımarhane Müdürü, yangının 'Tanrı'nın işi' olduğuna inanmak için sebeplere sahiptir. Bilebileceğimiz tek şey bu."

*

Hayatımızın 1861 kışında gerçekleşen son baş başa konuşmasında, bana Kuzey Binası'ndaki o odada İrlandalı hemşire kızı kırbaçlamamı emrettiği gece ona itaatsizlik ettiğimi babama uzun zamandır itiraf etmek istediğimi kendisine açtım: "Kırbaç elimdeydi & kız da oradaydı–bembeyaz teniyle, ışıldayan gözleriyle ama onu kırbaçlamaya elim varmadı."

Bunu tartışma çıkarmaya çalışmadan, çocukça bir masumiyet havasıyla söyledim; genç bir avukat olarak, yaşlıca bir yargıcın önünde bir davayı savunurken işimi iyi gören bir tavırdı bu.

Kurnazca, "Brigit" adını hiç anmadım. Hâlâ o kadar güzel–o kadar özel–bir isimdi ki benim için, adını söylersem sesimin titreyebileceğinden korktum.

Ama babama, sanki benim için bir önemi yokmuş gibi ismi artık hatırlamadığımı ima ediyordum.

Sözlerimi duyan babam kaskatı kesildi. Maskemsi yüzüne bir ıstırap ifadesi yayıldı.

Sanki biri, sırf kötülüğüne, uzanıp adamın çıplak, korunmasız kalbine dokunmuş gibi.

"Sen, onu *kırbaçlamadın* mı? Tek bir kırbaç bile vurmadın mı?"

"Hayır, Baba. Vurmadım."

"Sen, bana yalan mı söyledin?"

"Evet, Baba. Sana yalan söyledim."

Babamın yüzündeki ıstıraplı ifade ancak yavaş yavaş silindi ama yaşla dolu gözlerinde kaldı. Rahatsız edici bir sessizlik bunu izledi.

İçten bir özürle lafa devam etmem gayet doğal olurdu; ama özür dilemeyi inatla reddediyordum, zira o durumda özür dilemem gereken hiçbir şey yaptığımı düşünmüyordum.

Eğer özür dileseydim, belki babam beni affederdi; bu kargaşa dolu dönemde nesillerin karşı karşıya geldiği üzere –Kuzey & Güney eyaletlerinin birbirine ettiği haksızlıklar yüzünden öfkeyle karşılıklı bilenmelerini aratmayan biçimde– oğul ile babanın karşı karşıya geldiği, o dönemin romantik hikâyelerinde oğlun (mütevazı) özrü kesinlikle babanın (asil) affıyla sonuçlanırdı.

Ama bu oğul *özür dilemeyecekti* & bu baba *affetmeyecekti.*

Babamın ofisinde, yıllardır yerinden oynatılmamış, hatta pek dikkatle tozu bile alınmamış eski eşyalarının arasındaydık. Duvarlarda, Medrick Weir'den miras kalmış, önemli bilim insanlarının sert ifadeli portrelerinin yanı sıra, Weir'in kendisinin Rembrandt'a layık bir pozda tasvir edilmiş, büyük & kasvetli bir portresi göze çarpıyordu. Tımarhane arazisinde büyürken, babamın büyük amcası olduğu söylenen Medrick Weir'le ilgili pek çok tuhaf hikâye dinlemiştim; bu Tımarhane Müdürü'nün bir hasta isyanında öldürüldüğü & cesedinin tam da bu odadaki şöminede yakıldığı rivayet edilirdi.

Henüz bilime meraklı çok küçük bir çocukken, odadaki eşyalar arasında yalnızca pirinç teleskop ilgimi çekerdi; ama babamın ofisine yaptığım nadir ziyaretlerden birinde alacakaranlıkta gökyüzüne bakmak için teleskopu pencereye sürüklediğimde, merce-

ği bir türlü odaklayamamıştım, yalnızca gözümün kırpışan yansımasını görebilmiştim; babamdan yardım istediğimde ise, masasından sinirli bir bakış atıp şöyle demişti: *Oğlum, çocukça oyunlara ayıracak zamanımız mı var!*

Bu konuşmayı şimdi çok net hatırlıyordum. Geriye dönüp bakınca, babamı düzeltmek istiyordum: *Çocukça oyunlara ayıracak zamanın olmadığı bir hayat, hayat değildir.*

Şimdi babamın ciddi, çizgili yüzü sinir değil, melankoli ifade ediyordu. Sıkıntı değil, kabullenme. (Görünüşe göre) beni azarlamayacak ya da gözüne gözükmememi istemeyecek olması beni rahatlatmıştı.

Söylediklerimin ona Brigit Kinealy'i hatırlatmış olacağına kanaat getirmeliydim–muhakkak ki ona acı veren bir anıydı bu. Belki de diğer hemşire yardımcısını düşünüyordu. Düsseldorf'lu ebeyi, Gretel miydi?

Silas Weir o zamanlar ne kadar da gençti! Harap olmuş babamı bir zamanlar *gençten bir erkek* olarak düşünmek beni huzursuz etmişti; İrlandalı, sağır-dilsiz & alt sınıftan bir sözleşmeli hizmetkâr olmasına rağmen, Brigit Kinealy'yi çok çekici bir genç kadın bulmamış olamazdı.

Merak etmeden edemedim: Yangından sonra Brigit & Gretel'e ne olmuştu?

Babam hiç ikisinden birinden haber almış mıydı? Ya da onların haberini?

Merak ettim: Babam (kimliği belirsiz) saldırganlarının ona yaptıklarını mı düşünüyordu, vücuduna çektirdikleri şeyleri–ölmemesine, hayatta kalmasına dikkat ederek; hayatının geri kalanında yalnızca utanç & acıyla hatırlamaktan başka hiçbir seçeneği kalmasın diye?

Yoksa –yüzündeki ifadenin öfkeden çok mateme yakın olduğunu göz önünde bulundurarak– kaybettiği kıymetli bir şeyi mi anımsıyordu şefkatle? Adını anmaya dahi dilinin varmadığı bir şeyi?

"Kimse asla bilmemeli, Jonathan. Bana söz vermelisin."

Babam öyle bir ivedilikle konuşmuştu ki, hazırlıksız yakalandım. Zira ne demek istediğini tam olarak anlayamamıştım.

Babam, başkalarının bilmediği bir şeyi bildiğimi mi varsayıyordu? Bana emredilenin aksine *kırbaçlamamış* olduğum Brigit Kinealy ile mi ilgiliydi?

Tedirginlikle, babamı rahatlatmak adına ona gülümsemeye çalıştım. Zira benden çok açık bir şekilde bir şey istiyor gibiydi.

Ne istediğini hâlâ bilmesem de çabucak mırıldandım: "Evet, Baba! Elbette, söz veriyorum."

Vedalaşırken tokalaşmamız beklenmedik şekilde sıcak & güçlüydü; gerçekten de, hayatımda babamla tokalaştığımı net biçimde hatırladığım tek seferdi bu & son olması itibarıyla daha da unutulmazdı.

Teminat

Elbette aradım onu.

Haftalarca, aylarca & yıllarca (altı yıl). Nafile.

Yeryüzünden silinmiş gibiydi veya öyle görünüyordu.

*

Okuyucunun tahmin edeceği üzere, bu cildin Beşinci Bölümü olan *İsyan*, bütünüyle Brigit Agnes Kinealy'nin *Kayıp Kız, Bulundu: Bir Öksüzün Kendi Anlattığı Gerçek Hikâyesi* adlı eserinden alınmıştır; bu anı kitabı 1868 yılında yayımlandığında büyük övgü toplamış, az skandal yaratmamıştır; Amerika Birleşik Devletleri'ndeki bir sözleşmeli hizmetkârın yaşamına dair yazılmış ilk kişisel anlatılardan biri olarak, on dokuzuncu yüzyıl İrlanda-Amerikan edebiyatının bir nevi klasiği haline gelmiştir.

İç Savaş sonrasında giderek artan bir sıklıkla yayımlanan bu tür anı kitapları, Sojourner Truth, Mary Prince & William Grimes gibi isimlerin daha erken dönemlere ait köle anlatılarının yanında yerini almıştır.

Kayıp Kız, Bulundu'nun doğruluğu konusunda hüküm verecek konumda olmadığım için, bu metni hiç redakte etmemeyi seçtim; bunun yerine, Silas Weir'in *Bir Hekimin Hayat Güncesi*nden alınan katı "resmî" üslupla karşılaştırıldığında, son derece kendine özgü, şiirsel & hayal gücüne dayalı bir üsluba sahip orijinal metninden harfiyen alınmış kesitler sundum.

Bunu yaparken, bazı okurları rahatsız edebilecek & annem Theresa da dâhil olmak üzere ailemin bazı üyelerini rahatsız edeceği kesin olan bir metni yayımladığımın farkındayım; annemden özür dilerdim, ama trajik biçimde bölünmüş & çatışmalarla yıp-

ranmış bu ülkede son yıllarda öğrendiğimiz üzere, *En iyisi, Hakikat'in ne pahasına olursa olsun galip gelmesidir.*

1867 yılı Ekim ayında, *Kayıp Kız, Bulundu*'nun yayımlanmasından tam bir yıl önce, (o dönemde William Lloyd Garrison'un *The Liberator* gazetesinde hukuk danışmanı olarak çalışırken yaşamakta olduğum) Boston'dan, Pennsylvania eyaletindeki Ardmore kentine gittim; Ardmore Athenaeum'da çalışmalarını sunmakta olan birkaç genç kadın şairin arasında "Brigit Agnes Kinealy" vardı.

Zamanla, Brigit'in Tımarhane yangınından sonraki yaşam öyküsünü öğrenecektim. Burada, okur için kısaca özetleyeceğim:

Tımarhane arazisindeki yangından & Trenton şehrinden kaçmayı başardıktan kısa bir süre sonra, Brigit & kaçış-kardeşlerinin birkaçı, sözleşmeli hizmetkârlıktan & zalim efendilerden kaçanlara kucak açan Philadelphia'da güvenli bir sığınak buldu; ardından Brigit, Ardmore'da yaşayan varlıklı bir Quaker ailesi olan Parrishler tarafından sahiplenildi. Bu aile, kendi kendini özgürleştirmiş (yani kaçmış) Siyah köleler & Brigit gibi kendilerinden büyük akrabaları tarafından o dönemde Amerika Birleşik Devletleri'nde tamamen yasal olan bir şekilde hizmetkârlığa satılmış genç kişilere yönelik "kurtarma misyonlarıyla" tanınıyordu.

Parrish ailesinin evinde Brigit, ailenin küçük çocuklarına dadılık yaptı & Parrish ailesinin yaşlı, hasta bir ferdine bakıcılık etti; bir Quaker okuluna gönderildi, burada öğretmenlik yeterliliği kazandı & yayımlanmış bir şair olmasını sağlayacak becerileri edindi.

1867 Mayıs'ında, *The Stylus* dergisinin sayfalarını çevirirken "Brigit Agnes Kinealy" imzalı bir şiire rastlamak çok şaşırtıcıydı benim için.

Şiirin adı "Sevinç"ti. Benim gözüme anlaşılmaz, hatta rahatsız edici gelmişti; çünkü sayfanın tam ortasında, kırık bir yumurtayı andıran garip, şiirsel olmayan bir şekli vardı & küstah bir biçimde *kafiyeden yoksun*du.

SEVİNÇ
Sevinç vardı, kederin içinde.
Kederin içinde, sevinç.
Çünkü keder-sevinç
daha keskin gelir bize
sıradan/en sıradan
Sevinç'ten.

Birkaç kez okudum bu muammalı küçük şiiri. İlk düşüncem hoşlanmadığım yönündeydi ama anlamış mıydım?

Ama şiir, *düşünmeme sebep olmuştu.*

(Gelgelelim ileride bu dize, *Kayıp Kız, Bulundu* kitabının en başına epigraf olarak konulacaktı.)

Böylesi bir anlatımın şeffaf & neredeyse tonsuz müziğinde, İrlanda aksanının zar zor ayırt edilen ezgisi duyuluyordu. Her ne kadar Amerika doğumlu olsa da, öksüz İrlandalı kız, annesinin aksanlı İngilizcesinden bir şeyler kapmış gibiydi.

Gözlerimden yaşlar döküldüğünü şaşkınlıkla fark ettim.

Brigit! Aşkım.

Elbette *The Stylus* dergisinin adresine gönderilmek üzere Bayan Brigit Agnes Kinealy'ye hemen yazdım & günlerce, derken haftalarca sabırsızlıkla bekleyip hiçbir yanıt alamadım.

Mektubumun (veyahut mektuplarımın, zira birkaç tane yazmıştım) Brigit'e ulaşıp ulaşmadığını bilemeyecektim. Rahatsız etme noktasına varabilecek kadar ısrarcı olmak istemediğim için kendimi ona yeniden yazmaktan alıkoydum; ama tetikte kalıp, şairin eserlerini bir dahaki sefer nerede yayımlayabileceğini gözlemeye devam ettim, bu da aynı yılın Ağustos ayında *The Atlantic Monthly*'de oldu.

Safça ama umutla, bir kez daha, mektubumu geçmişte yaptığım gibi, *Sevgilerimle, dostun Jonathan*, diye imzalayarak oraya yazdım. Ama yine bir yanıt alamadım.

Sonra tesadüfen, 1867 sonbaharında *Harper's Weekly*'de bir ilan dikkatimi çekti: Ardmore Şiir Derneği'nin bir etkinliğinde birkaç kadın şair, Ekim ayında Ardmore Athenaeum'da eserlerini okuyacaktı.

Boston'dan Philadelphia'ya, oradan da ana hat üzerinden Ardmore'a gitmek için iki tren gerekiyordu; ama Brigit Kinealy'yi aramaya kararlıydım–en azından merakımı gidermek, onun beni sevme ihtimalinin olmadığını ya da esasen aramızda herhangi bir duygu kalıp kalmadığını görmek için.

*

Evvelki sene, kararlılıkla gösterdiğim son çabam olarak, Noel'de Trenton'daki ailemi ziyaret ederken, Tımarhane'nin idari ofislerine bir kez daha dönmeye cesaret etmiştim; içten bir talepten ziyade küçük bir rüşvetin beni amacıma daha çok yaklaştırabileceğini düşünerek, 20 dolarlık nakit bir meblağ karşılığında bir kâtibi, aradığım belgeyi, çocuk Brigit Kinealy'i hizmetkâr olarak Tımarhane'ye kanunen bağlayan sözleşmeyi benim için bulmaya ikna ettim. İşte bu belgenin metni–her ne kadar metin tek başına, bir dosyanın arkasında ezilmiş olan sararmış, hayli kırışmış & küflenmiş kâğıdın kasvetli halini yansıtamasa da:

> 11 Ocak 1849. Kararlaştırılmış bir Bedel karşılığında Mary Kinealy, bizzat Kendi, Trenton, New Jersey'deki Sulh Hâkimi T. Bedwell'in Mahkemesine çıkarak Kendi Rızasıyla Beş yaşındaki kızı Brigit Agnes'i Trenton, New Jersey'deki New Jersey Eyaleti Kadın Tımarhanesi'ne Yirmi Bir Yaşına gelene kadar bağlamayı talep etmiştir. Bu sözleşmenin ihlali veya diğer Yasal Sapmalar sözleşmenin İleri bir Tarihe uzatılmasına yol açmadığı sürece, Brigit Agnes Kinealy, belirtilen yaşa ulaştığında hizmetkârlıktan azat edilecek & adı geçen Tımarhane'den tamamen serbest bırakılacaktır.

Kendimi, bahsi geçen Brigit Agnes Kinealy'nin tuttuğu bir avukat olarak tanıtarak, sözleşmenin süresi on bir ay önce, Ocak 1865'te dolmuş olduğundan, *hükümsüz kılınmış* bu sözleşmenin

bana elden teslim edilmesinde bir sakınca olmayacağını kâtibe savundum; zira kimsenin bu belgeyi arayacağı yoktu & eğer onun ofisi sözleşmeyi şimdi teslim etmezse, ofislerimiz arasında, ona gereksiz yere emek harcatacak bolca evrak işi ortaya çıkacaktı.

"Bir yirmi dolar daha olsa bu işlemi kolaylaştırır mı?" Görevliye dostça sordum & cevabına hiç şaşırmadım.

Cebimde utanç verici sözleşmeyle birlikte, Tımarhane'nin yer altındaki Kayıtlar Salonu'ndan çıkıyor, bir gün bunu *yok hükmünde* bir sözleşme olarak Brigit Kinealy'ye bizzat sunabilmeyi umuyorum.

*

Brigit'i Athenaeum'da görür görmez, içimi bayılacakmışım gibi bir his kapladı & handiyse nerede olduğumu bilemedim.

Kamusal alanlarda *onu* –daha doğrusu, ona benzeyen birini– görünce kaç kez kalbim sıkışmıştı; yakından bakınca, hafızamdaki o ışıl ışıl Brigit'e aslında pek de benzemediklerini fark ederdim.

İşte umutlu göz, korkak beyne böyle oyun oynuyor. Kalp ise aptalca karşılık veriyor; sanki karşımızda *gerçek kişi* varmış gibi hızlı hızlı çarpmaya başlıyor.

Athenaeum'un içinde, odanın en ön kısmında Brigit'i görünce, aynı anda hem hayal kırıklığı hem de kendi ahmaklığımı hissettim: çünkü (elbette) Brigit, hayal etmek istediğim gibi tek başına değil, arkadaşlarıyladı. Onu hemen tanımak mümkün olsa da, artık kendisinin çaresiz bir haldeyken dostluk ettiğim & "iyileşmesine" bir nebze katkıda bulunduğum o biçare küçük İrlandalı öksüz olmadığını görebiliyordum; şimdi üzerimde taşımakta olduğum, Tımarhane'yle olan sözleşmesinden azat olmasını sağlarkenki cesaret gösterim, bana gülünç bir kibir gibi görünüyordu.

Yine de kalbimi sevince boğdu bu sahne–Brigit'in Tımarhane'de & bunun ötesinde yaşadığı travmayı atlattığı çok açıktı.

O akşam oradaki kendine güvenli genç kadını gören hiç kimse, onun normal insanlar gibi *konuşmasının & işitmesinin* bir za-

manlar imkânsız olduğunu tahmin edemezdi; geçmişte Brigit'in belirleyici özelliği olan o pek gizleyemediği tedirgin havasından da eser yoktu.

Yine de bu genç kadın açıkça bir "albinoydu", çarpıcı biçimde beyaz teni, garip şekilde şeffaf gözleri & alnında zar zor seçilen soluk mavi damarlarıyla, son derece sıradışı görünüşlü biriydi; her zevke hitap etmeyecek bir güzelliği vardı, tıpkı tuhaf şiirlerinin de kuşkusuz her zevke hitap etmeyeceği gibi.

Üzerinde kaliteli kumaştan, koyu mürdüm rengi, uzun bir etek & ceket, boğazında soluk leylak rengi bir şal, dik tuttuğu başında ise kül rengiyle sarı arası örgülü saçlarının büyük kısmını gizleyen eğik kenarlı, şık & zarif bir şapka.

Ah! Profilden *onu* tanırdım. Yine de ne kadar gerçek dışıydı, aşkımı sadece birkaç adım ötemde görmek & onun benden bihaber olması.

Brigit'in başkalarıyla birlikte olmasından hoşlanmamıştım–sıradan yüzlü & ifadesiz, yaşça büyük bir çift & bana göründüğü kadarıyla Brigit'e karşı tavrı gereğinden fazla ilgili & dikkatli olan, yaklaşık otuz beş yaşında, kısa sakallı bir beyefendi; yakın bir arkadaş, belki bir nişanlı. (Brigit'in evli olabileceği düşüncesini aklım hiç almıyordu–o ihtimal aklıma bir kez bile gelmemişti & şimdi de hemen defedilmişti.)

Çelişkili duygular dalga dalga kaplıyordu içimi. Brigit Kineal-y'yi nihayet bulmuş olmaktan büyük bir heyecan duysam da, yine de o küçük sağır-dilsiz öksüz kızın sonsuza dek yok olmuş olmasından ötürü bir kayıp sızısı hissediyordum: Yerini bu soğukkanlı görünen yabancıya bırakmıştı, ki (belki de) onu halihazırda tanımıyor olsam, yanına yaklaşmaya cesaret edemezdim.

Brigit'i bu denli değişmiş hayatının içinde görmek acı vericiydi benim için. Kendi iyiliğim olmasa bile onun iyiliği için uzak durmam gerektiğini de biliyordum.

Zira kendine yeni bir hayat kurduğu bu insanların arasında onu utandırmak istemiyordum. (İnsan neredeyse, o yaşlı çiftin

Brigit'in anne babası olduğunu sanacaktı– toplum içine çıkmaya alışkın olmayan insanlar gibi biraz tedirgin & tereddütlüydüler: Bunların, meşhur Quaker ailesi Parrish'lerden olduğu ortaya çıkacaktı.) Brigit'in babamla & iğrenç Laboratuvar'la ilgili anılarından ayrı, benimle ilgili hiçbir anısı olamazdı; Brigit'in Tımarhane'den kayboluşunun gizemli koşulları da cabası.

Şiirlerini yayımlayan dergilerin aracılığıyla Brigit'e yolladığım mektupların eline ulaşıp ulaşmadığını merak ettim: eğer ulaşmışsa, yanıt vermemeyi seçmişti & şimdi onunla konuşmakta ısrar etmem çok yanlış olurdu.

Ya da belki de mektuplarımı almış olan Brigit, Jonathan Weir'ı Athenaeum'daki dinleyiciler arasında görünce o kadar şaşırmayacaktı.

Kalabalık salonun arkalarına doğru, koridor kenarında, bütün program boyunca Brigit Kinealy'ye bakabileceğim bir konumda oturduğum sırada, tüm bu düşünceler & daha niceleri içimi kasıp kavurdu; program ise beynimden bir ateş rüyası gibi akıp geçti, Brigit'nin kendi şiirlerini okuduğu kısım bile, ki gecenin sondan bir önceki sunumuydu bu, kamusal bir alanda kendisinden (henüz) emin olmayan birinin biraz ince sesiyle seslendirilmişti.

Brigit'i yüreğim gümbür gümbür atarak & yüzüm yanarak izlediğim o gece, şiirlerinden tek bir hece bile aklıma kazınmadı; çünkü ona sözümün teminatı olarak verdiğim küçük opal yüzüğü taktığını fark etmiştim & görebildiğim kadarıyla parmaklarını süsleyen başka yüzük yoktu.

Program sona eriyor & seyirciler büyük bir coşkuyla alkışlıyor; ben ise sonrasında ne yapacağımı bilmiyorum.

Tebrik etmek isteyenler, genç kadın şairlerin çevresine üşüşüp, kısa zamanda dağılmayacakmış gibi görünürken, şapkam elimde, kararsızca koridora doğru ilerledim. Bu sıcakkanlı, varlıklı topluluk içinde yalnız olduğum için biraz göze çarpıyordum: Kimse beni tanımıyordu, hatta bana bakan bile yoktu, sanki görünmezmişim gibi.

Böyle rahatsız hissettiğim bir anı yazmak bir yana, hatırlamak acı verici. Hayatlarımızda yoğun bir içe dönüklük & duygusal sıkışmayla geçen o çetrefilli dakikalar–bir ihtimal hayatımızın yönünü bile değiştirebileceklerdir & bunu sanki o sırada da biliriz; sonuç, neredeyse felç olmuş gibi bir his–nasıl davranmalı?

Onunla konuşmalısın. Bu kadar yolu–sessizce geri çekilmek için gelmiş olamazsın.

Buna cüret edemezsin. Onu üzersin, kendini de utandırırsın.

Sonunda Brigit'in bakışlarının üzerimden nasıl kayıp gittiğini, sonra durup aniden geri döndüğünü görüyorum–enfes yüzünde beni tanımanın verdiği bir şaşkınlık & neredeyse bir korku ifadesi.

Brigit'in yanındaki yaşlı çift başka bir grupla sohbete dalmış olduğundan hiçbir şey fark etmemişti, fakat erkek eşlikçi beni anında fark etmiş, teyakkuzdaydı, şüpheyle bakıyordu.

Rakibin! Onu seviyor, ona sahip çıkmak istiyor.

Ne uzaklaşıyor, ne de ilerliyordum; bu yüzden bir başka uzun & mahcup sessizliğin ardından Brigit yanındakilerden nazikçe izin isteyerek, parlak & gergin bir gülümsemeyle yanıma geldi.

Merhaba, Jonathan! diye mırıldandı, o kadar usulca dedi ki neredeyse duyamadım.

Ben de Brigit'i sessizce selamlayıp ona elimi uzattım.

*

Altı yıl! Brigit'e ne söyleyebileceğimi o kadar uzun süredir zihnimde tekrar tekrar kurmuştum ki, şimdi, Brigit titrek bir sesle nasılsın? diye sorduğunda yüzüme bir kızıllık yayılmış, kem küm bir cevap gevelemiştim.

Daha derli toplu bir şekilde, artık Boston'da yaşadığımı & son görüşmemizden bu yana hayatımın epey değiştiğini söylemeyi başardım.

Yüzümde nasıl bir özlem okunduğunu hayal bile edemiyorum! Ama Brigit kendine hâkim duruyordu & sakin tavrını sürdürdü.

Hissiz kalmaya çalışan bir ses tonuyla, artık Ardmore'da yaşa-

dığını & yerel bir ailenin yanında çalıştığını söyledi; şairliğinin cesaretlendirildiğini, şiirlerini yayımlamaya başladığını... Biz kalabalığın ortasında yan yana dururken, sesi giderek kesildi; ne doğrudan birbirimize bakıyorduk, ne de başka yöne dönüyorduk.

Tüm bu süre boyunca, Brigit'in arkadaşlarının bizi büyük bir ilgiyle izlediğinin farkındaydım. Az sonra bize katılmak üzere yanımıza geleceklerinden korktum.

Brigit'in, ona şiirlerinin yayımlandığı dergilerden iletilmek üzere gönderdiğim mektuplarımı alıp almadığını kesin olarak bilmiyordum; ama almışsa, onu Ardmore'da bulmaya çalışabileceğimi muhtemelen tahmin etmişti & beni görmek tamamen sürpriz olamazdı.

Bulunduğumuz ortamdan ötürü birbirimize resmi bir dille hitap etme ihtiyacımız, durumu daha garip hale getiriyordu; geçmişte, Tımarhane arazisindeki gizli yerimizde buluştuğumuzda hiç böyle yapmamıştık.

Sanki ona yöneltebileceğim soruları savuşturmak ister gibi, Brigit "Quaker ailesinden", "yeni, sevgili Quaker inancından", Ardmore'da kendisini "ailenin bir parçasıymış gibi" hissetmesi sağlanan yaşamından içtenlikle bahsetti. Bir nişanlıdan söz etmedi & beni yanındaki arkadaşlarıyla tanıştırmayı da teklif etmedi.

Gergin ama kibar bir şekilde Brigit ailemi sordu; *Dr. Weir* adını anmadı ama ben kendiliğimden ona babamın hâlâ Trenton'daki Tımarhane'nin Müdürü olduğunu söyledim–gerçi idari görevleri eskisinden daha sınırlıydı & deneysel araştırmalarına neredeyse tamamen son vermişti.

Bir anlığına Brigit'in yüzü boş bir kâğıt gibi ifadesizleşti, sanki aniden sağır olmuş gibiydi. Sormadan edemedim: "Babamın yefat ettiğini mi sanmıştın, Brigit? Yangında?" & Brigit hâlâ duymamış gibi görününce, alaycı bir şekilde ekledim: "Babam gayet iyi, kendi çapında ilerliyor. Bir 'öncü' olarak takdir görüyor, 'reformcu' olarak anılıyor. Hedefine ulaştı: Tıp çevrelerinin saygısını kazandı. 'Jino-Psikiyatrinin Babası' unvanını aldı."

"Jino-Psikiyatri! O da ne?" Brigit, kelimeler kulaklarını acıtmış gibi irkildi.

"Biraz 'psikiyatriyle', biraz da 'kadınlarla' ilgili bir şey."

Bunun üzerine güldüm; Brigit ise sessiz kaldı, şokta gibiydi. Porselen solgunluğundaki yüzüne en hafifinden bir kızarıklık gelmişti; yüzü şimdi çok genç & kırılgan görünüyordu.

Ona babamın hemşire yardımcısı Gretel'in ne olduğunu sordum & kısa bir tereddütten sonra, Gretel'in artık yeni bir ismi olduğunu & şu anda Waltham, Massachusetts'te yaşadığını, bir hekimin yanında hemşire & ebe olarak çalıştığını söyledi.

"Çok dindar biri oldu. Gretel yani. Mutlu bir hayatı hak etti."

Brigit'in nemle dolmuş gözlerinde bir tür acı, aramızda söylenemeyecek olan her şeyin acısını gördüm ya da gördüğüme inandım.

Brigit'in, farkında olmadan parmağındaki küçük yüzüğü çevirdiğini görünce onu konu ettim; bu bir hataydı, zira Brigit hemen elini kaldırıp kekeleyerek onu bana geri vereceğini söyledi... Onu, benim ona göstermiş olduğum *cömertliğin & iyiliğin* bir hatırası olarak, *Efendiler sınıfı*ndan biri de olsa bir adamın kalbinin ne kadar iyi olabileceğinin kanıtı olarak taktığını belirtti.

Yüzüm ateş gibi kızardı. Ne kadar absürttü bu! *Efendiler sınıfı.* Brigit'in beni böyle görmesi can yakıcıydı.

"Çok zaman ayırdın, Jonathan–bana okuma & yazmayı öğretmeye. Kafamda bir sütun sayıyı toplayabiliyorsam & iki basamaklı bir sayıyı tek basamaklı bir sayıyla çarpabiliyorsam, bu tamamen senin sayende."

Bu mizah denemesine duvar gibi bir ifadeyle karşılık verdim.

"Bunun çoğunun doğru olduğunu sanmıyorum, Brigit. Ben bunları sana 'öğrettiğimde' sen zaten birçok kelime biliyordun–oldukça iyi okuyabiliyordun. Babamın anatomi kitabından sayfalar ezberlemiştin, hatırladığım kadarıyla."

"B-ben hatırlamıyorum..."

"...*yemek borusu, karaciğer, kalın bağırsak* gibi kelimeler... Hatırlarsın; onları bir kâğıda pastel boyalarla yazmıştın."

Brigit'in gözlerinde, gerçekten de hatırladığını gördüm & başka pek çok şeyi de.

Ama onun *iradesi*, hatırlamamak yönündeydi & buna zorlanmak da istemiyordu. Artık üstlerine riayet etmeye & katılmaya hevesli olan o uysal sözleşmeli hizmetkâr değildi; artık başını eğmeyip dimdik duran, kendi hakkını savunmaya kararlı bir genç kadındı.

Ardından, ani bir dürtüyle, aslında hiç böyle bir niyetim olmadığı halde, sesimi alçaltıp sadece Brigit'in işitebileceği bir şekilde dedim ki: "Hatırlıyor musun, Brigit, Trenton'dan birlikte ayrılmayı planlamıştık? Daha doğrusu, en kısa sürede sana geri döneceğime & sözleşmeni satın alacağıma söz vermiştim."

Brigit sanki ani bir dürtüyle uzanıp ona dokunmuşum gibi donakaldı.

"Umarım bunu söyleyerek seni rahatsız etmiyorumdur, Brigit. Ama bunu söylemeyi altı yıl bekledim & söylenmesi gerek."

Brigit titrek bir sesle yanıtladı: "B-bence, bence ortada yanlış bir izlenim vardı. Beni tanımıyordun, benimle olan dostluğun, bana dair hiçbir şüphe içermiyordu."

"'Sana dair hiçbir şüphe' ile neyi kast ediyorsun?" Anlayamadığım, tuhaf bir ifadeydi bu.

"Benim, benliğime dair bir şüphe. Varlığıma. Benim, bekâretime."

"*Bekâret*!" Yüzüm yine alev alev olmuştu, bir an için konuşamadım. Brigit, bu kamusal alan bir yana, özelde bile dile getirilmesi zor olan, bu kadar kişisel, bu kadar mahrem bir şeye mi gönderme yapıyordu?

Benim şaşkın ifademi gören Brigit, katı bir şekilde, "Aramızda çok fazla fark vardı, var, Jonathan. Bunu o zamanlar sen de fark etmiş olmalısın," dedi. "Ben çok gençtim, çok saf & cahildim, an-

layamıyordum. Şimdi, benim gibileri anlayan insanların yanındayım–öksüzleri, sözleşmeli hizmetkârları. 'Efendiler.' Bize yapılan, yapılmasını engelleyemediğimiz her şey. Bizi günaha batıran şeyler, kendimizin olmasa bile, başkalarının bizi lekeleyen günahları. Parrishler beni yanlarına aldılar, 'beni kurtardılar.' Başkalarını da kurtardıkları gibi. Beni yargılamıyorlar, çünkü Tanrı içimizdeki sonsuz bir ışıktır, bizi sever & yargılamaz."

Bunu duyunca kafam karışmış halde, Brigit'in sanki benim anlayamayacağımı kesin olarak biliyormuş gibi bir hararetle söylediği sözlerini anlamlandırmaya çalışarak kalakaldım. Başım adeta bir çan kulesi gibiydi & içinde keyfi bir ritimle, sağır edici bir şekilde bir çan çalınıyordu.

Sözlerinin beni nasıl etkilediğini görünce Brigit düzeltme yaptı: "Bence, bence sen ciddi değildin, Jonathan. Bana acıyordun. Umudumu kaybetmemem için beni cesaretlendirmeyi ummuştun."

"Brigit, bu haksızlık! Ben her zaman ciddiydim, bunu bilmiş olmalısın. Elbette seni 'umutsuzluğa kapılmaman' için cesaretlendirmek istedim. Seni seviyordum –bunu açıkça söyleyecek cesaretim yoktu– bunu kendim kabul edecek cesaretim bile yoktu."

Brigit bir kez daha irkilerek, suçlu gözlerle, acı içinde, bana kaçamak bir bakış attı. Yıllar öncesinden hatırladığım çocukça bir hareketle, parmaklarıyla gözlerini siper etmek ister gibi iki elini yüzüne götürdü; ama parmakları aralıktı. Brigit'in sağ elinin üçüncü parmağındaki küçük opal yüzük, sanki itiraz edercesine hafifçe ışıldıyordu.

Bu patlamanın ardından, mekândan ayrılmam gerektiğini fark ettim. Olay çıkarmak & Brigit Kinealy'i üzmek, yapmayı isteyeceğim en son şeydi.

Aptalca kekeleyerek Brigit'e iyi geceler diledim; elimde Athenaeum'da satılmakta olan & o akşam sahne alan tüm şairlerin yer aldığı *Thalia* adlı bir edebiyat dergisinin bir nüshası vardı & Brigit'in arkadaşlarının bizi izliyor olması ihtimaline karşı bunu gös-

tererek, bu dergiyi yakında okuyacağımı & şimdi Brigit'e veda ettiğimi bir bakıma ima ettim.

Ağzım tehlikeli bir biçimde büzülüyormuş gibi geldi, yetişkin vakarımı yitirmekten dehşet duyuyordum.

Yürüyüp uzaklaşmak için körlemesine döndüm. Yolumdaki bir iki beyefendiye çarptım. Kafam zonkluyordu. *Gerçekten gitmeme izin mi verecek? Gerçekten sevmiyor mu beni?*

Ne kadar da saftım, bir de iptal edilmiş sözleşmeyi palto cebime koyup getirmiştim. Sanki çıkarıp Brigit Kinealy'i büyüleyebilirmişim gibi–onu şok edip, belki de geri dönülemez biçimde gücendirmektense.

Athenaeum'un mermer kapılarından çıkıp rüzgârlı havaya adım attığımda, göğsümün etrafında bir mengene sıkılıyormuş gibiydi, neredeyse nefes alamıyordum.

O gece için Ardmore Inn'de bir oda tutmuştum. Edebiyat dergisini bir tılsım gibi sımsıkı tutarak, aradaki yaklaşık yarım mil mesafeyi yürüyecektim.

Yine de, kendime gelmek için durakladım. Birkaç kişi hasta olup olmadığımı merak ediyormuş gibi bana tuhaf tuhaf baktı.

"Jonathan, bekle!"

Brigit Athenaeum'dan çıkmış, telaşla & nefes nefese, bana yetişmeye çalışıyordu.

Bembeyaz yüzünde ham bir duygunun ifadesi, korku. Şakağındaki soluk mavi damar titriyordu.

"Ciddi olmadığımızdan eminim, Jonathan. İkimiz de çok gençtik. Ben, sanmıyorum ki..."

"Eminsin ha! Ama ben *değilim.*"

"O zamanlar beni gerçekten tanımıyordun–ben daha çocuktum & çok sıkıntı içindeydim–& şimdi, bunca yıl sonra, kim olduğuma dair hiçbir fikrin yok."

"Altı yıl 'uzun' sayılmaz, koca bir ömrün içinde."

"Benim için bir ömür gibiydi."

"Benim için de! Seni aradım durdum."

"Jonathan, lütfen! Ciddi olmuş olamazsın, beni sevmekle ilgili..."

"Hayır. Bu doğru değil. Hayatımda ilk kez, o kadar 'ciddi' bir şey hissetmiştim. İçimde o kadar yoğun hisler kabarmıştı ki kırbacı yere vurmuştum–hatırlıyor olmalısın."

"Ha-hayır..."

Oysa açıkça evet, Brigit hatırlıyordu.

Ama açıkça *hayır*, onu hatırlamaya zorlamamalıydım.

Tabii, kırbacı yere vurmam çok daha önceydi. Onu sevdiğimi ona söylediğim zaman değildi.

Yine de böyle bir zamanda tartışmanın anlamı yoktu. Bütün usta avukatlar gibi, geri çekilmenin ya da geri çekilirmiş gibi davranmanın ne zaman stratejik olduğunu bilirdim.

"Brigit, anlıyorum: Durumundan faydalanmıştım. O zamanlar 'özgür' değildin, bir seçeneğin yoktu."

"Benim, benim bir seçeneğim yoktu..."

"Bana yazar mısın en azından? Yeniden görüşür müyüz?"

"Bunun ne işe yarayacağını bilmiyorum, Jonathan. Benim hayatım farklı artık."

"Hepimizin hayatı 'farklı' artık. Çocuk değiliz."

"Ben–ben artık bir ailenin parçasıyım. Bir Quaker'ım. Topluluğumuzda sorumluluklar, beklentiler var..."

"Quakerlara büyük saygım var! Quaker inancına da! Ben de seve seve Quaker olabilirim, içimde Kalvinist inancın soğuk kalıntılarından hiçbir şey kalmadı."

"Jonathan, lütfen! Bunda eğlenceli bir şey yok."

"'Eğlenmiyorum', 'eğlenceli' olmaya çalışmıyorum. Buraya Boston'dan özellikle seni görmek & sana şunu söylemek için geldim. Seni asla unutmadım & şimdi de sana karşı altı yıl önce hissettiğim kadar güçlü duygular besliyorum."

"Jonathan, lütfen, bırak gideyim..."

"Seni hakikaten seviyorum, Brigit. Ama seni bırakacağım." Brigit'i çabucak, alçak bir sesle temin ettim.

Bu teminat, Brigit'i yüreklendirmiş gibiydi. Az önce gerilmiş, suçluluk dolu görünen yüzüne bir ışık geldi. Opal yüzüğü bana geri verme fikrini tamamen unutmuş gibiydi.

Parmaklarımdan *Thalia* dergisini alıp, küçük bir kurşun kalemle başlık sayfasına aceleyle birkaç satır karaladı; sonra dergiyi tekrar elime tıkıştırıp, sanki arkadaşlarının onu takip ettiğinden & bizi birlikte göreceklerinden korkuyormuş gibi hızla arkasını döndü.

Bu jesti için duyduğum minnettarlıkla ben de döndüm & geri dönme dürtüsüne karşı koydum. Kalbimde bir umut çeşmesi havalandı. Kendimi disipline etmek, Brigit'in dergiye ne yazdığını hemen görmeyip, geceyi geçireceğim Ardmore Inn'e sağ salim varana dek beklemek zorundaydım.

*

Okur, onu sevdiğim doğrudur. Ama onu bırakmaya hiç niyetim yoktu.

TEŞEKKÜR

Bu kitap, kurgu bir eser olmakla birlikte, "Modern Jinekolojinin Babası" Dr. J. Marion Sims (1813-1883), "Tıbbi Nörolojinin Babası" Dr. Silas Weir Mitchell (1829-1914) ve 1907'den 1930'a kadar New Jersey Tımarhane'nin direktörlüğünü yapmış olan Dr. Henry Cotton'un (1876-1933) yaşamlarından kesitler içermektedir.

Metne serpiştirilmiş bazı bölümler, Sims'in *The Story of My Life* (Hayatımın Hikâyesi) (1888) adlı eserinden kesitlerden uyarlanmıştır. Özellikle Andrew Scull'ın kaleme aldığı, Henry Cotton'un yaşamı ve kariyerinin bir güncesi olan *Madhouse: A Tragic Tale of Megalomania and Modern Medicine* (Tımarhane: Megalomani ve Modern Tıbbın Trajik Bir Hikâyesi, Yale University Press, 2005) adlı eseri ve Elaine Showalter'ın *The Female Malady: Women, Madness, and English Culture (1830–1980)* (Kadınsı Hastalık: Kadınlar, Delilik ve İngiliz Kültürü, Pantheon Books, 1985) adlı eserine teşekkür borçluyum.

2. Bölüm *Conjunctions*'ta; 6., 7. ve 9. bölümlerden kesitler ise *Boulevard* dergisinde yayımlanmıştır.

Amerikan edebiyatının en sarsıcı kalemlerinden Joyce Carol Oates'ten, akıl ile deliliğin, şefkat ile zulmün birbirine karıştığı karanlık bir roman: *Kasap*. On dokuzuncu yüzyılın Amerika'sında, akıl hastalığını "iyileştirmek" adına insan bedenini bir deneye dönüştüren Dr. Silas Weir'in hikâyesi, uygarlığın en karanlık arzularına açılan bir pencere. Bir babanın mirasıyla yüzleşen oğulun sesi üzerinden bilimin ve inancın sınırlarını kan ve merhametle ölçüyor.

Kasap, insanın ilerleme adına kendi dehşetini meşrulaştırdığı sarsıcı bir roman. Oates, bilimin soğukkanlı diliyle ahlaki çürümeyi ustalıkla buluşturuyor; bedenin ve vicdanın sınırlarını bulanıklaştıran bir dünyanın kapısını aralıyor. İnsanı anlamaya, insan kalmaya çalışan herkes için.

Çeviren: Pınar Umman

dedalus
/dedaluskitap
dedalus.com.tr
Kapak: Ö. Faruk Yıldız
#modern
9 786255 658265

